

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมที่มีต่อ
ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมใน
สังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2

โดย

นางสาวศิริพร พุทธิไสงค์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม
ที่มีต่อความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้น
ความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต
ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2561
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

EFFECTS OF LEARNING ACTIVITIES MANAGEMENT USING THINKING ACTIVELY
IN A SOCIAL CONTEXT WHEEL MODEL ON USING SOCIAL STUDIES
KNOWLEDGE ABILITIES AND JUSTICE-ORIENTED CITIZEN CHARACTERISTIC OF
EIGHT GRADE STUDENTS

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Education (TEACHING SOCIAL STUDIES)
Department of Curriculum and Instruction
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2018
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่าง กระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมที่มีต่อความสามารถในการใช้ ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็น ธรรมในสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2
โดย	ศิริพร พุทธิไธสงค์
สาขาวิชา	การสอนสังคมศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโท
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	อาจารย์ ดร. ชัยรัตน์ โตศิลา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วาทีพันตรี ดร. นพดล เจนอักษร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(อาจารย์ ดร. ชัยรัตน์ โตศิลา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เอกพลณัฐ ญัฐพิทักษ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ พรเพ็ญ ฮั่นตระกูล)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(อาจารย์ ดร. วรุณี สุภาพ)

60262405 : การสอนสังคมศึกษา แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทบัณฑิต

คำสำคัญ : รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม, ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา, การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา, คุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม

นางสาว ศิริพร พุทไธสงค์: ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมที่มีต่อความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : อาจารย์ ดร. ชัยรัตน์ โดศिला

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม 2) เปรียบเทียบความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม 3) ศึกษาคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม และ 4) เปรียบเทียบคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนก่อนและหลังเรียนตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก จำนวน 24 คน เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนหน่วยการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม หน่วยการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เราเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย และหน่วยการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง สถาบันทางสังคม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา และแบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมอยู่ในระดับดีมาก
2. ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. คุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมอยู่ในระดับมาก
4. คุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

60262405 : Major (TEACHING SOCIAL STUDIES)

Keyword : LEARNING ACTIVITIES MANAGEMENT USING THINKING ACTIVELY IN A SOCIAL CONTEXT WHEEL MODEL, USING SOCIAL STUDIES KNOWLEDGE ABILITIES, LEARNING MANAGEMENT OF SOCIAL STUDIES, JUSTICE-ORIENTED CITIZEN CHARACTERISTIC

MISS SIRIPORN PUTTAISONG : EFFECTS OF LEARNING ACTIVITIES MANAGEMENT USING THINKING ACTIVELY IN A SOCIAL CONTEXT WHEEL MODEL ON USING SOCIAL STUDIES KNOWLEDGE ABILITIES AND JUSTICE-ORIENTED CITIZEN CHARACTERISTIC OF EIGHT GRADE STUDENTS THESIS ADVISOR : CHAIRAT TOSILA, Ph.D.

The purpose of this research was to: 1) study the abilities in using social studies knowledge of students learning with Thinking Actively in a Social Context Wheel Model 2) compare the abilities in using social studies knowledge of students before and after learning with Thinking Actively in a Social Context Wheel Model 3) studying the characteristic of Justice – oriented citizen of students learning with Thinking Actively in a Social Context Wheel Model and 4) comparing the the characteristic of Justice – oriented citizen of students before and after learning with Thinking Actively in a Social Context Wheel Model. The sample of this research consisted of 24 students of class 8/3 studying in the second semester of the academic year 2018 in Srinakharinwirot University Demonstration School, Ongkharak District, Nakhon Nayok Province. The instrument used in the experiment is the unit learning plan by using Thinking Actively in a Social Context Wheel Model. Learning unit 1: We are good citizens in a democratic way and learning unit 2: social institutions The tools used for collecting data are abilities in using social studies knowledge and characteristic of Justice – oriented citizen. The data were analyzed by the arithmetic mean ($\bar{x}$), standard deviation (S.D.) and t-test dependent.

The research findings were summarized as follows:

1. The abilities in using social studies of students who learn with Thinking Actively in a Social Context Wheel Model were at a very good level.
2. The abilities in using social studies were higher than that before using Thinking Actively in a Social Context Wheel Model at .01 level of significance.
3. Justice-oriented citizen characteristic of students who learn Thinking Actively in a Social Context Wheel Model was at a high level.
4. Justice-oriented citizen characteristic of students who have been organized with Thinking Actively in a Social Context Wheel Model after learning significantly higher than before learning Statistics at the level of .01

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดีด้วยความกรุณาจากอาจารย์ ดร.ชัยรัตน์ โดศิลา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้ให้คำปรึกษา คำแนะนำ ความช่วยเหลือ ติดตามสอบถามความก้าวหน้า สละเวลาอันมีค่ายิ่งในการตรวจสอบแก้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และให้กำลังใจในการดำเนินงานตลอดมา รวมทั้งเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจในการสอนและการเป็นครูผู้เป็นแบบอย่างแก่ข้าพเจ้า ผู้ที่ช่วยชี้แนะให้ข้าพเจ้าสามารถมองเห็นและพัฒนาศักยภาพในตนเองให้ดีขึ้นได้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกพล ญัฐพัชรนันท์ และรองศาสตราจารย์พรเพ็ญ สันตระกูล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมตลอดจน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่พันตรี ดร.นพพล เจนอักษร ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.วรวิมล สุภาพ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่ได้กรุณาตรวจสอบและให้คำแนะนำในการแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องด้วยความเมตตาเพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์และมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านซึ่งได้แก่ อาจารย์มาลี โดสกุล อาจารย์ ดร.ทวีช บุญแสง อาจารย์ ดร.ศศิพัชร จำปา ดร.นิพัทธ์พร โภมลลิตศักดิ์ อาจารย์อชิระ อุดมาน อาจารย์ ดร.ธรากร สิทธิโชค อาจารย์ ดร.วัฒนา อัครพานิช ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ มูลศิลป์ อาจารย์ ดร.ปฎิมาภรณ์ ธรรมเดชะ และอาจารย์ ดร.ภทธีรา ธีรสวัสดิ์ ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่ายิ่งในการตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง พร้อมทั้งให้ข้อคิด คำแนะนำ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้วิจัยในการทดลองใช้เครื่องมือวิจัยกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง และขอขอบคุณพี่ฝน ชมพูนุช วนสุวรรณ เพื่อนปลา วัชพร แยมอ้ม เพื่อนกาย ปวีณาพัฒน์ วรพันธ์ และเพื่อนเป็ยว ณรงค์ฤทธิ์ ศักดิ์แสน ที่ได้ให้คำแนะนำ เป็นที่พึ่ง เป็นกำลังใจ และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยอย่างยิ่ง ขอขอบคุณนักเรียนกลุ่มทดลองใช้เครื่องมือและนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ได้สละเวลาและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมตามกระบวนการเรียนการสอนทุกขั้นตอนอย่างตั้งใจ

ขอกราบขอบพระคุณครู อาจารย์ทุกท่านในทุกระดับการศึกษาที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ให้คำแนะนำ อบรม ชัดเกล้า และฝึกฝนทักษะต่าง ๆ และสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้และการใช้ชีวิตอันมีคุณค่าอย่างยิ่งแก่ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณผู้เขียนหนังสือ ตำรา วารสาร งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่ผู้วิจัยนำมาใช้อ้างอิงในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณเพื่อนพี่น้องสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรทุกคน สำคัญยิ่งขอขอบคุณน้องยุทธพันธ์ พงษ์ไพโร และน้องภูวดล วิริยะที่เป็นกำลังใจ ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อศักดิ์ดา พุทไธสงค์ คุณแม่สุจิตรา พุทไธสงค์ พี่สาวศิริกานต์ พุทไธสงค์ และสมาชิกในครอบครัวทุกคนที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนทางการศึกษา มอบความรัก ความห่วงใย และกำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ผู้วิจัยตลอดมา คุณประโยชน์อันใดที่เกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบเพื่อบูชาคุณแม่บิดา มารดา ผู้มีพระคุณสูงสุด ตลอดจนครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

ศิริพร พุทไธสงค์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารแผนภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญ.....	1
คำถามการวิจัย.....	10
กรอบแนวคิด.....	11
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	12
สมมติฐานการวิจัย.....	12
ขอบเขตการวิจัย.....	12
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	14
ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษา.....	17
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	18
1. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม หรือรูปแบบวงล้อ TASC (Thinking Actively in a Social Context Wheel Model).....	20
1.1 แนวคิดที่มาของรูปแบบวงล้อ TASC.....	20
1.2 แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานของ TASC.....	21
1.3 ความหมายของรูปแบบวงล้อ TASC.....	23

1.4 การนำรูปแบบการแก้ปัญหาที่ TASC ไปใช้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้เพื่อเป็นกลยุทธ์ในชั้นเรียน	24
1.5 หลักการของรูปแบบวงล้อ TASC	25
1.6 ขั้นตอนของรูปแบบวงล้อ TASC	26
1.7 ประโยชน์ของรูปแบบวงล้อ TASC	29
2. แนวคิดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา (The Abilities in Using Social Studies Knowledge).....	30
2.1 ความสามารถในการใช้ความรู้.....	30
2.1.1 ความหมายของความสามารถในการใช้ความรู้.....	30
2.1.2 ความสำคัญของความสามารถในการใช้ความรู้.....	31
2.1.3 พฤติกรรมของการใช้ความรู้.....	31
2.1.4 แนวทางการวัดและประเมินความสามารถในการใช้ความรู้.....	34
2.2 ความรู้ทางสังคมศึกษา.....	35
2.2.1 ความหมายของสังคมศึกษา.....	35
2.2.2 ความสำคัญของสังคมศึกษา.....	36
2.2.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	38
2.3 ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา	44
2.3.1 ความหมายของความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา.....	44
2.3.2 ตัวชี้วัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา.....	44
3. แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-Oriented Citizen Characteristic).....	46
3.1 พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย.....	47
3.1.1 ความหมายของพลเมือง	47
3.1.2 ความหมายของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย	47

3.1.3	ความสำคัญของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย	48
3.1.4	ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย	49
3.1.5	พัฒนาการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองในช่วงวัยของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3	54
3.1.6	องค์ประกอบของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย.....	56
3.1.7	คุณลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย.....	56
3.1.8	แนวทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย	73
3.1.9	โครงสร้างการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย	74
3.1.10	การวัดความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย.....	78
3.2	พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-Oriented Citizen).....	80
3.2.1	ความหมายของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-Oriented Citizen).....	80
3.2.2	คุณลักษณะของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-Oriented Citizen).....	81
4.	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	86
4.1	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม.....	86
4.2	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการใช้ความรู้สังคมศึกษา	87
4.3	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม.....	89
บทที่ 3	วิธีการดำเนินการวิจัย	93
	การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	93
	การออกแบบการวิจัย	94
	การกำหนดขอบเขตของการวิจัย.....	94

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง.....	96
การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	105
การดำเนินการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	118
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	119
สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	120
บทที่ 4.....	121
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	121
ตอนที่ 1 ผลของระดับความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม.....	122
ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมก่อนเรียนและหลังเรียน.....	125
ตอนที่ 3 ผลของระดับคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม.....	133
ตอนที่ 4 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมก่อนเรียนและหลังเรียน.....	137
บทที่ 5.....	139
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	139
สรุปผลการวิจัย.....	140
อภิปรายผลการวิจัย.....	140
ข้อเสนอแนะ.....	152
ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้.....	152
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	153
รายการอ้างอิง.....	154

ภาคผนวก..... 160

    ภาคผนวก ก 161

    รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 161

    ภาคผนวก ข 164

    ตัวอย่างเครื่องมือและคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง 164

    ภาคผนวก ค 184

    ตัวอย่างเครื่องมือและคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 184

ประวัติผู้เขียน..... 191

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 ทฤษฎีสติปัญญาสามองค์ประกอบของ Robert Sternberg (1985) อ้างถึงใน B. Wallace (2000)..... 23

ตารางที่ 2 ขั้นตอนของรูปแบบวงล้อ TASC..... 27

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาลักษณะการคิดที่เป็นแกน คือ ความสามารถในการใช้ความรู้ ตามแนวคิดของ (ทิตนา แคมมณี, 2544) และ ความหมายของวิชาสังคมศึกษา ที่สะท้อนถึงตัวชี้วัดของความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาที่ใช้ในการวิจัย 45

ตารางที่ 4 นิยามเชิงปฏิบัติการและพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา ... 46

ตารางที่ 5 ลำดับขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ 50

ตารางที่ 6 ขอบเขตการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3..... 55

ตารางที่ 7 คุณลักษณะของการเป็นพลเมืองคุณภาพของ Westheimer and Kahne (2004) 57

ตารางที่ 8 คุณลักษณะพลเมืองของ Zyngier (2012)..... 58

ตารางที่ 9 การสังเคราะห์แบบของคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในระบบประชาธิปไตยตามแบบของพลเมืองตามแนวคิดของ Westheimer & Kahne..... 67

ตารางที่ 10 สรุปการสังเคราะห์แบบของคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในระบบประชาธิปไตยตามแบบของพลเมืองตามแนวคิดของ Westheimer & Kahne..... 71

ตารางที่ 11 คุณสมบัติของความเป็นพลเมืองจากการศึกษาของ ถวิลวดี บุรีกุล (2557)..... 79

ตารางที่ 12 ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นพลเมือง และพัฒนาการเรียนรู้พลเมืองในแต่ละช่วงวัยกับพฤติกรรมที่สะท้อนถึงคุณลักษณะของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-oriented citizen)..... 82

ตารางที่ 13 แบบการวิจัย The One Group Pretest - Posttest Design..... 94

ตารางที่ 14 ความสอดคล้องของสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กับเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย 96

ตารางที่ 15 โครงสร้างแผนหน่วยการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เราเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย และหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง สถาบันทางสังคม 98

ตารางที่ 16 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมที่เชื่อมโยงกับเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย.....	98
ตารางที่ 17 ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและการปรับปรุงแก้ไขของผู้วิจัยเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนของรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม.....	104
ตารางที่ 18 โครงสร้างเนื้อหา และจำนวนข้อของแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา ทั้ง 2 ฉบับ (นำไปใช้จริง ฉบับละ 3 สถานการณ์).....	107
ตารางที่ 19 เกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละระดับความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาจากคะแนนเต็ม 27 คะแนน (บุญชม ศรีสะอาด, 2546).....	109
ตารางที่ 20 รายการประเมินและระดับความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา.....	109
ตารางที่ 21 ระดับการปฏิบัติตนตามลักษณะของคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (บุญชม ศรีสะอาด, 2546).....	116
ตารางที่ 22 การแปลความหมายของระดับการปฏิบัติพฤติกรรมที่แสดงถึงพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (บุญชม ศรีสะอาด, 2546).....	116
ตารางที่ 23 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม จำแนกตามรายสถานการณ์และรายข้อ.....	122
ตารางที่ 24 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม จำแนกตามรายพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา.....	124
ตารางที่ 25 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมก่อนเรียนและหลังเรียน จำแนกตามรายสถานการณ์และรายข้อ.....	126
ตารางที่ 26 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมก่อนเรียนและหลังเรียน จำแนกตามรายพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความสามารถในการใช้ความรู้.....	128
ตารางที่ 27 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมจำแนกตามรายด้าน.....	133

ตารางที่ 28 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนที่ ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมก่อนเรียนและ หลังเรียนจำแนกเป็นรายด้าน	138
ตารางที่ 29 ค่า IOC ของแผนหน่วยการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เราเป็นพลเมืองดีตามวิถี ประชาธิปไตยโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม .	182
ตารางที่ 30 ค่า IOC ของแผนหน่วยการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง สถาบันทางสังคม โดยใช้กิจกรรมการ เรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม	183
ตารางที่ 31 ค่า IOC ของแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา ฉบับที่ 1 และ 2...	186
ตารางที่ 32 ค่า p ค่า r จำแนกรายข้อ ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอ นบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ค่าความเที่ยงของความสอดคล้องระหว่างผู้ตรวจให้ คะแนน (Inter-rater reliability) และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความสามารถโดยวิธีใช้ข้อสอบ คู่ขนานของแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา ฉบับที่ 1 และ 2	187
ตารางที่ 33 ค่า IOC ของแบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม	189
ตารางที่ 34 ค่า r และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ของแบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมใน สังคม.....	190

สารแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	11
แผนภาพที่ 2 หลักสำคัญของ TASC (B. Wallace, 2000).....	21
แผนภาพที่ 3 ทฤษฎีการพัฒนาระบวนการทางจิตวิทยาขั้นสูงของ Vygotsky (B. Wallace, 2000)	22
แผนภาพที่ 4 ทักษะการคิด (ทีศนา เขมมณี, 2544).....	32

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

“สิ่งที่มีอยู่ในใจคือการปลูกฝังให้การศึกษาด้านคุณธรรมตั้งแต่วัยเด็ก อันเป็นการฝึกอบรมเพื่อสร้างความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ ซึ่งก็คือผู้ที่รู้วิธีการปกครองและวิธีการถูกปกครองด้วยความยุติธรรม ข้าพเจ้าใคร่ขอเสนอว่าเราควรจะแยกวิธีการอบรมเช่นนี้ออกจากการฝึกอบรมอื่น ๆ และสงวนคำว่า ‘การศึกษา’ ไว้สำหรับสิ่งนี้เท่านั้น”

Plato, Laws. (Saunders, 1970: 73)

คำกล่าวของเพลโตนักปรัชญาชาวกรีกข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับการปลูกฝังความเป็นพลเมืองแก่เยาวชน กล่าวคือ การศึกษาสามารถช่วยให้บุคคลเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ (Perfect Citizen Concept) ได้ เพราะการศึกษาจะขัดเกลาให้พลเมืองรู้วิธีการปกครองและการถูกปกครองด้วยความยุติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอริสโตเติลที่ได้อธิบายไว้ว่า มนุษย์จะไปถึงศักยภาพเต็มที่ของชีวิตเขาได้ก็ด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของรัฐหรือชุมชนเท่านั้น ซึ่งคนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านั้นก็คือพลเมือง (Citizens) (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2548: 72)

พลเมืองคือประชาชนที่อยู่ภายในรัฐหรือหมู่คนซึ่งเป็นกำลังของประเทศ เป็นผู้อยู่ใต้การปกครองของประเทศนั้น ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งหมายความว่า พลเมืองในประเทศไทย ก็คือประชาชนอันเป็นกำลังของประเทศไทยที่อยู่ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย คำว่า ประชาธิปไตย มาจากคำว่า ประชา ร่วมกับคำว่า อธิปไตย ซึ่งแปลว่า อำนาจสูงสุดของประเทศ “ประชาธิปไตย” จึงหมายถึง ระบอบการปกครองที่อำนาจสูงสุดของประเทศเป็นของประชาชน ประเทศใดที่ปกครองด้วย “ระบอบประชาธิปไตย” ประชาชนจึงมีฐานะเป็น “เจ้าของประเทศ” เพราะเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดของประเทศ (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555) ดังนั้น ประชาธิปไตยจึงเป็นการปกครองกันเองหรือการปกครองตนเองของประชาชน โดยในประเทศไทยนั้นประชาชนมีอำนาจอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดของประเทศในวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เมื่อได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรก ที่มีชื่อว่า “พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475” และเมื่อประชาชนเป็นเจ้าของ

ประเทศโดยสมบูรณ์นั้น ประชาชนจึงย่อมมีสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคขึ้นพร้อมกันด้วย ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย จะส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ประชาชนมีความเท่าเทียมกัน เนื่องจากประชาชนจะเป็นเจ้าของชีวิตของตน มีสิทธิส่วนบุคคล และมีเสรีภาพในการเลือกดำเนินชีวิตตามวิถีของตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องมีความคิดเห็นและความเชื่อเหมือนกัน ประชาธิปไตยจึงเป็นเรื่องของการยอมรับความหลากหลายภายใต้หลักของความเสมอภาค ซึ่งในเรื่องของการเมืองการปกครอง หากประชาชนไม่สามารถมีความเห็นพ้องต้องกันได้ก็จะต้องตัดสินปัญหาโดยใช้หลักเสียงข้างมาก (majority rule) และให้การคุ้มครองสิทธิของเสียงข้างน้อย (minority rule) ด้วย เพื่อไม่ให้เกิดลักษณะของเผด็จการเสียงข้างมาก ประชาธิปไตยจึงประกอบด้วยหลักสามประการ อันได้แก่ 1) อำนาจอสูงสุดเป็นของประชาชนและเป็นการปกครองโดยประชาชน 2) หลักสิทธิเสรีภาพและหลักความเสมอภาค และ 3) หลักการปกครองโดยเสียงข้างมากที่คุ้มครองเสียงข้างน้อย ที่เป็นฐานสำคัญเพื่อนำมากำหนดเป็นกติกาเพื่อใช้ในการปกครองตนเองของประชาชน ซึ่งก็หมายถึงรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ (ปรีญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555: 25) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า ประเทศจะพัฒนาไปสู่ความเป็นสังคมประชาธิปไตยไม่เพียงแต่ต้องมีกติกากฎ หรือรัฐธรรมนูญที่ดีเท่านั้น กลไกสำคัญที่สุดในการนำพาประเทศไปสู่ความเป็นสังคมประชาธิปไตย การที่ประชาชนของประเทศนั้นมีความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย สามารถปกครองตนเองได้และหากสังคมไทยมีประชาชนที่เป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยอย่างแท้จริงก็จะทำให้ประเทศพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว มีความมั่นคงและยั่งยืน (ทิพย์พพร ตันติสุนทร, 2555: 41)

การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ไม่เพียงแต่ต้องมีกติกาหรือรัฐธรรมนูญที่จะกำหนดรูปแบบที่ใช้ในการปกครองประเทศภายใต้หลักการเท่านั้น สิ่งที่สำคัญไม่น้อยไปกว่ากันก็คือคนหรือประชาชนผู้ซึ่งเป็นเจ้าของประเทศ ก็จะต้องมีความสามารถในการปกครองด้วยจึงจะประสบผลสำเร็จ พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องมี “ความเป็นพลเมือง (citizenship)” หมายถึง การเป็นสมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพควบคู่กับความรับผิดชอบ และมีสิทธิเสรีภาพควบคู่กับหน้าที่ โดยมีความสามารถในการยอมรับความแตกต่างและเคารพกติกาในการอยู่ร่วมกัน พร้อมทั้งมีส่วนร่วมต่อความเป็นไปและการแก้ปัญหาในสังคมของตนเอง (Bryan, 1993) ซึ่งเมื่อประชาชนมีลักษณะของความเป็นพลเมืองก็จะกลายเป็นพลของเมืองหรือกำลังของเมือง สังคมก็จะเข้มแข็ง และประชาธิปไตยก็จะประสบความสำเร็จ แต่ในทางกลับกัน ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยที่ไม่ได้ทำให้ประชาชนมีความเป็นพลเมือง หรือไม่มีการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง ประชาธิปไตยก็จะล้มเหลวและเต็มไปด้วยปัญหาและอุปสรรค เพราะขาดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองที่แท้จริงไป

ปรีดี พนมยงค์ ผู้นำคณะราษฎร ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ได้พยายามจะดำเนินการเรื่องการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง โดยการก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เพื่อให้ความรู้เรื่องการเมืองให้แก่พลเมืองมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แต่เมื่อเกิดรัฐประหารในปี พ.ศ. 2490 บ้านเมืองก็เข้าสู่ยุคเผด็จการ จึงส่งผลให้การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองของไทยจึงถูกยุติลงไป จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2503 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียน ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ใช้มาจนถึงปี พ.ศ. 2521 จึงได้มีการยุบวิชาหน้าที่พลเมืองให้ไปอยู่กับกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตสำหรับหลักสูตรประถมศึกษา และยุบไปอยู่กับกลุ่มสังคมศึกษาสำหรับหลักสูตรมัธยมศึกษา วิชาหน้าที่พลเมืองจึงถูกลดความสำคัญจากการเป็นวิชาเฉพาะกลายเป็นหนึ่งในสาระการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษามาจนถึงปัจจุบัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2503) สาระสำคัญของวิชาหน้าที่พลเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2503 – 2521 ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่เหมือนกับการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองที่พัฒนาประชาชนให้เป็นพลเมือง เพราะวิชาหน้าที่พลเมืองที่เคยมีปลูกฝังให้ประชาชนต้องทำเพราะเป็นหน้าที่ ซึ่งต่างกับการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ที่จะปลูกฝังให้พลเมืองทำหน้าที่ด้วยความเต็มใจหรือทำด้วยจิตสำนึก ไม่ได้ถูกบังคับให้ทำ และนอกจากนี้ วิชาหน้าที่พลเมืองในอดีต ยังค่อนข้างมุ่งไปในเรื่องความเป็นชาตินิยม แทนที่จะให้ความสำคัญด้วยการรับผิดชอบต่อตนเองไปสู่ความรับผิดชอบต่อผู้อื่น ต่อชุมชน จากนั้นจึงนำไปสู่ความรับผิดชอบต่อสังคมและต่อประเทศชาติ (สิริวรรณ ศรีพหล, 2552)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564 มีเป้าหมายในการพัฒนาให้คนไทยมีความเป็นพลเมืองมากขึ้น โดยมีแนวทางการพัฒนาด้วยการกำหนดค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีจิตสาธารณะ และมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจึงถือว่ามีมีความสำคัญ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 7 มุ่งหมายให้ในกระบวนการเรียนรู้ต้องปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ เคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเองมีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 3) สังคมที่สงบสุขเป็นระเบียบ และเจริญงอกงามจึงต้องเกิดจากการที่ประชาชนในสังคมมีความเป็นพลเมือง คือ การที่

ประชาชนในสังคมเป็นผู้มีความตระหนักในการมีส่วนร่วม รับผิดชอบ และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงของสังคมให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยไม่เพิกเฉยให้เป็นเรื่องของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556; ถวิลวดี บุรีกุล, 2557; ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2551; ฟาดาว คงนคร, 2556; วิชัย ตันศิริ, 2557) ซึ่งนิยามของความเป็นพลเมืองนั้นแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละสังคมและยุคสมัย และคำดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับระบอบการเมืองการปกครอง (ถวิลวดี บุรีกุล, 2557)

มิติการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในปัจจุบันยังไม่ปรากฏเด่นชัดเท่าที่ควร กลไกการบริหารและกลไกทางการเมืองยังคงถูกจำกัดเป็นอำนาจและหน้าที่ของนักการเมืองและข้าราชการเท่านั้น ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจและขาดอุดมการณ์ในการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น สังคมไทยจึงยังไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาให้ถูกทาง ซึ่งแนวทางการแก้ไขที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การให้การศึกษาแก่พลเมือง เพื่อให้พลเมืองที่มี “พลัง” เข้าใจเชิงโครงสร้างของระบบการเมืองการปกครอง มีกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ใช้พลังอำนาจของตนเพื่อร่วมกันพัฒนาชาติให้มีคุณภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556) ซึ่งเมื่อกล่าวถึงลักษณะของพลเมือง Westheimer & Kahne (2004) นักวิชาการศึกษาทางการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมือง ได้จัดประเภทของพลเมืองในวิถีประชาธิปไตยไว้ 3 แบบ ได้แก่ 1) พลเมืองที่มีความรับผิดชอบ (Personally responsible citizen) 2) พลเมืองที่มีส่วนร่วม (Participation citizen) 3) พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-oriented citizen) ซึ่งพลเมืองทั้ง 3 แบบ นี้มีความสำคัญต่อการปกครองประชาธิปไตยอันเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศทั้งสิ้น ทว่าพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมนั้น มีคุณลักษณะพิเศษที่จะนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคมในเชิงมหภาคได้มากกว่าพลเมืองระดับอื่น ๆ เนื่องจากพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมจะเป็นพลเมืองที่มีแนวคิดในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมเพื่อเปลี่ยนแปลงเชิงระบบหรือโครงสร้างที่เป็นอยู่ของสังคมเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อกลุ่มคนในทุกๆระดับ พลเมืองกลุ่มนี้จะมุ่งเน้นไปที่การคิดเชิงวิพากษ์ต่อโครงสร้างทางสังคม นโยบายและเศรษฐกิจ โดยพิจารณาปรากฏการณ์ในเชิงลึก มีการสืบสอบวิเคราะห์ ติดตามความเคลื่อนไหวทางสังคมและผลกระทบเชิงระบบที่เกิดขึ้น ตลอดจนนำเสนอประเด็นที่ไม่เป็นธรรมต่อสังคม (ชัยรัตน์ โตศิลา, 2559: 34-35)

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญที่จะขับเคลื่อนให้พลเมืองมีคุณภาพ คุณภาพของการจัดการศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาทั้งพลเมืองและระบบการเมืองการปกครอง เนื่องจากคุณสมบัติของพลเมืองมิได้ติดตัวมาแต่กำเนิด และไม่สามารถเกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติ หากแต่ต้องพัฒนาขึ้นมาด้วยการจัดการศึกษา ซึ่งการสร้างความรู้ความเข้าใจและความตระหนักรู้ในเรื่องของความเป็นพลเมืองคุณภาพในระบอบประชาธิปไตยให้เกิดผล เพื่อนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องตามวิถี

ความเป็นพลเมืองคุณภาพในระบบประชาธิปไตยได้นั้น จึงต้องอาศัยการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ เป็นเครื่องมือสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556) โดยเฉพาะในรายวิชาสังคมศึกษาที่มีบทบาทสำคัญ ในการส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ฝึกให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางสังคม ทักษะการแก้ปัญหา สามารถตัดสินใจปัญหาและแก้ปัญหาร่วมกันได้อย่างมีเหตุผล ทักษะการอยู่ร่วมกัน ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการศึกษาหาความรู้ ปลูกฝังความรับผิดชอบ เพื่อให้เข้าใจบทบาทและ หน้าที่ของตน เป็นพลเมืองดีในระบบประชาธิปไตย และทำให้สังคมมีมาตรฐานที่ดี สามารถอยู่ ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (เจริญ จามรธัญญาวัต, 2534; วันเพ็ญ วรรณโกมล, 2554)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีเป้าหมายให้นักเรียนอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข การเป็นพลเมืองดี ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา การเห็นคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ความรักชาติและภูมิใจในความเป็นไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551b: 10) ซึ่งสอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. 2553 - 2561 คณะอนุกรรมการ นโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ด้านพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดี (2553: 4-5) ที่มีเป้าหมาย เพื่อให้การปกครองในระบบประชาธิปไตยประสบความสำเร็จในประเทศ โดย การสร้าง “พลเมือง” ที่มีความสามารถปกครองตนเองในระบบประชาธิปไตย ซึ่งหมายถึง สมาชิกใน สังคมที่ใช้สิทธิเสรีภาพ โดยมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม

การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันยังไม่บรรลุผล เนื่องจากปัญหาที่พบเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนความเป็นพลเมืองสำหรับประเทศไทยนั้น ถึงแม้จะเคยมี “วิชาหน้าที่พลเมือง” เป็นวิชาเฉพาะในหลักสูตรการศึกษาที่นักเรียนทุกคนต้องเรียน แต่ “วิชาหน้าที่พลเมือง” ได้ถูกลดทอนความสำคัญให้เหลือเพียงเป็นสาระหนึ่งในสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษาเท่านั้นตามที่ได้กล่าวมา นอกจากนั้น เนื้อหาตามที่หลักสูตรกำหนดก็เป็นวิชาการมาก อีกทั้งหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียนการสอนเน้นความรู้ภาคทฤษฎีและวิธีการบรรยาย ทั้ง ๆ ที่ความเป็นพลเมือง คือ การเคารพตนเอง เคารพผู้อื่น เคารพกติกา และมีความรับผิดชอบต่อสังคม และการ ได้มาซึ่งคุณลักษณะดังกล่าว ต้องจัดการเรียนการสอนแบบคิดวิเคราะห์ ฝึกฝนผ่านกิจกรรมเชิง กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มร่วมกัน นอกจากนี้ในปัจจุบันความรู้ความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตยใน โรงเรียนซึ่งสัมพันธ์กับการสร้างความเป็นพลเมืองโดยตรงนั้น เท่าที่ปรากฏในสถานศึกษาเป็นแต่เพียง การเลือกตั้งสภานักเรียน ทั้ง ๆ ที่ประชาธิปไตยเป็นเรื่องของวิถีชีวิต การอยู่ร่วมกันในสังคม (คณะอนุกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ด้านพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดี, 2553)

จากสภาพการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดังกล่าวเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นความอ่อนแอของสังคม นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นผ่านปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเป็นวิกฤติทางการเมือง การแบ่งแยกสี การขยายมิติการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมืองโดยนำเอาระบอบประชาธิปไตยเข้าไปเป็นหลักในการปกครองยังไม่สามารถฉีกกำลังของพลเมืองให้เป็นปีกแผ่นได้ ไม่ว่าจะเป็นอุดมการณ์ ค่านิยม และด้านสถาบันทางการเมือง ประชาชนทั่วไปยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ได้ (ทิพย์พาพร ตันตีสุนทร, 2555: 7) ส่วนในภาคของการศึกษา ทุกวันนี้โรงเรียนส่วนใหญ่ในประเทศไทยสอนแต่การแข่งขันกันเพื่อเข้ามหาวิทยาลัย เป็นการสอนให้แข่งขันมากกว่ามุ่งเน้นให้มีความรับผิดชอบและการอยู่ร่วมกันในสังคมกับผู้อื่น อันนำมาซึ่งความเห็นแก่ตัว และการสอนแบบแยกส่วนที่ขาดการบูรณาการเนื้อหาสาระและไม่ได้เชื่อมโยงกับความเป็นจริงนอกห้องเรียน ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสม (ปริญาญา เทวานฤมิตรกุล, 2555: 53) พบได้จากข่าวหรือเหตุการณ์ตามหน้าหนังสือพิมพ์ประจำวัน ทั้งการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาของนักเรียน การทุจริตการสอบ การฆ่าตัวตาย เป็นต้น พฤติกรรมดังกล่าวล้วนสะท้อนให้เห็นถึงการขาดการพัฒนาในด้านการคิด การแก้ปัญหาในชีวิตจริง ซึ่งเกิดจากการที่ผู้เรียนขาดการไตร่ตรอง ไม่สามารถนำความรู้จากห้องเรียนมาใช้แก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการขาดคุณลักษณะพื้นฐานสำคัญของการเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ได้ ดังที่ มัชฌิมา สังฆะกฤษณ์ และวราพรธณ น้อยสุวรรณ (2535: 113) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของคนไทยที่พึงประสงค์ในอนาคตอันจะเกิดจากการหล่อหลอมของการศึกษา ต้องประกอบด้วยคุณลักษณะหลายประการ ประการหนึ่งที่สำคัญคือ คุณลักษณะด้านปัญญา ได้แก่ การรู้จักเหตุผล มีวิจาร์ณญาณในการแยกแยะความรับผิดชอบชั่วดี รู้จักแก้ปัญหาอย่างชาญฉลาด และสามารถรู้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและหลากหลาย สอดคล้องกับ ทิพย์พาพร ตันตีสุนทร (2555: 55-56) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่สำคัญของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยคือ การเป็นผู้ที่มีความรู้ มีการศึกษา และมีความสามารถที่จะมองเห็นและเข้าใจสังคมของตน

สิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข พร้อมกับการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพได้คือ การที่ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ความรู้ตามเนื้อหาสาระที่ได้รับปรับใช้กับสถานการณ์ที่คล้ายคลึงเรื่องเดิมหรือสถานการณ์ใหม่ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตได้ปกติสุข (Enger & Yager, 2009) ถึงแม้ว่าการใช้ความรู้ในชีวิตประจำวันจะเป็นการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ผ่านวิธีการและทักษะกระบวนการต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่ไม่คุ้นเคยหรือแก้ไขปัญหามีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน

แต่สภาพปัญหาสังคมปัจจุบัน จากการศึกษาของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553) พบว่าคนไทยยังขาดทักษะการคิดที่เป็นระบบทำให้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้น้อยและยังมีความรู้ไม่เพียงพอในการเลือกรับเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ ที่ได้นำวัฒนธรรมอันหลากหลายเข้าสู่สังคมไทย อีกทั้ง ผู้เรียนส่วนมากมักจะไม่มีทักษะการนำความรู้ไปใช้เนื่องจากไม่เคยได้รับการฝึกฝน หรือมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระไม่เพียงพอ ทำให้การนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งกับตนเองและบุคคลอื่นเป็นไปในระดับต่ำ (ทิตานา แชมมณี และคณะ, 2545) จึงส่งผลให้นักเรียนไม่สามารถเกิดการปฏิบัติที่จะนำไปสู่การตระหนักรู้ถึงความเป็นพลเมืองได้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยจึงต้องพัฒนาที่ตัวผู้เรียนเป็นหลักให้เกิดความตระหนัก เรียนรู้และพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ ของความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นมาด้วยตนเอง ในกระบวนการจัดการเรียนรู้จึงต้องมุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถทางการคิดและพัฒนาตนเองเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ การเรียนการสอนจึงต้องเป็นแนวระนาบที่ผู้สอนและผู้เรียนจะเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นพลเมืองในข้อต่าง ๆ ไม่ได้เกิดจากการฟังบรรยาย หากแต่ต้องใช้กิจกรรมและการลงมือปฏิบัติ (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555: 66) สอดคล้องกับ นุชสุดา เสริมสมรรถ (2544) พบว่า กิจกรรมการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้เพื่อความเป็นพลเมืองคือกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มที่ เปิดโอกาสให้ได้แสดงความคิดเห็นและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีโอกาสในการแก้ไขปัญหาอย่างมีเหตุผล รวมทั้งการเรียนการสอนจะต้องมีการติดตามเพื่อประเมินผลการพัฒนาตนเอง โดยให้มีกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสรุปบทเรียนการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้สอนอย่างสม่ำเสมอ การเรียนรู้ในลักษณะนี้จะเป็นการเปิดพื้นที่ให้สติปัญญาและเหตุผล ผู้ที่ยังคิดไม่ได้และทำไม่ได้ก็จะสามารถเรียนรู้จากผู้ที่ทำได้แล้ว และการเรียนรู้ดังกล่าวจะก่อให้เกิดความเป็นพลเมืองในท้ายที่สุด

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า กิจกรรมการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้เพื่อความเป็นพลเมืองคือกิจกรรมที่ปลูกฝังให้ผู้เรียนสนใจในกิจการของบ้านเมืองในฐานะที่ตนหรือกลุ่มของตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีการตั้งคำถามต่อระบบสังคมที่เกิดขึ้น และแสวงหาแนวทางดำเนินการเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม โดยเป็นบุคคลที่สามารถประเมิน วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยให้ความสนใจสืบค้นในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความไม่เป็นธรรมทางสังคม และสามารถจัดทำกลยุทธ์เพื่อใช้แก้ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น อันเป็นพฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม ซึ่งพฤติกรรม

ดังกล่าวเป็นผลมาจากการที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูล มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง สามารถแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างเหมาะสม และนำความรู้ไปใช้สร้างกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้เรียนได้ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะความสามารถความรู้และความตระหนักต่อความเป็นพลเมืองตลอดชีวิต (ถวิลวดี บุรีกุล, 2557) ซึ่งลักษณะดังกล่าวสัมพันธ์กันกับกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม (Thinking Actively in a Social Context Wheel Model) หรือ รูปแบบวงล้อ TASC ตามแนวคิดของ B. Wallace (2000)

กิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม (Thinking Actively in a Social Context Wheel Model) หรือ รูปแบบวงล้อ TASC ตามแนวคิดของ B. Wallace (2000) เป็นแบบแผนกระบวนการทำงานที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนผ่านการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน และอาศัยการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นเพื่อพูดคุยและร่วมแสดงความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยรูปแบบวงล้อ TASC ประกอบไปด้วย

ขั้นที่ 1 ขั้นรวบรวม (Gather/Organize) เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนต้องรวบรวมว่าสิ่งใดที่ผู้เรียนรู้แล้วเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว

ขั้นที่ 2 ขั้นการระบุ (Identify) เป็นการระบุว่าสิ่งที่ผู้เรียนต้องทำคืออะไร โดยผู้สอนต้องอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจจุดประสงค์ของงานที่ผู้เรียนจะได้รับให้ละเอียดถี่ถ้วน ให้ผู้เรียนเข้าใจจุดประสงค์ในการทำงานอย่างถ่องแท้ เพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความไขว้เขวในการทำงาน

ขั้นที่ 3 ขั้นการสร้าง (Generate) เป็นขั้นตอนในการสร้างแนวทางที่เป็นไปได้สำหรับการแก้ปัญหา ซึ่งผู้สอนต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนเกิดการคิดหาแนวทางที่มีความหลากหลายก่อนจะตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด

ขั้นที่ 4 ขั้นตัดสินใจ (Decide) เป็นการตัดสินใจเลือกเกี่ยวกับแนวทางที่เป็นไปได้สำหรับการแก้ปัญหาที่ได้เสาะหา มา โดยมีการให้เหตุผลประกอบสำหรับการตัดสินใจเลือกใช้นำแนวทางการแก้ปัญหาที่คิดว่าจะมีความเหมาะสม

ขั้นที่ 5 ขั้นการปฏิบัติ (Implement) เป็นขั้นตอนการลงมือปฏิบัติตามแนวทางการแก้ปัญหาที่ผู้เรียนได้ออกแบบไว้อย่างเป็นระบบ ซึ่งระหว่างการดำเนินการปฏิบัติต้องมีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนเพื่อหาคำตอบที่มีความเหมาะสม

ขั้นที่ 6 ขั้นการประเมิน (Evaluate) เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนบอกจุดประสงค์ของปัญหาให้ผู้เรียนได้ทราบ พร้อมทั้งนำเสนอตัวอย่างผลงานของผู้เรียน และแสดงเหตุผลในการหยิบเลือกผลงานของผู้เรียนมาเป็นตัวอย่าง โดยผู้เรียนจะต้องสร้างวิจรณ์ญาณในการประเมินผลงานของตนเอง

ขั้นที่ 7 ขั้นการสื่อสาร (Communicate) เป็นขั้นตอนในการสนับสนุนให้ผู้เรียนมีการพูดคุย มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนคำตอบของตนเองกับเพื่อนคนอื่น ๆ ภายในชั้นเรียน

ขั้นที่ 8 ขั้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Learn from experience) เป็นขั้นตอนในการตรวจสอบผลสะท้อนนอกเหนือจากตัวอย่างที่เรียน เพื่อพิจารณาประสิทธิภาพของกระบวนการแก้ไขปัญหาของผู้เรียน

จากแนวคิดและขั้นตอนของรูปแบบวงล้อ TASC แสดงให้เห็นลักษณะของการส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการดึงความรู้ความคิดของตนเองออกมาใช้ในการอภิปราย แสดงความคิดเห็นร่วมกับผู้อื่น เพื่อสร้างแนวทางที่หลากหลายและตัดสินใจเลือกแนวทางที่เหมาะสมในการนำไปสู่การแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับคำกล่าวของ Johnstone (2008) ที่ได้กล่าวว่า รูปแบบวงล้อ TASC แสดงให้เห็นถึงการสนับสนุนผู้เรียนให้มีความร่วมมือในการทำงาน ซึ่งเป็นการกระตุ้นการคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนและยังพัฒนาทักษะการคิดและการแก้ปัญหา และสอดคล้องกับแนวคิดของ Ball and Henderson (2009) กล่าวว่า รูปแบบวงล้อ TASC เป็นรูปแบบที่ใช้สนับสนุนการคิดและการแก้ปัญหา โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการอภิปราย แสดงความคิดเห็น และเลือกตัดสินใจหาแนวทางของตนเอง รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสร้างคำถามเพื่อใช้ในการประเมินตนเอง ในขณะที่เดียวกันปัญหาที่มอบให้กับผู้เรียนต้องมีความสอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้ดึงศักยภาพของตนเองมาใช้ในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

อนึ่ง แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองจะต้องจัดให้เหมาะสมกับพัฒนาการเรียนรู้ในช่วงวัย โดยเฉพาะเยาวชนที่มีอายุ 12-14 ปี ในช่วงวัยดังกล่าวเป็นวัยเข้าสู่วัยรุ่นตอนต้น ซึ่งเป็นช่วงวัยที่ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นสนใจในเรื่องราวที่กว้างขึ้นและซับซ้อนมากขึ้น ดังนั้นผู้เรียนจึงควรได้รับการพัฒนาถึงความตระหนักในเรื่องความเป็นพลเมือง ทั้งในด้านการคิด การกระทำ และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์บนพื้นฐานของการเห็นความสำคัญประโยชน์ส่วนรวม (ลิขิต กาญจนภรณ์, 2548) นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างมีเหตุผล มีวิจารณ์ญาณ สามารถนำความรู้เชื่อมโยงกับแนวคิดที่มีความเป็นนามธรรมได้ ซึ่งเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของการแสดงออกในฐานะพลเมือง จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาจึงต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อ TASC ดังกล่าว เนื่องจากขั้นตอนทั้ง 8 ขั้นในวงล้อจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความท้าทายในการคิด และสามารถนำประสบการณ์ความรู้ที่ตนเองมีมาใช้ในการสร้างแนวทางในการแก้ปัญหาที่มีความหลากหลาย และเลือกใช้แนวทางที่ดีที่สุด เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและใช้ความรู้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ และผลจากการได้รับการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับการเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม ซึ่งเป็นคุณลักษณะ

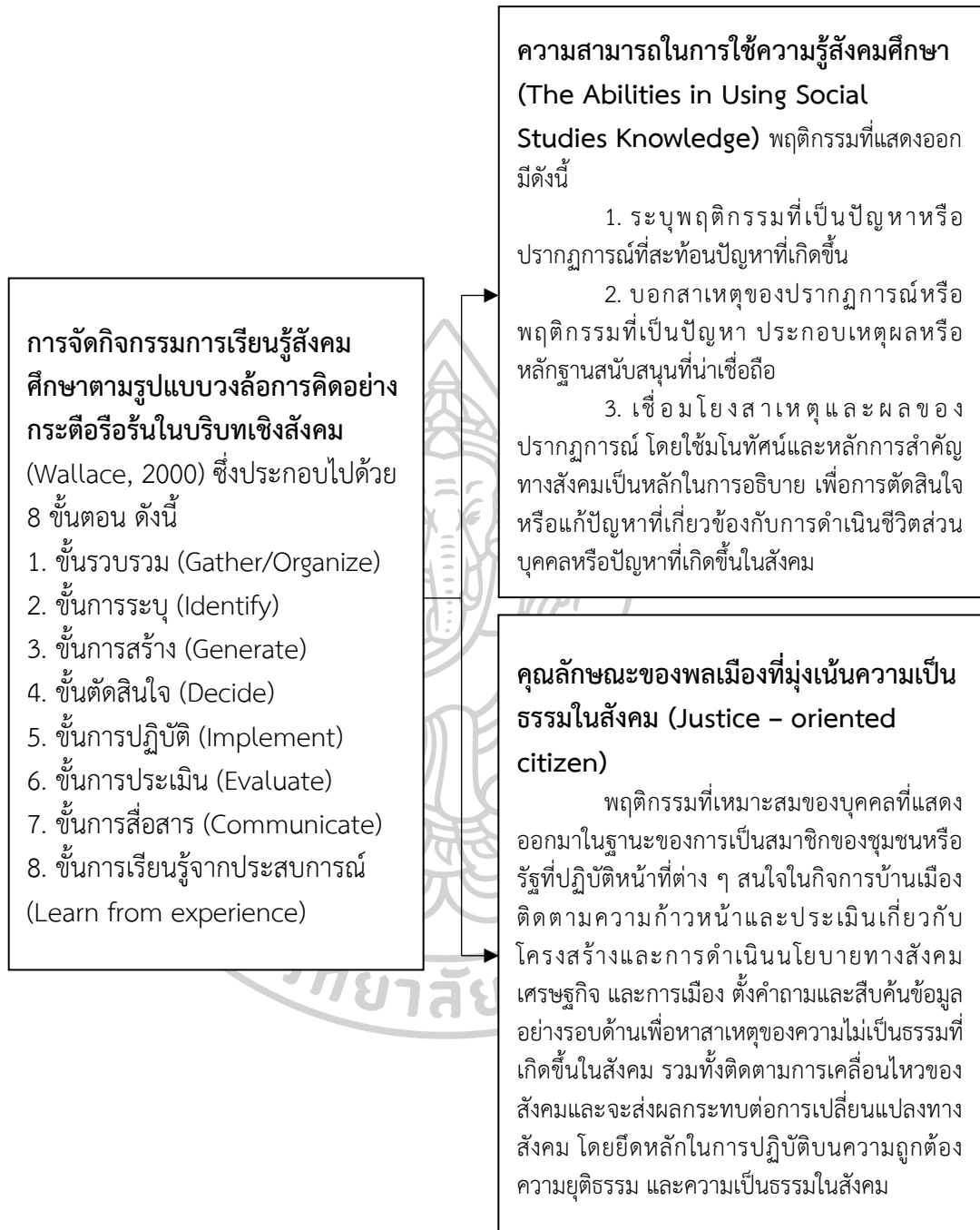
อันพึงประสงค์ อีกทั้งการวิจัยในครั้งนี้ทำการทดลองโดยมีประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ ซึ่งโรงเรียนสาธิตเป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นภายใต้การดูแลของคณะศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัย มีจุดประสงค์เพื่อให้เป็นสถานฝึกปฏิบัติการทางการศึกษาและวิจัยของคณะศึกษาศาสตร์ ดังนั้นผลของการวิจัยจึงสามารถนำไปใช้อ้างอิงไปสู่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนอื่น ๆ ได้ต่อไป ด้วยเหตุดังกล่าว ในวิจัยฉบับนี้จึงเป็นการศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมที่มีต่อความสามารถในการใช้ความรู้สังคมศึกษาและคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 อันจะทำให้ นักเรียนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติสู่การเป็นสังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

คำถามการวิจัย

1. ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมอยู่ในระดับใด
2. ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่

กรอบแนวคิด

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม
3. เพื่อศึกษาคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม
4. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม

สมมติฐานการวิจัย

1. ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมอยู่ในระดับดี
2. ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. คุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมอยู่ในระดับมาก
4. คุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 4 ห้องเรียน มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 82 คน ซึ่งแต่ละห้องมีการแจกแจงความสามารถทางการเรียนของนักเรียน โดยคะแนนความสามารถระดับเก่งและอ่อนอยู่ในห้องเดียวกัน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 24 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลาก โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

2. เนื้อหาที่นำมาใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเนื้อหาในสาระการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รายวิชาสังคมศึกษา 4 สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม จำนวน 2 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เราเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษา ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด ม.2/2 เห็นคุณค่าในการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

1) สถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

1.1) สถานภาพและบทบาทของพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

1.2) สิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ได้รับตามรัฐธรรมนูญ

1.3) หน้าที่ของพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

2) แนวทางส่งเสริมให้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

2.1) ความสำคัญของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

2.2) แนวทางการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

2.3) การส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง สถาบันทางสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษา ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด ม.2/3 วิเคราะห์บทบาท ความสำคัญ และความสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคม

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

บทบาท ความสำคัญ และความสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคม เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการเมืองการปกครอง

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

3.2.1 ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา

3.2.2 คุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โดยใช้เวลาในการทดลองจำนวน 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 คาบ คาบละ 50 นาที รวม 12 คาบ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม หรือรูปแบบวงล้อ TASC หมายถึง แบบแผนกระบวนการทำงานที่เป็นวงรอบเชิงปฏิบัติที่เน้นผู้เรียนให้คิดอย่างกระตือรือร้นผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับผู้อื่นในการลงมือแก้ปัญหาที่มีความสอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียนตามแนวคิดของ (B. Wallace, 2000) ประกอบไปด้วย 8 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นรวบรวม (Gather/Organize) ผู้สอนสร้างสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย และบทบาทและความสำคัญของสถาบันทางสังคม เพื่อให้นักเรียนทบทวนหลักการและมโนทัศน์สำคัญทางสังคมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว เพื่อเตรียมความพร้อมในการนำมาใช้กับสถานการณ์หรือปัญหาที่ได้รับในขั้นตอนต่อไป

ขั้นที่ 2 ขั้นการระบุ (Identify) ผู้สอนชี้แจงรายละเอียดแนวทางการปฏิบัติกิจกรรมโดยให้นักเรียนศึกษาสถานการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมของพลเมืองที่ไม่สัมพันธ์กับสังคมประชาธิปไตย และสถานการณ์ปัญหาจากสถาบันทางสังคมมีการดำเนินตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละสถาบันที่ไม่สัมพันธ์กันและหรือไม่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เพื่อระบุปัญหา ผลกระทบของปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ วิเคราะห์สาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหา และเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างหลากหลาย

ขั้นที่ 3 ขั้นการสร้าง (Generate) นักเรียนแต่ละกลุ่มปฏิบัติกิจกรรมตามที่ตกลงไว้ในขั้นที่ 2 ขั้นระบุ โดยผู้สอนเป็นผู้สังเกตการณ์มีส่วนร่วมของนักเรียน ตั้งคำถามชวนให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายในประเด็น

ขั้นที่ 4 ขั้นตัดสินใจ (Decide) นักเรียนตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุด และสอดคล้องกับหลักการและหรือมโนทัศน์สำคัญทางสังคมศึกษาที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย และบทบาทและความสำคัญของสถาบันทางสังคม โดยให้นักเรียนออกแบบ จัดทำ และนำเสนอผลการอภิปรายเป็นแผนผังความคิด

ขั้นที่ 5 ขั้นการปฏิบัติ (Implement) นักเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะกลุ่ม มีวัตถุประสงค์ให้เกิดการถ่ายทอด แลกเปลี่ยน และต่อยอดประสบการณ์ร่วมกันในประเด็นที่ได้จากการระดมสมองจากขั้นตอนที่ 3 ขั้นการสร้าง และ 4 ขั้นการตัดสินใจ โดยแต่ละกลุ่มต้องนำเสนอผลสรุปของการแก้ปัญหาที่เหมาะสม โดยผู้สอนเป็นผู้สังเกตการณ์มีส่วนร่วมของนักเรียน คอยติดตามการนำเสนอและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของแต่ละกลุ่ม ตั้งคำถามชวนให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายถึงการแก้ปัญหา พร้อมทั้งให้คำแนะนำนักเรียนแต่ละกลุ่มขณะที่ปฏิบัติกิจกรรม

ขั้นที่ 6 ขั้นการประเมิน (Evaluate) นักเรียนแต่ละกลุ่มนำผลที่ได้จากการนำเสนอและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกิจกรรมในขั้นที่ 5 ขั้นการปฏิบัติ มาอภิปรายเพื่อประเมินถึงแนวทางการแก้ปัญหาตามที่กลุ่มตนได้รับอย่างเป็นระบบที่เป็นการแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุดร่วมกันภายในกลุ่มอีกครั้ง โดยผู้สอนระบุแนวทางในการประเมิน โดยมีเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

- 1) แนวทางที่ใช้ในการแก้ปัญหาสามารถช่วยลดหรือทำให้ปัญหาหมดไปได้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- 2) แนวทางที่ใช้ในการแก้ปัญหามีการเชื่อมโยงกับหลักการและหรือมโนทัศน์ทางสังคมศึกษาอย่างไร
- 3) เหตุผลที่ใช้ในการสนับสนุนการแก้ปัญหามีความเป็นเหตุเป็นผล สามารถนำไปใช้ได้จริงกับสถานการณ์หรือไม่ เพราะเหตุใด

ขั้นที่ 7 ขั้นการสื่อสาร (Communicate) ผู้สอนให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการอภิปราย และนักเรียนกลุ่มอื่นร่วมกันพิจารณาถึงความเหมาะสมของแนวทางการแก้ปัญหาในสังคมไทยของกลุ่มนำเสนอ และหรือเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมให้การแก้ปัญหามีประสิทธิภาพที่สุด โดยผู้สอนเป็นผู้สังเกตการณ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของนักเรียน ตั้งคำถามกระตุ้นให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายในประเด็นดังกล่าว

ขั้นที่ 8 ขั้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Learn from experience) ผู้สอนให้นักเรียนร่วมกันสะท้อนสาระสำคัญที่ได้รับจากการทำกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ โดยครูยกสถานการณ์ตัวอย่างที่นอกเหนือจากสถานการณ์ที่ทุกกลุ่มได้รับมา 1 สถานการณ์ เป็นกรณีตัวอย่างให้นักเรียนร่วมกันพิจารณาเพื่อนำแนวทางการแก้ปัญหาที่แต่ละกลุ่มเคยใช้ มาแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่

2. ความสามารถในการใช้ความรู้สังคมศึกษา หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนนำความรู้ที่ได้จากชั้นเรียนสังคมศึกษาโดยมีมีโนทัศน์และหลักการที่สำคัญเป็นหลักหรือแกนกลาง มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันและนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งจากสถานการณ์ที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยซึ่งอาจเกิดขึ้นในสังคมของผู้เรียนขณะอยู่ในโรงเรียนและนอกโรงเรียนเพื่อให้เกิดความชำนาญ โดยมีพฤติกรรมที่แสดงออก ดังนี้

- 1) ระบุพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้น
- 2) บอกสาเหตุของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ประกอบเหตุผลหรือหลักฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ
- 3) เชื่อมโยงสาเหตุและผลของปรากฏการณ์ โดยใช้มีโนทัศน์และหลักการสำคัญทางสังคมเป็นหลักในการอธิบาย เพื่อการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

3. คุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-oriented citizen) หมายถึง พฤติกรรมที่เหมาะสมของบุคคลที่แสดงออกมาในฐานะของการเป็นสมาชิกของชุมชนหรือรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ สนใจในกิจการบ้านเมือง ติดตามความก้าวหน้าและประเมินเกี่ยวกับโครงสร้างและการดำเนินนโยบายทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ตั้งคำถามและสืบค้นข้อมูลอย่างรอบด้านเพื่อหาสาเหตุของความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม รวมทั้งติดตามการเคลื่อนไหวของสังคมและจะส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยยึดหลักในการปฏิบัติบนความถูกต้อง ความยุติธรรม และความเป็นธรรมในสังคม

4. นักเรียน หมายถึง ผู้เรียนที่ศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องค์กรักษ์

ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษา

1. นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice – oriented citizen) ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม (Thinking Actively in a Social Context: TASC) เป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยพัฒนาให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดวิพากษ์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ตลอดจนการมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่เป็นประโยชน์และสอดคล้องกับสมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2. ได้แผนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ที่มีกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice – oriented citizen) ซึ่งจะเป็แนวทางสำหรับครูสังคมศึกษาในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้ความรู้และคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องต่อไป

3. ครู ศึกษานิเทศก์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูสังคมศึกษาสามารถนำแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม (Thinking Actively in a Social Context : TASC) ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นไปใช้ในการส่งเสริมนักเรียนมีความสามารถและคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้และการประยุกต์ใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมที่มีต่อความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาดำรง เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม หรือรูปแบบวงล้อ TASC (Thinking Actively in a Social Context Wheel Model)

- 1.1 แนวคิดที่มาของรูปแบบวงล้อ TASC
- 1.2 แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานของ TASC
- 1.3 ความหมายของรูปแบบวงล้อ TASC
- 1.4 การนำรูปแบบการแก้ปัญหาที่ TASC ไปใช้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้เพื่อเป็นกลยุทธ์ในชั้นเรียน
- 1.5 หลักการของรูปแบบวงล้อ TASC
- 1.6 ขั้นตอนของรูปแบบวงล้อ TASC
- 1.7 ประโยชน์ของรูปแบบวงล้อ TASC

2. แนวคิดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา (The Abilities in Using Social Studies Knowledge)

- 2.1 ความสามารถในการใช้ความรู้
  - 2.1.1 ความหมายของความสามารถในการใช้ความรู้
  - 2.1.2 ความสำคัญของความสามารถในการใช้ความรู้
  - 2.1.3 พฤติกรรมของการใช้ความรู้
  - 2.1.4 แนวทางการวัดและประเมินความสามารถในการใช้ความรู้
- 2.2 ความรู้ทางสังคมศึกษา
  - 2.2.1 ความหมายของสังคมศึกษา
  - 2.2.2 ความสำคัญและคุณค่าของสังคมศึกษา
  - 2.2.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
    - 2.2.3.1 สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม
    - 2.2.3.2 ความเป็นมาของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดี
    - 2.2.3.3 เนื้อหาสาระเพื่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี
- 2.3 ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา

2.3.1 ความหมายของความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา

2.3.2 ตัวบ่งชี้ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา

3. แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-oriented citizen characteristic)

3.1 พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

3.1.1 ความหมายของพลเมือง

3.1.2 ความหมายของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

3.1.3 ความสำคัญของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

3.1.4 ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

3.1.4.1 ทฤษฎีพัฒนาการสติปัญญาของเพียเจต์

3.1.4.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

3.1.5 พัฒนาการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองในช่วงวัยของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

3.1.6 องค์ประกอบของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

3.1.7 คุณลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

3.1.8 แนวทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

3.1.9 โครงสร้างการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

3.1.10 การวัดความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

3.2 พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-oriented citizen)

3.2.1 ความหมายของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-oriented citizen)

3.2.2 คุณลักษณะของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-oriented citizen)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการใช้ความรู้สังคมศึกษา

4.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม

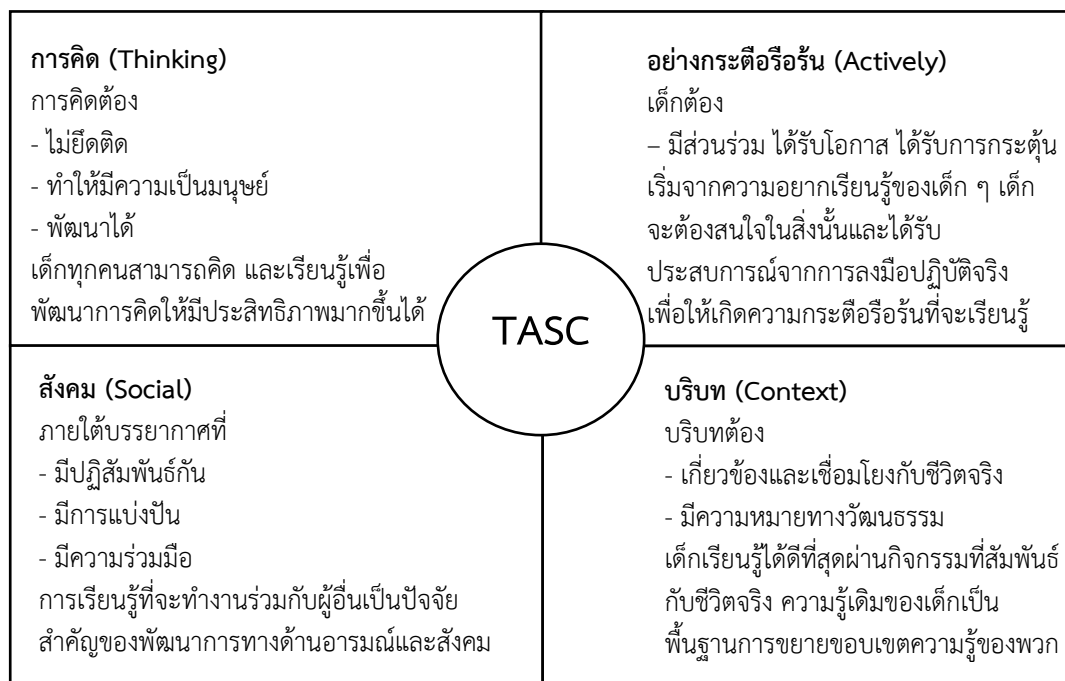
1. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม หรือรูปแบบวงล้อ TASC (Thinking Actively in a Social Context Wheel Model)

การนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม หรือรูปแบบวงล้อ TASC ได้แบ่งเป็น 7 หัวข้อ ได้แก่ 1.1 แนวคิดที่มาของรูปแบบวงล้อ TASC 1.2 แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานของ TASC 1.3 ความหมายของรูปแบบวงล้อ TASC 1.4 การนำรูปแบบการแก้ปัญหาที่ TASC ไปใช้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้เพื่อเป็นกลยุทธ์ในชั้นเรียน 1.5 หลักการของรูปแบบวงล้อ TASC 1.6 ขั้นตอนของรูปแบบวงล้อ TASC และ 1.7 ประโยชน์ของรูปแบบวงล้อ TASC โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 แนวคิดที่มาของรูปแบบวงล้อ TASC

พื้นฐานทางทฤษฎีของกรอบมาตรฐานของทักษะการคิดและการแก้ปัญหา

ในช่วงกลางทศวรรษ 1980 เบลล์ วอลเลซ และ ฮาร์วีย์ บี. แอดัมส์ ได้สำรวจโครงการที่เกี่ยวกับทักษะการคิดที่ใช้อยู่ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก พวกเขาเดินทางไปในหลายประเทศเพื่อทำงานร่วมกับผู้นำและนักวิจัยที่เกี่ยวข้องหาเรื่องทักษะการคิดและการแก้ปัญหา หลังจากนั้นได้นำวิธีการที่เลือกจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ โดยรวบรวมองค์ประกอบที่ประสบความสำเร็จจากโครงการทั้งหมดที่พวกเขาได้ประเมินผลแล้ว จัดทำโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นระยะเวลา 10 ปี มุ่งเน้นกลุ่มเด็กที่มีความบกพร่องและครู กลยุทธ์และวิธีการสอนต่าง ๆ นำมาทดลองใช้และปรับปรุงผ่านกระบวนการปฏิบัติงาน การประเมิน การสะท้อนคิด และการปรับปรุงแก้ไข ในกลุ่มผู้เรียน ครู นักจิตวิทยาการศึกษา และที่ขาดไม่ได้คือนักวิจัย ผลลัพธ์จากกระบวนการนี้คือการพัฒนาแผนผังการสอนทักษะการคิดและการแก้ปัญหา หรือรู้จักในชื่อว่า TASC (Thinking Actively in a Social Context) “การคิดอย่างกระตือรือร้นภายใต้บริบททางสังคม” โดย เบลล์ วอลเลซ และ ฮาร์วีย์ บี. แอดัมส์ ค.ศ. 1993 ซึ่งภายหลังเป็นที่มาของกรอบการพัฒนาหลักสูตรและการสอนทักษะการคิดและการแก้ปัญหา รูปแบบ TASC มุ่งเน้นองค์ประกอบที่สำคัญที่ควรนำไปเป็นส่วนหนึ่งของโครงการหรือหลักสูตรเกี่ยวกับทักษะการคิด แต่มันไม่ใช่สิ่งที่ตายตัว รูปแบบ TASC นั้นยืดหยุ่น สามารถนำไปปรับใช้ได้ตราบเท่าที่หลักสำคัญยังคงอยู่ หลักสำคัญของรูปแบบการแก้ปัญหา TASC มีรายละเอียดซึ่งแสดงในแผนภาพที่ 2 หลักสำคัญของ TASC

แผนภาพที่ 2 หลักสำคัญของ TASC (B. Wallace, 2000)

1.2 แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานของ TASC

Vygotsky (1978) อ้างถึงใน B. Wallace (2000) อธิบายถึงการค้นพบที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ของทุก ๆ คนไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ซึ่งครูที่ดีจะรู้ได้โดยสัญชาตญาณในสิ่งที่ Vygotsky พูดถึง การทำให้พบว่าเด็กสนใจอะไรเพื่อต่อยอดไปสู่การเรียนรู้ใหม่ ๆ เป็นความสามารถเชิงสร้างสรรค์ของครูที่ดีทุกคน ครูที่ดีจะค้นหาวิธีอธิบายที่ชัดเจน วิธีการเชื่อมโยงรวมทั้งวิธีที่มีเหตุผลและสนับสนุนให้เด็กเข้าใจกระบวนการทั้งหมด การที่เด็กที่มีอายุมากกว่าคอยช่วยเพื่อนที่อายุน้อยกว่า จนกระทั่งเรียนรู้ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือคือเป้าหมายของการเรียนรู้ในระยะแรกเริ่ม เครื่องมือสำคัญที่สุดของการสื่อสารคือ ภาษา ในระยะแรกจำเป็นต้องใช้ภาษาท้องถิ่นของเด็ก ๆ แล้วจึงขยายไปสู่ภาษาเพื่อการเรียนรู้อย่างเป็นทางการที่โรงเรียน อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่าความถึงการปฏิเสธภาษาท้องถิ่นของเด็ก ๆ เพราะอัตลักษณ์ของเด็กถูกปลูกฝังจากประสบการณ์ในการพูดช่วงแรก อารมณ์ส่วนลึกก็ถูกปลูกฝังจากภาษาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็ความรู้สึกรักใคร่ ความคาดหวัง ความกลัว ความยินดี ล้วนแล้วแต่แสดงออกที่บ้านเป็นสถานที่แรก การปฏิเสธภาษาท้องถิ่นคือการปฏิเสธตัวตนของเด็กทั้งหมด ครูที่สอนเด็กอนุบาลจนถึงประถมศึกษาตอนต้นจะรู้ว่าลักษณะพื้นฐานทางสังคมที่มีร่วมกันในห้องเรียน ไม่ว่าจะเป็ความไว้วางใจการยอมรับ การเคารพ การชื่นชม และการให้กำลังใจ ล้วนแล้วแต่เป็นสภาพแวดล้อมที่ดีที่สุดต่อการเรียนรู้ของเด็ก ทฤษฎีการพัฒนากระบวนการทางจิตวิทยาขั้นสูงของ Vygotsky (1978) อ้างถึงใน B. Wallace (2000) แสดงในแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 ทฤษฎีการพัฒนากระบวนการทางจิตวิทยาขั้นสูงของ Vygotsky (B. Wallace, 2000)

Robert Sternberg (1985) อ้างถึงใน B. Wallace (2000) ได้ทบทวนแนวคิดทั้งหมดเกี่ยวกับเขาวัวปัญญาและกระบวนการที่ช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เขาให้เหตุผลว่า แม้ว่าแต่ละคนเกิดมาพร้อมจุดแข็งและจุดอ่อนที่แตกต่างกัน แต่ทุกคนเรียนรู้ที่จะใช้ทักษะและกลยุทธ์อันหลากหลายเพื่อการเรียนรู้ที่ดีขึ้นได้ และสิ่งเหล่านี้คือองค์ประกอบของกระบวนการคิด กระบวนการคิดเกิดจากเครื่องมือในการคิดที่เราสั่งสมไว้ เราสามารถเรียนรู้ที่จะวางแผนและตรวจสอบประสิทธิภาพของแผนที่วางไว้ รวมทั้งไตร่ตรองกระบวนการคิดของเราเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น และตกผลึกว่าเราได้เรียนรู้อะไร ด้วยวิธีการอย่างไร จากนั้นจึงใช้ประสบการณ์ของเราเชื่อมโยงทักษะและกลยุทธ์ที่เราเรียนรู้ให้เข้ากับสถานการณ์และบริบทใหม่ ทั้งหมดนี้คือกุญแจสำคัญสู่ “อภิปัญญา” (ปัญญาระดับสูงสุดของการเรียนรู้) หรือ “การรู้คิด” ซึ่งได้แก่การสะท้อนคิด รวบรวม และเชื่อมโยงการใช้ทักษะการคิดและการแก้ปัญหาจะทำให้เราปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ และหากโชคดีได้รับโอกาสที่เหมาะสม เราจะได้เลือกสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับเรา เป็นไปได้ว่าความพยายามสูงสุดของมนุษย์จะแสดงออกมาเมื่อเรามีความเชื่อมั่นและแรงกระตุ้นที่จะเปลี่ยนสภาพแวดล้อมรอบตัวเรา โดยที่เรากลายเป็น “ผู้ขับเคลื่อน” และ “ผู้เปลี่ยนแปลง” โลกที่เราอาศัยอยู่ ซึ่งแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ทฤษฎีสติปัญญาสามองค์ประกอบของ Robert Sternberg (1985) อ้างถึงใน B. Wallace (2000)

<p>ด้านความคิด การพัฒนาทักษะและ กลยุทธ์เพื่อวางแผน ตรวจสอบ ไตร่ตรอง และถ่ายทอด</p>	<p>จำเป็นหรือไม่ที่ต้องมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะของเด็กตั้งแต่แรกเริ่ม สำคัญหรือไม่ที่ต้องกระตุ้นเด็กให้รู้จักคิดล่วงหน้าและรู้จักวางแผน ให้พิจารณาสิ่งที่กำลังทำอย่างรอบคอบ รวมทั้งให้รู้จักแลกเปลี่ยน ความคิดกับกลุ่มเพื่อน และให้ระลึกถึงสิ่งที่ทำเมื่อวานนี้และตัดสินใจ ว่าจะนำมาใช้ทำกิจกรรมวันนี้หรือไม่</p>
<p>ด้านประสบการณ์ การจัดการกับ สถานการณ์ใหม่ และ กลยุทธ์การเชื่อมโยง</p>	<p>รู้หรือไม่ว่าจำเป็นต้องใช้ประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของเด็กเป็น สะพานไปสู่ประสบการณ์ใหม่โดยเริ่มสิ่งที่รู้แล้วไปยังสิ่งที่ยังไม่รู้ เพื่อ ฝึกทักษะในบริบทที่น่าสนใจและมีความหมาย และประยุกต์ใช้ทักษะ ต่าง ๆ ในสถานการณ์ใหม่</p>
<p>ด้านบริบทสังคม การปรับตัว การเลือก และการเปลี่ยนแปลง สิ่งแวดล้อมใหม่</p>	<p>ยอมรับหรือไม่ว่าเด็กจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่ โรงเรียน ซึ่งเราพยายามทำให้เข้มข้นมากที่สุดเท่าที่เราจะทำได้ เรา ได้กระตุ้นให้เกิดโอกาสและทางเลือกที่หลากหลายในการทำกิจกรรม หรือไม่ เราได้ถามเด็กหรือไม่ว่าพวกเขาต้องการเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ อย่างไร พวกเขารับมือกับปัญหาอย่างไร</p>

1.3 ความหมายของรูปแบบวงล้อ TASC

รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม (Thinking Actively in a Social Context Wheel Model) หรือ รูปแบบวงล้อ TASC เป็นรูปแบบวงล้อการทำงานของผู้เรียน ที่นักการศึกษาและผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ความหมายของรูปแบบวงล้อ TASC ไว้ดังนี้

B. Wallace (2000) กล่าวถึง รูปแบบของวงล้อ TASC คือ รูปแบบที่ช่วยส่งเสริมผู้เรียนให้มีการพัฒนาทางด้านทักษะการเรียนรู้ ทักษะทางด้านอารมณ์ และพฤติกรรมในการแก้ปัญหาที่มีความสัมพันธ์กันในเชิงบริบทวัฒนธรรม หรือบริบทที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ขยายความรู้ในการทำงาน การวางแผนการทำงาน การตรวจสอบงาน การไตร่ตรองในภาระงานที่ได้รับมอบหมาย และนำความคิดที่ได้รับการพัฒนาถ่ายทอดไปยังสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่ตนเองสนใจ

Ball and Henderson (2009) กล่าวว่า รูปแบบวงล้อ TASC คือ รูปแบบที่ใช้สนับสนุนการคิดในการแก้ปัญหา โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการอภิปราย และเป็นผู้เลือกตัดสินใจ เพื่อหาแนวทางตามความคิดเห็นของตนเอง โดยผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างคำถามของผู้เรียนเอง เพื่อใช้ในการประเมินตนเอง

Mohammad, Asha, and Jado (2014) กล่าวว่า รูปแบบวงล้อ TASC คือ กระบวนการที่ช่วยส่งเสริมการคิด และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เมื่อมีการเผชิญกับปัญหา โดยมีการนำรูปแบบของวงล้อ TASC มาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาความคิด ผ่านการร่วมมือปรายความคิด การสร้างเครื่องมือในการหาคำตอบ การร่วมแสดงความคิดเห็นในคำตอบ การประเมินการเรียนรู้ของตนเอง และการปรับปรุงแก้ไขแนวทางในการแก้ปัญหา

จากความหมายข้างต้นเกี่ยวกับรูปแบบวงล้อ TASC สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบวงล้อ การคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม (Thinking Actively in a Social Context Wheel Model) หรือ รูปแบบวงล้อ TASC คือ รูปแบบวงล้อการทำงานในเชิงปฏิบัติที่เน้นผู้เรียนให้คิดอย่างกระตือรือร้นผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับผู้อื่นในการลงมือแก้ปัญหาที่มีความสอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน

1.4 การนำรูปแบบการแก้ปัญหาที่ TASC ไปใช้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้เพื่อเป็นกลยุทธ์ในชั้นเรียน

B. Wallace (2000) กล่าวว่า แม้ว่าทุกขั้นตอนของวงล้อการแก้ปัญหา TASC จะมีความสำคัญ แต่มี 4 ขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่ง ได้แก่

รวบรวม/จัดระเบียบ

ขั้นตอนนี้สำคัญ เพราะนักเรียนจะได้รวบรวมข้อมูลที่กระจัดกระจาย ซึ่งบ่อยครั้งข้อมูลเหล่านี้ไม่ได้เชื่อมโยงเป็นภาพใหญ่หรือแม้แต่ภาพใด ๆ เลย นักเรียนจึงต้องนำสิ่งที่พวกเขาเรียนรู้แล้วเข้าสู่ความทรงจำที่กำลังทำงาน เพื่อพร้อมสำหรับการคิดการปรับปรุง การขยาย และการลงมือทำเห็นได้ชัดว่าขั้นตอนนี้เป็นเครื่องมือที่ยอดเยี่ยมสำหรับการประเมินความรู้เดิม ที่สำคัญคือนักเรียนจะได้ทราบว่าพวกเขามีความรู้ที่มีคุณค่าอย่างยิ่งและสามารถสนับสนุนความคิดนี้ไปสู่กระบวนการเรียนรู้ ด้วยการรวบรวมสิ่งที่รู้อยู่แล้วแล้วนำข้อมูลทั้งหมดรวมเข้าไว้ด้วยกัน

ระบุภาระงาน

นักเรียนมักขาดความเข้าใจในภาระงานที่กำลังทำอยู่ ดังนั้นจึงสำคัญมากที่จะต้องสนับสนุนให้พวกเขาพูดเกี่ยวกับงานซ้ำโดยใช้คำพูดของตนเอง ซึ่งการทำเช่นนี้จะช่วยในขั้นตอนการประเมินด้วย เพราะนักเรียนจะรู้ถึงจุดประสงค์ของภาระงานตั้งแต่เริ่มแรกอย่างชัดเจน

ประเมิน

ครูควรสอนโดยใช้วิธีการชื่นชมและสนับสนุนความพยายามของนักเรียน แม้แต่นักเรียนที่ยังเล็กมากก็สามารถเริ่มเรียนรู้ทักษะการประเมินผลงานได้แล้ว โดยมีจุดประสงค์เพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้นในครั้งต่อไป

เรียนรู้จากประสบการณ์

ขั้นตอนนี้อาจเป็นอย่างยิ่ง เพราะนักเรียนจะรู้ว่าพวกเขา กำลังเติบโตและพัฒนาหรือไม่ นักเรียนทุกคนจำเป็นต้องตระหนักถึงความก้าวหน้า ดังนั้นพวกเขาจึงต้องพูดกับตัวเองว่า “นี่แหละคือสิ่งที่ฉันทำได้” หลังจากนั้นทักษะต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้แล้วจะต้องถูกกล่าวถึงตลอดช่วงการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยครูต้องใช้ภาษาสื่อความคิดเป็นตัวอย่างให้นักเรียน

1.5 หลักการของรูปแบบวงล้อ TASC

นักการศึกษา และผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางการศึกษาหลายท่าน กล่าวถึงหลักการในการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบวงล้อ TASC ไว้ดังนี้

B. Wallace (2000) กล่าวถึง รูปแบบวงล้อ TASC ประกอบไปด้วยหลักการ ดังนี้

1. การคิด (Thinking) แม้ว่าผู้เรียนทุกคนจะมีความสามารถทางการคิดและการปฏิบัติ แต่ผู้เรียนยังต้องการเทคนิคหรือวิธีการที่เป็นรูปแบบของการคิด เพื่อพัฒนาความสามารถของตนเอง ผู้เรียนทุกคนสามารถจัดการกับปัญหาที่มีความซับซ้อนได้ถ้าผู้เรียนมีความเข้าใจกับปัญหานั้น และมีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นภาษาที่ใช้ย่อมมีความสำคัญในการคิดเพื่อทำให้เกิดการคิดที่มีประสิทธิภาพ

2. ความกระตือรือร้น (Actively) ผู้เรียนควรมีการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีบทบาทในการเป็นผู้เลือกตัดสินใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ และมีส่วนร่วมในการอภิปรายถึงเป้าหมายของปัญหา

3. สังคม (Social) การเรียนรู้แบบร่วมมือมีอิทธิพลอย่างมากสำหรับการทำงาน เป็นการเรียนรู้ซึ่งอาศัยการเรียนรู้จากบุคคลอื่น ๆ เป็นการเรียนรู้แบบอิสระ ทำให้ผู้เรียนได้ทราบถึงการทำงานร่วมกัน ความรับผิดชอบในส่วนรวม รวมไปถึงการพึ่งพาอาศัยกันในการทำงาน

4. สภาพแวดล้อม (Context) ผู้เรียนมีความต้องการในการเรียนรู้จากบริบทที่มีความเหมาะสม เป็นบริบทที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตจริง และสามารถจับต้องได้ หรือมีความเป็นรูปธรรม ซึ่งทำให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ในการเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้ และเป็นการฝึกผู้เรียนในการสร้างความชำนาญ จนกลายเป็นผู้ที่มีศักยภาพทางการคิดที่มีประสิทธิภาพ

Lakey (2009) เสนอว่า รูปแบบวงล้อ TASC มีหลักการสอนสำคัญทั้งหมด 4 หลักการ ดังนี้

1. การคิด (Thinking) ผู้เรียนทุกคนต้องเชื่อว่าตนเองสามารถสร้างผลงาน เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพทางการคิดของตนเองได้ ดังนั้นผู้เรียนต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้เรียนที่มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ความกระตือรือร้น (Actively) ผู้เรียนทุกคนต้องการความดูแลเอาใจใส่ และกระตุ้นประสบการณ์ที่ผู้เรียนมีให้มีความหมาย ให้ผู้เรียนเห็นถึงความสัมพันธ์ในประสบการณ์ที่ ตนเองมีกับสิ่งที่มีอยู่ในชีวิตจริง และสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

3. สังคม (Social) ผู้เรียนทุกคนต้องการการเรียนรู้การทำงานร่วมกันผ่านการ เรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคม และพัฒนาทางด้านอารมณ์ของผู้เรียน

4. บริบท (Context) ผู้เรียนทุกคนต้องการมองเห็นภาพรวม เพื่อจะได้เข้าใจ ความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นว่าเป็นอย่างไร และส่งผลให้เกิดการเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้สิ่ง ใหม่ๆ ได้

B. e. a. Wallace (2004) เสนอว่า รูปแบบวงล้อ TASC มีหลักการ ดังนี้

1. การคิด (Thinking) เป็นกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และ สามารถพัฒนาได้กับผู้เรียนทุกคน เนื่องจากระดับสติปัญญาไม่ได้ถูกจำกัด อย่างไรก็ตามผู้สอนต้องให้ ผู้เรียนมีกระบวนการในการคิดและการแก้ปัญหา โดยกระตุ้นผู้เรียนให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และมีการประเมินความคิดของตนเอง ว่ามีวิธีการอย่างไร เรียนเพื่ออะไร และนำไปใช้ประโยชน์ใน ชีวิตจริงได้อย่างไร

2. ความกระตือรือร้น (Actively) ผู้เรียนต้องมีความกระตือรือร้นในการ เรียนรู้ของตนเองกระตือรือร้นในความคิดของตนเอง โดยผู้สอนต้องทำการกระตุ้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ ตัดสินใจ เพื่อสร้างแรงจูงใจและคุณลักษณะที่มีประสิทธิภาพของผู้เรียน

3. สังคม (Social) ผู้สอนต้องให้เวลาอย่างเหมาะสมในการทำงานของผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพจากการทำงานร่วมกับผู้เรียนคนอื่นๆ โดยการทำงาน ร่วมกันเป็นกลุ่ม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ผู้สอนต้องมีการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิด ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองหรือระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน

4. สภาพแวดล้อม (Context) ผู้เรียนต้องมีความเข้าใจในการเรียนว่ากำลัง เรียนอะไร เรียนไปทำไม และผู้สอนต้องส่งเสริมผู้เรียนให้เรียนรู้สภาพแวดล้อมที่มีความเกี่ยวข้องกับ ตนเอง เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ในชีวิตประจำวันที่เกิดขึ้น

1.6 ขั้นตอนของรูปแบบวงล้อ TASC

ขั้นตอนของรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม (Thinking Actively in a Social Context Wheel Model) หรือ รูปแบบวงล้อ TASC มีความสำคัญในการ

นำไปใช้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ซึ่งนักการศึกษา และผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาหลายท่าน กล่าวถึงขั้นตอนของรูปแบบวงล้อ TASC ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ขั้นตอนของรูปแบบวงล้อ TASC

ขั้นตอนของ รูปแบบวง ล้อ TASC	นักการศึกษา			
	Wallace (2000)	Faulkner (2008)	Johnstone (2008)	Zimmerman (2008)
ขั้นที่ 1	ขั้นรวบรวม (Gather/Organize)	ขั้นรวบรวม (Gather/Organize)	ขั้นการระบุ (Identify)	ขั้นรวบรวม (Gather/organize)
ขั้นที่ 2	ขั้นการระบุ (Identify)	ขั้นการระบุ (Identify)	ขั้นการสร้าง (Generate)	ขั้นการระบุ (Identify)
ขั้นที่ 3	ขั้นการสร้าง (Generate)	ขั้นการสร้าง (Generate)	ขั้นตัดสินใจ (Decide)	ขั้นการสร้าง (Generate)
ขั้นที่ 4	ขั้นตัดสินใจ (Decide)	ขั้นตัดสินใจ (Decide)	ขั้นรวบรวม (Gather)	ขั้นตัดสินใจ (Decide)
ขั้นที่ 5	ขั้นการปฏิบัติ (Implement)	ขั้นการปฏิบัติ (Implement)	ขั้นการปฏิบัติ (Implement)	ขั้นการปฏิบัติ (Implement)
ขั้นที่ 6	ขั้นการประเมิน (Evaluate)	ขั้นการประเมิน (Evaluate)	ขั้นการประเมิน (Evaluate)	ขั้นการประเมิน (Evaluate)
ขั้นที่ 7	ขั้นการสื่อสาร (Communicate)	ขั้นการสื่อสาร (Communicate)	ขั้นการสื่อสาร (Communicate)	ขั้นการสื่อสาร (Communicate)
ขั้นที่ 8	ขั้นการเรียนรู้จาก ประสบการณ์ (Learn from experience)	ขั้นการเรียนรู้จาก ประสบการณ์ (Learn from experience)	ขั้นการเรียนรู้จาก ประสบการณ์ (Learn from experience)	ขั้นการเรียนรู้จาก ประสบการณ์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำกระบวนการเรียนการสอนตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม (Thinking Actively in a Social Context Wheel Model) หรือ รูปแบบวงล้อ TASC ตามแนวคิดของ B. Wallace (2000) มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งมี 8 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นรวบรวม (Gather/Organize) ขั้นที่ 2 ขั้นการระบุ (Identify) ขั้นที่ 3 ขั้นการสร้าง (Generate) ขั้นที่ 4 ขั้นตัดสินใจ (Decide) ขั้นที่ 5 ขั้นการปฏิบัติ (Implement) ขั้นที่ 6 ขั้นการประเมิน (Evaluate) ขั้นที่ 7 ขั้นการสื่อสาร (Communicate) และขั้นที่ 8 ขั้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Learn from experience) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา

และคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียน เนื่องด้วยลักษณะเด่นของกระบวนการเรียนการสอนนี้เป็นรูปแบบที่ช่วยส่งเสริมผู้เรียนให้มีการพัฒนาทางด้านทักษะการเรียนรู้ ทักษะทางด้านอารมณ์ และพฤติกรรมในการแก้ปัญหาที่มีความสัมพันธ์กันในเชิงบริบทวัฒนธรรมหรือบริบทที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ขยายความรู้ในการทำงาน การวางแผนการทำงาน การตรวจสอบงาน การไตร่ตรองในภาระงานที่ได้รับมอบหมาย และนำความคิดที่ได้รับการพัฒนาถ่ายทอดไปยังสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่ตนเองสนใจได้ (B. Wallace, 2000)

B. Wallace (2000) ได้นำเสนอขั้นตอนของรูปแบบวงล้อ TASC ในรูปแบบแผนภูมิวงกลม ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นรวบรวม (Gather/Organize) เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนต้องรวบรวมว่าสิ่งใดที่ผู้เรียนรู้แล้วเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว

ขั้นที่ 2 ขั้นการระบุ (Identify) เป็นการระบุว่าสิ่งที่ผู้เรียนต้องทำคืออะไร โดยผู้สอนต้องอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจจุดประสงค์ของงานที่ผู้เรียนจะได้รับให้ละเอียดถี่ถ้วน ให้ผู้เรียนเข้าใจจุดประสงค์ในการทำงานอย่างถ่องแท้ เพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความไขว้เขวในการทำงาน

ขั้นที่ 3 ขั้นการสร้าง (Generate) เป็นขั้นตอนในการสร้างแนวทางที่เป็นไปได้สำหรับการแก้ปัญหา ซึ่งผู้สอนต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนเกิดการคิดหาแนวทางที่มีความหลากหลายก่อนจะตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด

ขั้นที่ 4 ขั้นตัดสินใจ (Decide) เป็นการตัดสินใจเลือกเกี่ยวกับแนวทางที่เป็นไปได้สำหรับการแก้ปัญหาที่ได้เสาะหา มา โดยมีการให้เหตุผลประกอบสำหรับการตัดสินใจเลือกใช้นโยบายการแก้ปัญหาที่คิดว่าจะมีความเหมาะสม

ขั้นที่ 5 ขั้นการปฏิบัติ (Implement) เป็นขั้นตอนการลงมือปฏิบัติตามแนวทางการแก้ปัญหาที่ผู้เรียนได้ออกแบบไว้อย่างเป็นระบบ ซึ่งระหว่างการดำเนินการปฏิบัติต้องมีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนเพื่อหาคำตอบที่มีความเหมาะสม

ขั้นที่ 6 ขั้นการประเมิน (Evaluate) เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนบอกจุดประสงค์ของปัญหาให้ผู้เรียนได้ทราบ พร้อมทั้งนำเสนอตัวอย่างผลงานของผู้เรียน และแสดงเหตุผลในการหยิบเลือกผลงานของผู้เรียนมาเป็นตัวอย่าง โดยผู้เรียนจะต้องสร้างวิจารณ์งานในการประเมินผลงานของตนเอง

ขั้นที่ 7 ขั้นการสื่อสาร (Communicate) เป็นขั้นตอนในการสนับสนุนให้ผู้เรียนมีการพูดคุย มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนคำตอบของตนเองกับเพื่อนคนอื่น ๆ ภายในชั้นเรียน

ขั้นที่ 8 ขั้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Learn from experience) เป็นขั้นตอนในการตรวจสอบผลสะท้อนนอกเหนือจากตัวอย่างที่เรียน เพื่อพิจารณาประสิทธิภาพของกระบวนการแก้ไขปัญหาของผู้เรียน

1.7 ประโยชน์ของรูปแบบวงล้อ TASC

รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม (Thinking Actively in a Social Context Wheel Model) หรือ รูปแบบวงล้อ TASC เป็นรูปแบบการเรียนรู้หนึ่งที่ส่งเสริมพฤติกรรมของผู้เรียนในการแสดงออกทั้งทางด้านความคิด ความรู้ และทักษะต่าง ๆ ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงประโยชน์ของรูปแบบวงล้อ TASC ดังนี้

B. Wallace (2008) กล่าวว่า รูปแบบวงล้อ TASC ช่วยให้โอกาสผู้เรียนได้แสดงความสามารถว่าตนเองทำอะไรได้บ้าง และทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากผู้สอนจะไม่ได้บอกกล่าวในทุกสิ่งให้กับผู้เรียนรู้

Davies (2008) กล่าวถึง ประโยชน์ของรูปแบบวงล้อ TASC ดังนี้

- 1) ช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ หรือสถานการณ์จากการอาศัยประสบการณ์ที่ผู้เรียนมีขึ้นมาได้ด้วยตนเอง
- 2) ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการคิดวิเคราะห์ และประเมินการทำงานของตนเอง
- 3) ช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างผู้เรียน

Zimmerman (2008) กล่าวว่า รูปแบบวงล้อ TASC ช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเป็นแนวทางในพัฒนาและปรับปรุงให้ผู้เรียนมีความสามารถสูงขึ้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม ผู้เรียนจะสามารถพัฒนาความสามารถของตนเอง ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ รู้จักการรวบรวมตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนมองเห็นมุมมองในการแก้ไขปัญหาได้กว้างขวาง และรู้จักประเมินการทำงานของตนเอง และการทำงานอยู่ภายใต้บริบทเชิงสังคมก็จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างผู้เรียน ซึ่งเป็นแนวทางในพัฒนาและปรับปรุงผู้เรียนให้มีความสามารถที่สูงขึ้นด้วย ซึ่งทักษะเหล่านี้ล้วนเป็นคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่สำคัญอันเป็นพื้นฐานของวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยที่จะช่วยสร้างความเป็นธรรมขึ้นในสังคมขึ้นได้

2. แนวคิดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา (The Abilities in Using Social Studies Knowledge)

ความสามารถนี้มีความซับซ้อนและพัฒนาได้ค่อนข้างยาก ครูและนักพัฒนาหลักสูตรระบุว่านักเรียนไม่สามารถที่จะเข้าใจความรู้ได้โดยแท้จริง หากไม่สามารถใช้ความรู้ที่ได้เรียนมาในสถานการณ์หรือปัญหาใหม่ได้ นักเรียนที่มีความสามารถในการใช้ความรู้จะสามารถคงการเรียนรู้ที่มีคุณค่าไว้ได้นาน เพิ่มระดับความสามารถในการควบคุมสถานการณ์หรือปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญได้ และสามารถทำให้นักเรียนรับมือกับภาวะและปัญหาในสังคมที่ซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ (Bloom, 1971)

การนำเสนอแนวคิดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาได้แบ่งเป็น 4 หัวข้อ ได้แก่ 2.1 ความหมายของการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา 2.2 ความสำคัญของการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา 2.3 องค์ประกอบและพฤติกรรมของการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา และ 2.4 แนวทางการวัดและประเมินความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ความสามารถในการใช้ความรู้

2.1.1 ความหมายของความสามารถในการใช้ความรู้

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของความสามารถในการใช้ความรู้ไว้ ดังนี้ Bloom (1971) ได้ให้ความหมายของการใช้ความรู้ว่า หมายถึง การใช้ความคิดที่เป็นนามธรรมในสถานการณ์ที่เฉพาะหรือสถานการณ์ที่เป็นรูปธรรม ความคิดที่เป็นนามธรรมอาจจะเป็นความคิดโดยทั่วไป (general ideas) กฎ (law) หรือหลักการ (principle)

Mayer (2001) ให้ความหมายของการใช้ความรู้ว่าเป็น การฝึกนำความรู้ไปใช้เพื่อปฏิบัติกิจกรรมหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยแบ่งการนำความรู้ไปใช้เป็น 2 แบบ โดยแบบแรกคือนักเรียนนำความรู้ไปใช้เพื่อแก้ปัญหาที่คุ้นเคย และแบบที่สองคือนักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้เพื่อแก้ปัญหาที่คุ้นเคยซึ่งต้องใช้ความรู้และกระบวนการคิดมากขึ้น

ทิตนา แชมมณี (2544) ให้ความหมายของการใช้ความรู้ว่าเป็น การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการนำความรู้ความเข้าใจของตนเองไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลายเพื่อเพิ่มความจำ ความเข้าใจ ความชำนาญ และความสามารถในการแก้ปัญหาในเรื่องนั้น ๆ

พิมพันธ์ เตชะคุปต์ และ พเยาว์ ยินดีสุข (2557) ให้ความหมายของการใช้ความรู้ว่าเป็น การนำความรู้ที่มีอยู่ซึ่งเกิดจากความเข้าใจเพื่อใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่มีลักษณะแตกต่างไปจากเดิม

จากความหมายของการใช้ความรู้ข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การนำความรู้ไปใช้ คือ การที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้จากชั้นเรียนมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อเพิ่มความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตหรือนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งจากสถานการณ์ที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยซึ่งอาจเกิดขึ้นในสังคมของผู้เรียนขณะอยู่ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

2.1.2 ความสำคัญของความสามารถในการใช้ความรู้

ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้นั้นเป็นขั้นตอนที่แสดงว่าผู้เรียนมีความรู้และใช้ความรู้ทำให้เกิดประโยชน์ทั้งกับตนเองและบุคคลอื่น การนำความรู้ไปใช้มีหลายลักษณะ เช่น นำไปปฏิบัติ หาคำตอบ แก้ปัญหา หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ แต่ผู้เรียนส่วนมากมักจะไม่มีทักษะการนำความรู้ไปใช้ เนื่องจากสาเหตุ 2 ประการ คือ ไม่เคยได้รับการฝึกฝน หรือมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระไม่เพียงพอ สำหรับสาเหตุประการหลังครูจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจ มโนทัศน์หรือความคิดรวบยอดของเรื่องนั้นเสียก่อนแล้วจึงฝึกฝนการใช้ให้กับผู้เรียนโดยสร้างสถานการณ์ต่าง ๆ ให้หลากหลายและยากขึ้น ยิ่งผู้เรียนต้องใช้ทักษะการคิดระดับสูงมากขึ้นเท่าใด จะทำให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้นเท่านั้น (ทิสนา แคมมณี และคณะ, 2545) การที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทั้งที่เป็นหลักการและมโนทัศน์ไปใช้กับชีวิตประจำวันได้นั้น นอกจากจะทำให้ชีวิตสะดวกสบายยิ่งขึ้นด้วยการนำความรู้ปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เข้ามาแล้วนั้น ยังทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่คงทน เนื่องจากผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงด้วยการลงมือปฏิบัติกับสถานการณ์จริง ทั้งนี้ผู้สอนก็ต้องพยายามฝึกฝนนักเรียนพัฒนาความสามารถในการใช้ความรู้ให้เพิ่มขึ้นผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ทำทลายความสามารถเพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เพิ่มมากขึ้นแล้วความสามารถในการใช้ความรู้ของผู้เรียนก็จะเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน

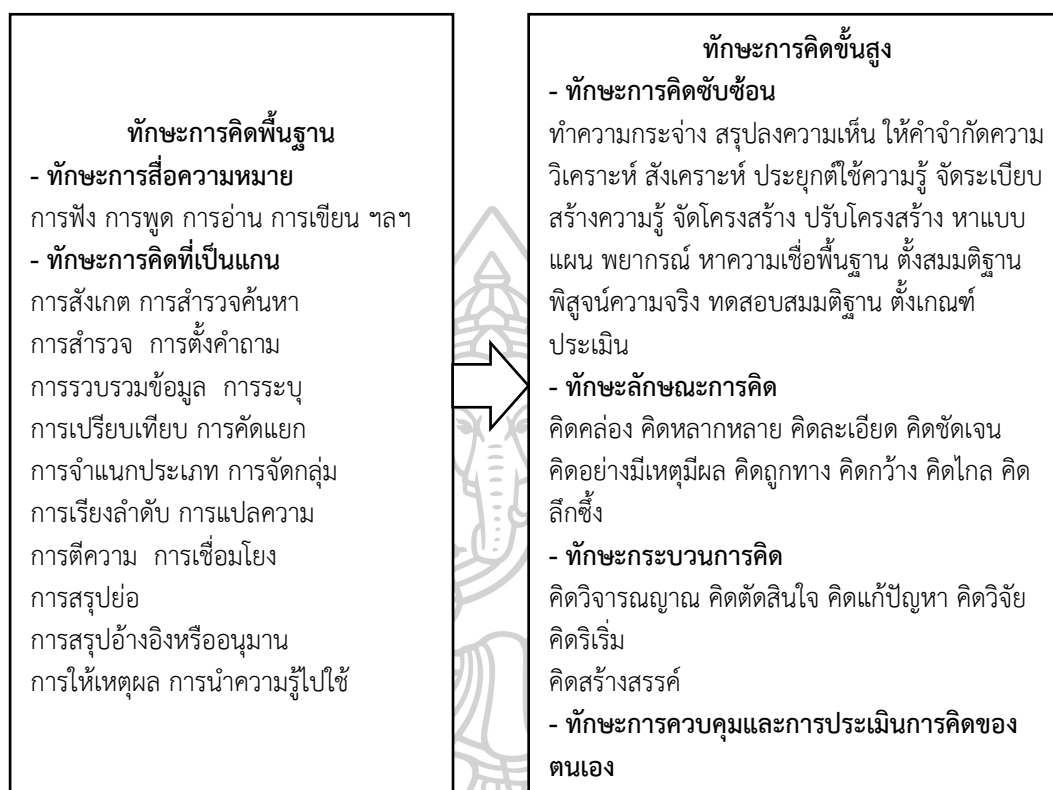
2.1.3 พฤติกรรมของการใช้ความรู้

ทิสนา แคมมณี (2544) กล่าวว่า การคิดเป็นกระบวนการทางสมองของมนุษย์ซึ่งมีศักยภาพสูงมาก และเป็นส่วนที่ทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์โลกอื่น ๆ ทักษะการคิด หมายถึง ความสามารถย่อย ๆ ในการคิดในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของกระบวนการคิดที่สลับซับซ้อน ทักษะการคิดอาจจัดประเภทใหญ่ ๆ ได้ 3 ประเภท คือ

- 1) ทักษะการคิดพื้นฐาน (basic skills) ได้แก่ ทักษะการสื่อความหมาย (communication skills)
- 2) ทักษะการคิดที่เป็นแกน หรือทักษะการคิดทั่วไป (core or general thinking skills)

3) ทักษะการคิดขั้นสูง หรือทักษะการคิดซับซ้อน (higher order or more complexed thinking skills)

ทักษะการคิดดังกล่าวมีรายละเอียดการคิดในลักษณะต่าง ๆ แสดงในแผนภาพที่ 4 ทักษะการคิด

แผนภาพที่ 4 ทักษะการคิด (ทีศนา แชมมณี, 2544)

ทักษะการคิดที่แสดงในแผนภาพดังกล่าวอาจมีความเป็นรูปธรรมมากน้อยแตกต่างกันได้ ทักษะการคิดมีเป็นจำนวนมาก โดยทั่วไปสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ ทักษะการคิดพื้นฐาน ที่เรียกว่า basic skills ซึ่งส่วนมากจะเป็น communication skills เช่น การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน ทักษะระดับที่ 2 เป็นทักษะการคิดที่เป็นแกนสำคัญ หรือ core thinking skills คือทักษะที่ใช้กันมากซึ่งเป็นทักษะสำคัญที่ล้วนพัฒนาไปสู่ทักษะในระดับที่ 3 ด้วย เช่น การตีความ การเชื่อมโยง การสรุปย่อ การสรุปอ้างอิง การให้เหตุผล การนำความรู้ไปใช้ และทักษะระดับที่ 3 เป็นทักษะระดับสูงที่เรียกว่า higher order thinking skills เป็นทักษะการคิดที่ยากและซับซ้อน ขึ้นกว่าทักษะแกน เช่น การตั้งสมมติฐาน พิสูจน์ความจริง ทดสอบสมมติฐาน ตั้งเกณฑ์ ประเมิน เป็นต้น

ทักษะการคิดเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการคิด บุคคลจะคิดได้ดีจำเป็นต้องมีทักษะการคิดที่เป็นแกนก่อนจึงจะส่งผลไปถึงการพัฒนาการคิดของบุคคลได้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540) ทักษะการคิดพื้นฐานสำคัญจึงจำเป็นต้องส่งเสริมและฝึกฝนให้ผู้เรียนตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัย ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา เพื่อให้เกิดการวิเคราะห์ให้เห็นถึงจุดมุ่งหมาย และวิธีในการคิด รวมทั้งกำหนดเกณฑ์ตัดสินเพื่อใช้ในการประมวลการคิดนั้น ๆ ทั้งนี้ด้วยวัตถุประสงค์ที่จะทำให้สิ่งที่เป็นามธรรมมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น

ทศนา แคมมณี (2544) การนำความรู้ไปใช้ (Using Knowledge) หมายถึง การนำความรู้ที่เกิดจากความเข้าใจไปใช้เพื่อให้เกิดความชำนาญ คือ การดัดแปลงประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

ขั้นตอนการคิด

- 1) ทบทวนความรู้ที่มีอยู่
- 2) มองเห็นความเหมือนกันของสถานการณ์ใหม่กับสถานการณ์เดิมที่เรารู้มา
- 3) นำความรู้ที่มีไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่ใกล้เคียงกับที่ได้เคยเรียนรู้แล้ว

ตัวบ่งชี้การพัฒนาทักษะการคิด

- 1) ระบุงุणाการณหรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้น
- 2) บอกสาเหตุที่น่าเชื่อถือของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมนั้น
- 3) อธิบายเชื่อมโยงสาเหตุและผล

ในการคิดใด ๆ หากบุคคลสามารถคิดได้อย่างคล่องแคล่วและหลากหลาย รู้รายละเอียด และมีความชัดเจนในสิ่งที่คิด รวมทั้งสามารถคิดอย่างกว้างไกล ลึกซึ้ง และถูกทิศทาง รู้จักพิจารณาข้อมูลอย่างรอบคอบโดยใช้หลักเหตุผลในการแสวงหาทางเลือกหรือคำตอบ มีการพิจารณาถึงผลที่จะตามมา และคุณค่าหรือความหมายที่แท้จริงของสิ่งนั้น มีการไตร่ตรองก่อนที่จะลงความเห็นหรือตัดสินใจ ก็จะช่วยให้การคิดนั้นเป็นไปอย่างรอบคอบ หรืออย่างมีวิจารณญาณ และความคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ได้ ก็จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การนำความรู้ไปใช้ในการตัดสินใจที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อ ทำหรือไม่ทำสิ่งใด หรืออาจนำไปใช้ในการแก้ปัญหา การปฏิบัติ ผลิต หรือสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ หรืออาจนำไปใช้ในการศึกษาด้านอื่น ๆ ต่อไปได้

2.1.4 แนวทางการวัดและประเมินความสามารถในการใช้ความรู้

การวัดความสามารถในการใช้ความรู้เป็นส่วนหนึ่งของการวัดด้านความรู้และความสามารถทางสติปัญญาโดยแบบทดสอบเป็นวิธีที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย ซึ่งความสามารถในการใช้ความรู้มีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีกระบวนการคิดในการแก้ไขปัญหาจากสถานการณ์ที่ผู้สอนกำหนดขึ้นเพื่อเชื่อมโยงสู่ชีวิตประจำวันและจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีนักการศึกษาเสนอแนวทางการวัดความสามารถในการใช้ความรู้ไว้ ดังนี้

Gronlund (1993: 45-46) เสนอแนวทางการวัดผลการเรียนรู้ของผู้เรียนด้านการนำความรู้ไปใช้ โดยที่ผู้เรียนต้องอธิบายให้เห็นเป็นรูปธรรมไม่เพียงแต่อธิบายความเข้าใจในความหมายของข้อความรู้แต่ต้องอธิบายให้เห็นถึงการนำข้อความรู้ที่มีไปใช้ได้จริงในสถานการณ์ใหม่ ดังนั้น การนำความรู้ไปใช้จึงกำหนดขอบเขตให้ผู้เรียนสามารถส่งผ่านและใช้ข้อความรู้ทั้งที่เป็นข้อเท็จจริง มโนทัศน์ หลักการ กฎ วิธีการ และทฤษฎี จากทั้งหมดนี้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปปรับใช้จริงครอบคลุมเนื้อหาสาระของวิชาได้อย่างมีประสิทธิภาพสำหรับการแก้ไขปัญหาจากสถานการณ์ใหม่ โดยผู้สอนควรเลือกปัญหาและสมมติสถานการณ์ที่นักเรียนไม่เคยเผชิญมาก่อนและไม่สามารถแก้ไขได้โดยใช้ความรู้พื้นฐานเพียงอย่างเดียวด้วยการใช้รูปแบบคำถาม 3 แบบ คือ

- 1) ข้อสอบแบบแบบปรนัย (Multiple choice)
- 2) ข้อสอบความเรียงแบบจำกัดคำตอบ (Restricted-Response Essay)
- 3) ข้อสอบความเรียงแบบไม่จำกัดคำตอบ (Extended-Response Essay)

พิมพันธ์ เตชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข (2548: 129) เสนอแนวทางการวัดพฤติกรรมด้านการนำความรู้ไปใช้ กล่าวคือ พฤติกรรมที่นักเรียนนำความรู้ มโนทัศน์ หลักการ กฎ ทฤษฎี ไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ได้ โดยสามารถแก้ปัญหาได้อย่างน้อย 3 ประเภท คือ

- 1) แก้ปัญหาที่เป็นเรื่องของสังคมศึกษาในสาขาเดียวกัน
- 2) แก้ปัญหาที่เป็นเรื่องของสังคมศึกษาสาขาอื่น
- 3) แก้ปัญหาที่นอกเหนือจากเรื่องของสังคมศึกษา

โดยคำถามจะอยู่ในรูปแบบคำถามปลายเปิด (open-ended questions) สมมติสถานการณ์ขึ้นมาเพื่อให้ผู้เรียนสามารถตอบคำถามได้อย่างอิสระบนพื้นฐานของหลักการและเหตุผลตามความรู้สังคมศึกษาในเรื่องที่ได้เรียนมา

จากผลการศึกษาเอกสารจากนักการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น จึงได้รวบรวมข้อมูลแนวทางการวัดความสามารถในการใช้ความรู้ กล่าวโดยสรุปได้ว่า การวัดความสามารถในการใช้ความรู้เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันสามารถทำได้โดยใช้แบบสอบอัตนัย (Essay Test) คำถามเชิง

สถานการณ์ กล่าวคือ การตั้งคำถามจะใช้องค์ความรู้ในบทเรียนเป็นแกนหลักสำหรับออกแบบสถานการณ์ใหม่

2.2 ความรู้ทางสังคมศึกษา

2.2.1 ความหมายของสังคมศึกษา

สุนทร สุนันท์ชัย (2514: 14) อธิบายว่า วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่เพิ่งเล็งถึงความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับคนอื่น และความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งการสอนและการสร้างความสัมพันธ์นี้ เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ครูและนักเรียนจะต้องปฏิบัติ กระทำ ผูกพัน เผชิญและแก้ปัญหาาร่วมกัน

พนัส หันนาคินทร์ (2518: 7) ได้ให้ความหมายสังคมศึกษาว่า หมายถึง วิชาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องความสัมพันธ์ของมนุษย์

ภิญโญ บัวทอง (2518: 100) อธิบายว่า เนื่องจากสังคมศึกษา เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคม การจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมให้บรรลุวัตถุประสงค์ครูต้องสอนทั้งเนื้อหาวิชา แนวคิด เจตคติและค่านิยมที่ถูกต้องให้กับนักเรียน

สุมนทิพย์ บุญสมบัติ (2525: 6) สรุปว่า วิชาสังคมศึกษาจะมีความหมายครบถ้วนได้นั้นจะต้องหมายรวมถึง 3 สิ่ง คือ เนื้อหาสาระของวิชา ความต้องการของสังคม และความต้องการของผู้เรียน

ประนอม เดชชัย (2536: 7-8) ได้กล่าวไว้ว่า สังคมศึกษา หมายถึง การให้การศึกษาวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียน ที่ประกอบไปด้วยเนื้อหาที่มีลักษณะบูรณาการ คือ มีเนื้อหาผสมผสานกันโดยคัดเลือกเนื้อหาจากสาขาต่าง ๆ เช่น สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ มนุษยศาสตร์ จริยศาสตร์ และปรัชญา ฯลฯ แล้วจัดรวมเข้าเป็นหลักสูตรสังคมศึกษาในโรงเรียน

ดังนั้นสรุปได้ว่า สังคมศึกษา หมายถึง รายวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนที่ประกอบด้วยเนื้อหาที่มีลักษณะเป็นบูรณาการ (Integrate) คือ มีเนื้อหาผสมผสานกันโดยคัดเลือกเนื้อหาจากสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ มนุษยศาสตร์ จริยศาสตร์ และปรัชญา ฯลฯ แล้วจัดรวมเข้าเป็นหลักสูตรสังคมศึกษาในโรงเรียน (ประนอม เดชชัย, 2536: 7-8) หรืออาจกล่าวได้ว่า วิชาสังคมศาสตร์เป็น รากฐานของวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียน เพราะสังคมศึกษา (Social Studies) มีลักษณะวิชาเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) หรือบูรณาการ โดยคัดเลือกเนื้อหาส่วนที่เหมาะสมจากวิชาต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง มีขอบข่ายครอบคลุมทุกแขนงวิชาในสาขาสังคมศาสตร์ ตลอดไปจนถึงวิชาที่เกี่ยวข้องกับสังคม แต่ไม่ใช่สังคมศาสตร์ เช่น ศาสนา ศิลปดนตรี วรรณกรรมด้วย เพื่อนำมาบูรณาการเข้าโดยมีมโนทัศน์และ

หลักการที่สำคัญเป็นหลักหรือแกนกลาง สำหรับนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทุกด้าน และฝึกฝนทักษะและพัฒนาเจตคติอันเหมาะสม เพื่อเป็นพลเมืองที่ดีมีประสิทธิภาพ สามารถอยู่รวมกันได้อย่างสันติและสร้างสรรค์ อาจกล่าวได้ว่า วัตถุประสงค์เน้นที่การนำเอาความรู้ทางสังคมศึกษาไปใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนและสังคม เนื้อหาที่นำมาต้องคัดเลือกให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ และวัยของผู้เรียนสังคมศึกษาจึงมีเนื้อหาในลักษณะที่ไม่ยากเกินความเข้าใจของผู้เรียน อ้างถึงใน (พนัส หันนาคินทร์, 2518; ภิญโญ บัวทอง, 2518; สุนทร สุนันท์ชัย, 2514; สุนนทพิทย์ บุญสมบัติ, 2525)

2.2.2 ความสำคัญของสังคมศึกษา

เจริญ จามรธัญญาวาท (2534: 10-12) กล่าวถึงความสำคัญของสังคมศึกษาไว้ดังนี้

- 1) สังคมศึกษาก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อมคือ ผู้เรียนได้ศึกษาปัญหาต่าง ๆ ทั้งใกล้ตัวและไกลตัวออกไป ทั้งปัญหาของตนเองและส่วนรวม ศึกษาถึงกลไก และรูปแบบองค์กรต่าง ๆ ของสังคม เข้าใจปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ได้เรียนรู้พฤติกรรมของกลุ่มชน และปัญหาต่าง ๆ ที่มนุษย์กำลังเผชิญอยู่
- 2) สังคมศึกษาก่อให้เกิดกระบวนการและทักษะทางสังคม ฝึกให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางสังคม เช่น ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการอยู่ร่วมกัน ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการศึกษาหาความรู้ ซึ่งทักษะต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนมีความคิด มีเหตุผล มีวิจารณ์ญาณ รู้จักตัดสินใจและแก้ปัญหาร่วมกัน
- 3) สังคมศึกษาช่วยปลูกฝังเจตคติ ค่านิยม และความซาบซึ้ง ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของกฎหมาย จารีตประเพณี ชัดเกล้าเยาวชนให้มีค่านิยมที่ดี มีความซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชาติ ระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม ตระหนักถึงภาระหน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบ และแก้ไข้ปัญหาของสังคมด้วยความเต็มใจ
- 4) สังคมศึกษาส่งเสริมมาตรฐานทางสังคม ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม กฎหมาย ข้อบังคับ ซึ่งจะช่วยให้สังคมนั้นมีความสงบสุข ลดปัญหาการขัดแย้ง
- 5) สังคมศึกษาช่วยให้เกิดการแก้ปัญหาร่วมกันโดยปลูกฝังวิถีทางแห่งประชาธิปไตย ฝึกให้ผู้เรียนแก้ไข้อย่างมีหลักการและเหตุผล มีการตัดสินใจร่วมกัน รู้จักเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี สามารถวินิจฉัย

ข้อเท็จจริงโดยอาศัยเหตุผลและหลักฐานต่าง ๆ รู้จักนำข้อมูลมาเปรียบเทียบ วิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ของสังคม

6) สังคมศึกษาปลูกฝังให้เกิดความรักชาติ มีความหวงแหน และรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม เข้าใจและซาบซึ้งผลงานอันดีเด่นของคนไทย และบำรุงรักษาไว้ซึ่งประเพณีอันดีงามของชาติ

7) สังคมศึกษาปลูกฝังเกิดความรับผิดชอบ เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตน เสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างสมาชิกขององค์กรต่าง ๆ และสถาบันต่าง ๆ ของสังคม

8) สังคมศึกษาปลูกฝังให้เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย หากผู้เรียนได้ผ่านกระบวนการเรียนการสอนได้อย่างครบถ้วน ก็เชื่อแน่ว่าจะเป็นพลเมืองดีในอนาคตได้

วันเพ็ญ วรณโกมล (2554: 16-17) ได้กล่าวถึงคุณค่าของวิชาสังคมศึกษาที่มีต่อผู้เรียนได้ดังต่อไปนี้ คือ

1) ให้มีความรู้ความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ผู้เรียนได้ศึกษาปัญหาต่าง ๆ ทั้งปัญหาของตนเองและส่วนรวม เข้าใจปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมได้เรียนรู้พฤติกรรมของกลุ่มชนรวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ที่มนุษย์เผชิญอยู่

2) ก่อให้เกิดกระบวนการและทักษะทางสังคม ฝึกให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางสังคม เช่น ทักษะการปัญหา ทักษะการอยู่ร่วมกัน ทักษะการศึกษาหาความรู้ ทักษะกระบวนการ ทักษะการทำงานกลุ่ม

3) ปลูกฝังเจตคติ ค่านิยม และความซาบซึ้ง คือ พัฒนาด้านจิตพิสัย ช่วยให้เห็นคุณค่าของกฎหมาย จารีตประเพณี ระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม

4) มีมาตรฐานทางสังคม เป็นวิชาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม หากผู้เรียนได้มีความรู้ ความเข้าใจ ปฏิบัติตนตามอย่างเคร่งครัด ย่อมทำให้สังคมนั้นมีความสงบสุข มีมาตรฐานดีขึ้นในที่สุด

5) การแก้ปัญหาร่วมกัน มุ่งที่จะปลูกฝังวิถีทางแห่งประชาธิปไตย คือ ฝึกให้ผู้เรียนแก้ไขปัญหามีหลักการ และเหตุผล รู้จักเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนร่วมยิ่งกว่าส่วนตน

6) ปลูกฝังให้เกิดความรักชาติ

7) ปลูกฝังให้เกิดความรับผิดชอบ

8) ปลูกฝังให้มีความรัก และความผูกพันกับท้องถิ่นของตน

9) ปลูกฝังให้เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย

ความสำคัญและคุณค่าของสังคมศึกษาดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น สรุปได้ สังคมศึกษาช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ฝึกให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางสังคม ทักษะการแก้ปัญหา สามารถตัดสินใจปัญหาและแก้ปัญหาพร้อมกันได้อย่างมีเหตุผล ทักษะการอยู่ร่วมกัน ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการศึกษาหาความรู้ ปลูกฝังความรับผิดชอบ เพื่อให้เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตน เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย และทำให้สังคมมีมาตรฐานที่ดี สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (เจริญ จามรธัญญาท, 2534; วันเพ็ญ วรรณโกลม, 2554)

2.2.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

สาระกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หรือ วิชาสังคมนั้น นับเป็นวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนมาตั้งแต่ครั้งอดีตแล้ว และเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน นับเป็นวิชาที่มีความสำคัญวิชาหนึ่งในหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา จากอดีตจนถึงปัจจุบันมีความแตกต่างกันบ้างในวัตถุประสงค์ เนื้อหา สาระ และวิธีการสอน และมีส่วนที่คล้ายคลึงกันคือ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีของสังคม และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมได้ โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข การเป็นพลเมืองดี ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา การเห็นคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ความรักชาติ และภูมิใจในความเป็นไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551a: 7)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้กำหนดสาระ ต่าง ๆ ไว้ 5 สาระ ดังนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

หลักสูตรได้กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนทั้ง 5 สาระดังกล่าวไว้ในทุกชั้นปี คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียน โดยกำหนดเนื้อหาที่นำมาใช้ในการวิจัยเป็นเนื้อหาในสาระการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในรายวิชาสังคมศึกษา โดยเนื้อหาในสาระดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม ได้ตามความสำคัญและคุณค่าของรายวิชา ตามแนวคิดของเจริญ จามรธัญญวาท (2534) และ วันเพ็ญ วรณโกมล (2554) ที่ระบุไว้ว่า สังคมศึกษาจะปลูกฝังให้เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย หากผู้เรียนได้ผ่านกระบวนการเรียนการสอนได้อย่างครบถ้วน

2.2.3.1 สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำรงชีวิตในสังคม ซึ่งเป็นสาระที่ 2 ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นั้น เป็นสาระที่มุ่งพัฒนาความเป็นพลเมืองดี การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีนับเป็นหน้าที่หลักของการศึกษา ซึ่งแนวคิดนี้มีมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณแล้ว สำหรับประเทศไทย เมื่อมีการใช้หลักสูตรในระยะแรก ๆ ก็มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี โดยจัดการเรียนการสอนไว้ในวิชาหน้าที่พลเมือง แม้กระทั่งหลักสูตรปัจจุบันก็ยังมุ่งจัดการศึกษา เพื่อเน้นความเป็นพลเมืองเช่นกัน โดยมีการระบุคุณลักษณะของการเป็นพลเมืองที่พึงประสงค์ไว้ สำหรับเนื้อหาสาระเพื่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีโดยทั่วไปจะให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของความเป็นพลเมืองดี กฎ ระเบียบ กฎหมาย ประเพณี วัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ตลอดจนการเมืองการปกครองของประเทศและของโลก

ในส่วนของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีนั้น ต้องจัดกิจกรรมในหลาย ๆ ลักษณะ ทั้งกิจกรรมในหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยกิจกรรมที่จัดต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี พัฒนาเจตคติและจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี ตลอดจนมีทักษะและความสามารถในการที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมที่ตนเป็นสมาชิกได้อย่างมีความสุข การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งสามด้านด้วยกัน โดยจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพจะช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดีของประเทศอย่างแท้จริง

2.2.3.2 ความเป็นมาของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดี

การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีนับเป็นหน้าที่หลักของการศึกษา ซึ่งแนวคิดนี้มีตั้งแต่สมัยกรีกโบราณแล้ว การมองการศึกษาในทัศนะของชาวกรีกโบราณ

หมายถึง การเป็นคนดีและเป็นพลเมืองดี หมายถึง จุดมุ่งหมายประการสำคัญของการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาของประเทศใดก็ตามคือ การสร้างความเป็นพลเมืองดีให้กับเยาวชนของชาติ ในอันที่จะดำรงชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งต่อส่วนตนและส่วนรวม แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาพลเมืองดีนี้จะปรากฏชัดเจนอยู่ในสาระของหลักสูตรทุกระดับชั้น สำหรับประเทศไทยนั้น เมื่อมีการใช้หลักสูตรในระยะแรก ๆ ก็ได้กำหนดผู้เรียนให้เป็นคนดี เช่น หลักสูตร ปี พ.ศ. 2452 กรมการศึกษาธิการ ออกหลักสูตรประโยคมูลศึกษากำหนดให้มีวิชาจริยอยู่ด้วย โดยวางความมุ่งหมายไว้ว่า ให้เป็นการกล่อมเกล่าอธยาศัยใจคอ ฝึกหัดให้มีสันดานดี คือให้เป็นผู้ที่ตั้งอยู่ในที่ชอบ เป็นต้นว่า ให้มีความสุขจริตในกิจการทั้งปวง มีความอ่อนน้อมสุภาพอยู่ในถ้อยคำและความบังคับบัญชาของผู้ใหญ่ รวมความคือต้องหัดให้เป็นเด็กดี ทำมาหากินแต่ในทางชอบสมควรแก่ฐานะไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินสืบไป (สิริวรรณ ศรีพหล, 2552)

หลักสูตรฉบับต่อ ๆ มาก็ยังเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี โดยเฉพาะภายหลังเมื่อประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปี พ.ศ. 2475 เพราะจะต้องสอนให้นักเรียนเข้าใจระบอบการปกครอง ดังหลักสูตรปีพุทธศักราช 2480 วิชาจริยฯ ได้มีการขยายไปเป็นวิชาหน้าที่พลเมือง โดยมีรายการสอน ดังนี้

1) หน้าที่พลเมือง ให้รู้หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อครอบครัว ต่อหมู่คณะ ต่อชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ ให้รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ใช้และถือกันอยู่ในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่

2) ระบอบรัฐธรรมนูญ ให้รู้จักสิทธิและหน้าที่ของชนชาวสยามตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เป็นต้นว่า มีหน้าที่เคารพต่อกฎหมาย ป้องกันประเทศ ช่วยเหลือข้าราชการ และการเลือกตั้ง

3) การปกครองท้องถิ่น ให้รู้จักระเบียบการปกครองส่วนภูมิภาคและเทศบาล

4) วันสำคัญ ให้รู้จักวันสำคัญต่าง ๆ และหน้าที่พลเมืองพึงปฏิบัติต่อวันนั้น ๆ เช่น วันฉลองรัฐธรรมนูญ วันวิสาขบูชา และวันเฉลิมพระชนมพรรษา

สำหรับหลักสูตรปีพุทธศักราช 2491 และหลักสูตรปีพุทธศักราช 2493 วิชาหน้าที่พลเมืองกำหนดความมุ่งหมายไว้ว่า ต้องการให้รู้จักหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อโรงเรียน ครอบครัว ประชาคม ชาติ พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ ครั้นต่อมา เมื่อมีการประกาศใช้หลักสูตรในปีพุทธศักราช 2503 ในหมวดสังคมศึกษา ได้แยกเป็นวิชาหน้าที่พลเมือง ศีลธรรม ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ สำหรับวิชาหน้าที่พลเมืองได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย โดยกำหนดให้เรียนเกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองที่มีต่อครอบครัว ต่อศาสนา ต่อประเทศ และต่อพระมหากษัตริย์ รวมทั้งเรียนรู้เกี่ยวกับการปกครองของประเทศด้วย

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนความก้าวหน้าทางวิทยาการอย่างรวดเร็ว กระทรวงศึกษาธิการจึงมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรปีพุทธศักราช 2503 ซึ่งใช้มาเป็นระยะเวลาอันยาวนานมาประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษาและหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524 ในส่วนของหลักสูตรสังคมศึกษา ได้มีการปรับโครงสร้างเนื้อหารายวิชาต่าง ๆ จะจัดหลักสูตรแบบบูรณาการในส่วนของวิชาบังคับ และมีรายวิชาเลือกจำนวนหนึ่ง ให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียน เพื่อให้มีความรู้กว้างขึ้น แต่ในส่วนของจุดประสงค์สำคัญยังคงเน้นพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ดังจุดประสงค์ประการที่หนึ่งที่กำหนดไว้คือ “เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข” (สิริวรรณ ศรีพหล, 2552) ต่อมา มีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับสภาพสังคม โดยมีการประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในจุดประสงค์ข้อหนึ่งกำหนดว่า “เพื่อให้สามารถปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเสริมสร้างศิลปวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชน” (สิริวรรณ ศรีพหล, 2552) และได้จัดหลักสูตรแบบบูรณาการ โดยหลักสูตรประถมศึกษา ได้กำหนดสาระการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีไว้ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ส่วนในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น เนื้อหาสาระเพื่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี จะปรากฏในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ซึ่งก็จัดหลักสูตรแบบบูรณาการเช่นกัน ส่วนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย สาระการเรียนรู้เกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง ก็ปรากฏในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา โดยเฉพาะในรายวิชา ส 401 สังคมศึกษา และ ส 402 สังคมศึกษา นอกจากนี้ ยังได้จัดวิชาเลือกไว้หลายวิชาเพื่อการพัฒนาพลเมืองดี เช่น วิชาเลือกในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีรายวิชา กฎหมายในชีวิตประจำวัน วิชาการปกครองของไทย เป็นต้น

ต่อมา มีการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และปัจจุบันได้มีการปรับมาใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 โดยกำหนดวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 6 ที่ระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และวัฒนธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมไว้ในทุกชั้นปี โดยเน้นสาระเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญของการเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปณิธานค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

จะเห็นได้ว่าหลักสูตรทั้งระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2521 มาจนกระทั่งปัจจุบันที่มีการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นั้น วิชาหน้าที่พลเมืองจะไม่ปรากฏรายวิชาที่แยกเป็นหนึ่งรายวิชาต่างหากเหมือนหลักสูตรในอดีตที่ผ่านมา ที่มีรายวิชาหน้าที่พลเมืองเป็นการเฉพาะ อย่างไรก็ตาม ก็มีการจัดเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง โดยได้สอดแทรกไว้แล้วในกลุ่มวิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มวิชาสังคมศึกษาตามหลักสูตรพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หรือในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 โดยเฉพาะสาระที่ 2 ดังรายละเอียดข้างต้น

2.2.3.3 เนื้อหาสาระเพื่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี

โดยทั่วไปการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีนั้น แนวทางการพัฒนาก็คือ มุ่งให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาของประเทศที่ตนอาศัยอยู่ เข้าใจกลไกการบริหารงานของรัฐบาล เข้าใจกฎหมายวัฒนธรรมประเพณีของชาติที่สั่งสมมา ดังนั้น การจัดเนื้อหาสาระจึงมุ่งให้ผู้เรียนได้ศึกษาเกี่ยวกับประเทศของตนเป็นส่วนใหญ่ ดังตัวอย่างที่ปรากฏในการจัดการศึกษาของประเทศต่าง ๆ เช่น กรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา โรงเรียนเกือบทุกโรงเรียนมุ่งพัฒนาความเป็นพลเมืองดี โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติ เรียนรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ระบอบการปกครอง วิถีชีวิตแบบอเมริกัน โดยเน้นแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย นอกจากนี้ โรงเรียนยังมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะของการตัดสินใจ การแก้ปัญหา หรือการวินิจฉัยที่ถูกต้อง โดยเชื่อว่าทักษะเหล่านี้เป็นทักษะที่จำเป็น และเป็นทักษะพื้นฐานของการเป็นพลเมืองดี ภายใต้วิถีทางแห่งประชาธิปไตย ยิ่งกว่านั้นโรงเรียนเกือบทุกโรงเรียนยังปลูกฝังทัศนคติและบุคลิกแบบประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนอีกด้วย จากลักษณะการจัดการศึกษาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามที่นักการศึกษาอเมริกันนั้นก็คือ การพัฒนาความเป็นพลเมืองดีภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศนั่นเอง (Cogan, 1981)

Knip (1986) ได้ให้ความเห็นว่าพลเมืองดีของประเทศต้องเป็นพลเมืองที่มีความรู้ มีทักษะความสามารถ มีเจตคติ ค่านิยม จริยธรรม และมีส่วนร่วมต่อสังคม

จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในสาระที่ 2 ซึ่งสอดแทรกเนื้อหาของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีโดยตรง ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ 2 มาตรฐานด้วยกัน ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551b)

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

จากมาตรฐานทั้ง 2 ข้อนี มีจุดเด่นต่างกันคือมาตรฐาน ส 2.1 เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี ส่วนมาตรฐาน ส 2.2 เน้นให้ผู้เรียนเข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันจากมาตรฐานทั้ง 2 ข้อ ได้มีการกำหนดสาระการเรียนรู้แกนกลางไว้ในทุกระดับชั้น โดยมีหัวข้อสำคัญ ๆ เป็นต้นว่า

- 1) การเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว โรงเรียน สังคม ประเทศชาติ
- 2) ลักษณะความสามารถ และลักษณะความดีของตนเองและผู้อื่น
- 3) การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
- 4) การเคารพสิทธิ เสรีภาพ ของตนเองและผู้อื่น
- 5) สิทธิขั้นพื้นฐาน สิทธิมนุษยชน
- 6) กฎหมายเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน
- 7) โครงสร้างของครอบครัว โรงเรียน สังคม
- 8) ความสัมพันธ์ของบทบาทหน้าที่ ในฐานะสมาชิกของครอบครัว โรงเรียน สังคม ประเทศชาติ

การจัดเนื้อหาสาระเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดี จึงมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมมนุษย์ โดยเฉพาะสังคมไทย เข้าใจวัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น การดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง เข้าใจหน้าที่ของความเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ เข้าใจระบอบการปกครองของประเทศ รวมทั้งประเทศอื่น ๆ

ในโลก ตลอดจนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย กระบวนการใช้กฎหมาย เป็นต้น นอกจากนี้ ยังต้องให้ผู้เรียนฝึกฝนทักษะและความสามารถที่จำเป็นต่อการเป็นพลเมืองดี เช่น รู้จักการแสวงหาความรู้ รู้จักการคิดวิเคราะห์ห้อย่างเป็นระบบ คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ คิดสร้างสรรค์ รู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจ เป็นต้น

ดังนั้น การกำหนดขอบข่ายเนื้อหาสาระเพื่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี จึงต้องเน้นการให้ความรู้ การพัฒนาทักษะความสามารถ และพัฒนาเจตคติและจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองดีอย่างถูกต้อง

2.3 ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการใช้ความรู้ และความรู้ทางสังคมศึกษา และยึดแนวคิดของ ทิศนา แคมมณี (2544) มาอธิบายความหมายและความสัมพันธ์ของพฤติกรรมของการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้ โดยนำเสนอ 2 หัวข้อ ได้แก่ การอธิบายความหมายของความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา และ พฤติกรรมของการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.3.1 ความหมายของความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา

ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา หมายถึง การที่นักเรียนนำความรู้ที่ได้จากชั้นเรียนสังคมศึกษาโดยมีมีโนทัศน์และหลักการที่สำคัญเป็นหลักหรือแกนกลาง มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันและนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งจากสถานการณ์ที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยซึ่งอาจเกิดขึ้นในสังคมของผู้เรียนขณะอยู่ในโรงเรียนและนอกโรงเรียนเพื่อให้เกิดความชำนาญ

2.3.2 ตัวชี้วัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการใช้ความรู้และวิชาสังคมศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดตัวชี้วัดเฉพาะของความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาสำหรับในการวิจัยนี้ จากตัวบ่งชี้การพัฒนาลักษณะการคิดที่เป็นแกน คือ การใช้ความรู้ตามแนวคิดของ ทิศนา แคมมณี (2544) ร่วมกับความหมายของวิชาสังคมศึกษา ประพนอม เดชชัย (2536) สุนทร สุนันท์ชัย (2514) พันัส หันนาคินทร์ (2518) ภิญโญ บัวทอง (2518) และ สุมณฑิพย์ บุญสมบัติ (2525) ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ตัวชี้วัดเฉพาะของความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาเพื่อใช้ในการวิจัย ดังรายละเอียดตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาลักษณะการคิดที่เป็นแกน คือ ความสามารถในการใช้ความรู้ ตามแนวคิดของ (ทิตนา แชมมณี, 2544) และ ความหมายของวิชาสังคมศึกษา ที่สะท้อนถึงตัวชี้วัดของความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาที่ใช้ในการวิจัย

ตัวบ่งชี้การมีทักษะพัฒนา ลักษณะการคิดที่เป็นแกน ได้แก่ ความสามารถในการใช้ความรู้ (ทิตนา แชมมณี และคณะ, 2544)	ความหมายของวิชาสังคมศึกษา (อ้างอิง ประนอม เดชชัย, 2536: 7-8; สุนทร สุนันท์ชัย , 2514: 14; พันส หันนาคินทร์, 2518: 7; ภิญโญ บัว ทอง, 2518: 100; สุนนทพิทย์ บุญสมบัติ, 2525: 6;)	ตัวชี้วัดความสามารถ ในการใช้ความรู้ทาง สังคมศึกษาที่ใช้ในการ วิจัย
1) ระบุปรากฏการณ์หรือ พฤติกรรมที่เกิดขึ้น	รายวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนที่ประกอบด้วยเนื้อหาที่มีลักษณะเป็นบูรณาการ (Integrate) คือ มีเนื้อหาผสมผสานกันโดยคัดเลือกเนื้อหาจากสาขาวิชาต่างๆ เช่น สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ มนุษยศาสตร์ จริยศาสตร์ และปรัชญา ฯลฯ แล้วจัดเข้าร่วมเป็นหลักสูตรสังคมศึกษาในโรงเรียน เพื่อนำมาบูรณาการเข้าโดยมีมีโนทัศน์และหลักการที่สำคัญเป็นหลักหรือแกนกลาง สำหรับนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทุกด้าน และฝึกฝนทักษะและพัฒนาเจตคติอันเหมาะสม เพื่อเป็นพลเมืองที่ดีมีประสิทธิภาพสามารถอยู่รวมกันได้อย่างสันติและสร้างสรรค์	1) ระบุพฤติกรรมที่เป็น ปัญหาหรือ ปรากฏการณ์ที่สะท้อน ปัญหาที่เกิดขึ้น
2) บอกสาเหตุที่น่าเชื่อถือ ของปรากฏการณ์หรือ พฤติกรรมนั้น		2) บอกสาเหตุของ ปรากฏการณ์หรือ พฤติกรรมที่เป็นปัญหา ประกอบเหตุผลหรือ หลักฐานสนับสนุนที่ น่าเชื่อถือได้
3) อธิบายเชื่อมโยงสาเหตุ และผล		2) บอกสาเหตุของ ปรากฏการณ์หรือ พฤติกรรมที่เป็นปัญหา ประกอบเหตุผลหรือ หลักฐานสนับสนุนที่ น่าเชื่อถือ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการใช้ความรู้ และวิชาสังคมศึกษา พร้อมกับสังเคราะห์ตัวชี้วัดความสามารถในการใช้ความรู้ ตามตารางความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาลักษณะการคิดที่เป็นแกน คือ ความสามารถในการใช้ความรู้ ตามแนวคิดของ (ทิตนา แชมมณี, 2544) และ ความหมายของวิชาสังคมศึกษา (ประนอม เดชชัย, 2536; พันส หันนาคินทร์, 2518; ภิญโญ บัวทอง, 2518; สุนทร สุนันท์ชัย, 2514; สุนนทพิทย์ บุญสมบัติ, 2525) สามารถกำหนดตัวชี้วัดเฉพาะของความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาที่ใช้ในการวิจัยได้ ดังนี้

- 1) ระบุปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้
- 2) บอกสาเหตุของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ประกอบด้วยเหตุผลหรือหลักฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือได้
- 3) เชื่อมโยงสาเหตุและผล โดยใช้มโนทัศน์และหลักการสำคัญทางสังคมเป็นหลักในการอธิบาย เพื่อการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้

จากข้อสรุปดังกล่าว ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการและพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา ดังรายละเอียดในตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 นิยามเชิงปฏิบัติการและพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา

สิ่งที่ต้องการวัด	นิยามเชิงปฏิบัติการ	พฤติกรรมที่ต้องการวัด
ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา	ความสามารถในการนำความรู้ที่ได้จากชั้นเรียนสังคมศึกษาโดยมีมโนทัศน์และหลักการที่สำคัญเป็นหลักหรือแกนกลางมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันและนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งจากสถานการณ์ที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยซึ่งอาจเกิดขึ้นในสังคมของผู้เรียนขณะอยู่ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เพื่อให้เกิดความชำนาญ	1) ระบุปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม
		2) บอกสาเหตุของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ประกอบด้วยเหตุผลหรือหลักฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ
		3) เชื่อมโยงสาเหตุและผล โดยใช้มโนทัศน์และหลักการสำคัญทางสังคมเป็นหลักในการอธิบายเพื่อการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

3. แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-Oriented Citizen Characteristic)

การนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (justice-oriented citizen characteristic) ได้แบ่งเป็น 2 หัวข้อใหญ่ ได้แก่ 3.1 พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย และ 3.2 พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-oriented citizen) โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

3.1.1 ความหมายของพลเมือง

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2555: 10) ได้ให้ความหมายของพลเมือง หมายถึงหมู่คนที่เป็นของประเทศใดประเทศหนึ่ง คนทั้งหมดซึ่งเป็นกำลังของประเทศทั้งในทางเศรษฐกิจการทหาร และอำนาจต่อรองกับประเทศอื่น

วิชัย ตันศิริ อ้างถึงใน ทิพย์พาพร ตันตีสุนทร (2555: 5-6) ได้ให้ความหมายของพลเมืองหมายถึง การเป็นผู้รับ คอยแบมือรับทั้งผลบวกและผลลบจากนโยบายรัฐบาล การเป็นพลเมืองจึงเป็นเพียงผู้ตาม ผู้ปฏิบัติตามคำสั่งและกฎหมายอย่างเคร่งครัด เป็นพลเมืองที่ยอมรับอำนาจทางการเมืองอย่างเป็นทางการ คือ เป็นผู้อยู่ใต้การปกครองนั่นเอง

ราชบัณฑิตยสภา (2556) ได้ให้ความหมายของพลเมือง หมายถึง ชาวเมืองชาวประเทศ ประชาชน

จากการศึกษาความหมายของพลเมือง สามารถระบุได้ว่า พลเมืองคือ ประชาชนที่อยู่ภายในรัฐหรือหมู่คนซึ่งเป็นกำลังของประเทศ ซึ่งเป็นผู้อยู่ใต้การปกครองของประเทศนั้น (ทิพย์พาพร ตันตีสุนทร, 2555; ราชบัณฑิตยสภา, 2556; สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555)

3.1.2 ความหมายของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553) ให้ความหมายพลเมืองไว้คือ “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนคือผู้เป็นเจ้าของอำนาจสูงสุด ดังนั้น ประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจจึงกำหนดชีวิตตนเองได้ “ประชาชน” ในระบอบประชาธิปไตย จึงแตกต่างกันหลากหลายได้ เมื่อแตกต่างกันหลากหลายได้ จึงต้องเคารพซึ่งกันและกัน และใช้กติกาในการแก้ปัญหา จึงสามารถอยู่ร่วมกันและปกครองกันตามวิถีประชาธิปไตยได้ ดังนั้น “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตย จึงหมายถึงสมาชิกของสังคมที่มีเสรีภาพและอิสระ ใช้สิทธิเสรีภาพโดยควบคู่กับความรับผิดชอบ เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพหลักความเสมอภาค เคารพกติกา ไม่แก้ปัญหาด้วยความรุนแรง ตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ร่วมรับผิดชอบต่อสังคม มีจิตสาธารณะ และกระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบต่อหรือร่วมขับเคลื่อนสังคม และแก้ปัญหาสังคมในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ในครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศ ระดับอาเซียน และระดับประชาคมโลก

เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2543: 10) ได้กล่าวถึงความหมายของ “พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย” ไว้ว่า บุคคลที่ปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง มีบทบาทในอำนาจ

ทางการเมือง มีสิทธิเลือกตั้ง การเสนอความเห็น และการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของทางการเมือง สามารถเรียกร้องกฎหมาย นโยบาย และกิจการของรัฐตามที่ตนเห็นพ้อง นอกจากนี้ (วิชัย ตันศิริ, 2551) ก็ได้กล่าวถึงว่า “ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย” ในความหมายเก่า หมายถึง การเป็นผู้รับการดำเนินการตามนโยบายของรัฐ เป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งและกฎหมายอย่างเคร่งครัด กับพลเมืองในความหมายใหม่ที่เป็นผู้ตื่นรู้ มีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะอย่างกระตือรือร้น นอกจากนี้ ศรีณยู หมั่นทรัพย์ (2557: 38-39) ยังได้กล่าวถึง “พลเมือง” (Citizen) ไว้ว่ามีความหมายอยู่ 2 ระดับ คือ ระดับของการเป็นพลเมืองตามสภาพกฎหมายและการเมือง ซึ่งเป็นความหมายพื้นฐานที่พลเมืองทุกคนมีฐานะเป็นสมาชิกของรัฐและชุมชน มีสิทธิตามกฎหมาย และระดับของการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ (Public life) หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกต่อกิจการสาธารณะที่มุ่งเน้นให้ชีวิตส่วนรวมดีขึ้น มีการแสดงความเห็นและวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ต่อสภาพส่วนรวมและการเมือง มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพทางการเมืองและชีวิตสาธารณะซึ่งสามารถปฏิบัติได้ตั้งแต่ การออกเสียง การเลือกตั้ง การกำหนดนโยบายหรือกฎหมาย การเคลื่อนไหวทางการเมือง การยื่นข้อเรียกร้องทางการเมือง ในประเด็นต่าง ๆ หรือการแสดงพลังในการผลักดันทิศทางการเมือง

จากการศึกษาความหมายของคำว่า “พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย” จากนักวิชาการหลายท่าน สามารถสรุปความหมายได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

- 1) พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การเป็นสมาชิกของรัฐและชุมชน เป็นผู้ที่มีสิทธิและความรับผิดชอบภายใต้คำสั่งและกฎหมายที่มาจากการทำงานของทุกคนในสังคมประชาธิปไตย
- 2) พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง สมาชิกของสังคมที่มีส่วนเป็นผู้กระทำและรับผิดชอบต่อชุมชน มีจิตสำนึกในความเป็นธรรม และมีบทบาทโดยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะอันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน

3.1.3 ความสำคัญของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

ฟ้าดาว คงนคร (2556) อธิบายถึงความสำคัญของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย 5 ประการดังนี้

- 1) ทำให้สังคมและประเทศชาติพัฒนาอย่างมั่นคง เนื่องจากสังคมเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความสามารถในการทำงานตั้งแต่ระดับเล็ก ๆ จนถึงงานระดับใหญ่ ๆ ร่วมกันแสดงความคิดเห็น และยอมรับความหลากหลายและความแตกต่างของปัจเจกบุคคล ส่งผลให้การทำงานของคนในสังคมเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามมา

- 2) ทำให้สังคมและประเทศชาติเกิดความรักและสามัคคี เนื่องจากสังคมเปิดโอกาสให้คนทุกระดับทำงานหรือกิจกรรมร่วมกัน การทำงานหรือกิจกรรมดังกล่าว ส่งผลให้ผู้ร่วมงานเกิดความผูกพันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้งานดังกล่าวบรรลุเป้าหมาย
- 3) สังคมมีความเป็นระเบียบ สงบสุข เพราะคนในสังคมเคารพ และปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม กฎหมาย และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่คนในสังคมร่วมกันกำหนด
- 4) สังคมเกิดความเป็นธรรม ประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยอย่างเท่าเทียมกันตามกฎหมายที่ระบุไว้
- 5) คนในสังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีน้ำใจต่อกัน ซึ่งเป็นหลักศีลธรรมพื้นฐานที่คนในสังคมประชาธิปไตยปฏิบัติต่อกัน

ความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย มีความสำคัญเนื่องจากสังคมประชาธิปไตยเป็นสังคมที่ให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชน ดังนั้นสังคมประชาธิปไตยที่สงบสุข เป็นระเบียบ และเจริญงอกงามได้นั้น จะต้องเกิดจากการที่ประชาชนในสังคมมีความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

3.1.4 ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย

3.1.4.1 ทฤษฎีพัฒนาการสติปัญญาของเพียเจต์

เพียเจต์มีหลักการของเขาว์ปัญญาของเด็ก หรือ Cognitive นั้น มีพัฒนาการที่แบ่งออกได้ 4 ขั้นพัฒนาการ ในแต่ละขั้นก็จะมีลักษณะเฉพาะและมีคุณลักษณะของความสามารถใหม่ ๆ เกิดขึ้น ความสามารถของแต่ละขั้นจะเป็นพื้นฐานสะสมสิ่งที่เป็นพัฒนาการในขั้นต่อไป พัฒนาการของเขาว์ปัญญาและความคิดนี้เกิดจากการที่เด็กได้กระทำหรือการได้มีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับสิ่งแวดล้อม ความรู้เกิดจากการกระทำ (ลิชิต กาญจนารณ์, 2548: 9) ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ลำดับขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์

อายุ (ปี)	ขั้น	พัฒนาการ
0-2	ประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor)	เด็กเรียนรู้โดยใช้ประสาทสัมผัส เช่น ปาก หู ตา สิ่งแวดล้อมรอบตัว
2-6	ความคิดก่อนเกิดปฏิบัติการ (Intuitive or Preoperational)	เรียนรู้ภาษาพูด สัญลักษณ์ เครื่องหมาย ทำทางในการสื่อ ความหมาย รู้จักสิ่งที่เป็นตัวแทน (Representation) โครงสร้างสติปัญญาแบบง่าย สามารถหาเหตุผลเชิงอ้างอิง ได้ มีความเชื่อในความคิดของตนอย่างมาก ยึดตัวเองเป็น ศูนย์กลาง (Egocentric) เลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่
7-10	ปฏิบัติการคิดแบบรูปธรรม (Concrete Operations)	รับรู้รูปธรรมได้ดี ใช้เหตุผล สร้างกฎเกณฑ์ เห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เป็นนามธรรม
11-16	ปฏิบัติการคิดแบบนามธรรม (Formal Operations)	รู้จักคิดหาเหตุผล มีระบบ คาดคะเน ตั้งสมมติฐาน แก้ปัญหา พัฒนาสติปัญญาอย่างสมบูรณ์ มีความคิดเท่า ผู้ใหญ่

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ยังแบ่งองค์ประกอบที่มีส่วนเสริมสร้างพัฒนาการเขาว์ปัญญา มี 4 องค์ประกอบ คือ วุฒิภาวะ (Maturation) ซึ่งเป็นการเจริญเติบโตทางสรีรวิทยาโดยเฉพาะเส้นประสาทและต่อมไร้ท่อที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาเขาว์ปัญญา หรือจะต้องจัดประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับความพร้อมหรือวัยของเด็ก องค์ประกอบที่สอง ประสบการณ์ (Experience) โดยแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ ประสบการณ์ที่เนื่องมาจากปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ (Physical Environment) กับ ประสบการณ์เกี่ยวกับการคิดหาเหตุผลและทางคณิตศาสตร์ (Logico-mathematical experience) องค์ประกอบที่สาม การถ่ายทอดความรู้ทางสังคม (Social Transmission) โดยเป็นการที่พ่อแม่ ครู และคนที่อยู่รอบตัวเด็กจะถ่ายทอดความรู้ให้เด็ก หรือสอนเด็กที่พร้อมจะรับการถ่ายทอดด้วยกระบวนการซึมซาบ ประสบการณ์หรือการปรับโครงสร้างทางเขาว์ปัญญา และองค์ประกอบที่สี่ กระบวนการพัฒนาสมดุล (Equilibration) หรือการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง (Self-regulation) ซึ่งอยู่ในตัวของแต่ละบุคคล เพื่อจะปรับความสมดุลของพัฒนาการเขาว์ปัญญาขั้นต่อไปอีกขั้นหนึ่งซึ่งสูงกว่า โดยใช้กระบวนการซึมซาบประสบการณ์และการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา

กล่าวโดยสรุป เพียเจท์เชื่อว่าพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลเป็นผลมาจากเราได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม โดยเพียเจท์ได้แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาไว้ 4 ขั้น คือประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor) ขั้นความคิดก่อนเกิดปฏิบัติการ (Intuitive or Preoperational) ขั้นปฏิบัติการคิดแบบรูปธรรม (Concrete Operations) และ ขั้น

ปฏิบัติการคิดแบบนามธรรม (Formal Operations) โดยมีส่วนประกอบที่ช่วยเสริมเสริมสร้างพัฒนาการเข้าวัยปัญญามี 4 องค์ประกอบ คือ วุฒิภาวะ (Maturation) ประสบการณ์ (Experience) การถ่ายทอดความรู้ทางสังคม (Social Transmission) และกระบวนการพัฒนาสมดุล (Equilibration) หรือการควบคุมพฤติกรรมของตนเองซึ่งอยู่ในตัวของแต่ละบุคคล

ทฤษฎีของเพียเจท์ได้อธิบายพัฒนาการสติปัญญาในช่วงอายุ 11-16 ปี ว่าเป็นการปฏิบัติการคิดแบบนามธรรม (Formal Operations) คือเด็กจะรู้จักคิดหาเหตุผล มีระบบคาดคะเน ตั้งสมมติฐานแก้ปัญหา พัฒนาสติปัญญาอย่างสมบูรณ์ มีความคิดเท่าผู้ใหญ่ ซึ่งตรงกับช่วงอายุของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จึงนำมาใช้อธิบายการเกิดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยพัฒนาการทางสติปัญญาจะส่งผลให้เด็กรู้จักคิด รู้จักใช้เหตุผล สามารถคิดอย่างมีระบบ และแก้ปัญหาได้ โดยครูผู้สอนจะต้องจัดประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับความพร้อมหรือวัยของเด็ก เพื่อที่เด็กจะได้เรียนรู้และพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้เหมาะสมกับช่วงวัย

3.1.4.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก มีรากฐานการพัฒนามาจากทฤษฎีของเพียเจท์ โดยโคลเบอร์ก แบ่งการพัฒนาคำใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ชั้น รวมทั้งหมด 6 ชั้น (พรพนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2547: 166-167; สิริมา ภิญญโณอนันตพงษ์, 2553: 61-62; สุรางค์ โค้วตระกูล, 2556: 68-75) ดังนี้

1) ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Pre-conventional Level) เป็นระดับที่บุคคลยึดตนเองเป็นศูนย์กลางในการตัดสินการกระทำพฤติกรรมทางจริยธรรมจะขึ้นอยู่กับเหตุผลที่ผู้มีอำนาจกำหนดให้หรือผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อผู้อื่น โดยแบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

1.1) ชั้นที่ 1 หลักการเชื่อฟังและหลบหลีกการถูกลงโทษ (Punishment and Obedience Orientation) (อายุ 2-7 ปี) เป็นระดับขั้นที่เด็กทำตามกฎและหลีกเลี่ยงการกระทำ ซึ่งจะส่งผลให้ถูกลงโทษ เด็กพิจารณาการกระทำจากผลที่เห็นได้ภายนอก โดยไม่สนใจเจตนาหรือความเห็นของบุคคลอื่น เด็กเข้าใจว่าความดี หมายถึง สิ่งที่ทำแล้วไม่ถูกลงโทษ หรือถูกตำหนิเด็กจึงพยายามหลีกเลี่ยงการกระทำที่จะก่อให้เกิดการสูญเสียหรือความเจ็บปวดทางร่างกายและทรัพย์สิน

1.2) ชั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (Instrumental Relativist Orientation) (อายุ 7-10 ปี) เป็นระดับขั้นที่เด็กตัดสินใจกระทำตามข้อบังคับ ความสนใจความพึงพอใจของตนเองหรือทำดีเพราะอยากได้ของรางวัลตอบแทน โดยไม่ได้คำนึงถึงความยุติธรรม

และความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เด็กตระหนักว่าผู้อื่นก็มีสิทธิทำในสิ่งที่เขาสนใจ เด็กเรียนรู้ว่าการกระทำที่ถูกต้องคือ การกระทำที่สนองความต้องการของตนและทำให้ตนเกิดความพึงพอใจ ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเป็นไปในลักษณะการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน

2) ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) เป็นระดับที่บุคคลเรียนรู้ที่จะกระทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อยหรือสังคมที่ตนเป็นสมาชิก พฤติกรรมทางจริยธรรมจะขึ้นอยู่กับความคาดหวังของสังคม ทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องแสดงบทบาทของตนเองอย่างเหมาะสมเมื่ออยู่ในสังคมนั้นคือ บุคคลต้องสนับสนุนและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมนั้น ๆ ระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

2.1) ชั้นที่ 3 หลักการทำตามความเห็นชอบของผู้อื่น (Interpersonal Concordance of “good boy nice” Orientation) (อายุ 10-13 ปี) เป็นระดับชั้นที่เด็กตัดสินใจกระทำตามความคาดหวังของผู้ที่อยู่ใกล้ชิดหรือสิ่งที่ผู้อื่นเห็นชอบ ดังนั้นพฤติกรรมทางจริยธรรมจะขึ้นอยู่กับความคาดหวังของผู้อื่น โดยพฤติกรรมที่ถูกต้องคือ การกระทำตนให้ดูดีในสายตาของผู้อื่นเพื่อรักษาความสัมพันธ์ เช่น ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ซึ่งเด็กจะยึดถือและปฏิบัติตามข้อตกลงหรือกฎเกณฑ์ของกลุ่ม โดยไม่ได้พิจารณาจากมุมมองที่เป็นหลักการหรือหลักเกณฑ์โดยทั่วไปทำให้เด็กยังไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง และมองว่าการทำดีคือการทำให้ผู้อื่นชื่นชอบและยอมรับ

2.2) ชั้นที่ 4 หลักการทำตามกฎ ระเบียบ และข้อบังคับทางสังคม (Law and Order Orientation) (อายุ 13-16 ปี) เป็นระดับชั้นที่เด็กตัดสินใจกระทำบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เด็กพยายามปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่เห็นด้วยอย่างเต็มที่ ความถูกต้องจะพิจารณาที่ผลประโยชน์ของสังคมหรือกลุ่ม หรือสถาบันที่ตนอาศัยอยู่จะได้รับเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย และความเป็นระเบียบของสังคม

3) ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post-Conventional Level) เป็นระดับบุคคลพยายามที่จะตีความหมายของหลักการและมาตรฐานทางจริยธรรมด้วยวิจารณญาณ โดยจริยธรรมที่บุคคลยึดถือจะมีความถูกต้องเป็นแบบสากล กล่าวคือ บุคคลที่มีการใช้เหตุผลทางจริยธรรมในระดับนี้จะตัดสินสิ่งต่าง ๆ ด้วยหลักการที่ถูกต้องยุติธรรมมากกว่าการใช้ระเบียบแบบแผนหรือความคาดหวังของบุคคลในสังคม บุคคลจะแยกตนเองออกจากกฎเกณฑ์และการคาดหวังของผู้อื่นหรืออาจกล่าวได้ว่ากฎเกณฑ์ต่าง ๆ และความคาดหวังของบุคคลในสังคมไม่มีอิทธิพลต่อวิจารณญาณของบุคคล บุคคลจะดำเนินการด้วยวิจารณญาณของตนเอง โดยคำนึงถึงความยุติธรรมว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุด ระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

3.1) ชั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social Contract Orientation) (อายุ 16 ปีขึ้นไป) ในระดับนี้บุคคลสามารถควบคุมจิตใจของตนเองได้

บุคคลมีความภาคภูมิใจเมื่อทำดี และละอายใจตนเองเมื่อทำชั่ว บุคคลมีความตระหนักในข้อตกลงหรือกฎเกณฑ์ทางสังคมที่จะทำให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์ หรือความชอบธรรมภายใต้เหตุผลอันควรเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล และจะไม่กระทำตนขัดต่อสิทธิอันพึงได้ของผู้อื่น ตลอดจนไม่ขัดต่อความเห็นชอบของสังคมส่วนรวมมองเห็นว่ากฎเกณฑ์เป็นสิ่งสำคัญแต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดยการเปลี่ยนแปลงต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของสังคม และไม่ขัดต่อความชอบธรรมของบุคคลด้วยเช่นกัน

3.2) ชั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล (Universal Ethical Principle Orientation) (วัยผู้ใหญ่) ในระดับนี้บุคคลจะแสดงถึงการมีความรู้อย่างกว้างขวางเป็นสากลนอกเหนือจากกฎเกณฑ์ในสังคมของตนเอง ตลอดจนมีความยึดหยุ่นทางจริยธรรมเพื่อจุดมุ่งหมายในอันปลายอันเป็นอุดมคติอันเป็นมาตรฐานทางจริยธรรมสากล เป็นหลักการเพื่อมนุษยธรรมเพื่อความเสมอภาคในสิทธิมนุษยชน และเพื่อการสงวนไว้ซึ่งการให้ความเคารพต่อศักดิ์ศรีของบุคคล บุคคลจะเห็นด้วยกับกฎเกณฑ์ในสังคม ถ้าหากกฎเกณฑ์นั้นอยู่บนความถูกต้องอันเป็นอุดมคติ เช่นการปฏิบัติตามหลักศาสนาต่าง ๆ โดยความถูกต้องเป็นสิ่งที่ยืนอยู่กับมโนธรรมของแต่ละบุคคลซึ่งได้พัฒนาแล้ว

กล่าวโดยสรุปทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก มีรากฐานการพัฒนามาจากทฤษฎีของเพียเจท์ โดยโคลเบอร์กแบ่งการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ชั้น รวมทั้งหมด 6 ชั้น ได้แก่ ระดับก่อนกฎเกณฑ์ จะประกอบด้วยชั้นที่ 1 หลักการเชื่อฟังและหลบหลีกการถูกลงโทษ และชั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล ระดับตามกฎเกณฑ์ จะประกอบด้วยชั้นที่ 3 หลักการทำตามความเห็นชอบของผู้อื่น และชั้นที่ 4 หลักการทำตามกฎ ระเบียบ และข้อบังคับทางสังคม สุดท้ายระดับเหนือกฎเกณฑ์ จะประกอบด้วยชั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา และชั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล

เมื่อพิจารณาทฤษฎีของโคลเบอร์กได้อธิบายพัฒนาการทางจริยธรรมระดับ ที่ 2 ตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) ชั้นที่ 4 หลักการทำตามกฎ ระเบียบ และข้อบังคับทางสังคม (Law and Order Orientation) อายุ 13-16 ปี เป็นระดับขั้นที่เด็กตัดสินใจกระทำบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เด็กพยายามปฏิบัติหน้าที่ตามกฎเกณฑ์ที่เห็นด้วยอย่างเต็มที่ความถูกต้องจะพิจารณาที่ผลประโยชน์ของสังคม กลุ่ม หรือสถาบันที่ตนอาศัยอยู่จะได้รับเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย และความเป็นระเบียบของสังคม สามารถนำมาใช้อธิบายการเกิดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งจะมีพัฒนาการอยู่ในระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) ซึ่งเป็นระดับที่บุคคลเรียนรู้ที่จะกระทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อยหรือสังคมที่ตนเป็นสมาชิก ซึ่งเด็กจะยึดถือและปฏิบัติตามข้อตกลง

หรือเคารพกฎเกณฑ์ของกลุ่ม ทำตามกฎระเบียบ และข้อบังคับทางสังคม แสดงออกถึงการเคารพสิทธิผู้อื่น เด็กจะตัดสินใจกระทำบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ให้ความร่วมมือในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ และรับผิดชอบต่องานกลุ่ม พยายามปฏิบัติหน้าที่ตามกฎเกณฑ์ที่เห็นด้วยอย่างเต็มที่ ความถูกต้องโดยใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา พิจารณาที่ผลประโยชน์ของสังคมหรือกลุ่ม หรือสถาบันที่ตนอาศัยอยู่จะได้รับเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย และความ เป็นระเบียบของสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งของคุณลักษณะความเป็นพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตย

3.1.5 พัฒนาการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองในช่วงวัยของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

จากการศึกษาขอบเขตและ พัฒนาการเรียนรู้ของพลเมืองกระทรวงศึกษาธิการ (2556) มีรายละเอียดดังนี้

การเปลี่ยนผ่านจากโรงเรียนประถมศึกษาไปสู่มัธยมศึกษาเกิดขึ้นพร้อมกันกับพัฒนาการสำคัญของผู้เรียน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ และสังคม ผู้เรียนในวัยนี้เริ่มเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นตอนต้น ซึ่งเป็นช่วงวัยที่ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นสนใจในเรื่องราวที่ขยายไปไกลกว่าชุมชน และมีความสนใจในประเด็นที่กว้างขึ้น และซับซ้อนมากขึ้น

ผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 (อายุ 12-14) ในช่วงวัยดังกล่าวเป็นวัยเข้าสู่วัยรุ่นตอนต้น ซึ่งเป็นช่วงวัยที่ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นสนใจในเรื่องราวที่กว้างขึ้นและซับซ้อนมากขึ้น ดังนั้นผู้เรียนจึงควรได้รับการพัฒนาถึงความตระหนักในเรื่องความเป็นพลเมือง ทั้งในด้านการคิด การกระทำ และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์บนพื้นฐานของการเห็นความสำคัญ ประโยชน์ส่วนรวม นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นทัศนคติของตนเองอย่างมีเหตุผล รู้จักคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถนำความรู้เชื่อมโยงกับแนวคิดที่มีความเป็นนามธรรมได้ ซึ่งเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของการแสดงออกในฐานะพลเมือง คุณภาพในระบอบประชาธิปไตย ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ขอบเขตการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

ความรู้ความเข้าใจ	ความสามารถทักษะ
<ul style="list-style-type: none"> ● อุดมการณ์ประชาธิปไตย ● ความรู้พื้นฐานทางการเมืองการปกครอง ● ระบอบการเมืองการปกครอง ● ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมาย ● ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทย ● กลไก สถาบัน และกระบวนการทางการเมืองการปกครองของไทยในปัจจุบัน ● การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาในปัจจุบัน ● การบริหารราชการแผ่นดินของไทยในปัจจุบัน ● การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ● การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนและการพัฒนาการเมืองการปกครอง ● ข่าวสารการเมืองการปกครองของไทยและของโลก 	<ul style="list-style-type: none"> ● การตั้งคำถามและการแสวงหาคำตอบ ● การสืบค้นข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล ● การทำงานกลุ่ม ● ความเป็นผู้นำและการทำงานเป็นทีม ● การแสดงความคิดเห็น ● การสื่อสาร ● การคิดวิเคราะห์ ● การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ● ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ● การแก้ปัญหา ● การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ● การอยู่ร่วมกัน ● การรวมกลุ่มทำกิจกรรมด้านการเมือง (Political participation)

กล่าวโดยสรุปพัฒนาการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองในช่วงวัยของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 (อายุ 12-14 ปี) ผู้เรียนควรได้พัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจวิถีชีวิตประชาธิปไตย เน้นถึงการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ซึ่งจะต้องรู้จักปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องบนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม อีกทั้งยังควรได้รับการพัฒนาความสามารถและทักษะ ทั้งความสามารถที่จะคิด ทำ และแก้ปัญหาด้วยเหตุผล รู้จักสืบค้นข้อมูลและแสวงหาคำตอบ และการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคม

3.1.6 องค์ประกอบของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ความเป็นพลเมืองเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ของบุคคลและชุมชน นักวิชาการหลายท่านจึงได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบพื้นฐานของพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยไว้ ดังนี้

Plato (1974) อ้างถึงใน ธเนศวร์ เจริญเมือง (2548: 68) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของความเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ (Perfect Citizen Concept) ไว้ว่า การให้การศึกษาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมนั้นต้องเริ่มสร้างตั้งแต่วัยเด็ก คุณธรรมที่ว่าก็คือ ความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ ซึ่งพลเมืองที่สมบูรณ์ หมายถึง คนที่รู้จักปกครองผู้อื่นและวิธีถูกผู้อื่นปกครองด้วยความยุติธรรม

วิชัย ตันศิริ (2557: 28) กล่าวถึงบุคลิกพื้นฐานของความเป็นพลเมืองไม่ว่าจะอยู่ในระบอบการเมืองใด จะมีองค์ประกอบ 3 ลักษณะ ดังนี้

- 1) ต้องมีความเชื่อในวิถีของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรง (Non-violence)
- 2) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในรัฐ หรือชุมชนทางการเมือง (Body-politic) เดียวกัน แม้จะมีความขัดแย้งกันก็ควรปฏิบัติต่อกันเยี่ยงสุภาพชน (Polifeness)
- 3) พลเมืองในรัฐหรือชุมชนการเมืองเดียวกัน ควรจะใฝ่หาสันติมากกว่าสงคราม (Peace-loving)

จากการศึกษาองค์ประกอบของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจากนักวิชาการหลายท่าน สามารถสรุปได้ว่า พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยควรมี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

- 1) มีคุณธรรม
- 2) รู้วิธีการเป็นผู้ปกครองและผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง
- 3) การเป็นสมาชิกของรัฐและชุมชน
- 4) การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

3.1.7 คุณลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

คุณภาพของประชาธิปไตย ขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชาชน ซึ่งคุณลักษณะที่สอดคล้องกับประชาธิปไตย เป็นทักษะที่สร้างขึ้นในตัวบุคคลได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556) นักวิชาการหลายท่านจึงนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยไว้ ดังนี้

Westheimer and Kahne (2004) ได้แบ่งคุณลักษณะของการเป็นพลเมืองคุณภาพเป็น 3 ลักษณะดังตารางที่ 7 คุณลักษณะของการเป็นพลเมืองคุณภาพของ Westheimer and Kahne (2004)

ตารางที่ 7 คุณลักษณะของการเป็นพลเมืองคุณภาพของ Westheimer and Kahne (2004)

คุณลักษณะของ พลเมืองของ Westheimer and Kahne (2004)	พลเมืองที่มีความ รับผิดชอบ (Personally Responsible Citizen)	พลเมืองที่มีส่วนร่วม (Participatory citizen)	พลเมืองที่มุ่งเน้นความ เป็นธรรมในสังคม (Justice - oriented citizen)
ความหมาย	<ul style="list-style-type: none"> - มีความรับผิดชอบต่อชุมชนของพวกเขา - ทำงานและจ่ายภาษี - เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย - ไร้เชื้อเพลิงของเชื้อใช้ - บริจาคเลือด - เป็นอาสาสมัครในการช่วยเหลือเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ 	<ul style="list-style-type: none"> - การเข้าร่วมเป็นสมาชิกในองค์กรเพื่อร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนา - บริหารจัดการชุมชนให้เกิดประโยชน์ สนับสนุนและพัฒนาเศรษฐกิจหรือรักษาสิ่งแวดล้อม - รู้กระบวนการทำงานของรัฐ - รู้กลยุทธ์ในการทำงานให้สำเร็จ 	<ul style="list-style-type: none"> - คิดวิเคราะห์ วิพากษ์เชิงลึกเพื่อประเมินโครงสร้างของสังคมและเศรษฐกิจ - พยายามสืบค้นและนำเสนอความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม - ศึกษาเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของระบบสังคม
ตัวอย่างการปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> - ร่วมกันบริจาคและรณรงค์ในการแก้ปัญหาความอดอยาก 	<ul style="list-style-type: none"> - ช่วยเหลือและแก้ปัญหาความอดอยาก 	<ul style="list-style-type: none"> - สำนวณเพื่อหาสาเหตุของความอดอยากและแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ
ข้อสังเกต	<ul style="list-style-type: none"> - พลเมืองจะต้องมีลักษณะที่ดี เช่น มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบต่อสังคม และเคารพกฎกติกาและกฎหมายของสังคม 	<ul style="list-style-type: none"> - พลเมืองจะต้องมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมและเป็นผู้นำในการจัดระบบและโครงสร้างของชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - พลเมืองจะต้องรู้จักตั้งคำถามและเปลี่ยนแปลงระบบและโครงสร้างเมื่อเกิดความอยุติธรรมขึ้น

สรุปได้ว่าคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยตามแนวคิด Westheimer & Kahne (2004) ได้แก่ 1) พลเมืองที่มีความรับผิดชอบ (Personally Responsible Citizen) 2) พลเมืองที่มีส่วนร่วม (Participatory citizen) และ 3) พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice - oriented citizen) ซึ่งพลเมืองทั้ง 3 แบบนี้มีความสำคัญต่อการปกครองประชาธิปไตยอันเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศทั้งสิ้น

Zyngier (2012) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย โดยสามารถสรุปได้ตามตารางที่ 8 ดังนี้

ตารางที่ 8 คุณลักษณะพลเมืองของ Zyngier (2012)

หัวข้อ	พลเมืองที่มีความรับผิดชอบเชิงรับ (Passively Responsible Citizen)	พลเมืองที่มีความรับผิดชอบแบบส่วนตัว (Personally Responsible Citizen)	พลเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Citizen)	พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมทางสังคม (Justice-Oriented Citizen)	พลเมืองที่สร้างความเป็นธรรมทางสังคม (Social-Justice Activist Citizen)
รายละเอียด	ปฏิบัติตามกฎหมาย	ปฏิบัติตามกฎหมาย	ปฏิบัติอย่างมีความรับผิดชอบในชุมชน	เป็นสมาชิกที่กระตือรือร้นขององค์กรชุมชน	ประเมินโครงสร้างทางสังคม ทางการเมือง และทางเศรษฐกิจเชิงวิพากษ์
	เก็บกวาดหน้าบ้านให้สะอาด ไม่มีเศษขยะ บริการเค็ดเพื่อแลกเปลี่ยนกับเงิน	จ่ายภาษีตามกำหนด จะเก็บขยะบนท้องถนน อาสาบริจาคเลือดอย่างเต็มใจ	จัดการเพื่อดูแลผู้คนที่ต้องการความช่วยเหลือ สนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่สะอาด	คัดค้านกลยุทธ์เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่เน้นความสำคัญต้นตอของปัญหา	นำกลยุทธ์มาใช้เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่เน้นความสำคัญต่อเนื่อง
	ช่วยเหลือครอบครัวและเพื่อนสนิท	ช่วยเหลือคนแปลกหน้าที่ต้องการความช่วยเหลือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเกิดวิกฤต	รู้ว่าตัวแทนรัฐบาลทำงานอย่างไร และมีส่วนเกี่ยวข้องกับพวกเขาอย่างไร	รู้เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางสังคมและจะส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างไร	เข้าร่วมกับการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อที่จะส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ตารางที่ 8 (ต่อ)

หัวข้อ	พลเมืองที่มีความรับผิดชอบเชิงรับ (Passively Responsible Citizen)	พลเมืองที่มีความรับผิดชอบส่วนบุคคล (Personally Responsible Citizen)	พลเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Citizen)	พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรม (Justice-Oriented Citizen)	พลเมืองที่สร้างความเป็นธรรมทางสังคม (Social-Justice Activist Citizen)
ตัวอย่างการกระทำ	รู้สึกเสียใจต่อผู้ไทย ที่เคยบริจาคเงิน	แบ่งปันอาหารให้แก่ผู้ไทย	ช่วยจัดตั้งกลุ่ม Food Drive (ช่วยจัดเก็บและแจกจ่ายอาหาร)	พยายามค้นหาว่าทำไมบางคนถึงเป็นผู้ไทยไทยแต่คนอื่น ๆ ไม่เป็น	ลงมือปฏิบัติเพื่อป้องกันผู้ไทยในระดับท้องถิ่นและระดับโลก
การแก้ไข ปัญหา สังคมและการพัฒนา สังคม	พลเมืองเก็บปัญหาไว้กับตัวเองและไม่แทรกแซงคนอื่น	พลเมืองต้องมีลักษณะนิสัยที่ดี คือสัตย์ มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามกฎหมาย	พลเมืองต้องแบ่งปันให้แก่องค์กรชุมชน ภายใตระบบที่ก่อตั้งขึ้นและโครงสร้างของชุมชน	พลเมืองต้องเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและเป็นผู้นำภายใต้ระบบที่ก่อตั้งขึ้นและโครงสร้างของชุมชน	พลเมืองต้องใส่ใจข้อคำถามข้อวิจารณ์ และการกระทำที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบที่ก่อตั้งขึ้นและโครงสร้างที่ทำให้เกิดความไม่ยุติธรรม

สรุปได้ว่าคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยตามแนวคิด (Zyngier, 2012) ได้แก่ พลเมืองที่มีความรับผิดชอบเชิงรับ (Passively Responsible Citizen) พลเมืองที่มีความรับผิดชอบแบบส่วนตัว (Personally Responsible Citizen) พลเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Citizen) พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมทางสังคม (Justice-Oriented Citizen) และพลเมืองที่สร้างความเป็นธรรมทางสังคม (Social-Justice Activist Citizen)

John J. Cogan อ้างถึงใน ทิพย์พาพร ตันตีสุนทร (2555: 13-14) กล่าวถึงลักษณะ ของพลเมืองตามประชาธิปไตย ไว้ดังนี้

- 1) การเป็นผู้ที่มีความรู้ มีการศึกษาและความสามารถที่จะมองเห็นและเข้าใจในสังคมของตนและสังคมโลกเช่นเป็นสมาชิกของสังคมโลก
- 2) มีความสามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นและรับผิดชอบต่อตัวเองและผู้อื่นในบทบาทส่วนตัวและผู้อื่นในบทบาทส่วนตัวและต่อสังคม
- 3) มีความสามารถที่จะเข้าใจ ยอมรับและอดทนต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม
- 4) มีความสามารถที่จะคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ
- 5) มีความเต็มใจที่จะแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยท่าทีสันติ
- 6) มีความเต็มใจที่จะเปลี่ยนการใช้ชีวิตและอุปนิสัยการบริโภคเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม
- 7) มีความสามารถที่จะเข้าใจและปกป้องสิทธิมนุษยชน
- 8) มีความเต็มใจและมีความสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับนานาชาติ

มัทนา สังฆะภุชณ์ และวราพรณ น้อยสุวรรณ (2535: 113) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยของคนไทยที่พึงประสงค์ในอนาคตอันจะเกิดจากการหล่อหลอมของการศึกษาควรประกอบด้วยคุณลักษณะ 4 ประการ คือ

- 1) คุณลักษณะด้านปัญญา ได้แก่ เป็นผู้รู้จักเหตุผล มีวิจรรณญาณในการแยกแยะความรับผิดชอบชั่วดี รู้จักแก้ปัญหาอย่างชาญฉลาดและสามารถรู้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและหลากหลาย รู้คุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของสังคมไทย

2) คุณลักษณะด้านจิตใจ ได้แก่การมีความละเอียดต่อการกระทำผิด รู้จักควบคุมตนเองให้ประพฤติอยู่ภายในกรอบของความถูกต้องดีงาม รู้จักความพอดี มีสมาธิและความอดทน

3) คุณลักษณะด้านสังคม ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลประโยชน์แก่กันและกันโดยไม่เห็นแก่ตัวมีความเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นตามระบอบประชาธิปไตยโดยรู้จักใช้ อนุรักษ์และเสริมสร้างทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4) คุณลักษณะด้านร่างกาย ได้แก่ รู้จักดูแลรักษาสุขภาพอนามัย ทั้งของตนเองและของสมาชิกในครอบครัวได้อย่างเหมาะสม ทั้งมีความสามารถและทักษะในการประกอบกิจการงานและอาชีพที่สอดคล้องกับสมรรถภาพและศักยภาพของบุคคล

วลัย พานิช (2542: 226-235) ได้วิเคราะห์ว่าบุคคลที่จะเป็นพลเมืองดีนั้นต้องเป็นผู้มีความประพฤติดี มีความเป็นพลเมืองดีโดยมีคุณลักษณะในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

1) มีความเป็นพลเมืองดีด้านความรู้ ทักษะและคุณลักษณะพื้นฐาน ดังนี้

1.1) รู้และเข้าใจและรับผิดชอบในฐานะสมาชิกของสังคม

1.2) รู้เข้าใจสนใจกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมและโลก

1.3) รู้และมีทักษะกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลในการตัดสินใจโดยใช้ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และธรรมะแก้ปัญหาของสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยี

1.4) ใฝ่หาความรู้และมีทักษะ

1.5) มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญและวิชาเฉพาะด้าน ด้านวิทยาการและด้านเทคโนโลยี

1.6) ดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม

1.7) มีระเบียบ

1.8) ซื่อสัตย์

1.9) ยุติธรรม

1.10) ประหยัด

1.11) พึ่งตนเองได้

1.12) ไม่เบียดเบียน

1.13) เลือกรับวิทยาการและวัฒนธรรมจากภายนอก

1.14) มีความคิดริเริ่ม

- 1.15) อุดหนุน
- 1.16) มีความกล้าทางจริยธรรม
- 1.17) แก้ปัญหาและประเมินผลได้
- 1.18) มีมนุษยสัมพันธ์ในระหว่างสมาชิกในครอบครัว
ชุมชน ทั้งสังคมภายในประเทศและในโลก
- 2) ความเป็นพลเมืองดีด้านการเมืองการปกครองในระบอบ
ประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ประกอบด้วย
- 2.1) รู้และเข้าใจ รับผิดชอบในสิทธิของตนในระบอบ
ประชาธิปไตย
- 2.2) รู้ เข้าใจกฎหมายต่าง ๆ ของบ้านเมือง
- 2.3) รัก ชาติ ความ มั่น คง ของ ชาติ ศา ส นา
พระมหากษัตริย์
- 2.4) รู้ เข้าใจปัญหาต่าง ๆ และหาแนวทางแก้ไข
ในทางการเมืองการปกครอง
- 2.5) ตระหนักในคุณค่าการใช้สิทธิเสรีภาพบนรากฐาน
แห่งกฎหมาย จริยธรรม และศาสนา
- 3) ความเป็นพลเมืองดีด้านสังคมและวัฒนธรรม
ประกอบด้วย
- 3.1) มีความสำนึกในความเป็นคนไทย
- 3.2) รักและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม
- 3.3) อารงรักษาไว้ซึ่งสัญลักษณ์และวัฒนธรรมไทย
- 3.4) ภูมิใจในผลงานอันดีเด่นของไทย
- 3.5) รับผิดชอบต่อการอนุรักษ์พัฒนา
ทรัพยากรธรรมชาติ
- 3.6) ทำประโยชน์ให้สังคมตามบทบาทหน้าที่
- 3.7) เห็นคุณค่าในวิทยาการศิลปวัฒนธรรม
- 3.8) เติบโตสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์
- 4) ความเป็นพลเมืองดีด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย
- 4.1) รู้ เข้าใจพื้นฐานทางเศรษฐกิจและการพัฒนา
ประเทศ
- 4.2) เห็นคุณค่าของการรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

4.3) นิยมใช้ผลผลิตของไทย

4.4) รู้และเข้าใจปัญหาด้านเศรษฐกิจและหาแนว

ทางแก้ไขปัญหา

สาโรช บัวศรี (2544: 84-89) ได้อธิบายสัมพันธภาพระหว่างสังคมมนุษย์แบบประชาธิปไตย ซึ่งมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1) มีการเคารพซึ่งกันและกันอย่างยิ่ง (Respect for Individuals) หรือเคารพธรรมชาติ คือ ทุกคนจะต้องให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งทางกาย วาจา และความคิด เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น แสดงความคิดเห็นออกมาโดยไม่ล่วงเกินผู้อื่น

2) มีการแบ่งปันร่วมงานกันและประสานงานกัน(Sharing, Participation and Co-operative) หรือสามัคคีธรรม คือ ผู้ใดสามารถในทางใดก็อาสาแบ่งงานไปทำ ไม่บ้ายเบี่ยงและหลีกเลี่ยง ร่วมมือกันทำตามอัตภาพและประสานงานกันหมด โดยทำตามที่ได้ตกลงกันวางแผนซึ่งร่วมกันวางไว้แล้ว ไม่มีใครตื้อตึงกลับแก้งเนื่องจากเห็นแก่ตัวเอง

3) มีความเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา (Faith in the Method of Intelligence) หรือปัญญาธรรมคือ การที่คนเรานับถือกันและร่วมมือสามัคคีกันนั้น บางทีอาจนับถือ และร่วมมือไปในทางที่ผิด ดังนั้นจำเป็นต้องมี “ปัญญา” เป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งและชี้ทางมิให้เขาไปได้ ดังนั้นในสังคมประชาธิปไตยจึงมีการนับถือปัญญาธรรมอย่างยิ่งและคนในสังคมประชาธิปไตยต้องเป็นผู้ที่รับการศึกษาดีพอควร เพื่อที่จะได้มีปัญญาธรรม โดยบุคคลควรจะนำความคิดในแง่ปรัชญา ประชาธิปไตยไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันอยู่เสมอจนเป็นนิสัยในชีวิตหรือเป็นแนวทางแห่งชีวิต (A Way of Life) ของแต่ละคน

ทิพย์พาร ตันติสุนทร (2555: 55-56) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่สำคัญของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยไว้ดังนี้

1) การเป็นผู้ที่มีความรู้ มีการศึกษา และมีความสามารถที่จะมองเห็นและเข้าใจสังคมของตนและสังคมโลกเช่นเป็นสมาชิกของสังคม

2) ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมและสังคมเป็นหลัก

3) มีความรักในเสรีภาพและมีความรับผิดชอบ

4) เคารพความเสมอภาคและความยุติธรรม

5) มีความสามารถที่จะคิดวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผล

6) มีความเข้าใจในเรื่องหลักสิทธิมนุษยชน และยอมรับความ

แตกต่างในความเป็นพหุสังคม

7) เคารพกฎหมายและยึดหลักนิติรัฐ

8) มีความรู้ความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและทางการเมือง (political literacy) และเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) ในทุกระดับตั้งแต่ชุมชน ท้องถิ่น ระดับชาติ และนานาชาติ

9) ยึดมั่นในหลักสันติวิธี ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555: 31-35) ได้อธิบายคุณสมบัติของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยประกอบด้วย 6 ลักษณะ ดังนี้

1) พลเมืองจะต้องมีอิสรภาพ (liberty) และพึ่งตนเองได้ (independent) ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของระบบอุปถัมภ์

2) พลเมืองจะต้องเคารพสิทธิผู้อื่น ไม่ใช่สิทธิเสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

3) พลเมืองจะต้องเคารพความแตกต่าง มีทักษะในการฟังและยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างจากตนเอง

4) พลเมืองจะต้องเคารพหลักความเสมอภาค เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น และเห็นคนทุกคนมีความเท่าเทียมกัน

5) พลเมืองจะต้องเคารพกติกา เคารพกฎหมาย ใช้กติกาในการแก้ไขปัญหาโดยปราศจากการใช้กำลัง และยอมรับผลของการละเมิดกฎหมาย

6) พลเมืองจะต้องรับผิดชอบต่อสังคมโดยตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีความกระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบต่อและร่วมแก้ไขปัญหาสังคมโดยเริ่มที่ตนเอง

กระทรวงศึกษาธิการ (2556) ได้ศึกษาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองคุณภาพในระบอบประชาธิปไตย พบว่า คุณลักษณะของพลเมืองคุณภาพในระบอบประชาธิปไตยของไทยมี 8 ประการ ประกอบด้วย รักความเป็นธรรมและความเสมอภาค ใช้เสรีภาพด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม ใช้สิทธิแต่ไม่ละทิ้งหน้าที่ มีภราดรภาพและเคารพความแตกต่าง ใช้เสรีภาพด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมและมีส่วนร่วมทางการเมือง มีรายละเอียด ดังนี้

1) รักความเป็นยุติธรรมและความเสมอภาค (adhere to justice and equality) หมายถึง การที่ผู้เรียนยึดถือความยุติธรรมและความเสมอภาคในการปฏิบัติตนต่อผู้อื่น โดยเข้าใจและยอมรับถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เช่น เพศ เชื้อชาติ ภาษา อายุ อาชีพ การศึกษา ฐานะทางสังคม ความเชื่อ ศาสนา เป็นต้น เพราะความแตกต่างดังกล่าวส่งผลให้แต่ละบุคคลมีพฤติกรรม มุมมอง ความคิดและทัศนคติที่ต่างกันไป สังคมเกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ผู้เรียนสามารถแยกแยะวิเคราะห์ได้ว่าอะไรคือความเป็นธรรม

ความไม่เป็นธรรม ความเสมอภาคและความไม่เสมอภาค เพื่อต่อสู้หรือเรียกร้องในสิ่งที่ถูกต้องให้กับสังคม

2) ใช้เสรีภาพด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม (use freedom based on social responsibility) หมายถึง การที่ผู้เรียนใช้เสรีภาพในทางที่ถูกต้องไม่ส่งผลเสียต่อผู้อื่น พร้อมทั้งเคารพในเสรีภาพของผู้อื่นด้วยเช่นกัน เนื่องจากการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ให้เสรีภาพแก่ประชาชนทุกคน แต่เสรีภาพดังกล่าวจะต้องมาพร้อมกับความรับผิดชอบต่อความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อในการกระทำ ความรับผิดชอบต่อในการตัดสินใจ รวมถึงจะต้องเป็นบุคคลที่แก้ปัญหาด้วยสันติวิธี

3) ใช้สิทธิแต่ไม่ละทิ้งหน้าที่ (use rights without neglecting duties) หมายถึง การที่ผู้เรียนเห็นถึงคุณค่าของสิทธิของตนเองที่ได้รับจากกฎหมายและใช้สิทธิอย่างถูกต้อง ในทางกลับกันผู้เรียนก็ไม่ละทิ้งหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติคืนให้แก่สังคม เช่น การปฏิบัติตามกฎหมาย การจ่ายภาษี การกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้งหรือการออกประชนชาติ และการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ

4) มีภราดรภาพ และเคารพความแตกต่าง (respect fraternity and differences) หมายถึง การที่ผู้เรียนเคารพและยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความแตกต่างของสังคม โดยนักเรียนเปิดใจกว้างต่อความคิดเห็นที่แตกต่างจากตนเอง และยอมรับปฏิบัติตามเสียงข้างมากพร้อมทั้งเคารพเสียงข้างน้อย และสามารถแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี เพื่อที่จะสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

5) เห็นความสำคัญของประโยชน์ส่วนรวม (give importance to common interests) หมายถึง การที่ผู้เรียนตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อประโยชน์ส่วนรวมก่อนประโยชน์ส่วนตน โดยมองว่าประโยชน์ส่วนรวมก็เป็นประโยชน์ส่วนตนเช่นกัน เช่น การมีส่วนร่วมในชุมชนของตน การเป็นอาสาสมัคร มีจิตสาธารณะ บำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้สังคมดำรงอยู่ภายใต้ความสนใจของคนในสังคมด้วยกัน

6) มีส่วนร่วมทางการเมือง (participate in politics) หมายถึง การที่ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานในเรื่องการเมือง เช่น กฎหมายที่สำคัญต่าง ๆ การเลือกตั้งในแต่ละภาคส่วนการบริหารราชการแผ่นดิน และความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมือง การปกครอง รวมถึงความรู้ความเข้าใจในเรื่องระบบเศรษฐกิจ ประวัติทางการเมือง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้อย่างถูกต้อง เช่น การมีวิจักษณ์ญาณในการเลือกผู้แทนเพื่อมาบริหารราชการแผ่นดิน มีความสามารถตรวจสอบความประพฤติและการทำงานของผู้แทนและคณะ รู้จักคิดวิเคราะห์กรณีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและวิพากษ์วิจารณ์ถึงผลงานของฝ่ายการเมืองได้อย่างถูกต้อง รวมถึงการดำเนินชีวิตด้วยการนำหลักประชาธิปไตยมาใช้ได้อย่างถูกต้อง

7) คิดอย่างมีวิจารณ์ ญาณ และมีเหตุผล (Think with consideration and reasons) หมายถึง การที่ผู้เรียนรับฟังสารจากแหล่งต่าง ๆ และสามารถคิดวิเคราะห์ แยะแยะ ตีความ ประเมินเนื้อหาของสารได้อย่างมีวิจารณ์ญาณและมีทักษะในการสื่อสาร เพื่อส่งต่อสารไปยังบุคคลอื่นได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน เนื่องจากปัจจุบันสื่อเทคโนโลยีได้รับการพัฒนา ข้อมูลข่าวสารจึงมีการส่งต่ออย่างรวดเร็วและขาดการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ส่งผลให้เกิดข้อผิดพลาด เกิดความเข้าใจผิดและอาจจะส่งผลให้เกิดความขัดแย้งกันได้ นักเรียนจึงควรตระหนักถึงผลเสียของการขาดการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณและมีเหตุผลเป็นสำคัญ

8) เคารพกฎหมายและกฎกติกา (respect law and rules) หมายถึง การที่ผู้เรียนเห็นถึงความสำคัญของการเคารพ การปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อให้สังคมเกิดความ เป็นระเบียบและสงบสุข ดังนั้นผู้เรียนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย กฎกติกา ระเบียบของสังคม เพื่อนำความรู้ดังกล่าวไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง รวมถึงนำความรู้ไปแก้ปัญหาและช่วยเหลือสังคม รู้จักตั้งคำถามต่อกระบวนการและผลที่เกิดจากการกำหนดกฎนั้น ๆ ขึ้น เพื่อให้ได้ กฎหมายและกฎกติกาที่มีความเป็นธรรม ถูกต้อง และเข้ากับบริบทของสังคม

มานิจ สุขสมจิตร (2558) กล่าวถึงคุณลักษณะของความเป็นพลเมือง คุณภาพว่าควรมีคุณลักษณะดังนี้ 1) เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย 2) มีความซื่อสัตย์สุจริต 3) ยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม 4) มีระเบียบวินัย 5) มีเหตุผล 6) สามารถพึ่งพาตนเองได้ 7) เคารพสิทธิ และเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น 8) การมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และ 9) มีจิตสาธารณะ ที่จะทาเพื่อส่วนร่วมในทุกด้าน ได้แก่ ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและ วัฒนธรรม

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของพลเมืองใน ระบอบประชาธิปไตยพบว่า นักวิชาการส่วนมากได้นำเสนอแนวคิดคุณลักษณะของพลเมือง เป็นไปในทิศทางที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันใน 3 ลักษณะ กล่าวคือ คุณลักษณะด้านความ รับผิดชอบ คุณลักษณะด้านการมีส่วนร่วม และคุณลักษณะด้านความเป็นธรรมในสังคม ซึ่ง สอดคล้องกับคุณลักษณะของพลเมืองตามกรอบแนวคิดของ Joel Westheimer และ Joseph Kahne ที่จัดแบ่งพลเมืองไว้ 3 ประเภท ได้แก่ พลเมืองที่มีความรับผิดชอบ พลเมืองที่มีส่วนร่วม และ พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2557: 39-40)

ตารางที่ 9 การสังเคราะห์แบบของคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยตามแบบของพลเมืองตามแนวคิดของ Westheimer & Kahne

นักวิชาการ									
คุณลักษณะของพลเมืองของ Westheimer and Kahne (2004)	Zyngler D. (2011)	John J. Cogan (อ้างถึงในทิพย์พพร ดันตีสุนทร , 2556)	มณฑนา สังกะเกษณ์ และวารารธรรม น้อยสุวรรณ (2535)	วลัย พานิช (2542)	สาโรช บัวศรี (2544)	ทิพย์พพร ดันตีสุนทร (2554)	ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555)	สำนักงาน คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้น พื้นฐาน (2556)	มานิจ สุขสมจิตร (2558)
พลเมืองที่มีความรับผิดชอบ (Personally Responsible Citizen): พลเมืองเดียวที่ต่างมีความรับผิดชอบตามที่ของพลเมืองของประเทศ									
1. รับผิดชอบต่อชุมชน	ปฏิบัติตามอย่างมีความรับผิดชอบเป็นชุมชน	ความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น		รู้และเข้าใจและรับผิดชอบต่อในฐานะสมาชิกของสังคม		ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมและสังคมเป็นหลัก	รับผิดชอบต่อสังคมโดยตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม	มีส่วนร่วมในชุมชน	มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
						กฎหมายและยึดหลักนิติรัฐ และยอมรับความแตกต่างในความเป็นพลเมือง	รับผิดชอบต่อสังคม	ข้อสงสัยสุจริต มีระเบียบวินัย สามารถพึ่งพาตนเองได้	
	ปฏิบัติตามกฎหมาย			รู้เข้าใจกฎหมายต่าง ๆ ของบ้านเมือง			เคารพสิทธิผู้อื่น	เคารพกฎหมายและปฏิบัติตามกฎหมายและกฎกติกา	เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย การพลสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น
4. ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า	สนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่สะอาด	ความเต็มใจที่จะเปลี่ยนการใช้ชีวิตและอุปนิสัยการบริโภคเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม	อนุรักษ์และเสริมสร้างทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	เห็นคุณค่าของการรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และรับผิดชอบต่อการณ์การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ			เคารพหลักความเสมอภาค เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เคารพกฎหมาย และยอมรับผลของภาระผิดกฎหมาย		
3. ปฏิบัติตามกฎหมาย					มีภาวะธรรม				

ตารางที่ 9 (ต่อ)

นักวิชาการ									
คุณลักษณะของ พลเมืองของ Westheimer and Kahne (2004)	Zyngier D. (2011)	John J. Cogan (อ้างถึงในทิพย์พพร ต้นตู่สุนทร, 2556)	มณฑนา สังขฤกษ์ และวราพรพรณ น้อยสุวรรณ (2535)	วลัย พานิช (2542)	สาโรช บัวศรี (2544)	ทิพย์พพร ต้นตู่ สุนทร (2554)	ปริญญา เทวา นฤมิตรกุล (2555)	สำนักงานคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (2556)	มานิจ สุขตม จิตร (2558)
3. รู้กระบวนการ ดำเนินงานของรัฐ	สามารถที่จะคิด วิเคราะห์อย่างมี เหตุผลและเป็นระบบ							ตรวจสอบความประพฤติ และการทำงานของผู้แทน และคณะ รู้จักคิด วิเคราะห์กรณีที่เกิดขึ้น และวิพากษ์วิจารณ์ถึง ผลงานของฝ่ายการเมือง ได้อย่างถูกต้อง	
พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice - oriented citizen): พลเมืองที่สนใจในกิจการของบ้านเมืองในฐานะที่ตนหรือกลุ่มของตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมีการตั้งคำถามต่อระบบสังคมที่เกิดขึ้น และ แสวงหาแนวทางการดำเนินการเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม									
1. คติวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ เพื่อประเมินสังคม และเศรษฐกิจ	- ประเมิน โครงสร้างทาง สังคม การเมือง และเศรษฐกิจเชิง วิพากษ์ - กระทำจนนำไปสู่ การเปลี่ยนแปลง ระบบและ โครงสร้างที่ทำให้ เกิดความไม่ ยุติธรรม	มีความเต็มใจและมี ความสามารถที่จะเข้า ไปมีส่วนร่วมในทุก การเมือง ทั้งในระดับ ท้องถิ่น ระดับชาติและ ระดับนานาชาติ	รู้จักเหตุผล มี วิจารณญาณในการ แยกแยะความ รับผิดชอบชัด รู้จัก แก้ปัญหาอย่างชาญ ฉลาดและสามารถรู้เท่า ทันต่อความ เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่ เกิดขึ้น	รู้และมีทักษะ กระบวนการคิดอย่างมี เหตุผลในการตัดสินใจ โดยใช้ กระบวนการทาง วิทยาศาสตร์และวิธี แก้ปัญหาและเทคโนโลยี		มีความรู้ความ เข้าใจต่อการ เปลี่ยนแปลงทาง สังคมและ ทางการเมือง		มีความรู้ความเข้าใจ พื้นฐานในเรื่องการเมือง รวมถึงความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องระบบเศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์ทางการเมือง	

ตารางที่ 9 (ต่อ)

นักวิชาการ									
คุณลักษณะของ พลเมืองของ Westheimer and Kahne (2004)	Zyngier D. (2011)	John J. Cogan (อ้าง ถึงในพิพิธภัณฑสถาน สุนทร, 2556)	มณฑนา สังขะภรณ์ และวารสารธรรม น้อยสุวรรณ (2555)	วลัย พานิช (2542)	สาโรช บัวศรี (2544)	พิพิธภัณฑ สถานสุนทร (2554)	ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555)	สำนักงาน คณะกรรมการ สถานศึกษา พื้นฐาน (2556)	มานิจ สุขสม จิตร (2558)
2. จัดการกับความ ไม่เป็นธรรมใน สังคม	- ประเมินโครงสร้าง ทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจเชิง วิพากษ์ - กระทำจนนำไปสู่ การเปลี่ยนแปลง ระบบและโครงสร้าง ที่ทำให้เกิดความไม่ ยุติธรรม	มีความเต็มใจและมี ความสามัคคีที่จะเข้าไป มีส่วนร่วมในทางการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับ นานาชาติ		รู้ เข้าใจปัญหา ต่าง ๆ และหา แนวทางแก้ไข ในทางการเมือง การปกครอง		ยึดมั่นในหลัก สันติวิธี ไม่ใช่ ความรุนแรงใน การแก้ปัญหา ความขัดแย้ง	ใช้กติกาในการแก้ไข ปัญหาโดยปราศจากการ ใช้กำลัง และกระตือรือร้น ที่จะรับผิดชอบและร่วม แก้ไขปัญหาลังคมโดย เริ่มต้นที่ตนเอง	แยกแยะวิเคราะห์ ความไม่เป็นธรรม เพื่อ ต่อสู้หรือเรียกร้องใน สิ่งที่ถูกต้องให้กับ สังคม	
3. ติดตามความ เคลื่อนไหวของ สังคม การ เปลี่ยนแปลงทาง สังคม				รู้เข้าใจสนใจ กิจกรรม ต่าง ๆ ของสังคม และโลก	มีปัญญา ธรรม	มีส่วนร่วม ทางการเมือง			

ตารางที่ 10 สรุปการสังเคราะห์แบบของคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยตามแบบของพลเมืองตามแนวคิดของ Westheimer & Kahne

คุณลักษณะของพลเมืองของ Westheimer and Kahne (2004)	นักวิชาการ									
	Zyngier D. (2011)	John J. Cogan (อ้างถึงในทิพย์พพร ตันติสุนทร . 2556)	มันชนา สังฆะกุลเชษฐ์ และวราพรธรรม น้อยสุวรรณ (2555)	วลัย พานิช (2542)	สาโรช บัวศรี (2544)	ทิพย์พพร ตันติสุนทร (2554)	ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555)	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2556)	มานิจ สุขสมจิตร (2558)	
พลเมืองที่มีความรับผิดชอบ (Personally Responsible Citizen)										
พลเมืองเดี่ยวที่ต่างมีความรับผิดชอบตามหน้าที่ของพลเมืองของประเทศ										
1. รับผิดชอบต่อชุมชน	✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓	✓
2. รู้จักหน้าที่ของตนเอง	✓	✓				✓	✓	✓	✓	✓
3. ปฏิบัติตามกฎหมาย	✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
4. ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า	✓	✓	✓	✓						
5. เสียสละเพื่อส่วนรวม	✓								✓	✓
6. ช่วยเหลือผู้อื่น	✓		✓	✓	✓					
พลเมืองที่มีส่วนร่วม (Participatory citizen)										
พลเมืองที่มีการรวมกลุ่มเพื่อร่วมกันดำเนินการในกิจการสาธารณะ ร่วมกันรับผิดชอบต่อส่วนรวม										
1. เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชน	✓					✓			✓	✓
2. ส่งเสริมให้ชุมชนได้รับการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม	✓									✓
3. รู้กระบวนการดำเนินงานของรัฐ		✓							✓	
พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice - oriented citizen)										
พลเมืองที่สนใจในกิจการของบ้านเมืองในฐานะที่ตนหรือกลุ่มของตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมีการตั้งคำถามต่อระบบสังคมที่เกิดขึ้นและแสวงหาแนวทางการดำเนินการเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม										
1. คิดวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ เพื่อประเมินสังคมและเศรษฐกิจ	✓	✓	✓	✓		✓			✓	
2. จัดการกับความไม่เป็นธรรมในสังคม	✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓	
3. ติดตามความเคลื่อนไหวของสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคม	✓			✓	✓	✓				

จากตารางที่ 9 และ 10 การสังเคราะห์แบบของคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยตามแบบของพลเมืองตามแนวคิดของ Westheimer & Kahne (2004) พบว่าคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยจากนักวิชาการและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา พบว่า มีความสอดคล้องกับแบบของพลเมืองตามกรอบแนวคิดของ (Westheimer & Kahne, 2004) ทั้ง 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) พลเมืองที่มีความรับผิดชอบ (Personally responsible citizen) มีคุณลักษณะที่สอดคล้อง คือ พลเมืองเดี่ยวที่ต่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของพลเมืองของประเทศ 2) พลเมืองที่มีส่วนร่วม (Participation citizen) มีคุณลักษณะที่สอดคล้อง คือ พลเมืองที่มีการรวมกลุ่มเพื่อร่วมกันดำเนินการในกิจการสาธารณะ ร่วมกันรับผิดชอบต่อส่วนรวม และ 3) พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-oriented citizen) ซึ่งพลเมืองทั้ง 3 แบบนี้มีความสำคัญต่อการปกครองประชาธิปไตยอันเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ แต่ในการวิจัยนี้มุ่งศึกษาพลเมืองในแบบที่ 3 ได้แก่ พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-oriented citizen) คือ พลเมืองที่สนใจในกิจการของบ้านเมืองในฐานะที่ตนหรือกลุ่มของตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมีการตั้งคำถามต่อระบบสังคมที่เกิดขึ้น และแสวงหาแนวทางการดำเนินการเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม ซึ่งเป็นแบบของพลเมืองที่มีคุณลักษณะพิเศษที่จะนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคมในเชิงมหภาคได้มากกว่าพลเมืองระดับอื่น ๆ เนื่องจากพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมจะเป็นพลเมืองที่มีแนวคิดในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมเพื่อเปลี่ยนแปลงเชิงระบบหรือโครงสร้างที่เป็นอยู่ของสังคมเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อกลุ่มคนในทุกๆระดับ พลเมืองกลุ่มนี้จะมุ่งเน้นไปที่การคิดเชิงวิพากษ์ต่อโครงสร้างทางสังคม นโยบายและเศรษฐกิจ โดยพิจารณาปรากฏการณ์ในเชิงลึก มีการสืบสอบ วิเคราะห์ ติดตามความเคลื่อนไหวทางสังคมและผลกระทบเชิงระบบที่เกิดขึ้น ตลอดจนนำเสนอประเด็นที่ไม่เป็นธรรมต่อสังคม (ชัยรัตน์ โตศิลา, 2559: 34-35)

จากการศึกษาคุณลักษณะของการเป็นพลเมืองคุณภาพของ (Westheimer & Kahne, 2004) และคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยตามแนวคิดของ (Zyngier, 2012: 1-21) จะพบว่า แนวคิดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยตามแนวคิดของ Zyngier D. มีความลุ่มลึกกว่าแนวคิดของ Westheimer and Kahne อยู่หนึ่งระดับ คือ พลเมืองที่สร้างความเป็นธรรมทางสังคม (Social-Justice Activist Citizen) ที่เป็นลักษณะของพลเมืองที่สามารถประเมินโครงสร้างทางสังคม ทางการเมือง และทางเศรษฐกิจเชิงวิพากษ์ นำกลยุทธ์มาใช้เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่เน้นความสำคัญต้นตอของปัญหา และเข้าร่วมกับการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อที่จะส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาในประเด็นคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice - oriented citizen) ของ Westheimer and Kahne (2004) เนื่องจากคุณลักษณะมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะตามช่วง

วัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งเป็นช่วงวัยที่ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นสนใจในเรื่องราวที่กว้างขึ้นและซับซ้อนมากขึ้น ควรได้รับการพัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจวิถีชีวิตประชาธิปไตย เน้นถึงการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ซึ่งจะต้องรู้จักปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องบนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม อีกทั้งยังควรได้รับการพัฒนาความสามารถและทักษะ ทั้งความสามารถที่จะคิด ทำ และแก้ปัญหาด้วยเหตุผล รู้จักสืบค้นข้อมูลและแสวงหาคำตอบ และการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556) ดังนั้น พัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนวัยดังกล่าวจึงมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับจุดประสงค์การวิจัยที่ต้องการพัฒนาตัวแปรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice - oriented citizen) ของ Westheimer and Kahne ให้เกิดขึ้นในนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงศึกษาคุณลักษณะของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice - oriented citizen) และกำหนดเป็นจุดประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้

3.1.8 แนวทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ถวิลวดี บุรีกุล (2557) ได้กล่าวถึงบทบาทของการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยว่ามีเป้าหมายเพื่อสร้างสังคมที่มีลักษณะเป็นพหุสังคมให้เกิดความเป็นประชาธิปไตย พลเมืองสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ มีการพึ่งพาอาศัยกัน รวมถึงยอมรับในความหลากหลายและความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้นการศึกษาจึงควรมีบทบาทในการสร้างความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยดังต่อไปนี้

1) การเตรียมผู้เรียนให้สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง เพื่อสร้างสังคมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ดังนั้นการศึกษาต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนเข้าใจบทบาท สิทธิ และความรับผิดชอบต่อสังคมในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสังคมอย่างยั่งยืน

2) การเตรียมผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในขบวนการทางการเมือง ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูล มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง สามารถแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นการศึกษาต้องฝึกฝนให้ผู้เรียนมีทักษะในการแสดงออกทางความคิดเห็นของตนเองอย่างเหมาะสม สามารถคิดวิเคราะห์ท่ามกลางความคิดเห็นที่แตกต่าง ซึ่งจะก่อให้เกิดชุมชนประชาธิปไตย

3) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะความสามารถความรู้และความตระหนักต่อความเป็นพลเมืองตลอดชีวิต ดังนั้นสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สื่อมวลชนและสถาบันทางการเมืองต่างมีส่วนเกี่ยวข้องต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ผู้เรียน

3.1.9 โครงสร้างการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

จากการศึกษากรอบแนวคิดหลักสูตรของ กระทรวงศึกษาธิการ (2556) หลักสูตรการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองระบอบประชาธิปไตย สามารถแบ่งพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละช่วงวัยออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านพุทธิพิสัย หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ และความมีเหตุผล 2) ด้านทักษะพิสัย หมายถึง การมีส่วนร่วม มีทักษะและพฤติกรรม 3) ด้านจิตพิสัย หมายถึง คุณค่า เจตคติและลักษณะนิสัย และ 4) มโนทัศน์ หมายถึง ความเข้าใจถึงแก่นสำคัญของเรื่อง ซึ่งการพัฒนาความเป็นพลเมืองควรนำคำนึงถึงพิสัยในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ด้านพุทธิพิสัย หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ และความมีเหตุผล ประกอบด้วย

1.1) ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และความมีเหตุผลเกี่ยวกับสถาบันหลัก และกระบวนการของระบบการเมืองการปกครองของไทย ได้แก่ ระบบการเลือกตั้งระดับทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาคและประเทศ บทบาทขององค์กรการปกครองและสถาบันทางการเมือง รวมถึงสภาชุมชนต่าง ๆ และแนวความคิดที่ว่าด้วยอำนาจ ความเป็นผู้นำ และการให้บริการสาธารณะ

1.2) ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และความมีเหตุผลเกี่ยวกับหลักการ แนวคิดและค่านิยมที่เป็นรากฐานของประชาธิปไตยไทย ทั้งประชาธิปไตยทางตรงและประชาธิปไตยระบบผู้แทน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บทบาทของประชาธิปไตยในการสร้างสังคมที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน วิธีในการตัดสินใจของปัจเจกบุคคล สังคมและรัฐบาล กระบวนการในการติดตามตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ (check and balance) ในระบบการเมือง

1.3) ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และความมีเหตุผลเกี่ยวกับระบบกฎหมาย กระบวนการนิติบัญญัติ และกระบวนการยุติธรรม รวมถึงจุดมุ่งหมายหรือเจตคติของกฎหมาย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สิทธิและความรับผิดชอบตามกฎหมาย หลักนิติธรรม (the rule of law) และการทุจริตคอร์รัปชัน (corruption)

1.4) ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และความมีเหตุผลเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ หน้าที่และความรับผิดชอบของพลเมือง สิทธิมนุษยชน และสิทธิในการคัดค้านวิพากษ์วิจารณ์ และการสื่อสาร แนวทางการมีส่วนร่วมของบุคคล กลุ่ม และรัฐ ในการโต้แย้ง (civic debate) และการสร้างการมีส่วนร่วมในฐานะพลเมือง (civic engagement)

1.5) ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และความมีเหตุผลเกี่ยวกับสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ทั้งในด้านศาสนา ความเชื่อและวิถีชีวิตที่มีความหลากหลาย ส่งเสริมวิถีพลเมืองไทย (Thai civic life) และอัตลักษณ์ของพลเมือง (civic identity)

1.6) ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และความมีเหตุผลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ไทยและความเป็นพลเมืองหลากอัตลักษณ์ อิทธิพลของความหลากหลายทางวัฒนธรรม

สถานการณ์และทักษะทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ประเทศและสากล ที่ส่งผลต่อนโยบายภาครัฐและความเป็นพลเมือง

2) ด้านทักษะพิสัย หมายถึง การมีส่วนร่วม และมีทักษะ ประกอบด้วย

2.1) ผู้เรียนมีทักษะในการตั้งคำถาม สืบค้นข้อมูลอย่างเป็นระบบ และมีทักษะการวิจัยการวางแผนในการสืบค้นและตรวจสอบข้อมูลและข้อคิดเห็น

2.2) ผู้เรียนมีทักษะในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ คือ การที่ผู้เรียนสามารถสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ และสามารถตัดสินใจในการแสดงจุดยืน ปกป้องจุดยืนของตนเอง สามารถจำแนกความจริงออกจากความคิดเห็นได้ โดยทำความเข้าใจและทำความเข้าใจ

2.3) ผู้เรียนมีทักษะในการตัดสินใจและการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง มีความกล้าที่จะแสดงจุดยืนของตนเองและแสดงความคิดเห็นท่ามกลางความหลากหลาย สามารถแก้ปัญหาและแก้ไขความขัดแย้งด้วยการให้ความร่วมมือ

2.4) ผู้เรียนมีทักษะในการสื่อสารทั้งในรูปแบบการพูดและการเขียน การอ่านและการรับข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ รวมถึงเข้าใจการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารต่าง ๆ อย่างถูกต้อง

2.5) ผู้เรียนมีทักษะในการตีความจากข่าวสารและความเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่น นโยบายการเมือง รวมถึงสามารถวิจารณ์ข่าวสารจากสื่อ รู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy)

2.6) ผู้เรียนมีทักษะการจัดการการเปลี่ยนแปลง มีความรู้ความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ สามารถแสดงออกและจัดการการเปลี่ยนแปลงด้วยสันติวิธี ประนีประนอม เพื่อให้ทางออกที่เหมาะสม

3) ด้านจิตพิสัย หมายถึง คุณค่า เจตคติและลักษณะนิสัยพื้นฐานของประชาธิปไตย ประกอบด้วย

3.1) ผู้เรียนเห็นคุณค่าของสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกถึงความเป็นธรรม และความเสมอภาคในสังคม การเคารพกฎหมาย ร่วมรับผิดชอบและยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

3.2) ผู้เรียนมีความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติตนเป็นพลเมืองคุณภาพในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การปฏิบัติตามหน้าที่และหลักสิทธิมนุษยชน การเคารพความคิดเห็นและการแสดงความคิดเห็น ความยุติธรรม ความรับผิดชอบ อยู่ร่วมกันอย่างเสมอภาคและไม่แบ่งแยก (inclusiveness) อย่างยั่งยืนและสันติภาพ

3.3) ผู้เรียนมีความเป็นพลเมืองที่เข้มข้น ได้แก่

3.3.1) มีส่วนร่วมทางการเมือง

- 3.3.2) มีความกระตือรือร้นในการเป็นอาสาสมัคร
- 3.3.3) มีส่วนร่วมในชุมชนและภาคประชาสังคม
- 3.3.4) มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสังคมที่เกิดจากเจตคติและค่านิยมความเป็นพลเมือง
- 4) ด้านมโนทัศน์ หมายถึง ความเข้าใจถึงแก่นสำคัญของเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมือง ประกอบด้วย
- 4.1) การเห็นคุณค่าและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- 4.2) การมีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความกล้าในเรื่องจริยธรรมเพื่อเป็นพลเมืองที่มีคุณธรรม
- 4.3) การเห็นความสำคัญของประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง มีความสำนึกการเป็นเจ้าของโรงเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ประเทศและโลก
- 4.4) การรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง และการเคารพสิทธิของผู้อื่น
- 4.5) การใช้สิทธิพร้อมรับผิดชอบต่อหน้าที่ตนเอง และมีวินัยในตัวเอง
- 4.6) การรู้จักเสริมภาพและการใช้เสริมภาพด้วยความรับผิดชอบ รวมถึงเคารพเสริมภาพของผู้อื่น
- 4.7) การรักความเสมอภาคและความยุติธรรม
- 4.8) การยึดหลักภราดรภาพ ความเป็นพหุนิยม และการเคารพความแตกต่าง
- 4.9) การใช้สันติวิธีในการแก้ปัญหา
- 4.10) สิทธิมนุษยชน
- 4.11) การรู้เท่าทันสื่อ
- 4.12) การมีวิจรรย์ญาณในการรับรู้ข่าวสารและเหตุการณ์ปัจจุบัน
- 4.13) การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และแก้ไขปัญหาพร้อมกับผู้อื่นได้
- 4.14) การคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณในระบอบประชาธิปไตย คือ การมีเหตุผล ใช้ปัญญา เรียนรู้จากปัญหา ตั้งคำถาม สามารถวิจัยและค้นคว้า รวบรวมข้อมูลสามารถโต้แย้ง คติวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดเปรียบเทียบประเมินค่า และตัดสินใจได้

4.15) ทักษะสื่อสารในระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ การฟัง การอ่าน การค้นคว้า การจับใจความ การสรุปความ การย่อความ การขยายความ การตีความ การแปลความ การพูด การเขียน การโต้ว่าที่ การอภิปราย การวิจารณ์ การกล้าแสดงออกและการแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

4.16) การยึดเสียงข้างมากแต่เคารพเสียงข้างน้อย

4.17) การพัฒนาความรู้ ความคิด จิตใจ และการทำงานของตนเอง

4.18) การมีจิตสาธารณะและมีจิตอาสา

4.19) การมีส่วนร่วมทางการเมือง

4.19.1) ติดตามข่าวสารการเมือง หลักธรรมาภิบาล และตรวจสอบพฤติกรรมของนักการเมือง

4.19.2) พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองกับผู้อื่น

4.19.3) ใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างมีวิจารณญาณ

4.19.4) การร่วมกิจกรรมทางการเมืองอย่างสงบ

4.20) ความรู้พื้นฐานทางการเมือง

4.20.1) ความหมายและความสำคัญของการเมืองการปกครอง (ชีวิตการเมือง การเมืองในชีวิตประจำวัน การเมืองกับคุณภาพชีวิต การเมืองกับการจัดสรรภาษีอากร งบประมาณและทรัพยากร)

4.20.2) ความรู้พื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับรัฐ

4.20.3) ระบอบการเมืองการปกครอง เผด็จการ และประชาธิปไตย

4.20.4) ระบบเศรษฐกิจกับระบอบการเมืองการปกครอง

ทุนนิยม และสังคมนิยม (ความหมาย หลักการ ความเป็นมา ข้อดีข้อเสีย)

4.20.5) ความรู้พื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมาย

4.20.6) ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทย

4.20.7) รัฐธรรมนูญ สถาบัน กลไก และกระบวนการ

ทางการเมืองของไทยในปัจจุบัน

4.20.8) การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และ

วิธีการสรรหา

4.20.9) การบริหารราชการแผ่นดินของไทย

4.20.10) การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหาร

ท้องถิ่น

3.1.10 การวัดความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ถวิลวดี บุรีกุล (2557) ได้กล่าวถึงการวัดความเป็นพลเมืองแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) ความเป็นพลเมือง 2) การมีส่วนร่วมทางการเมือง และ 3) ความรู้เกี่ยวกับการเมือง ซึ่งมีฐานมาจากการวิจัย โดยศึกษาต่อกับกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 2,500 คน โดยในปี พ.ศ. 2554 เป็นจำนวน 1,500 คน และในปีพ.ศ. 2555 เป็นจำนวน 1,000 คน เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์และใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ มีรายละเอียดดังนี้

1) ความเป็นพลเมือง หมายถึง ความสามารถหรือการกระทำ และความคิดเห็นเกี่ยวกับความสามารถหรือการกระทำที่แสดงออกถึงความเป็นพลเมืองดี โดยใช้มาตรคะแนน 1-10

2) การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา

3) ความรู้เกี่ยวกับการเมือง หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง นโยบายของผู้สมัครและความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้ง

จากการวิจัยสามารถระบุคุณสมบัติของความเป็นพลเมืองที่พึงประสงค์ (normative citizenship) และคุณสมบัตินี้ของความเป็นพลเมืองที่ประชาชนมี (positive citizenship) โดยใช้การวิเคราะห์ปัจจัยแบบของการเป็นพลเมืองที่พึงประสงค์ (factor Analysis) โดยสามารถจำแนกคุณสมบัตินี้ของความเป็นพลเมืองออกเป็น 3 รูปแบบ ดังตารางที่ 11 คุณสมบัตินี้ของความเป็นพลเมืองจากการศึกษาของ ถวิลวดี บุรีกุล (2557)

ตารางที่ 11 คุณสมบัติของความเป็นพลเมืองจากการศึกษาของ ถวิลวดี บุรีกุล (2557)

คุณสมบัติของความเป็นพลเมือง	องค์ประกอบ
1. ความเป็นพลเมืองที่ให้ความสำคัญกับวิถีวัฒนธรรม (traditionalist / minimalist)	<ul style="list-style-type: none"> ● ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเสมอ ● เคารพผู้อาวุโสกว่า ● เสียสละเวลาทำงานเพื่อส่วนรวม ● ปฏิบัติตามกฎหมาย ● ปฏิบัติตามหลักศาสนา ● มีความภูมิใจในการเป็นคนไทย ● เต็มใจที่จะเสียภาษี ● ทำงานแบบสุจริต
2. ความเป็นพลเมืองที่ให้ความสำคัญกับชุมชนของตน (community oriented citizenship)	<ul style="list-style-type: none"> ● เสียสละเวลาทำงานเพื่อส่วนรวม ● บริจาคโลหิต/เงิน/สิ่งของ/แรงงาน ● รักษาสิ่งแวดล้อมโดยการนำกลับไปใช้ใหม่/ช่วย ปลูกต้นไม้/แยกขยะ
3. ความเป็นพลเมืองที่ให้ความสำคัญกับอิสระภาพ ความก้าวหน้า ทันสมัย (modern / liberal progressive)	<ul style="list-style-type: none"> ● สามารถเปรียบเทียบนโยบายของพรรคและผู้สมัครรับการเลือกตั้ง ● มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ● สามารถวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ● สามารถคุยเรื่องการเมืองนานาชาติ ● เป็นสมาชิกกลุ่ม / สมาคม / สหภาพ / ชมรม เป็นต้นติดตามการทำงานของนักการเมืองและ ข้าราชการ

จากการศึกษาการวัดความเป็นพลเมือง พบว่า ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มีความพยายามในการศึกษาเกี่ยวกับการวัดความเป็นพลเมืองจากนักวิชาการในประเทศไทย ซึ่งมีบริบทที่สอดคล้องกับสังคมไทย แต่จากการศึกษาพบว่าความเป็นพลเมืองคุณภาพในระบอบประชาธิปไตยนั้นมีความเป็นสากล ทุกประเทศที่มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย พลเมืองในประเทศจึงควรมีคุณลักษณะที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และการจัดการศึกษาของประเทศจะเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังความเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ให้กับประชาชนในสังคมได้

3.2 พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-Oriented Citizen)

3.2.1 ความหมายของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-Oriented Citizen)

พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-oriented citizen) เป็นพลเมืองที่สนใจในกิจการของบ้านเมืองในฐานะที่ตนหรือกลุ่มของตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีการตั้งคำถามต่อระบบสังคมที่เกิดขึ้น และแสวงหาแนวทางดำเนินการเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม โดยเป็นบุคคลที่สามารถประเมิน วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยให้ความสนใจสับสนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความไม่เป็นธรรมทางสังคม และสามารถจัดทำกลยุทธ์เพื่อใช้แก้ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น

Westheimer and Kahne (2004) ได้ให้ความหมายของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-oriented citizen) คือ พลเมืองที่สนใจในกิจการของบ้านเมืองในฐานะที่ตนหรือกลุ่มของตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมีการตั้งคำถามต่อระบบสังคมที่เกิดขึ้น และแสวงหาแนวทางการดำเนินการเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม

Zyngier (2012) กล่าวถึงความหมายของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-oriented citizen) ไว้ว่า พลเมืองที่ประเมินโครงสร้างทางสังคม ทางการเมือง และทางเศรษฐกิจเชิงวิพากษ์ นำกลยุทธ์มาใช้เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่เน้นความสำคัญต้นตอของปัญหา และเข้าร่วมกับการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อที่จะส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ชัยรัตน์ โตศิลา (2559: 34-35) กล่าวถึงพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-oriented citizen) ไว้ว่า พลเมืองที่มีแนวคิดในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมเพื่อเปลี่ยนแปลงเชิงระบบหรือโครงสร้างที่เป็นอยู่ของสังคมเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อกลุ่มคนในทุกๆระดับ พลเมืองกลุ่มนี้จะมุ่งเน้นไปที่การคิดเชิงวิพากษ์ต่อโครงสร้างทางสังคม นโยบายและเศรษฐกิจ โดยพิจารณาปรากฏการณ์ในเชิงลึก มีการสืบสอบ วิเคราะห์ ติดตามความเคลื่อนไหวทางสังคมและผลกระทบเชิงระบบที่เกิดขึ้น ตลอดจนนำเสนอประเด็นที่ไม่เป็นธรรมต่อสังคม

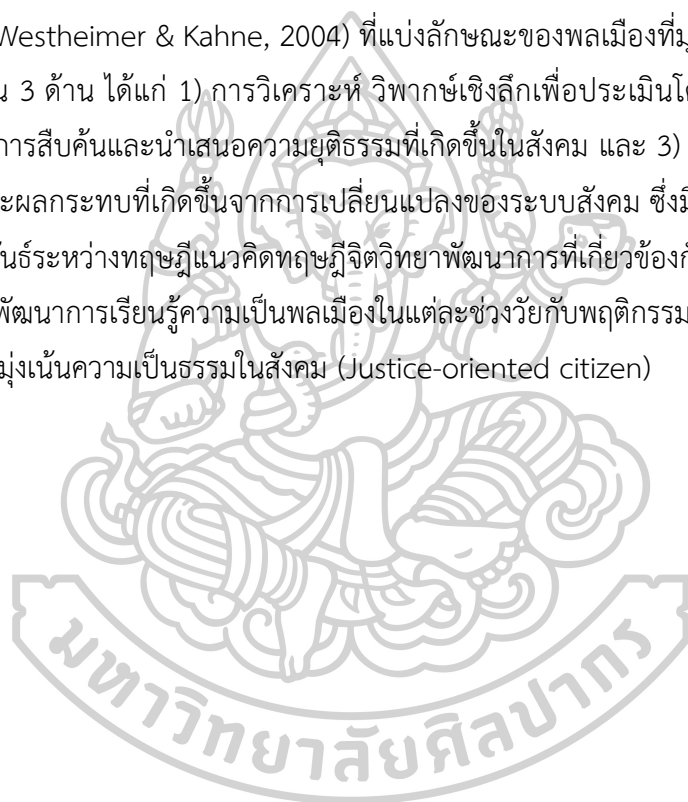
จากการศึกษาความหมายของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-oriented citizen) สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า คุณลักษณะของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่เหมาะสมของบุคคลที่แสดงออกมาในฐานะของการเป็นสมาชิกของชุมชนหรือรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ โดยยึดหลักในการปฏิบัติบนความถูกต้อง ความยุติธรรม และความเป็นธรรมในสังคม

3.2.2 คุณลักษณะของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-Oriented Citizen)

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยึดแนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นพลเมือง และพัฒนาการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองในแต่ละช่วงวัย ซึ่งสามารถนำมาอธิบายความสัมพันธ์การเกิดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice - oriented citizen) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ผู้วิจัยอธิบายคุณลักษณะของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-oriented citizen) จากการสังเคราะห์คุณลักษณะของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมตามแนวคิดของ (Westheimer & Kahne, 2004) ที่แบ่งลักษณะของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ วิพากษ์เชิงลึกเพื่อประเมินโครงสร้างของสังคมและเศรษฐกิจ 2) การสืบค้นและนำเสนอความยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม และ 3) การศึกษาเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของระบบสังคม ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางที่ 10 ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีแนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นพลเมือง และพัฒนาการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองในแต่ละช่วงวัยกับพฤติกรรมที่สะท้อนถึงคุณลักษณะของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-oriented citizen)

ตารางที่ 12 ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นพลเมือง และพัฒนาการเรียนรู้พลเมืองในแต่ละช่วงวัยกับพฤติกรรมที่สะท้อนถึงคุณลักษณะของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นพลเมือง (Justice-oriented citizen)

แนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองและพัฒนาการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองในแต่ละช่วงวัย		พฤติกรรมที่สะท้อนถึงคุณลักษณะของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นพลเมือง (Justice-oriented citizen)	
<p>ทฤษฎีพัฒนาการ</p> <p>สติปัญญาของเพียเจต์ ขั้นปฏิบัติการคิด แบบนามธรรม (อายุ 11-16 ปี) (ลีซิด กายูบกากรณ์, 2548)</p> <p>มีพัฒนาการ ดังนี้ - รู้จักคิดหาเหตุผล - มีระบบ - มีการคาดคะเน - มีการตั้งสมมติฐาน - สามารถแก้ไขปัญหา - มีการพัฒนาสติปัญญาอย่างสมบูรณ์ - มีความคิดหาผู้ใหญ่</p>	<p>ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ขั้นที่ 4 หลักการทำตามกฎระเบียบและข้อบังคับทางสังคม (พรหมทิพย์ ศิริวรรณยศย์, 2547; สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์, 2553; สุรางค์ ไควตระกูล, 2556)</p> <p>มีพัฒนาการ ดังนี้ - สามารถตัดสินใจกระทำบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม - พยายามปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่เห็นด้วยอย่างเต็มที่ - พิจารณาความถูกต้องจากผลประโยชน์ของสังคมที่ตนอาศัยอยู่จะได้รับ - รักษาความสงบเรียบร้อยและความเป็นระเบียบของสังคม</p>	<p>พัฒนาการรับรู้ความเป็นพลเมือง ในช่วงวัยของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556)</p> <p>มีความสามารถทักษะ ดังนี้ - การตั้งคำถามและการแสวงหาคำตอบ - การสืบค้นข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล - การทำงานกลุ่ม - ความเป็นผู้นำและการทำงานเป็นทีม - การแสดงความคิดเห็น - การสื่อสาร - การคิดวิเคราะห์ - การคิดอย่างมีวิจารณญาณ - ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ - การแก้ปัญหา - การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ - การอยู่ร่วมกัน - การรวมกลุ่มทำกิจกรรมด้านการศึกษา</p>	<p>พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นพลเมือง</p> <p>วิพากษ์เชิงลึกเพื่อประเมินโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ</p> <p>พลเมืองที่ติดตามข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับบ้านเมืองในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีความสนใจมีส่วนร่วมและพูดคุยกับบุคคลต่าง ๆ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง และติดตามความก้าวหน้าเพื่อประเมินการเศรษฐกิจและการเมือง (Cogan, 1981; Westheimer & Kahne, 2004; Zyngier, 2012; กระทรวงศึกษาธิการ, 2556; ทิพย์พร ดันติสุนทร, 2555; มีนิตนา สังฆะภรณ์ และวราพรณ น้อยสุวรรณ, 2555)</p>
		<p>พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นพลเมือง</p> <p>สืบค้นและนำเสนอความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม</p> <p>พลเมืองที่ติดตามข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับความไม่เป็นธรรมในสังคม ตั้งคำถามต่อความอยุติธรรมที่เกิดขึ้น โดยสามารถใช้อื่น ๆ และการสอบถามจากเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำชุมชน หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง เพื่อตระหนักถึงความเป็นธรรมที่เกิดขึ้นต่อบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งสืบค้นข้อมูลอย่างรอบด้านเพื่อหาสาเหตุของความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม ปฏิบัติตนโดยยึดมั่นในหลักคุณธรรมและจริยธรรม (Westheimer & Kahne, 2004; Zyngier, 2012; กระทรวงศึกษาธิการ, 2556; ทิพย์พร ดันติสุนทร, 2555; ทิพย์พร ดันติสุนทร, 2555)</p>	<p>ศึกษาเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของระบบสังคม</p> <p>พลเมืองที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะเคลื่อนไหวทางสังคมและจะส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างไร และติดตามข่าวสารบ้านเมืองที่รายงานข่าวหรือเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงในสังคม (Westheimer & Kahne, 2004; Zyngier, 2012; ทิพย์พร ดันติสุนทร, 2555; วลัยพานิช, 2542)</p>

จากการศึกษาคุณลักษณะของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-oriented citizen) ตามแนวคิดของ Westheimer & Kahne (2004) อันประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ วิพากษ์เชิงลึกเพื่อประเมินโครงสร้างของสังคมและเศรษฐกิจ 2) การสืบค้นและนำเสนอความยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม 3) การศึกษาเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของระบบสังคม ร่วมกับคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมตามแนวคิดของนักวิชาการ และนักการศึกษา โดยมีกรอบการสังเคราะห์คุณลักษณะดังกล่าวภายใต้ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นพลเมือง พัฒนาการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองในช่วงวัยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์พฤติกรรมที่สะท้อนถึงพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมที่ใช้ในการวิจัย โดยกล่าวได้ ดังนี้

- 1) การวิเคราะห์ วิพากษ์เชิงลึกเพื่อประเมินโครงสร้างของสังคมและเศรษฐกิจ
  - 1.1) การสนใจที่จะประเมินการดำเนินงานของโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในโรงเรียน
  - 1.2) การสนใจในกิจการของบ้านเมืองในฐานะที่ตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
  - 1.3) การพูดคุยกับบุคคลต่าง ๆ ในประเด็นทางสังคมด้วยความเข้าใจ
  - 1.4) การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองกับผู้อื่น
  - 1.5) การรู้และเข้าใจพื้นฐานทางเศรษฐกิจและแนวทางการพัฒนาประเทศที่อาศัยอยู่
  - 1.6) การรับรู้และเข้าใจปัญหาต่าง ๆ และในทางการเมือง เศรษฐศาสตร์ และสังคม
  - 1.7) การติดตามความก้าวหน้าเพื่อประเมินการดำเนินนโยบายของรัฐทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง
  - 1.8) การตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับประเด็นทางสังคม
  - 1.9) การประเมินข้อเท็จจริงจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายก่อนที่จะตัดสินใจเชื่อ
  - 1.10) การใช้วิจารณญาณในการเลือกตัวแทนนักเรียนเพื่อทำหน้าที่ส่วนรวมทั้งในระดับห้องและโรงเรียน

- ปัจจุบัน
- 1.11) การใช้วิจารณ์ญาณในการรับรู้ข่าวสารและเหตุการณ์
- 1.12) การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของสังคมทั้งในระดับห้องเรียน โรงเรียน ชุมชน และสังคมที่ตนอาศัยอยู่
- 2) การสืบค้นและนำเสนอความยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม
- 2.1) การสืบค้นหาสาเหตุและหาแนวทางแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดปัญหาในการทำงานกลุ่ม
- 2.2) การติดตามและตรวจสอบการทำงานของสถานักเรียน
- 2.3) เมื่อพบความความขัดแย้งในห้องเรียน โรงเรียน หรือชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ จะมีส่วนร่วมในการสืบค้นต้นตอของปัญหาและหาแนวทางแก้ไขร่วมกันอย่างสันติวิธี
- 2.4) การสืบค้นข้อมูลอย่างรอบด้านเพื่อหาสาเหตุของความไม่ เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม
- 2.5) การติดตามข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับความไม่ เป็นธรรมในสังคมตามช่องทางต่าง ๆ
- 2.6) การตั้งคำถามกับสังคมว่า เหตุใดจึงมีปัญหาความไม่ยุติธรรมเกิดขึ้น
- 2.7) เมื่อเห็นปัญหาความอดอยากที่เกิดขึ้นในสังคม จะศึกษาเพื่อหาสาเหตุและหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ
- 2.8) การสอบถามปัญหาความไม่ เป็นธรรมทางสังคมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง
- 2.9) เมื่อเห็นข่าวที่เป็นปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมจะตั้งคำถามว่าเกิดจากสาเหตุใด
- 2.10) การใช้ช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ หรือช่องทางอื่น ๆ เพื่อตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับความไม่ เป็นธรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง
- 2.11) การสามารถนำเอาความรู้พื้นฐานไปใช้ในการอธิบายสาเหตุต้นตอของความไม่ยุติธรรมในสังคมและหาแนวทางแก้ปัญหา
- 2.12) การคิดวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างเป็นระบบ
- 2.13) การใช้วิจารณ์ญาณในการตัดสินใจก่อนทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยลดการเกิดปัญหาในสังคมของตน

- 2.14) การทำงานร่วมกับผู้อื่นและแก้ไขปัญหาร่วมกับผู้อื่นได้
- 2.15) การมีความกระตือรือร้นที่จะร่วมแก้ปัญหาทางสังคมโดยเริ่มต้นที่ตนเอง
- 2.16) การใช้เหตุผลในการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง
- 2.17) การถือประโยชน์ของส่วนรวมมาก่อนประโยชน์ส่วนตน
- 2.18) การช่วยเผยแพร่ข้อมูลความรู้หรือข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่สร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม
- 2.19) การยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรมเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตน
- 2.20) การตระหนักในคุณค่าของสิทธิและเสรีภาพแห่งความเป็นมนุษย์ของทุกคน
- 3) การศึกษาเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของระบบสังคม
- 3.1) การติดตามกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมทั้งช่องทางจากสื่อโทรทัศน์และสื่อออนไลน์
- 3.2) การติดตามข่าวสารบ้านเมืองที่รายงานข่าวที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงในสังคม
- 3.3) การมีความรู้เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางสังคมและผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม
- 3.4) การวิเคราะห์สาเหตุและผลของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ในสังคมที่ตนอาศัยอยู่
- 3.5) การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น ชาติ และนานาชาติ

พฤติกรรมที่สะท้อนถึงคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมดังกล่าว รวมทั้งสิ้น 37 พฤติกรรม ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากคุณลักษณะของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-oriented citizen) ตามแนวคิดของ (Westheimer & Kahne, 2004) ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นพลเมือง พัฒนาการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองในช่วงวัยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 และแนวคิดของคุณลักษณะของพลเมืองของนักวิชาการต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปเป็นแนวทางในการจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ

แบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งเป็นนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาระดับพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมตามการรับรู้ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมต่อไป

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษางานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม ความสามารถในการใช้ความรู้สังคมศึกษา และคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม ดังนี้

4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม

จตุภรณ์ เอียบสร้างก็ (2558) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมและปัญหาปลายเปิดที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและการคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีจุดประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาและการคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมและปัญหาปลายเปิด และ 2) เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาและการคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมและปัญหาปลายเปิดกับนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ ผลการศึกษาพบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมและปัญหาปลายเปิดมีความสามารถในการแก้ปัญหาและการคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมและปัญหาปลายเปิดมีความสามารถในการแก้ปัญหาและการคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ยัมรัมย์ พลศรี และอภิราตี จันทร์แสง (2561) ศึกษาเรื่องการพัฒนาชุดการเรียนรู้การสอน หน่วยการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบวงล้อแก้ปัญหา เพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาอังกฤษ และทักษะการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีจุดประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาชุดการเรียนการสอนหน่วยการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบวงล้อแก้ปัญหาเพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาอังกฤษ และทักษะการแก้ปัญหา 2) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพชุดการเรียนการสอนตามเกณฑ์ 75/75 3) เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลของชุดการเรียนการสอน โดยมีผลการศึกษาคือ 1) ชุดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 แผน แผนละ 5 ชั่วโมง 2) ชุดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 78.71/80.52 เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 3) ดัชนีประสิทธิผลมีค่าเท่ากับ 0.7266 แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียน คิดเป็นร้อยละ 72.66

Goddard (2008) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับผลของการใช้รูปแบบวงล้อการเรียนรู้ TASC ในการสนับสนุนผู้เรียนใช้การเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะการคิด จากผลการวิจัยพบว่า การใช้รูปแบบวงล้อ TASC กับเด็กอายุ 11 ปี มีความประสบความสำเร็จ โดยผู้เรียนได้กล่าวว่ารูปแบบวงล้อ TASC ช่วยส่งเสริมให้พวกเขา รู้สึกมีความสร้างสรรค์ในชิ้นงาน และมีตัวเลือกในการตัดสินใจ รู้สึกว่าตนเองอยู่ในสถานะเป็นผู้นำ

West (2008) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาผลของการใช้รูปแบบวงล้อ TASC ในการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อใช้รูปแบบวงล้อ TASC ในการพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน และพัฒนาความสัมพันธ์ของทักษะการคิด เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียน การดำเนินการจะใช้รูปแบบวงล้อ TASC ในการจัดสถานการณ์ในชั้นเรียน หรือจัดการแสดงจากบริบทสภาพแวดล้อมในชีวิตจริง ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบวงล้อ TASC ช่วยพัฒนาสมรรถภาพของผู้เรียน และกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านลักษณะการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล โดยอาศัยประสบการณ์ที่ได้รับจากภายนอกชั้นเรียน

B. Wallace (2012) ได้ศึกษาการใช้รูปแบบการเรียนการสอนของรูปแบบวงล้อ TASC เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้เรียนได้มีการทำงานร่วมกันภายในกลุ่ม เพื่อให้ประสบผลสำเร็จเกี่ยวกับงานที่ได้รับมอบหมาย 2) ผู้เรียนสามารถกำหนดเวลาเพื่อให้งานแต่ละงานสำเร็จได้ 3) ผู้เรียนทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและรับฟังผู้อื่น เพื่อนำไปเป็นทางเลือกในการตัดสินใจได้อย่างเท่าเทียมกัน 4) ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม และมีโอกาสในการแลกเปลี่ยนการทำงานอย่างเท่าเทียมกัน 5) ผู้เรียนมีความมั่นใจในงานที่ได้สร้างขึ้น

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการใช้ความรู้สังคมศึกษา

กนกกาญจน์ ชำนาญ (2557) ศึกษาเรื่องผลของการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคม ที่มีต่อความสามารถในการวิเคราะห์และการใช้ความรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาและ

เปรียบเทียบความสามารถในการวิเคราะห์ระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคมกับนักเรียนกลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์แบบทั่วไป 2) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความสามารถในการใช้ความรู้วิทยาศาสตร์ระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองกับนักเรียนกลุ่มควบคุม ผลการศึกษาพบว่า 1) นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคมส่วนใหญ่ มีความสามารถในการวิเคราะห์ที่อยู่ในระดับพอใช้ 2) นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคม ได้คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการวิเคราะห์ที่สูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์แบบทั่วไป อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 3) นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคม มีความสามารถในการใช้ความรู้วิทยาศาสตร์ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 70 4) นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคม ได้คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการใช้ความรู้วิทยาศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์แบบทั่วไป อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

อุรษา แสงทอง (2558) ศึกษาเรื่องผลของการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์โดยใช้รูปแบบการสืบสอบของอัลเบอร์ตาเลิร์นนิ่ง ที่มีต่อความสามารถในการใช้ความรู้และความใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสามารถในการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการสืบสอบของอัลเบอร์ตาเลิร์นนิ่ง 2) เปรียบเทียบความสามารถในการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ระหว่างนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการสืบสอบของอัลเบอร์ตาเลิร์นนิ่งกับนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์แบบทั่วไป 3) เปรียบเทียบความใฝ่เรียนรู้ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการสืบสอบของอัลเบอร์ตาเลิร์นนิ่ง 4) เปรียบเทียบความใฝ่เรียนรู้ระหว่างนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการสืบสอบของอัลเบอร์ตาเลิร์นนิ่งกับนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์แบบทั่วไป พบว่า 1) นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการสืบสอบของอัลเบอร์ตาเลิร์นนิ่งมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละความสามารถในการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับปานกลาง 2) นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการสืบสอบของอัลเบอร์ตาเลิร์นนิ่งมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์แบบทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการสืบสอบของอัลเบอร์ตาเลิร์นนิ่งมีคะแนนเฉลี่ยความใฝ่เรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 4) นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการสืบสอบของอัลเบอร์ตาเลิร์นนิ่งมีคะแนนเฉลี่ยความใฝ่เรียนรู้สูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์แบบทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Akçay and Yager (2010) ศึกษาผลของแนวคิดการสอนวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคมที่มีต่อการเรียนรู้ของนักเรียน 5 ด้าน ได้แก่ มโนทัศน์ กระบวนการ การสร้างสรรค์ เจตคติ และการประยุกต์ใช้ความรู้ การสอนตามแนวคิดวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคมที่นำมาศึกษาในครั้งนี้เป็นโปรแกรมการพัฒนาความเชี่ยวชาญของ Chautauqua ที่มีต่อทั้ง 5 ด้าน โดยการสังเกตการสอนของครู 12 คน ที่สอนนักเรียนจำนวนทั้งหมด 724 คน ตั้งแต่เกรด 6 – 9 โดยครูแต่ละคนสอนนักเรียนตามแนวคิดวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสังคม 2 ห้อง ห้องหนึ่งใช้การสอนที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง และอีกห้องหนึ่งสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ครูเก็บข้อมูลโดยทดสอบนักเรียนทั้งก่อนและหลังการเรียนการสอนเป็นเวลา 1 ภาคการศึกษา ด้วยข้อสอบประเมินโดเมนทั้ง 5 ด้าน ที่สร้างขึ้นโดยโครงการ Chautauqua ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าที่ พบว่านักเรียนที่สอนโดยเน้นครูเป็นศูนย์กลางมีความรู้ด้านมโนทัศน์ไม่แตกต่างจากนักเรียนที่เรียนโดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง สำหรับโดเมนอีก 4 ด้าน ได้แก่ กระบวนการ การสร้างสรรค์ เจตคติ และการประยุกต์ใช้ความรู้ นักเรียนที่เรียนโดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางทำคะแนนได้มากกว่านักเรียนที่เรียนโดยเน้นครูเป็นศูนย์กลางอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

4.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม

ศิริพร ไกรสมสาตร์ (2557) ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในมิติการเคารพความแตกต่างของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงาน มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเคารพความแตกต่างระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน 2) เปรียบเทียบทัศนคติที่มีต่อด้านความเคารพความแตกต่างระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน 3) เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติที่มีต่อด้านความเคารพความแตกต่างระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า 1) ค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเคารพความแตกต่างของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ค่าเฉลี่ยของคะแนนทัศนคติที่มีต่อด้านความเคารพความแตกต่างของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ค่าเฉลี่ยของคะแนนการปฏิบัติเกี่ยวกับด้านความเคารพความแตกต่างของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จารุวรรณ ยิ่งยงค์ (2558) ศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองใน ระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้สืบสวนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบสวนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม 2) ศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างเรียนด้วยรูปแบบการจัดการสืบสวน

โดยใช้กระบวนการกลุ่ม 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการจัดการสืบสวนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม 4) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้สืบสวน โดยใช้กระบวนการกลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า 1) คุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้สืบสวนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) พัฒนาการคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้สืบสวนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม มีพัฒนาการจากระดับปานกลางไปสูง 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้สืบสวนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้สืบสวนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด

เนตรดาว ใจจันทร์ วารินทร์ แก้วอุไร และสายฝน วิบูลรังสรรค์ (2560) ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎีการพิพาทเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองในประชาคมอาเซียนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานความเป็นพลเมืองในประชาคมอาเซียน 2) เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎีการพิพาทเชิงสร้างสรรค์ 3) เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ฯ 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ฯ ผลการศึกษาพบว่า 1) รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎีการพิพาทเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองในประชาคมอาเซียน มี 7 องค์ประกอบ โดยมีกระบวนการ 5 ขั้นตอน (PCDCD) ได้แก่ ขั้นที่ 1 ให้กรณีศึกษาหรือปัญหา ขั้นที่ 2 การค้นหาข้อมูลด้วยตนเอง ขั้นที่ 3 การอภิปรายในบทบาทฝ่ายเสนอและฝ่ายค้าน ขั้นที่ 4 การสลับบทบาทอีกครั้งหนึ่ง ขั้นที่ 5 การร่วมกันสรุปเป็นคำตอบ ผลการตรวจสอบพบว่า รูปแบบกิจกรรมมีความเหมาะสมในระดับมากและมีความสอดคล้องในทุกองค์ประกอบ และผลการทดลองนำร่อง พบว่า มีความเหมาะสมนำไปใช้จัดกิจกรรมได้ 2) นักเรียนมีความเป็นพลเมืองในประชาคมอาเซียนหลังร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น 3) ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนตามรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นในระดับมาก

Becker (1982) ได้เสนอจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างสมรรถภาพของการเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นพลเมืองของครอบครัว ชุมชน และประเทศ ดังนี้

- 1) สมรรถภาพในการสร้างสำนึกว่าตนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม

- การตัดสินใจ
- 2) สมรรถภาพในการตัดสินใจ และตระหนักในผลที่จะติดตามมาจากการตัดสินใจ
- ผลและยุติธรรม
- 3) สมรรถภาพในการกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุ มี
- มีประสิทธิภาพ
- 4) สมรรถภาพของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและสถาบันในสังคมอย่าง

Cleveland (1986) กล่าวไว้ว่า นักเรียนต้องเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ของสังคมและสังคมโลก ดังนั้นนักเรียนควรได้รับการพัฒนาให้เกิดความรู้สึกดังต่อไปนี้

- พร้อมตลอดไป
- ประเทศ
- จะมีผลต่องานและอาชีพของนักเรียนเมื่อโตขึ้น
- ร่วมกัน
- รับผิดชอบร่วมกัน
- 1) มนุษย์ทุกคนมีความต้องการพื้นฐานเช่นเดียวกับไม่ว่าจะอยู่ที่ใด
  - 2) ต้องยอมรับว่าสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ต้องเตรียมตัวให้
  - 3) ไม่ใช่ความรุนแรงในการแก้ปัญหา เพื่อก่อให้ความมั่นคงของประเทศ
  - 4) มีบทบาทในการปรับปรุงการผลิต การบริโภค เพื่อให้มีชีวิตอยู่ ซึ่ง
  - 5) รู้จักนำบทเรียนจากประวัติศาสตร์มาแก้ไขขัดแย้ง และการทำงาน
  - 6) เข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม ชาติที่แตกต่างกัน แต่ทุกคนมีส่วนร่วม
  - 7) เข้าใจธรรมชาติของการเป็นผู้นำ

Portney, Niemi, and Eichenberg (2009) ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนที่มีสถานภาพครอบครัวแตกต่างกัน พบว่า เยาวชนที่อยู่ในครอบครัวที่บิดามารดามีการศึกษาในระดับสูง และมีความสนใจทางการเมืองจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในความเป็นพลเมืองของเยาวชนหญิงมากกว่าเยาวชนชาย นอกจากนี้การพูดคุยกับบิดามารดาเกี่ยวกับการเมืองจะส่งผลต่อการเข้าร่วมในกิจกรรมการเลือกตั้งเพิ่มสูงขึ้นในเยาวชนหญิงมากกว่าเยาวชนชาย แต่ในกิจกรรมการมีส่วนร่วมในชุมชนและกิจกรรมที่ไม่หวังผลกำไร จะพบในเยาวชนชายมากกว่าเยาวชนหญิง

จากการศึกษางานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา และคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม สรุปได้ว่า

ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้ หากผู้สอนจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบกระบวนการ วิธีการ เทคนิค และนวัตกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้สังคมศึกษา เช่น การรวบรวมความรู้และประสบการณ์เดิม การตั้งคำถาม การใช้ความรู้ การคิดแก้ปัญหา การตัดสินใจ การประเมินอย่างมีวิจารณญาณ การสื่อสาร การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมทั้งการเรียนรู้จากผลสะท้อนนอกเหนือจากสิ่งที่เรียน งานวิจัยนี้จึงได้นำกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม ซึ่งเป็นแบบแผนในการจัดการเรียนการสอนที่สนับสนุนให้นักเรียนมีความท้าทายในการคิด และดึงประสบการณ์ความรู้ที่ตนเองมีมาใช้ในการสร้างแนวทางการแก้ปัญหาที่มีความหลากหลาย และเลือกใช้แนวทางที่ดีที่สุด เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและใช้ความรู้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ อันเป็นกระบวนการที่ช่วยสร้างเสริมให้เกิดคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญอันพึงมีด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น เพื่อส่งเสริมความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมที่มีต่อความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การออกแบบการวิจัย
3. การกำหนดขอบเขตของการวิจัย
4. การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง
5. การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การดำเนินการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล
7. การวิเคราะห์ข้อมูล
8. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

โดยแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียด ดังนี้

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อใช้เป็นข้อมูลและแนวทางการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร วารสาร ตำรา ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศเกี่ยวกับแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา และคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม
2. ศึกษามาตรฐาน ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
3. ศึกษาสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย แนวทางส่งเสริมให้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย และ บทบาท ความสำคัญ และความสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เราเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย และหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง สถาบันทางสังคม

4. ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัย ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับวิธีวิทยาการวิจัย การวัดและประเมินคุณลักษณะและความสามารถของผู้เรียน เพื่อนำมาใช้ออกแบบและพัฒนา เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา และ 2) แบบ ประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม

การออกแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ทดลองตามแบบแผนการวิจัยแบบการทดลองขั้นต้น (Pre-Experimental Designs) แบบกลุ่มเดียว ทดสอบก่อนการทดลองและทดสอบหลังการทดลอง (The One Group Pretest - Posttest Design) (มาเรียม นิลพันธุ์, 2554: 143-144) ดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 แบบการวิจัย The One Group Pretest - Posttest Design

สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
T ₁	X	T ₂

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบการวิจัย

T₁ แทน การทดสอบก่อนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่าง กระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม

X แทน การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบท เชิงสังคม

T₂ แทน การทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่าง กระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม

การกำหนดขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 4 ห้องเรียน มี นักเรียนรวมทั้งสิ้น 82 คน ซึ่งแต่ละห้องมีการแจกแจงความสามารถทางการเรียนของนักเรียน โดย คณะความสามารถระดับเก่งและอ่อนอยู่ในห้องเดียวกัน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องค์กรักษ์ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 24 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

3.2.1 ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา

3.2.2 คุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โดยใช้เวลาในการทดลองจำนวน 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 คาบ รวมทั้งสิ้น 12 คาบ

5. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเนื้อหาในสาระการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รายวิชาสังคมศึกษา สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ตามมาตรฐาน ส 2.1 ตัวชี้วัดที่ 2 และ 3 จำนวน 2 หน่วยการเรียนรู้ รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง ประกอบด้วย หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เราเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย จำนวน 6 ชั่วโมง และหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง สถาบันทางสังคม จำนวน 6 ชั่วโมง มีรายละเอียดดังตารางที่ 14 ต่อไปนี้

ตารางที่ 14 ความสอดคล้องของสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กับเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

มาตรฐานการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	เนื้อหาตามหลักสูตรแกนกลาง	หน่วยการเรียนรู้ที่ใช้ในการวิจัย
ส 2.1	ตัวชี้วัด ม.2/2 เห็นคุณค่าในการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย	1) สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย 1.1) สถานภาพและบทบาทของพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย 1.2) สิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ได้รับตามรัฐธรรมนูญ 1.3) หน้าที่ของพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย 2) แนวทางส่งเสริมให้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย 2.1) ความสำคัญของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย 2.2) แนวทางการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย 2.3) การส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย	1. หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เราเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย 2. หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง สถาบันทางสังคม
ส 2.1	ตัวชี้วัด ม.2/3 วิเคราะห์บทบาท ความสำคัญ และความสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคม	บทบาท ความสำคัญ และความสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคม เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการเมืองการปกครอง	

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนหน่วยการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อ การคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม (Wallace, 2000) ที่ประกอบไปด้วย 8 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นรวบรวม (Gather/Organize) ขั้นที่ 2 ขั้นการระบุ (Identify) ขั้นที่ 3 ขั้นการสร้าง (Generate) ขั้นที่ 4 ขั้นตัดสินใจ (Decide) ขั้นที่ 5 ขั้นการปฏิบัติ (Implement) ขั้นที่ 6 ขั้นการประเมิน (Evaluate) ขั้นที่ 7 ขั้นการสื่อสาร (Communicate) และ ขั้นที่ 8 ขั้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Learn from experience) จำนวน 2 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วยเรื่อง 1) เราเป็น

พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย และ 2) สถาบันทางสังคม ใช้เวลาสอน 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 คาบ รวมทั้งสิ้น 12 คาบ ซึ่งแผนหน่วยการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมมีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และแนวทางการจัดการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคมตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัทธิศรีนครินทรวิโรฒ องค์กรฯ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนบรรลุจุดประสงค์ของสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม และแนวทางในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

2. วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ เพื่อนำมาสร้างแผนการจัดการเรียนรู้

3. สร้างแผนหน่วยการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เราเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย และหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง สถาบันทางสังคม จำนวน 2 แผน ประกอบด้วย

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เราเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย จำนวน 6

ชั่วโมง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 สถาบันทางสังคม จำนวน 6 ชั่วโมง

โดยกำหนดเนื้อหาและจำนวนชั่วโมงในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ดังตารางที่

ตารางที่ 15 โครงสร้างแผนหน่วยการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เราเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย และหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง สถาบันทางสังคม

แผนการจัดการเรียนรู้	เรื่อง	ตัวชี้วัด
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1	เราเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย 1) สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย 2) แนวทางส่งเสริมให้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย	ส 2.1 ม.2/2
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2	สถาบันทางสังคม 1) บทบาทและความสำคัญของสถาบันทางสังคม 2) ความสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคม	ส 2.1 ม.2/3

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม มีประเด็นสำคัญ ดังตารางที่ 16 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมที่เชื่อมโยงกับเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

ตารางที่ 16 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมที่เชื่อมโยงกับเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอน	พฤติกรรมที่แสดงออก	แนวทางการจัดการเรียนการสอน
ขั้นที่ 1 ขั้นรวบรวม (Gather/Organize)	ผู้สอนใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับความรู้ที่จะต้องนำมาใช้กับสถานการณ์หรือปัญหาที่นักเรียนได้รับ เพื่อเป็นการทบทวนความรู้พื้นฐานของนักเรียน	ผู้สอนสร้างสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ การปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย และบทบาทและความสำคัญของสถาบันทางสังคม เพื่อให้ นักเรียนทบทวนหลักการและมโนทัศน์สำคัญทางสังคมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว เพื่อเตรียมความพร้อมในการนำมาใช้กับสถานการณ์หรือปัญหาที่ได้รับ ในขั้นตอนต่อไป

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ขั้นตอน	พฤติกรรมที่แสดงออก	แนวทางการจัดการเรียนการสอน
ขั้นที่ 2 ขั้นการระบุ (Identify)	ระบุว่าสิ่งที่ผู้เรียนต้องทำคืออะไร โดยผู้สอนต้องอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจจุดประสงค์ของงานที่ผู้เรียนจะได้รับให้ละเอียดถี่ถ้วน เพื่อให้ผู้เรียนพิจารณาข้อความคำถามของสถานการณ์หรือปัญหา และตอบคำถามที่จะสามารถระบุวิธีแก้สถานการณ์หรือปัญหาได้อย่างชัดเจน	ผู้สอนชี้แจงรายละเอียดแนวทางการปฏิบัติกิจกรรมโดยให้นักเรียนศึกษาสถานการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมของพลเมืองที่ไม่สัมพันธ์กับสังคมประชาธิปไตย และสถานการณ์ปัญหาจากสถาบันทางสังคมมีการดำเนินตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละสถาบันที่ไม่สัมพันธ์กันและหรือไม่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เพื่อระบุปัญหา ผลกระทบของปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ วิเคราะห์สาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหา และเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาย่างหลากหลาย
ขั้นที่ 3 ขั้นการสร้าง (Generate)	ผู้เรียนสร้างแนวทางการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ ซึ่งผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนเกิดการคิดหาแนวทางที่มีความหลากหลายก่อนจะตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ปัญหาหรือสถานการณ์ที่ดีที่สุด	นักเรียนแต่ละกลุ่มปฏิบัติตามที่ตกลงไว้ในขั้นที่ 2 ขั้นระบุ โดยผู้สอนเป็นผู้สังเกตการณ์มีส่วนร่วมของนักเรียน ตั้งคำถามชวนให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายในประเด็น
ขั้นที่ 4 ขั้นตัดสินใจ (Decide)	ผู้เรียนตัดสินใจเลือกแนวทางที่เป็นไปได้สำหรับการแก้ปัญหาที่ได้เสาะหา โดยมีการให้เหตุผลและเชื่อมโยงมโนทัศน์และหลักการสำคัญทางสังคมประกอบการอธิบาย แล้วจัดลำดับคำตอบเพื่อตัดสินใจเลือกใช้แนวทางการแก้ปัญหาที่คิดว่ามีความเหมาะสมที่สุด	นักเรียนตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุด และสอดคล้องกับหลักการและหรือมโนทัศน์สำคัญทางสังคมศึกษาที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย และบทบาทและความสำคัญของสถาบันทางสังคม โดยให้นักเรียนออกแบบ จัดทำ และนำเสนอผลการอภิปรายเป็นแผนผังความคิด

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ขั้นตอน	พฤติกรรมที่แสดงออก	แนวทางการจัดการเรียนการสอน
<p>ขั้นที่ 5 ขั้นการปฏิบัติ (Implement)</p>	<p>ผู้เรียนนำเสนอคำตอบที่เป็นแนวทางการแก้ปัญหาที่ผู้เรียนได้ออกแบบไว้อย่างเป็นระบบแก่ผู้เรียนกลุ่มอื่น ซึ่งระหว่างการดำเนินการปฏิบัติต้องมีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนเพื่อหาคำตอบว่าแนวทางที่เลือกใช้นั้นนำไปสู่คำตอบของปัญหาอย่างแท้จริงหรือไม่ และมีความเหมาะสมตรงกับวัตถุประสงค์ของปัญหาหรือไม่</p>	<p>นักเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะกลุ่ม มีวัตถุประสงค์ให้เกิดการถ่ายทอด แลกเปลี่ยน และต่อยอดประสบการณ์ร่วมกันในประเด็นที่ได้จากการระดมสมองจากขั้นตอนที่ 3 ขั้นการสร้าง และ 4 ขั้นการตัดสินใจ โดยแต่ละกลุ่มต้องนำเสนอผลสรุปของการแก้ปัญหาที่เหมาะสม ประกอบแผนผังความคิด โดยผู้สอนเป็นผู้สังเกตการมีส่วนร่วมของนักเรียน คอยติดตามการนำเสนอและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของแต่ละกลุ่ม ตั้งคำถามชวนให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายถึงการแก้ปัญหา พร้อมทั้งให้คำแนะนำนักเรียนแต่ละกลุ่มขณะที่ปฏิบัติกิจกรรม</p>
<p>ขั้นที่ 6 ขั้นการประเมิน (Evaluate)</p>	<p>ผู้สอนแนะแนวทางในการประเมินการเลือกวิธีการแก้ปัญหาของผู้เรียนโดยประเมินคำตอบหรือกระบวนการแก้ปัญหาที่เลือกว่ามีความเหมาะสมและตรงตามวัตถุประสงค์ของสถานการณ์หรือปัญหาที่ได้รับหรือไม่ มีการอธิบายเหตุผลประกอบและสามารถเชื่อมโยงมโนทัศน์และหลักการสำคัญทางสังคมเพื่อการแก้ปัญหาหรือไม่ และให้ผู้เรียนในกลุ่มร่วมกันประเมินงานและทำการปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสม</p>	<p>นักเรียนแต่ละกลุ่มนำผลที่ได้จากการนำเสนอและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกิจกรรมในขั้นที่ 5 ขั้นการปฏิบัติ มาอภิปรายเพื่อประเมินถึงแนวทางการแก้ไขปัญหามาที่กลุ่มตนได้รับอย่างเป็นระบบที่เป็นการแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุดร่วมกันภายในกลุ่มอีกครั้ง โดยผู้สอนระบุแนวทางในการประเมิน โดยมีเกณฑ์การประเมิน ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) แนวทางที่ใช้ในการแก้ปัญหาสามารถช่วยลดหรือทำให้ปัญหาหมดไปได้หรือไม่ เพราะเหตุใด 2) แนวทางที่ใช้ในการแก้ปัญหามีการเชื่อมโยงกับหลักการและหรือมโนทัศน์ทางสังคมศึกษาอย่างไร 3) เหตุผลที่ใช้ในการสนับสนุนการแก้ปัญหามีความเป็นเหตุเป็นผล สามารถนำไปใช้ได้จริงกับสถานการณ์หรือไม่ เพราะเหตุใด

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ขั้นตอน	พฤติกรรมที่แสดงออก	แนวทางการจัดการเรียนการสอน
ขั้นที่ 7 ขั้นการสื่อสาร (Communicate)	สนับสนุนให้ผู้เรียนมีการพูดคุย มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนคำตอบของตนเองกับเพื่อนคนอื่น ๆ ภายในชั้นเรียน	ผู้สอนให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอแผนผังความคิด ที่ผ่านการอภิปรายร่วมกัน และนักเรียนกลุ่มอื่นร่วมกันพิจารณาถึงความเหมาะสมของแนวทางการแก้ปัญหาในสังคมไทยของกลุ่มนำเสนอ และหรือเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมให้การแก้ปัญหามีประสิทธิภาพที่สุด โดยผู้สอนเป็นผู้สังเกตการณ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของนักเรียน ตั้งคำถามกระตุ้นให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายในประเด็นดังกล่าว
ขั้นที่ 8 ขั้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Learn from experience)	ตรวจสอบผลสะท้อนนอกเหนือจากตัวอย่างที่เรียน เพื่อพิจารณาประสิทธิภาพของกระบวนการแก้ไขปัญหาของผู้เรียน และผู้สอนใช้คำถามให้ผู้เรียนร่วมกันอภิปรายการนำความรู้ไปใช้กับเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม	ผู้สอนให้นักเรียนร่วมกันสะท้อนสาระสำคัญที่ได้รับจากการทำกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ โดยครูยกสถานการณ์ตัวอย่างที่นอกเหนือจากสถานการณ์ที่ทุกกลุ่มได้รับมา 1 สถานการณ์ เป็นกรณีตัวอย่าง ให้นักเรียนร่วมกันพิจารณาเพื่อนำแนวทางการแก้ปัญหาที่แต่ละกลุ่มเคยใช้ มาแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่

4. นำเสนอแผนหน่วยการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของจุดประสงค์การเรียนรู้ สาระสำคัญ เนื้อหาสาระ ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

5. นำแผนหน่วยการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์สามารถสรุปตามประเด็นดังต่อไปนี้

5.1 ปรับปรุงสาระสำคัญของหน่วยการเรียนรู้ให้ครอบคลุมโมทัศน์สำคัญของเนื้อหาที่สะท้อนถึงกระบวนการสอนรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญอันจะนำไปสู่ความสามารถในการใช้ความรู้สังคมศึกษาและคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม

5.2 ปรับปรุงจุดประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องและครอบคลุมตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้

5.3 ปรับปรุงเกณฑ์การประเมินภาระงาน/ชิ้นงานให้สอดคล้องและครอบคลุมตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้

5.4 ปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละขั้นตอนกระบวนการสอนรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมให้สอดคล้องและครอบคลุมตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ อันจะนำไปสู่การส่งเสริมความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและพัฒนาคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียน

5.5 ปรับปรุงใบงานในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้การสอนในขั้นตอนต่าง ๆ ของรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม

6. นำแผนหน่วยการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม จำนวน 2 หน่วยการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คนที่มีความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา (รายชื่อตามภาคผนวก ก) ตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตามประเด็นการประเมินดังนี้

1) แผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วยมีองค์ประกอบครบถ้วน เหมาะสม และมีรายละเอียดที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน

2) การเขียนสาระสำคัญในแผน กระชับ ครอบคลุมข้อสรุปที่เป็นหลักการโดยทั่วไป

3) จุดประสงค์การเรียนรู้มีความชัดเจน ถูกต้อง ครอบคลุมเนื้อหาสาระ

4) เนื้อหา/กิจกรรมการสอนเหมาะสมกับจำนวนเวลาที่กำหนด

5) เนื้อหาสาระในแผนถูกต้องตามหลักวิชาการ

6) สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสม

7) กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

8) กิจกรรมการสอนตามแผนส่งเสริมความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาให้แก่ผู้เรียน

9) กิจกรรมการสอนตามแผนส่งเสริมคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมให้แก่ผู้เรียน

10) การวัดผลและประเมินผลสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ดังนี้ (วรณีย์ แกมเกตุ, 2551)

+1 หมายถึง แน่ใจว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องและเหมาะสม

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องและเหมาะสม

-1 หมายถึง แน่ใจว่าแผนการจัดการเรียนรู้ไม่มีความสอดคล้องและเหมาะสม

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ของแผนหน่วยการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม ทั้ง 2 หน่วยการเรียนรู้ มีค่าเท่ากับ 1 ถือว่ามีความสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

7. นำแผนหน่วยการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมที่ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน (รายชื่อตามภาคผนวก ก) ได้ตรวจสอบ มาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะเพื่อให้แผนหน่วยการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญสามารถสรุปได้ตามประเด็นดังต่อไปนี้

7.1 ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสมรรถนะ
พิจารณาปรับปรุงหรือเพิ่มเติมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสมรรถนะให้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด เพื่อสะท้อนตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ทั้งความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา และคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมให้เกิดตามจุดประสงค์ของงานวิจัย

7.2 ด้านเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้
พิจารณาปรับปรุงหรือเพิ่มเติมเทคนิคอื่น ๆ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมมีความน่าสนใจและสามารถวัดผลการเรียนรู้ที่สะท้อนจุดประสงค์การเรียนรู้ได้มากขึ้น เช่น เทคนิคการใช้คำถามระดับสูง เป็นต้น

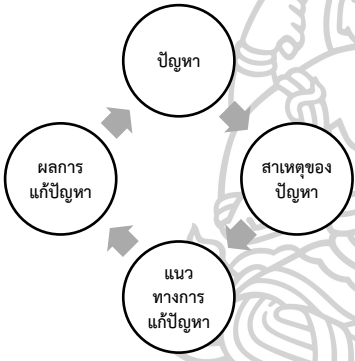
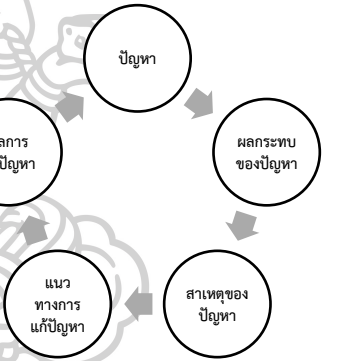
7.3 ด้านสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสม
พิจารณาปรับปรุงรูปแบบใบงานให้ดึงดูดความสนใจของนักเรียน

7.4 ด้านการวัดผลและประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
ในกิจกรรมการเรียนรู้อาจจะระบุจุดประสงค์การเรียนรู้กำกับในแต่ละคาบเรียนด้วย เนื่องจากในแผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วยมีวัตถุประสงค์เป็นจำนวนมาก และ

การออกแบบแบบประเมินที่ใช้ในแผนหน่วยการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม ควรออกแบบให้สามารถประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมให้ชัดเจน

นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนของรูปแบบ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงแก้ไขดังรายละเอียดในตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและการปรับปรุงแก้ไขของผู้วิจัยเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนของรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม

ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ	การปรับปรุงแก้ไขของผู้วิจัย
<p>ตัวอย่างแผนผังความคิดแบบ Cycle เรื่อง การเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย</p> 	<p>ตัวอย่างแผนผังความคิดแบบ Cycle เรื่อง การเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย</p>
<p>ควรระบุแนวคำตอบของคำถามที่ใช้ในสถานการณ์ตัวอย่างในแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อความชัดเจนในการประเมินตามจุดประสงค์ที่กำหนด เช่น</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ระบุปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ 2) วิเคราะห์สาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาตามสถานการณ์ดังกล่าว 3) เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เชื่อมโยงกับหลักการและมโนทัศน์เรื่องการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยที่เหมาะสมที่สุด 	<p>แนวทางการแก้ไข</p> <p>เช่น 1) ระบุปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ (<i>แนวคำตอบ การทุจริตเชิงนโยบายของผู้นำหมู่บ้าน และปัญหาความขัดแย้งในชุมชน</i>)</p> <p>2) วิเคราะห์สาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาตามสถานการณ์ดังกล่าว (<i>แนวคำตอบ เกิดจากแสวงหาผลประโยชน์ของกลุ่มผู้นำในหมู่บ้าน และชาวบ้านขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง</i>)</p> <p>3) เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เชื่อมโยงกับหลักการและมโนทัศน์เรื่องการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยที่เหมาะสมที่สุด (<i>แนวคำตอบ การส่งเสริมพลเมืองให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง มีจิตสาธารณะและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย และการมีคุณธรรมและจริยธรรมพื้นฐานต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม</i>)</p>

8. นำแผนหน่วยการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมไปทดลองใช้ (Tryout) กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 เป็นนักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนระดับเก่งและอ่อนอยู่ในห้องเรียนเดียวกัน ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ จำนวน 25 คน ที่เรียนรายวิชาสังคมศึกษา และกำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย พบว่า นักเรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้ตามวัตถุประสงค์ของแผนการจัดการเรียนรู้ แต่จะพบปัญหาในการตอบคำถามและการเชื่อมโยงสู่ข้อสรุปในบทเรียน เนื่องจากนักเรียนมักจะตอบคำถามจากสถานการณ์ที่เป็นข้อปัญหาที่พบ แต่ขาดการเชื่อมโยงกับมโนทัศน์และหรือหลักการสำคัญที่ได้จากบทเรียนสู่บทสรุปในภาพรวม จึงทำให้การตอบคำถามหรือการหาแนวทางการแก้ไขปัญหามาจากสถานการณ์ไม่เชื่อมโยงไปสู่บริบทในชีวิตจริงได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงนำข้อค้นพบดังกล่าวมาปรับปรุงแผนหน่วยการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อการนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

9. นำแผนหน่วยการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เราเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย และหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง สถาบันทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ผ่านการปรับปรุงแล้วไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยทดลองกับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยนี้ ได้แก่ 1. แบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา และ 2. แบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม โดยขั้นตอนของการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือมีรายละเอียดดังนี้

1. แบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา

แบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา เป็นแบบทดสอบเชิงสถานการณ์เพื่อใช้วัดระดับความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งเป็นแบบวัดแบบคู่ขนานจำนวน 2 ฉบับ ประกอบด้วย แบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา ฉบับที่ 1 ใช้ทดสอบก่อนการทดลอง และแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา ฉบับที่ 2 ใช้ทดสอบหลังการทดลอง มีขั้นตอนการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

1.1 ศึกษาหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาเกี่ยวกับนิยาม องค์ประกอบ พฤติกรรมของความสามารถในการใช้ความรู้ทาง

สังคมศึกษา จากนั้นทำการระบุพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาที่สอดคล้องตามนิยามและพฤติกรรม เพื่อนำไปใช้เป็นเกณฑ์พัฒนาแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาแบบคู่ขนานทั้ง 2 ฉบับ

1.2 ดำเนินการสร้างแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาตามพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา 3 พฤติกรรม ได้แก่ 1) ระบุปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้ 2) บอกสาเหตุของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ประกอบเหตุผลหรือหลักฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือได้ 3) เชื่อมโยงสาเหตุและผล โดยใช้มโนทัศน์และหลักการสำคัญทางสังคมเป็นหลักในการอธิบาย เพื่อการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้ เมื่อนำหลักการ มโนทัศน์ไปใช้กับประเด็นปัญหาโดยได้กำหนดลักษณะแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาเป็นแบบเขียนคำตอบเชิงสถานการณ์ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบวัดคู่ขนาน (Parallel tests หรือ Equivalence tests)

แบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา ประกอบด้วย ส่วนที่เป็นสถานการณ์ ประเด็น หรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสังคม หรือเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ในชุมชน หรือสังคม และอาจส่งผลต่อการดำรงชีวิตส่วนบุคคลของนักเรียน รวมทั้งมีความสอดคล้องกับเนื้อหาบทเรียน แบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาในการวิจัยครั้งนี้มีลักษณะเป็นแบบวัดคู่ขนาน จำนวน 2 ฉบับ ประกอบด้วย ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 แต่ละฉบับมีสถานการณ์ที่ใช้วัดความสามารถในการใช้ความรู้ฉบับละ 5 สถานการณ์ โดยข้อคำถามในแต่ละสถานการณ์วัดครอบคลุมพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา 3 พฤติกรรมดังกล่าวข้างต้น สถานการณ์ละ 3 คำถาม รวมข้อคำถามทั้งสิ้น 15 ข้อ ซึ่งนำมาใช้จริงฉบับละ 3 สถานการณ์ รวมคำถาม 9 ข้อ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 18 โครงสร้างเนื้อหา และจำนวนข้อของแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา และมีเกณฑ์การให้คะแนนความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาจากคะแนนเต็ม 27 คะแนน โดยการประเมินแบ่งระดับความสามารถออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ดีมาก ดี พอใช้ และควรปรับปรุง ซึ่งการกำหนดไว้ 4 ระดับนั้น เนื่องจากการทดลองใช้ (Try Out) และการทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง นักเรียนในแต่ละห้องมีจำนวนไม่ถึง 30 คน ซึ่งการคละห้องเรียนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องค์กรักษ์ เป็นการคละระหว่างนักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนในระดับเก่งและอ่อน เพราะฉะนั้นกำหนดการประเมินแบ่งระดับความสามารถของนักเรียนจึงไม่กำหนดความสามารถในระดับปานกลาง ดังแสดงไว้ในตารางที่ 19 และแสดงเกณฑ์การประเมินความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษารายข้อ โดยแต่ละข้อของการประเมินแบ่งเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ดีมาก ดี พอใช้ และควรปรับปรุง ดังตารางที่ 20

ตารางที่ 18 โครงสร้างเนื้อหา และจำนวนข้อของแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา ทั้ง 2 ฉบับ (นำไปใช้จริง ฉบับและ 3 สถานการณ์)

สาระ	มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ แกนกลาง	หัวเรื่อง	จำนวน คาบ เรียน	จำนวน สถานการณ์ ฉบับ tryout	จำนวน สถานการณ์ ฉบับใช้จริง
สาระที่ 2 หน้าที่ พลเมือง วัฒนธรรม และการ ดำเนินชีวิต ในสังคม	ส 2.1 เข้าใจและ ปฏิบัติตนตาม หน้าที่ของการเป็น พลเมืองดี มีค่านิยม ที่ดีงาม และธำรง รักษาประเพณีและ วัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ในสังคมไทยและ สังคมโลกอย่างสันติ สุข	ม.2/2 เห็นคุณค่าในการ ปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดี ตามวิถีประชาธิปไตย	1) สถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ หน้าที่ใน ฐานะพลเมืองดีตามวิถี ประชาธิปไตย 2) แนวทางส่งเสริมให้ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ตามวิถีประชาธิปไตย	1.1) สถานภาพและบทบาทของพลเมือง ดีตามวิถีประชาธิปไตย 1.2) สิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ได้รับ ตามรัฐธรรมนูญ 1.3) หน้าที่ของพลเมืองดีตามวิถี ประชาธิปไตย 2.1) ความสำคัญของการปฏิบัติตนเป็น พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย 2.2) แนวทางการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ตามวิถีประชาธิปไตย 2.3) การส่งเสริมให้ผู้อ่อนน้อมปฏิบัติตนเป็น พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย	6	6 (รวม 18 ข้อ)	4 (รวม 12 ข้อ)

ตารางที่ 18 (ต่อ)

สาระ	มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ แกนกลาง	หัวเรื่อง	จำนวน คาบ เรียน	จำนวน สถานการณ์ ฉบับ tryout	จำนวน สถานการณ์ ฉบับใช้จริง
สาระที่ 2 หน้าที่ พลเมือง วัฒนธรรม และการ ดำเนินชีวิต ในสังคม	ส. 2.1 เข้าใจและ ปฏิบัติตนตาม หน้าที่ของการเป็น พลเมืองดี มีค่านิยม ที่ดีงาม และธำรง รักษาประเพณีและ วัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ในสังคมไทยและ สังคมโลกอย่างสันติ สุข	ตัวชี้วัด ม.2/3 วิเคราะห์ บทบาท ความสำคัญ และ ความสัมพันธ์ของสถาบัน ทางสังคม	บทบาท ความสำคัญ และความสัมพันธ์ของ สถาบันทางสังคม	เช่น สถาบันครอบครัวสถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการเมืองการ ปกครอง	6	4 (รวม 12 ข้อ)	2 (รวม 6 ข้อ)
				รวม 2 หน่วยการเรียนรู้	12	10 (รวม 30 ข้อ)	6 (รวม 18 ข้อ)

ตารางที่ 19 เกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละระดับความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาจากคะแนนเต็ม 27 คะแนน (บุญชม ศรีสะอาด, 2546)

ช่วงคะแนน	ระดับความสามารถ
20.26 – 27.00	ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมอยู่ในระดับดีมาก
13.51 - 20.25	ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมอยู่ในระดับดี
6.76 - 13.50	ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมอยู่ในระดับพอใช้
0.00 - 6.75	ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมอยู่ในระดับควรปรับปรุง

ตารางที่ 20 รายการประเมินและระดับความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา

รายการประเมิน	ระดับความสามารถ				คะแนน
	ดีมาก (3)	ดี (2)	พอใช้ (1)	ควรปรับปรุง (0)	
1) ระบุพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้น	ระบุพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องและครอบคลุมประเด็นสำคัญ	ระบุพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นได้แต่ไม่ครอบคลุมประเด็นสำคัญ	ระบุพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสถานการณ์แต่ไม่สามารถสะท้อนถึงปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน	ตอบไม่ถูกหรือไม่ ตอบคำถามเลย	
2) บอกสาเหตุของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหาประกอบเหตุผลหรือหลักฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ	เชื่อมโยงปัญหา กับสาเหตุได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล อธิบายสาเหตุด้วยหลักการหรือมโนทัศน์สำคัญเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้อย่างสมเหตุสมผล และมีแหล่งข้อมูลหรือหลักฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ	เชื่อมโยงปัญหา กับสาเหตุได้ไม่สมบูรณ์ อธิบายสาเหตุด้วยหลักการหรือมโนทัศน์สำคัญเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้แต่ไม่ครบถ้วนทั้งหมด	ขาดความเป็นเหตุเป็นผลในการเชื่อมโยงปัญหา กับสาเหตุ อธิบายสาเหตุของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหา แต่ไม่มีการเชื่อมโยงมโนทัศน์และหลักการสำคัญเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน	ตอบไม่ถูกหรือไม่ ตอบคำถามเลย	

ตารางที่ 20 (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับความสามารถ				คะแนน
	ดีมาก (3)	ดี (2)	พอใช้ (1)	ควรปรับปรุง (0)	
3) เชื่อมโยงสาเหตุและผลของปรากฏการณ์โดยใช้มโนทัศน์และหลักการสำคัญทางสังคมเป็นหลักในการอธิบาย เพื่อการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม	เชื่อมโยงสาเหตุและผลกระทบได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล โดยใช้มโนทัศน์และหลักการสำคัญเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนเป็นหลักในการอธิบายเพื่อการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างถูกต้อง	เชื่อมโยงสาเหตุและผลกระทบได้โดยใช้มโนทัศน์และหลักการสำคัญเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนเป็นหลักในการอธิบายเพื่อการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมแต่ไม่ครบถ้วนทั้งหมด	เชื่อมโยงสาเหตุและผลได้แต่ไม่มี การเชื่อมโยงมโนทัศน์และหลักการสำคัญเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนเพื่อการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม	ตอบไม่ถูกหรือไม่ตอบคำถามเลย	

1.3 นำแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาและตรวจสอบความสอดคล้องของสถานการณ์กับพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา เนื้อหาในบทเรียนสังคมศึกษา ความถูกต้องเหมาะสมของการเรียงเรียงภาษาเขียนของสถานการณ์และข้อคำถาม โดยข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์สามารถสรุปได้ตามประเด็น ดังต่อไปนี้

1.3.1 พิจารณาเลือกสถานการณ์ที่เป็นตัวแทนที่ดี สามารถวัดพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนได้อย่างชัดเจน และครอบคลุมทุกพฤติกรรม

1.3.2 ปรับภาษาที่ใช้ในการสร้างข้อคำถามให้สื่อถึงสิ่งที่ต้องการวัดให้ชัดเจนและครอบคลุม เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจและสามารถตอบคำถามได้อย่างตรงจุดประสงค์ของข้อคำถาม และสะท้อนพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาได้มากที่สุด

1.3.3 พิจารณาปรับเกณฑ์การประเมินระดับความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาให้สอดคล้องกับนิยามของพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา

1.4 นำแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน (รายชื่อตามภาคผนวก ก) ตรวจสอบความสอดคล้องของสถานการณ์กับพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา เนื้อหาในบทเรียนสังคมศึกษา ความถูกต้องเหมาะสมของการเรียบเรียงภาษาเขียนของสถานการณ์และข้อคำถาม และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยเกณฑ์ในการคัดเลือกข้อความที่มีคุณภาพควรมีดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 จึงจะถือว่าข้อความสอดคล้องกับเนื้อหาและนิยามที่ต้องการวัด (วรรณิ แกมเกตุ, 2551) ทั้งนี้สถานการณ์และข้อคำถามที่ใช้ในการวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาทั้ง 2 ฉบับ ในแต่ละข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกข้อ และข้อเสนอนี้เพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญสามารถสรุปได้ คือ ควรพิจารณาปรับเกณฑ์การประเมินระดับความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาให้มีความชัดเจนมากขึ้น โดยการเขียนแนวคำตอบที่ถูกต้องกำกับไว้ในแต่ละสถานการณ์ เพื่อการตรวจสอบที่ถูกต้องมากขึ้น

1.5 นำแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาทั้ง 2 ฉบับ ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ จำนวน 26 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งการแจกแจงความสามารถของนักเรียนเป็นไปตามการจัดคะแนนนักเรียนในแต่ละชั้นเรียนทั้งนักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนระดับเก่ง และอ่อน อยู่ในห้องเรียนเดียวกัน

1.6 นำแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาที่ได้จากการนำไปทดลองใช้ แล้วนำมาคำนวณหาคุณภาพของแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา พบว่าแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา ฉบับที่ 1 มีค่าอำนาจจำแนก (discrimination) อยู่ระหว่าง 0.24-0.79 และมีค่าความยาก (level of difficulty) อยู่ระหว่าง 0.08-0.56 แสดงว่าแบบวัดบางสถานการณ์มีค่าความยากอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำมาใช้ได้ แบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา ฉบับที่ 2 มีค่าอำนาจจำแนก (discrimination) อยู่ระหว่าง 0.06-0.85 และมีค่าความยาก (level of difficulty) อยู่ระหว่าง 0.08-0.50 แสดงว่าแบบวัดบางสถานการณ์มีค่าความยากอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำมาใช้ได้

1.7 หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่าได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของข้อสอบทั้งฉบับมีค่าระหว่าง 0.85-0.86 ซึ่งถือว่ามีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในเกณฑ์ที่ดี

1.8 นำผลการวิเคราะห์แบบวัดมาพิจารณาคัดเลือกคำถามที่มีระดับความยากระหว่าง 0.20-0.80 และมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป หลังจากที่ได้คัดเลือกแล้ว พบว่าแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา ฉบับที่ 1 มีสถานการณ์ที่นำมาใช้จริง 3 สถานการณ์ รวม 9 ข้อคำถาม ประกอบด้วย สถานการณ์ที่ 1 เรื่อง หรือความยากจนเป็นเพราะคนไร้สิทธิ? สถานการณ์ที่ 2 เรื่อง ชุมชนตลาดวิถีประชาธิปไตย สถานการณ์ที่ 3 เรื่อง การฆ่าตัวตาย และแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา ฉบับที่ 2 มีสถานการณ์ที่นำมาใช้จริง 3 สถานการณ์ รวม 9 ข้อคำถาม ประกอบด้วย สถานการณ์ที่ 1 เรื่อง เทียงคิน สถานการณ์ที่ 2 เรื่อง ตัวแทน สถานการณ์ที่ 3 bully

1.9 นำแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาทั้ง 2 ฉบับ หาค่าความเที่ยงของความสอดคล้องระหว่างผู้ตรวจให้คะแนน (Inter-rater reliability) โดยผู้วิจัยได้นำแบบวัดที่พิจารณาคัดเลือกแล้ว ไปให้ผู้ตรวจจำนวน 2 คนตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์การให้คะแนนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยก่อนตรวจผู้วิจัยได้อธิบายเกี่ยวกับแนวการตอบคำถามและเกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละข้อให้กับผู้ตรวจทั้ง 2 คนเข้าใจแล้วนำผลคะแนนการตรวจให้คะแนนของผู้ตรวจทั้ง 2 คน มาหาคำนวนหาค่าความเที่ยงของความสอดคล้องระหว่างผู้ตรวจให้คะแนน (Inter-rater reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันพบว่าได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของคะแนนแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา ระหว่างผู้ตรวจมีค่าอยู่ระหว่าง 0.98-0.99 ซึ่งจัดได้ว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้

1.10 ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาทั้ง 2 ฉบับ โดยใช้สัมประสิทธิ์ของความคล้ายคลึงกัน “Measure of Equivalence test” สูตรการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความสามารถโดยวิธีใช้ข้อสอบคู่ขนาน จะใช้สูตรเดียวกันกับการแบ่งครึ่งข้อสอบ คือสูตร Person Product-moment coefficient correlation ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.95 ซึ่งถือว่ามีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในเกณฑ์ที่ดี

1.11 ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำข้อคำถามที่ได้คัดเลือกไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริงคือนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

2. แบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม

แบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมใช้ประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมตามการรับรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ช่วงก่อนและหลังการทดลอง มีขั้นตอนการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

2.1 ศึกษาความหมาย ความสำคัญ องค์ประกอบ คุณลักษณะ ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม และการวัดประเมินคุณลักษณะ จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบของพฤติกรรมที่สะท้อนถึงคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-oriented citizen) ที่ใช้ในการวิจัย ตามแนวคิดของ Westheimer and Kahne (2004) ร่วมกับคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมตามแนวคิดของนักวิชาการ และนักการศึกษา โดยมีกรอบการสังเคราะห์คุณลักษณะดังกล่าวภายใต้ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นพลเมือง พัฒนาการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองในช่วงวัยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 แล้วนำมาใช้สร้างแบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม ตามการรับรู้ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยจำแนกออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

- 1) การวิเคราะห์ วิพากษ์เชิงลึกเพื่อประเมินโครงสร้างของสังคมและเศรษฐกิจ
  - 1.1) การสนใจที่จะประเมินการดำเนินงานของโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในโรงเรียน
  - 1.2) การสนใจในกิจการของบ้านเมืองในฐานะที่ตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
  - 1.3) การพูดคุยกับบุคคลต่าง ๆ ในประเด็นทางสังคมด้วยความเข้าใจ
  - 1.4) การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองกับผู้อื่น
  - 1.5) การรู้และเข้าใจพื้นฐานทางเศรษฐกิจและแนวทางการพัฒนาประเทศที่อาศัยอยู่
  - 1.6) การรับรู้และเข้าใจปัญหาต่าง ๆ และในทางการเมือง เศรษฐศาสตร์ และสังคม
  - 1.7) การติดตามความก้าวหน้าเพื่อประเมินการดำเนินนโยบายของรัฐทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง
  - 1.8) การตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับประเด็นทางสังคม

- จะตัดสินใจเชื่อ
- 1.9) การประเมินข้อเท็จจริงจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายก่อนที่
- 1.10) การใช้วิจารณญาณในการเลือกตัวแทนนักเรียนเพื่อทำ
- หน้าที่ส่วนรวมทั้งในระดับห้องและโรงเรียน
- 1.11) การใช้วิจารณญาณในการรับรู้ข่าวสารและเหตุการณ์
- ปัจจุบัน
- 1.12) การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของสังคมทั้งใน
- ระดับห้องเรียน โรงเรียน ชุมชน และสังคมที่ตนอาศัยอยู่
- 2) การสืบค้นและนำเสนอความยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม
- ปัญหาในการทำงานกลุ่ม
- 2.1) การสืบค้นหาสาเหตุและหาแนวทางแก้ไขปัญหาเมื่อเกิด
- 2.2) การติดตามและตรวจสอบการทำงานของสภานักเรียน
- 2.3) เมื่อพบความความขัดแย้งในห้องเรียน โรงเรียน หรือชุมชน
- ที่ตนอาศัยอยู่ จะมีส่วนร่วมในการสืบค้นต้นตอของปัญหาและหาแนวทางแก้ไขร่วมกันอย่างสันติวิธี
- 2.4) การสืบค้นข้อมูลอย่างรอบด้านเพื่อหาสาเหตุของความไม่
- เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม
- 2.5) การติดตามข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับความไม่เป็นธรรมใน
- สังคมตามช่องทางต่าง ๆ
- 2.6) การตั้งคำถามกับสังคมว่า เหตุใดจึงมีปัญหาความไม่
- ยุติธรรมเกิดขึ้น
- 2.7) เมื่อเห็นปัญหาความอดอยากที่เกิดขึ้นในสังคม จะศึกษา
- เพื่อหาสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ
- 2.8) การสอบถามปัญหาความไม่เป็นธรรมทางสังคมจากผู้มีส่วน
- เกี่ยวข้องโดยตรง
- 2.9) เมื่อเห็นข่าวที่เป็นปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม
- จะตั้งคำถามว่าเกิดจากสาเหตุใด
- 2.10) การใช้ช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ หรือช่องทางอื่น ๆ เพื่อ
- ตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับความไม่เป็นธรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง
- 2.11) การสามารถนำเอาความรู้พื้นฐานไปใช้ในการอธิบาย
- สาเหตุต้นตอของความไม่ยุติธรรมในสังคมและหาแนวทางแก้ปัญหา

- 2.12) การคิดวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างเป็นระบบ
- 2.13) การใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจก่อนทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยลดการเกิดปัญหาในสังคมของตน
- 2.14) การทำงานร่วมกับผู้อื่นและแก้ไขปัญหาร่วมกับผู้อื่นได้
- 2.15) การมีความกระตือรือร้นที่จะร่วมแก้ปัญหาทางสังคมโดยเริ่มต้นที่ตนเอง
- 2.16) การใช้เหตุผลในการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง
- 2.17) การถือประโยชน์ของส่วนรวมมาก่อนประโยชน์ส่วนตัว
- 2.18) การช่วยเผยแพร่ข้อมูลความรู้หรือข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่สร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม
- 2.19) การยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรมเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตน
- 2.20) การตระหนักในคุณค่าของสิทธิและเสรีภาพแห่งความเป็นมนุษย์ของทุกคน
- 3) การศึกษาเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของระบบสังคม
- 3.1) การติดตามกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมทั้งช่องทางจากสื่อโทรทัศน์และสื่อออนไลน์
- 3.2) การติดตามข่าวสารบ้านเมืองที่รายงานข่าวที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงในสังคม
- 3.3) การมีความรู้เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางสังคมและผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม
- 3.4) การวิเคราะห์สาเหตุและผลของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ในสังคมที่ตนอาศัยอยู่
- 3.5) การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น ชาติ และนานาชาติ

2.2 สร้างแบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 4 ระดับ การกำหนดมาตราส่วนประเมินค่าไว้ 4 ระดับนั้น เนื่องจากการทดลองใช้ (Try Out) และการทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง และการคละห้องเรียน

ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ เป็นการคละระหว่างนักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนในระดับเก่งและอ่อน เพราะฉะนั้นไม่จำเป็นต้องกำหนดมาตราวัดอันตรภาค (Interval Scale) ในระดับปานกลาง ซึ่งอาจส่งผลต่อการตีความผลของคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม ดังนั้นมาตราส่วนประเมินค่าของแบบประเมินฉบับนี้ จึงประกอบด้วยระดับการปฏิบัติพฤติกรรมที่แสดงถึงพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม 4 ระดับ ได้แก่ การปฏิบัติระดับน้อยที่สุด การปฏิบัติระดับน้อย การปฏิบัติระดับมาก และการปฏิบัติระดับมากที่สุดตามลำดับ

แบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม มีจำนวนทั้งสิ้น 38 ข้อ โดยสร้างครอบคลุมคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม ทั้ง 3 ด้าน คือ 1) การวิเคราะห์ วิพากษ์เชิงลึกเพื่อประเมินโครงสร้างของสังคมและเศรษฐกิจ 2) การสืบค้นและนำเสนอความยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม และ 3) การศึกษาเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของระบบสังคม โดยมีการแบ่งระดับการปฏิบัติตนตามลักษณะของคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมดังต่อไปนี้

ตารางที่ 21 ระดับการปฏิบัติตนตามลักษณะของคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (บุญชม ศรีสะอาด, 2546)

คะแนน	ระดับการปฏิบัติ
4	มากที่สุด
3	มาก
2	น้อย
1	น้อยที่สุด

ผู้วิจัยมีการแปลความหมายของระดับการปฏิบัติพฤติกรรมที่แสดงถึงพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม ดังตารางที่ 22

ตารางที่ 22 การแปลความหมายของระดับการปฏิบัติพฤติกรรมที่แสดงถึงพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (บุญชม ศรีสะอาด, 2546)

คะแนน	ระดับการปฏิบัติพฤติกรรมที่แสดงถึงพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม
3.51-4.00	นักเรียนมีการปฏิบัติระดับมากที่สุด
2.51-3.50	นักเรียนมีการปฏิบัติระดับมาก
1.51-2.50	นักเรียนมีการปฏิบัติระดับน้อย
1.00-1.50	นักเรียนมีการปฏิบัติระดับน้อยที่สุด

2.3 นำแบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมที่สร้างขึ้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบที่ต้องการวัดกับข้อความที่สร้างขึ้น โดยข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์สามารถสรุปได้ตามประเด็น ดังต่อไปนี้

2.3.1 ควรปรับภาษาที่ใช้ในการสร้างข้อความให้สื่อพฤติกรรมที่สะท้อนถึงคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมในแต่ละด้านให้ชัดเจนและครอบคลุม

2.3.2 ควรสร้างข้อความที่ใช้ในการประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย ความสำคัญ และแนวทางการจัดการเรียนรู้ทางสังคมศึกษาตามแนวคิดของ (Westheimer & Kahne, 2004; Zyngier, 2012; กระทรวงศึกษาธิการ, 2556; ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, 2555; ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555; มัณฑนา สังขะกฤษณ์ และวราพรพรรณ น้อยสวนธรณ, 2535; มานิจ สุขสมจิตร, 2558; วลัย พานิช, 2542; สาโรช บัวศรี, 2544)

2.3.3 ควรพิจารณาปรับหรือตัดข้อความที่ซ้ำซ้อนกันออกไป

2.3.4 ควรพิจารณาปรับหรือตัดข้อความที่แสดงถึงความถี่ของการปฏิบัติ เช่น เสมอ เป็นประจำ เนื่องจากเป็นค่าบ่งชี้ระดับการแสดงพฤติกรรม ซึ่งนักเรียนจะต้องประเมินคุณลักษณะของตนเองเกี่ยวกับพฤติกรรมนั้น ๆ ในช่องมาตราส่วนประมาณค่าที่กำหนดไว้ในแบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมอยู่แล้ว

2.3.5 ควรจัดโครงสร้างของข้อความให้เรียงพฤติกรรมที่ปรากฏตามลำดับพัฒนาการการเรียนรู้และคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม

2.4 นำแบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รวมข้อความจำนวนทั้งหมด 38 ข้อ

2.5 นำแบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน (รายชื่อตามภาคผนวก ก) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความสอดคล้องกับองค์ประกอบของพฤติกรรมที่ต้องการวัดกับข้อความ ความครอบคลุมขององค์ประกอบที่ต้องการวัดและความถูกต้องของการใช้ภาษา โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อความและองค์ประกอบที่ต้องการวัด (Item Objective Congruence, IOC) โดยเกณฑ์ในการคัดเลือกข้อความที่มีคุณภาพควรมีดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 จึงจะถือว่าข้อความสอดคล้องกับโครงสร้างและนิยามที่ต้องการวัด (วรรณิ แกมเกตุ, 2551) ทั้งนี้ข้อความที่ใช้ในการประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมแต่ละข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ที่กำหนดจาก 38 ข้อ คงเหลือ 37 ข้อ (ข้อที่ไม่ผ่านเกณฑ์มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.20 ถือว่านำมาใช้ไม่ได้) และผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะในการ

ปรับปรุงข้อความในแบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงแก้ไข ได้แก่ การพิจารณาปรับข้อความ “ฉันคิดว่าประโยชน์ส่วนรวมมาก่อนประโยชน์ส่วนตัวเสมอ” แก้ไขเป็น “ฉันถือประโยชน์ของส่วนรวมมาก่อนประโยชน์ส่วนตัว”

2.6 นำแบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้ว คงเหลืออยู่จำนวน 37 ข้อ ไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ จำนวน 26 คนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งการแจกแจงความสามารถของนักเรียนเป็นไปตามการจัดคะแนนนักเรียนในแต่ละชั้นเรียนทั้งนักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนระดับเก่ง และอ่อน อยู่ในห้องเรียนเดียวกัน

2.7 นำแบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมที่ได้จากการนำไปทดลองใช้มาหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Corrected Item - total Correlation) และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมโดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกข้อความที่มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ตั้งแต่ 0.2 – 0.8 และค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.8 ขึ้นไปจึงจะถือว่าข้อความนั้นมีคุณภาพ และสามารถใช่ประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมได้ ทั้งนี้พบว่าข้อความทั้งหมด 37 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.22 – 0.86 ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทุกข้อและมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.92

2.8 ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำข้อคำถามที่ได้คัดเลือกไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง คือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

การดำเนินการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 24 คน มีการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนเตรียมการ

1.1 ผู้วิจัยเตรียมการเรียนการสอน ประกอบด้วย สร้างแผนหน่วยการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เราเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย และหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง สถาบันทางสังคม

1.2 จัดเตรียมแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาแบบคู่ขนาน จำนวน 2 ฉบับ และแบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม

2. ขั้นตอนการทดลอง

2.1 ผู้วิจัยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา ฉบับที่ 1 และแบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมก่อนเรียน (Pre-test) เพื่อวัดความรู้พื้นฐานและเก็บผลการทดสอบไปเปรียบเทียบกับผลการเรียนรู้หลังเรียน

2.2 ผู้วิจัยดำเนินการสอนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมตามแผนหน่วยการจัดการเรียนรู้ที่ได้สร้างไว้ทั้ง 2 หน่วยการเรียนรู้ และเริ่มทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 รวม 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 คาบ รวมทั้งสิ้น 12 คาบ

2.3 ผู้วิจัยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา ฉบับที่ 2 และแบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมซึ่งเป็นฉบับเดียวกันกับก่อนเรียน (Pre-test) เพื่อใช้ทดสอบหลังเรียน (Post-test)

3. ขั้นตอนหลังการทดลอง

ผู้วิจัยเปรียบเทียบผลการทดสอบความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมต่อการศึกษาหน้าที่พลเมืองก่อนเรียนและหลังเรียน เพื่อตรวจสอบว่ากิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมส่งเสริมความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมหรือไม่ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. ตรวจสอบคุณภาพของแผนหน่วยการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม ดังนี้

1.1 การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC)

2. ตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา ก่อนเรียนและหลังเรียน ดังนี้

2.1 ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบวัด (Index of Item Objective Congruence: IOC)

2.2 ตรวจสอบความยากง่าย (p) ของแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา

2.3 ตรวจสอบอำนาจจำแนก (r) ของแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา

2.4 ค่าความเที่ยงของความสอดคล้องระหว่างผู้ตรวจให้คะแนน (Inter-rater reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

2.5 ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาทั้ง 2 ฉบับ โดยใช้สัมประสิทธิ์ของความคล้ายคลึงกัน “Measure of Equivalence test” สูตรการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความสามารถโดยวิธีใช้ข้อสอบคู่ขนาน จะใช้สูตรเดียวกันกับการแบ่งครึ่งข้อสอบ คือสูตร Person Product-moment coefficient correlation

3. ตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม

3.1 ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบวัด (Index of Item Objective Congruence: IOC)

3.2 ตรวจสอบอำนาจจำแนก (r) ของแบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม

3.3 ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมด้วยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย คือ การแปลผลความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่าทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test dependent)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมที่มีต่อความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ จำนวน 24 คน ที่เรียนรายวิชาสังคมศึกษา หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เราเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย และ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง สถาบันทางสังคม ตามลำดับ ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาแบบคู่ขนาน รวม 2 ฉบับ และ 2) แบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม 1 ฉบับ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนหน่วยการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เราเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย และหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง สถาบันทางสังคม ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน และขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแบ่งออกเป็น 4 ตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลของระดับความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมก่อนเรียนและหลังเรียน

ตอนที่ 3 ผลของระดับคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม

ตอนที่ 4 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมก่อนเรียนและหลังเรียน

ตอนที่ 1 ผลของระดับความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม

ตารางที่ 23 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม จำแนกตามรายสถานการณ์และรายชื่อ

ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
สถานการณ์ที่ 1 เรื่อง คุณลักษณะพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย : การปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ และความรับผิดชอบ	9	7.25	1.15	ดีมาก
ข้อที่ 1 ระบุพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้น	3	2.92	0.28	ดี
ข้อที่ 2 บอกสาเหตุของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ประกอบเหตุผลหรือหลักฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ	3	2.17	0.48	ดี
ข้อที่ 3 เชื่อมโยงสาเหตุและผลของปรากฏการณ์ โดยชี้มนทัศน์และหลักการสำคัญทางสังคมเป็นหลักในการอธิบาย เพื่อการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม	3	2.17	0.76	ดี
สถานการณ์ที่ 2 เรื่อง คุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย : การมีความรับผิดชอบต่อส่วนร่วม และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม	9	7.17	0.96	ดีมาก
ข้อที่ 1 ระบุพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้น	3	2.92	0.28	ดี
ข้อที่ 2 บอกสาเหตุของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ประกอบเหตุผลหรือหลักฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ	3	1.96	0.46	พอใช้
ข้อที่ 3 เชื่อมโยงสาเหตุและผลของปรากฏการณ์ โดยชี้มนทัศน์และหลักการสำคัญทางสังคมเป็นหลักในการอธิบาย เพื่อการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม	3	2.29	0.69	ดี
สถานการณ์ที่ 3 เรื่อง สถาบันทางสังคม	9	7.04	1.33	ดีมาก
ข้อที่ 1 ระบุพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้น	3	2.46	0.60	ดี
ข้อที่ 2 บอกสาเหตุของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ประกอบเหตุผลหรือหลักฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ	3	2.08	0.83	ดี
ข้อที่ 3 เชื่อมโยงสาเหตุและผลของปรากฏการณ์ โดยชี้มนทัศน์และหลักการสำคัญทางสังคมเป็นหลักในการอธิบาย เพื่อการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม	3	2.50	0.66	ดี
คะแนนรวมทั้งหมด	27	21.46	2.72	ดีมาก

จากตารางที่ 23 พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อ การคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนการใช้ความรู้ทางสังคม ศึกษาอยู่ในระดับ ดีมาก ($\bar{X}=21.46$, $S.D.= 2.72$) เมื่อพิจารณาเป็นรายสถานการณ์พบว่า ทั้ง 3 สถานการณ์ ประกอบด้วย เรื่อง คุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย : การปฏิบัติตน ตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ และความรับผิดชอบ สถานการณ์ที่ 2 เรื่อง คุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย : การมีความรับผิดชอบต่อส่วนร่วม และมีส่วนร่วม ในการพัฒนาสังคม และสถานการณ์ที่ 3 เรื่อง สถาบันทางสังคม มีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ใน ระดับดีมาก เรียงลำดับคะแนนจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ลำดับที่หนึ่งคือ สถานการณ์ที่ 1 เรื่อง คุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย : การปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ และความรับผิดชอบ ($\bar{X}=7.25$, $S.D.=1.15$) รองลงมาคือ สถานการณ์ที่ 2 เรื่อง คุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย : การมีความรับผิดชอบต่อส่วนร่วม และมีส่วนร่วม ในการพัฒนาสังคม ($\bar{X}=7.17$, $S.D.=0.96$) และลำดับสุดท้ายคือ สถานการณ์ที่ 3 เรื่อง สถาบัน ทางสังคม ($\bar{X}=7.04$, $S.D.=1.33$)

เมื่อนำสถานการณ์แต่ละสถานการณ์มาพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า สถานการณ์ที่ 1 เรื่อง คุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย : การปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ และความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ในระดับดีมาก เรียงลำดับคะแนนจาก มากไปหาน้อยได้ดังนี้ ลำดับที่หนึ่งคือ ข้อที่ 1 ระบุพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่สะท้อน ปัญหาที่เกิดขึ้น ($\bar{X}=2.92$, $S.D.= 0.28$) รองลงมาคือ ข้อที่ 2 บอกสาเหตุของปรากฏการณ์หรือ พฤติกรรมที่เป็นปัญหา ประกอบเหตุผลหรือหลักฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ ($\bar{X}=2.17$, $S.D.= 0.48$) และลำดับสุดท้ายคือ ข้อที่ 3 เชื่อมโยงสาเหตุและผลของปรากฏการณ์ โดยใช้หมอตีศน์และหลักการ สำคัญทางสังคมเป็นหลักในการอธิบาย เพื่อการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ($\bar{X}=2.17$, $S.D.= 0.76$)

สถานการณ์ที่ 2 เรื่อง คุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย : การมีความ รับผิดชอบต่อส่วนร่วม และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม มีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ในระดับดี เรียงลำดับคะแนนจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ลำดับที่หนึ่งคือ ข้อที่ 1 ระบุพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือ ปรากฏการณ์ที่สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้น ($\bar{X}=2.92$, $S.D.= 0.28$) รองลงมาคือ ข้อที่ 3 เชื่อมโยงสาเหตุ และผลของปรากฏการณ์ โดยใช้หมอตีศน์และหลักการสำคัญทางสังคมเป็นหลักในการอธิบาย เพื่อ การตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ($\bar{X}=2.29$, $S.D.= 0.69$) และลำดับสุดท้ายคือ ข้อที่ 2 บอกสาเหตุของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่ เป็นปัญหา ประกอบเหตุผลหรือหลักฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ ($\bar{X}=1.96$ $S.D. = 0.46$)

สถานการณ์ที่ 3 เรื่อง สถาบันทางสังคม มีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ในระดับดี เรียงลำดับคะแนนจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ลำดับที่หนึ่งคือ ข้อที่ 3 เชื่อมโยงสาเหตุและผลของปรากฏการณ์ โดยใช้มโนทัศน์และหลักการสำคัญทางสังคมเป็นหลักในการอธิบาย เพื่อการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ($\bar{X}=2.50$, S.D.= 0.66) รองลงมาคือ ข้อที่ 1 ระบุพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้น ($\bar{X}=2.46$, S.D.= 0.60) และลำดับสุดท้ายคือ ข้อที่ 2 บอกสาเหตุของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ประกอบเหตุผลหรือหลักฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ ($\bar{X}=2.08$, S.D.= 0.83)

ตารางที่ 24 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม จำแนกตามรายพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา

ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
พฤติกรรมที่ 1 ระบุพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้น	9	8.29	0.81	ดีมาก
พฤติกรรมที่ 2 บอกสาเหตุของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ประกอบเหตุผลหรือหลักฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ	9	6.21	1.25	ดี
พฤติกรรมที่ 3 เชื่อมโยงสาเหตุและผลของปรากฏการณ์ โดยใช้มโนทัศน์และหลักการสำคัญทางสังคมศึกษาเป็นหลักในการอธิบาย เพื่อการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม	9	6.96	1.46	ดีมาก
คะแนนรวมทั้งหมด	27	21.46	2.72	ดีมาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 24 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม จำแนกตามรายสถานการณ์และรายข้อ สามารถนำข้อค้นพบดังกล่าวมาใช้ในการวิเคราะห์คะแนนความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาที่จำแนกเป็นรายพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ของความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา 3 พฤติกรรม ได้ข้อค้นพบดังตารางที่ 25 ว่า พฤติกรรมที่ 1 การระบุพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้น และพฤติกรรมที่ 3 การเชื่อมโยงสาเหตุและผลของปรากฏการณ์โดยใช้มโนทัศน์และหลักการสำคัญทางสังคมศึกษาเป็นหลักในการอธิบายเพื่อการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมมีค่าเฉลี่ย

ของคะแนนอยู่ในระดับดีมาก พฤติกรรมที่ 2 การบอกสาเหตุของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหาประกอบเหตุผลหรือหลักฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือมีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ในระดับดี โดยสามารถเรียงลำดับคะแนนจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ลำดับที่หนึ่งคือ พฤติกรรมที่ 1 ($\bar{X}=8.29$, S.D.= 0.81) รองลงมาคือ พฤติกรรมที่ 3 ($\bar{X}=6.96$, S.D.= 1.46) และลำดับสุดท้ายคือ พฤติกรรมที่ 2 ($\bar{X}=6.21$, S.D.= 1.25)

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ 25 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับ การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมก่อนเรียนและหลัง เรียน จำแนกตามรายสถานการณ์และรายข้อ

ความสามารถในการใช้ ความรู้ทางสังคมศึกษา	คะแนน เต็ม	ก่อนเรียน (N=24)			หลังเรียน (N=24)			t	p
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ		
สถานการณ์ที่ 1 เรื่อง คุณลักษณะความเป็นพลเมือง ตามวิถีประชาธิปไตย : การ ปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ และความรับผิดชอบ	9	4.25	1.33	พอใช้	7.25	1.15	ดีมาก	12.87*	.000
ข้อที่ 1 ระบุพฤติกรรมที่เป็นปัญหา หรือปรากฏการณ์ที่สะท้อนปัญหาที่ เกิดขึ้น	3	2.00	0.51	ดี	2.92	0.28	ดี	11.00*	.000
ข้อที่ 2 บอกสาเหตุของ ปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็น ปัญหา ประกอบเหตุผลหรือ หลักฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ	3	1.00	0.51	พอใช้	2.17	0.48	ดี	10.12*	.000
ข้อที่ 3 เชื่อมโยงสาเหตุและผลของ ปรากฏการณ์ โดยใช้โมโนทัศน์และ หลักการสำคัญทางสังคมเป็นหลักใน การอธิบาย เพื่อการตัดสินใจหรือ แก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนิน ชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้น ในสังคม	3	1.25	0.74	พอใช้	2.17	0.76	ดี	7.70*	.000
สถานการณ์ที่ 2 เรื่อง คุณลักษณะความเป็นพลเมือง ตามวิถีประชาธิปไตย : การมี ความรับผิดชอบต่อส่วนร่วม และมีส่วนร่วมในการพัฒนา สังคม	9	4.38	1.53	พอใช้	7.17	0.96	ดีมาก	10.13*	.000
ข้อที่ 1 ระบุพฤติกรรมที่เป็นปัญหา หรือปรากฏการณ์ที่สะท้อนปัญหาที่ เกิดขึ้น	3	2.25	0.61	ดี	2.92	0.28	ดี	5.78*	.000
ข้อที่ 2 บอกสาเหตุของ ปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็น ปัญหา ประกอบเหตุผลหรือ หลักฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ	3	1.00	0.59	พอใช้	1.96	0.46	พอใช้	10.11*	.000

ตารางที่ 25 (ต่อ)

ความสามารถในการใช้ ความรู้ทางสังคมศึกษา	คะแนน เต็ม	ก่อนเรียน (N=24)			หลังเรียน (N=24)			t	p
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ		
		ข้อที่ 3 เชื่อมโยงสาเหตุและผล ของปรากฏการณ์ โดยใช้มโน ทัศน์และหลักการสำคัญทาง สังคมเป็นหลักในการอธิบาย เพื่อ การตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่ เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วน บุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นใน สังคม	3	1.12	1.04	พอใช้	2.29		
สถานการณ์ที่ 3 เรื่อง สถาบันทางสังคม	9	2.58	1.44	พอใช้	7.04	1.33	ดีมาก	14.82*	.000
ข้อที่ 1 ระบุพฤติกรรมที่เป็น ปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่ สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่าง ถูกต้องทั้งหมด	3	1.42	0.65	พอใช้	2.46	0.60	ดี	9.28*	.000
ข้อที่ 2 บอกสาเหตุของ ปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่ เป็นปัญหา ประกอบเหตุผลหรือ หลักฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ	3	0.67	0.57	ปรับปรุง	2.08	0.83	ดี	9.68*	.000
ข้อที่ 3 เชื่อมโยงสาเหตุและผล ของปรากฏการณ์ โดยใช้มโน ทัศน์และหลักการสำคัญทาง สังคมเป็นหลักในการอธิบาย เพื่อ การตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่ เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วน บุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นใน สังคม	3	0.50	0.59	ปรับปรุง	2.50	0.66	ดี	11.08*	.000
คะแนนรวมทั้งหมด	27	11.21	2.70	พอใช้	21.46	2.72	ดีมาก	21.08*	.000

* $p < .01$, $df = 23$

จากตารางที่ 25 พบว่า ค่าเฉลี่ยรวมของคะแนนความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาสถานการณ์ในแต่ละข้อพบว่า มีรายละเอียดดังนี้

สถานการณ์ที่ 1 เรื่อง คุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย : การปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ และความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียน

($\bar{X}$ =7.25, S.D.= 1.15) สูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียน ($\bar{X}$ =4.25, S.D.=1.33) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สถานการณ์ที่ 2 เรื่อง คุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย : การมีความรับผิดชอบต่อส่วนร่วม และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม มีค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียน ($\bar{X}$ =7.17, S.D.=0.96) สูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียน ($\bar{X}$ =4.38, S.D.= 1.53) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สถานการณ์ที่ 3 เรื่อง สถาบันทางสังคม มีค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียน ($\bar{X}$ =7.04, S.D.=1.33) สูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียน ($\bar{X}$ =2.58, S.D.= 1.44) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 26 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมก่อนเรียนและหลังเรียน จำแนกตามรายพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความสามารถในการใช้ความรู้

ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา	คะแนนเต็ม	ก่อนเรียน (N=24)			หลังเรียน (N=24)			t	p
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ		
พฤติกรรมที่ 1 ระบุพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้น	9	5.67	1.00	ดี	8.29	0.81	ดีมาก	18.09*	.000
พฤติกรรมที่ 2 บอกสาเหตุของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ประกอบเหตุผลหรือหลักฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ	9	2.67	0.82	พอใช้	6.21	1.25	ดี	16.33*	.000
พฤติกรรมที่ 3 เชื่อมโยงสาเหตุและผลของปรากฏการณ์ โดยใช้มโนทัศน์และหลักการสำคัญทางสังคมศึกษาเป็นหลักในการอธิบาย เพื่อการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม	9	2.88	1.49	พอใช้	6.96	1.46	ดีมาก	12.20*	.000
คะแนนรวมทั้งหมด	27	11.21	2.70	พอใช้	21.46	2.72	ดีมาก	21.08*	.000

*p< .01, df=23

จากตารางที่ 26 พบว่า ค่าเฉลี่ยรวมของคะแนนความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความสามารถในการใช้ความรู้ในแต่ละข้อพบว่า มีรายละเอียดดังนี้

พฤติกรรมที่ 1 ระบุพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้น มีค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียน ($\bar{X}=8.29$, $S.D.= 0.81$) สูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียน ($\bar{X}=5.67$, $S.D.= 0.81$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พฤติกรรมที่ 2 บอกสาเหตุของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ประกอบเหตุผลหรือหลักฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียน ($\bar{X}=6.21$, $S.D.= 1.25$) สูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียน ($\bar{X}=2.67$, $S.D.= 0.82$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พฤติกรรมที่ 3 เชื่อมโยงสาเหตุและผลของปรากฏการณ์ โดยใช้มโนทัศน์และหลักการสำคัญทางสังคมศึกษาเป็นหลักในการอธิบาย เพื่อการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม มีค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียน ($\bar{X}=6.96$, $S.D.= 1.46$) สูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียน ($\bar{X}=2.88$, $S.D.= 1.49$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อนึ่ง เมื่อพิจารณาผลการอภิปรายของนักเรียนเกี่ยวกับประเด็นสถานการณ์ที่ใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาพบว่า ในสถานการณ์ตัวอย่างที่ 1 เรื่อง หมู่บ้านเป็นสุข ที่อยู่ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เราเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย มีเหตุการณ์ที่กำหนดให้นักเรียนพิจารณา ดังนี้ “หมู่บ้านเป็นสุข มีผู้ใหญ่บ้านที่ใช้ตำแหน่งตนเองแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มและพวกพ้องของตนด้วยการทุจริตเชิงนโยบายอยู่เสมอ จนทำให้หมู่บ้านไม่สามารถพัฒนาได้ตามเป้าหมาย นอกจากนี้คนในหมู่บ้านบางส่วนยังมีแนวคิดว่าการกระทำเช่นนี้เป็นเรื่องปกติธรรมดา หากเขาเหล่านั้นไม่ได้รับความเสียหาย เปรียบเสมือนการไหลไปตามน้ำเป็นเรื่องปกติ จนทำให้ชาวบ้านคนอื่นเกิดแนวคิดที่ไม่เห็นด้วย และพยายามที่จะหาวิธีแก้ปัญหาด้วยการปิดถนนหมู่บ้านเพื่อเรียกร้องสิทธิ์และความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านอีกครั้ง ทำให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในหมู่บ้านจนอยู่ร่วมกันอย่างไม่เป็นสุข”

นักเรียนส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการอภิปรายการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาได้ทั้ง 3 พฤติกรรม ดังนี้

“ชาวบ้านในหมู่บ้านเป็นสุขไม่สามารถพัฒนาตนเองได้ตามเป้าหมาย ชาวบ้านบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยทำการปิดถนนจนทำให้เกิดความวุ่นวาย เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม ซึ่งการกระทำที่เกิดขึ้นทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น”

(พฤติกรรมที่ 1 การระบุพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้น)

“1) ผู้ใหญ่บ้านทุจริต หาผลประโยชน์เข้าตนเอง แสดงให้เห็นว่าผู้ใหญ่บ้านขาดคุณสมบัติในการเป็นผู้นำที่ดี เพราะไม่ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม 2) ชาวบ้านบางส่วนปิดถนนประท้วงเพื่อเรียกร้องสิทธิและความเป็นธรรม อันเป็นการใช้สิทธิและเสรีภาพในทางที่ไม่เหมาะสมตามการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย”

(พฤติกรรมที่ 2 การบอกสาเหตุของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ประกอบเหตุผลหรือหลักฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ)

“1) ผู้ใหญ่บ้านควรทำตามบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ในการเป็นผู้ใหญ่บ้านที่ดีควรดูแลและพัฒนาหมู่บ้านให้พัฒนาและเจริญก้าวหน้า ควรเคารพสิทธิและเสรีภาพของชาวบ้านที่จะได้รับความชอบธรรม และผู้ใหญ่บ้านควรแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองที่ทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน 2) ชาวบ้านควรใช้สิทธิและเสรีภาพของตนเองในการแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้องและเหมาะสมแทนการปิดถนนประท้วง หรือเรียกร้องสิทธิและความเป็นธรรมให้แก่ตนเองโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ซึ่งการนำแนวทางในการปฏิบัติตนดังกล่าวไปใช้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยจะส่งผลให้เกิดการอยู่ร่วมกันสังคมได้อย่างปกติสุข หากทุกคนรู้จักและปฏิบัติตนได้สอดคล้องกับสถานภาพ บทบาท สิทธิ และเสรีภาพ มีความเคารพซึ่งกันและกัน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากเกินไปกว่าผลประโยชน์ของส่วนรวม”

(พฤติกรรมที่ 3 การเชื่อมโยงสาเหตุและผลของปรากฏการณ์โดยใช้โมทัศน์และหลักการสำคัญทางสังคมศึกษาเป็นหลักในการอธิบายเพื่อการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม)

ผลการอภิปรายของนักเรียนเกี่ยวกับประเด็นสถานการณ์ที่ใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาในสถานการณ์ปัญหาที่ 2 เรื่อง ฝุ่นละออง PM 2.5 ที่อยู่ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง สถาบันทางสังคม นักเรียนส่วนใหญ่ได้สะท้อนความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา โดยได้แสดงพฤติกรรมที่สะท้อนความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาทั้ง 3 พฤติกรรม ดังนี้

“ปัญหาคือ ฝุ่นละอองขนาดเล็กที่มีปริมาณมากเกินไปจนส่งผลกระทบต่อสุขภาพและการใช้ชีวิตของคนในสังคม ซึ่งฝุ่นละอองดังกล่าวมาจากการเผาไหม้ที่ไม่สมบูรณ์ของรถยนต์ที่มีอายุการใช้งานนานและปัญหาารถติด จากโรงงานอุตสาหกรรม การก่อสร้าง การเผาป่าและพื้นที่การเกษตร และภัยของไฟฟ้าที่เกิดจากการกระทำโดยมนุษย์และธรรมชาติ”

(พฤติกรรมที่ 1 การระบุพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้น)

“สาเหตุของปัญหาฝุ่นละออง PM 2.5 เกิดจากการขาดจิตสำนึกและความรับผิดชอบ บุคคลหรือองค์กรที่จัดอยู่ในสถาบันทางสังคมแต่ละสถาบันมีการดำเนินตามบทบาทหน้าที่ ที่ไม่เหมาะสมและขาดการพึ่งพาอาศัยกันจนนำไปสู่การเกิดปัญหาขึ้นในสังคม เช่น สถาบันทางเศรษฐกิจที่ผู้ผลิตขาดจิตสำนึกในการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สถาบันทางการศึกษาที่ขาดการปลูกฝังจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมให้กับเยาวชน สถาบันทางการเมืองการปกครองที่ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมก่อให้เกิดปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งการที่สถาบันทางสังคมขาดการปฏิบัติตามบทบาทที่เหมาะสมและมีการดำเนินการไปอย่างไม่สัมพันธ์กัน จึงทำให้ปัญหามลพิษดังกล่าวทวีความรุนแรงมากขึ้น”

(พฤติกรรมที่ 2 การบอกสาเหตุของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ประกอบเหตุผลหรือหลักฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ)

“แนวทางการแก้ปัญหาต้องมาจากการที่บุคคลหรือองค์กรที่อยู่ในสถาบันทางสังคมต่าง ๆ มีการปฏิบัติตามบทบาทที่เหมาะสมและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ไปอย่างสัมพันธ์กัน ได้แก่ 1) สถาบันเศรษฐกิจ ภาคการผลิตต้องมีวิธีดำเนินการผลิตอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น มีการควบคุมหรือบำบัดควันเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิตก่อนออกไปสู่สิ่งแวดล้อมภายนอก การรณรงค์ให้ภาคการผลิตใช้พลังงานสะอาดในการผลิตสินค้าหรือบริการเพื่อลดปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม 2) สถาบันการเมืองการปกครอง ต้องมีการออกกฎหมายเพื่อควบคุมการผลิตที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้เข้มงวดขึ้น และเร่งจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วโดยวางแผนการแก้ปัญหาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว 3) สถาบันการศึกษา ต้องทำหน้าที่ในการให้ความรู้ และการปลูกฝังจิตสำนึกเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน รวมทั้งสอนวิธีการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างถูกต้องและรู้คุณค่าที่นักเรียนจะสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตของตนเอง 4) สถาบันสื่อสารมวลชน ทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลและรณรงค์ถึงปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง เพื่อให้ผู้คนตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและสามารถรับมือและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม และ 5) สถาบันครอบครัว พ่อแม่ควรสร้างนิสัยรักสิ่งแวดล้อมและเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุตรในการใช้ชีวิตที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งถ้าทุกฝ่ายและทุกภาคส่วนของสถาบันทางสังคมมีการปฏิบัติตามแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว มีความตระหนักในการปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ของตนที่สอดคล้องกับบทบาทในสถาบันทางสังคม และมีจิตสำนึกต่อการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะทำให้ปัญหามลพิษฝุ่นละออง PM 2.5 หรือปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ลดลงได้”

(พฤติกรรมที่ 3 การเชื่อมโยงสาเหตุและผลของปรากฏการณ์โดยไข่มโนทัศน์และหลักการสำคัญทางสังคมศึกษาเป็นหลักในการอธิบายเพื่อการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม)

จากการสรุปผลการอภิปรายของนักเรียนเกี่ยวกับประเด็นสถานการณ์ที่ใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาในสถานการณ์ตัวอย่าง เรื่อง หมู่บ้านเป็นสุข ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เราเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย และปัญหาเรื่อง ฝุ่นละออง PM 2.5 ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง สถาบันทางสังคม พบว่า นักเรียนมีการสะท้อนความรู้ทางสังคมศึกษาที่ได้รับหลังจากการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม สามารถเชื่อมโยงนำหลักการและมโนทัศน์ในเรื่องของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย และบทบาท ความสำคัญ และความสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคมไปใช้ได้เหมาะสมตามบริบทในสถานการณ์ดังกล่าว

นอกจากนี้ผลงานของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างยังแสดงให้เห็นการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาที่สะท้อนไปถึงตัวชี้วัด ส.2.1 ม.2/2 ที่กำหนดไว้ว่า นักเรียนจะต้องเห็นคุณค่าในการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย และตัวชี้วัด ส.2.1 ม.2/3 วิเคราะห์บทบาท ความสำคัญ และความสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคม ซึ่งพฤติกรรมทั้งหมดนี้เป็นไปตามผลของค่าเฉลี่ยรวมของคะแนนความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ว่าเป็นรูปธรรม

ตอนที่ 3 ผลของระดับคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม

ตารางที่ 27 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมจำแนกตามรายด้าน

คุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
ด้านที่ 1 การวิเคราะห์ และวิพากษ์เชิงลึกเพื่อประเมินโครงสร้างของสังคมและเศรษฐกิจ	3.08	0.29	มาก	(1)
1. ฉันทสนใจที่จะประเมินการดำเนินงานของโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในโรงเรียน	3.42	0.50	มาก	4
2. ฉันทสนใจในกิจการของบ้านเมืองในฐานะที่ฉันทเป็นส่วนหนึ่งของสังคม	3.21	0.66	มาก	9
3. ฉันทพูดคุยกับบุคคลต่าง ๆ ในประเด็นทางสังคมด้วยความเข้าใจ	2.96	0.62	มาก	14
4. ฉันทสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองกับผู้อื่น	2.71	0.86	มาก	20
5. ฉันทรู้และเข้าใจพื้นฐานทางเศรษฐกิจและแนวทางการพัฒนาประเทศที่ฉันทอาศัยอยู่	3.04	0.75	มาก	12
6. ฉันทรับรู้และเข้าใจปัญหาต่าง ๆ และในทางการเมือง เศรษฐศาสตร์ และสังคม	3.00	0.72	มาก	13
7. ฉันทติดตามความก้าวหน้าเพื่อประเมินการดำเนินนโยบายของรัฐทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง	2.58	0.72	มาก	23

ตารางที่ 27 (ต่อ)

คุณลักษณะพลเมืองที่ มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
8. ฉันตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับประเด็นทางสังคม	2.79	0.93	มาก	18
9. ฉันประเมินข้อเท็จจริงจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายก่อนที่จะตัดสินใจเชื่อ	3.29	0.86	มาก	7
10. ฉันใช้วิจารณญาณในการเลือกตัวแทนนักเรียนเพื่อทำหน้าที่ส่วนรวมทั้งในระดับห้องและโรงเรียน	3.50	0.59	มาก	2
11. ฉันใช้วิจารณญาณในการรับรู้ข่าวสารและเหตุการณ์ปัจจุบัน	3.38	0.65	มาก	5
12. ฉันเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของสังคมทั้งในระดับห้องเรียน โรงเรียน ชุมชน และสังคมที่ฉันอาศัยอยู่	3.08	0.78	มาก	11
ด้านที่ 2 การสืบค้นและนำเสนอความยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม	3.02	0.33	มาก	(2)
13. เมื่อเกิดปัญหาในการทำงานกลุ่ม ฉันจะสืบค้นหาสาเหตุและหาแนวทางแก้ไขปัญหา	3.33	0.64	มาก	6
14. ฉันติดตามและตรวจสอบการทำงานของสภานักเรียน	2.62	0.82	มาก	22
15. เมื่อพบความขัดแย้งในห้องเรียน โรงเรียน หรือชุมชนที่ฉันอาศัยอยู่ ฉันจะมีส่วนร่วมในการสืบค้นต้นตอของปัญหาและหาแนวทางแก้ไขร่วมกันอย่างสันติวิธี	2.83	0.76	มาก	17
16. ฉันจะสืบค้นข้อมูลอย่างรอบด้านเพื่อหาสาเหตุของความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม	2.92	0.93	มาก	15
17. ฉันติดตามข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับความไม่เป็นธรรมในสังคมตามช่องทางต่าง ๆ	3.21	0.66	มาก	9
18. ฉันตั้งคำถามกับสังคมว่า เหตุใดจึงมีปัญหาคือความไม่ยุติธรรมเกิดขึ้น	3.29	0.86	มาก	7
19. เมื่อฉันเห็นปัญหาคือความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม ฉันจะศึกษาเพื่อหาสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ	2.75	0.90	มาก	19
20. ฉันสอบถามปัญหาคือความไม่เป็นธรรมทางสังคมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง	2.25	1.03	น้อย	24
21. เมื่อฉันเห็นข่าวที่เป็นปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม ฉันจะตั้งคำถามว่าเกิดจากสาเหตุใด	3.00	0.72	มาก	13

ตารางที่ 27 (ต่อ)

คุณลักษณะพลเมืองที่ มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
22. ฉันใช้ช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ หรือช่องทางอื่น ๆ เพื่อตั้ง ประเด็นคำถามเกี่ยวกับความไม่เป็นธรรมทางสังคมที่เกิด ขึ้นกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง	2.79	1.02	มาก	18
23. ฉันสามารถนำเอาความรู้พื้นฐานไปใช้ในการอธิบายสาเหตุ ต้นตอของความไม่ยุติธรรมในสังคมและหาแนวทางแก้ปัญหา	2.88	0.80	มาก	16
24. ฉันคิดวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใน สังคมอย่างเป็นระบบ	2.83	0.82	มาก	17
25. ฉันใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจก่อนทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อ เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยลดการเกิดปัญหาในสังคมของตน	3.08	0.83	มาก	11
26. ฉันทำงานร่วมกับผู้อื่นและแก้ไขปัญหาร่วมกับผู้อื่นได้	3.33	0.76	มาก	6
27. ฉันมีความกระตือรือร้นที่จะร่วมแก้ปัญหาทางสังคมโดย เริ่มต้นที่ตนเอง	3.00	0.66	มาก	13
28. ฉันใช้เหตุผลในการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับ ตนเอง	3.42	0.78	มาก	4
29. ฉันถือประโยชน์ของส่วนรวมมาก่อนประโยชน์ส่วนตัว	3.12	0.80	มาก	10
30. ฉันช่วยเผยแพร่ข้อมูลความรู้หรือข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับ เหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่สร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นใน สังคม	2.67	0.70	มาก	21
ด้านที่ 3 การศึกษาเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวและผลกระทบ ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของระบบสังคม	2.92	0.25	มาก	(3)
31. ฉันยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรมเป็นแนวทางในการ ประพฤติปฏิบัติตน	3.46	0.51	มาก	3
32. ฉันตระหนักในคุณค่าของสิทธิและเสรีภาพแห่งความเป็น มนุษย์ของทุกคน	3.58	0.58	มาก	1
33. ฉันติดตามกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมทั้งช่องทางจากสื่อ โทรทัศน์และสื่อออนไลน์	3.25	0.74	มาก	8
34. ฉันติดตามข่าวสารบ้านเมืองที่รายงานข่าวที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงในสังคม	3.08	0.83	มาก	11
35. ฉันมีความรู้เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางสังคมและ ผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม	2.83	0.76	มาก	17

ตารางที่ 27 (ต่อ)

คุณลักษณะพลเมืองที่ มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
36. ฉันวิเคราะห์สาเหตุและผลของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ในสังคมที่ฉันอาศัยอยู่	2.88	0.68	มาก	16
37. ฉันวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น ชาติ และนานาชาติ	2.58	0.65	มาก	23
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	3.03	0.31	มาก	

จากตารางที่ 27 พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมมีค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติที่สะท้อนถึงคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.03$, S.D.=0.31) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ลำดับที่หนึ่งคือ ด้านที่ 1 การวิเคราะห์ และวิพากษ์เชิงลึกเพื่อประเมินโครงสร้างของสังคมและเศรษฐกิจ ($\bar{X}=3.08$, S.D.=0.29) รองลงมาคือ ด้านที่ 2 การสืบค้นและนำเสนอความยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม ($\bar{X}=3.02$, S.D.=0.33) และลำดับสุดท้ายคือ ด้านที่ 3 การศึกษาเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของระบบสังคม ($\bar{X}=2.92$, S.D.=0.25) มีรายละเอียดในแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 นักเรียนมีระดับการปฏิบัติที่สะท้อนถึงคุณลักษณะการวิเคราะห์ และวิพากษ์เชิงลึกเพื่อประเมินโครงสร้างของสังคมและเศรษฐกิจอยู่ในระดับมาก โดยมีคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมอยู่ในระดับมาก 3 ลำดับแรก ได้แก่ ฉันใช้วิจารณ์ญาณในการเลือกตัวแทนนักเรียนเพื่อทำหน้าที่ส่วนรวมทั้งในระดับห้องและโรงเรียน ($\bar{X}=3.50$, S.D.=0.59) รองลงมาคือ ฉันสนใจที่จะประเมินการดำเนินงานของโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในโรงเรียน ($\bar{X}=3.42$, S.D.=0.50) และลำดับที่ 3 คือ ฉันใช้วิจารณ์ญาณในการรับรู้ข่าวสารและเหตุการณ์ปัจจุบัน ($\bar{X}=3.38$, S.D.=0.65) ตามลำดับ

ด้านที่ 2 นักเรียนมีระดับการปฏิบัติการสืบค้นและนำเสนอความยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมอยู่ในระดับมาก โดยมีคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมอยู่ในระดับมาก 3 ลำดับแรก ได้แก่ ฉันตระหนักในคุณค่าของสิทธิและเสรีภาพแห่งความเป็นมนุษย์ของทุกคน ($\bar{X}=3.58$, S.D.=0.58) รองลงมาคือ ฉันยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรมเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตน ($\bar{X}=3.46$, S.D.=0.51) และลำดับที่ 3 คือ เมื่อเกิดปัญหาในการทำงานกลุ่ม ฉันจะสืบค้นหาสาเหตุและ

หาแนวทางแก้ไขปัญหา ($\bar{X}=3.33$, $S.D.=0.64$) และ ฉันทำงานร่วมกับผู้อื่นและแก้ไขปัญหาร่วมกับผู้อื่นได้ ($\bar{X}=3.33$, $S.D.=0.76$)

ด้านที่ 3 นักเรียนมีระดับการปฏิบัติการศึกษาเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของระบบสังคมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมอยู่ในระดับมาก 3 ลำดับแรก ได้แก่ ฉันทิตตามกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมทั้งช่องทางจากสื่อโทรทัศน์และสื่อออนไลน์ ($\bar{X}=3.25$, $S.D.=0.74$) ลำดับที่ 2 คือ ฉันทิตตามข่าวสารบ้านเมืองที่รายงานข่าวที่ส่งผลกระทบต่อารเปลี่ยนแปลงในสังคม ($\bar{X}=3.08$, $S.D.=0.83$) และลำดับที่ 3 คือ ฉันทวิเคราะห์สาเหตุและผลของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ในสังคมที่ฉันทอาศัยอยู่ ($\bar{X}=2.88$, $S.D.=0.68$)

เมื่อพิจารณาคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม จากแบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมแบบรายข้อพบว่า คุณลักษณะที่นักเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ คุณลักษณะลำดับที่หนึ่ง คือ ฉันทระหนักในคุณค่าของสิทธิและเสรีภาพแห่งความเป็นมนุษย์ของทุกคน ($\bar{X}=3.58$, $S.D.=0.58$) คุณลักษณะรองลงมา คือ ฉันทใช้วิจารณญาณในการเลือกตัวแทนนักเรียนเพื่อทำหน้าที่ส่วนรวมทั้งในระดับห้องและโรงเรียน ($\bar{X}=3.50$, $S.D.=0.59$) และคุณลักษณะลำดับที่ 3 คือ ฉันทยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรมเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตน ($\bar{X}=3.46$, $S.D.=0.51$)

ตอนที่ 4 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ 28 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมก่อนเรียนและหลังเรียนจำแนกเป็นรายด้าน

พฤติกรรมที่สะท้อน คุณลักษณะพลเมืองที่ มุ่งเน้นความเป็นธรรม ในสังคม	คะแนน เต็มเฉลี่ย	ก่อนเรียน (N=24)			หลังเรียน (N=24)			t	p
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ		
ด้านที่ 1 การวิเคราะห์ และ วิพากษ์เชิงลึกเพื่อประเมิน โครงสร้างของสังคมและ เศรษฐกิจ	4	2.48	0.26	น้อย	3.08	0.29	มาก	10.25*	0.00
ด้านที่ 2 การสืบค้นและ นำเสนอความยุติธรรมที่ เกิดขึ้นในสังคม	4	2.32	0.35	น้อย	3.02	0.33	มาก	19.74*	0.00
ด้านที่ 3 การศึกษาเกี่ยวกับ ความเคลื่อนไหวและ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการ เปลี่ยนแปลงของระบบ สังคม	4	2.15	0.30	น้อย	2.92	0.25	มาก	22.11*	0.00
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	4	2.35	0.33	น้อย	3.03	0.31	มาก	23.71*	0.00

* $p < .01$, $df=23$

จากตาราง 28 พบว่า ค่าเฉลี่ยรวมคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาพฤติกรรมที่สะท้อนคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมพบว่า มีรายละเอียดดังนี้

ด้านที่ 1 การวิเคราะห์ และวิพากษ์เชิงลึกเพื่อประเมินโครงสร้างของสังคมและเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X}=3.08$, $S.D.=0.29$) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}=2.48$, $S.D.=0.26$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ด้านที่ 2 การสืบค้นและนำเสนอความยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม มีค่าเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X}=3.02$, $S.D.=0.33$) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}=2.32$, $S.D.=0.35$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ด้านที่ 3 การศึกษาเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของระบบสังคม มีค่าเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X}=2.92$, $S.D.=0.25$) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}=2.15$, $S.D.=0.30$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมที่มีต่อความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) แบบแผนการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น (Pre-experimental Design) แบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนการทดลองและทดสอบหลังการทดลอง (The One Group Pretest-Posttest Design) โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย 4 ประการ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม 2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม 3) เพื่อศึกษาคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม และ 4) เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ จำนวน 24 คน ที่เรียนรายวิชาสังคมศึกษา 4 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 และ 2 เรื่อง เราเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย และ สถาบันทางสังคม ตามลำดับ ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนหน่วยการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม จำนวน 2 หน่วยการเรียนรู้ ที่ผ่านการตรวจหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1 ทั้งสองฉบับ ถือว่ามีความสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ 2) แบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาแบบคู่ขนาน รวม 2 ฉบับ ที่ผ่านการตรวจหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1 ทั้งสองฉบับ ถือว่ามีความสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ แบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา ฉบับที่ 1 มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.46 - 0.79 มีระดับจำแนกที่ดี และมีค่าความยาก อยู่ระหว่าง 0.24 - 0.56 มีระดับอยู่ในเกณฑ์ที่รับได้ และแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา ฉบับที่ 2 มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.41 - 0.85 มีระดับจำแนกที่ดีมาก และมีค่าความยาก อยู่ระหว่าง 0.35 - 0.45 มีระดับอยู่ในเกณฑ์ที่รับได้ มีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.86 - 0.89 มีระดับความเชื่อมั่นสูง มีค่าความเที่ยงของความสอดคล้องระหว่างผู้ตรวจให้คะแนน (Inter-rater reliability) ทั้งสองฉบับอยู่

ระหว่าง 0.98 - 0.99 มีระดับความสอดคล้องสูง และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความสามารถโดยวิธีใช้ข้อสอบคู่ขนาน อยู่ที่ระดับ 0.95 มีระดับความเชื่อมั่นสูง และ 3) แบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 4 ระดับ จำนวน 37 ข้อ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 มีค่าอำนาจจำแนก อยู่ระหว่าง 0.22 - 0.86 มีระดับที่จำแนกที่ดี และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.92 มีระดับความเชื่อมั่นสูง สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ สถิติทดสอบที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test dependent) สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลการจติกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมที่มีต่อความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมอยู่ในระดับดีมาก
2. ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. คุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมอยู่ในระดับมาก
4. คุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง ผลของการจติกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมที่มีต่อความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 สามารถอภิปรายผล โดยจำแนกตามตัวแปรตามใน 2 ประเด็นดังต่อไปนี้

1. ด้านความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ 1 และความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ 2 ทั้งนี้เนื่องมาจากกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมมีหลักการสำคัญ คือ 1) การคิด (Thinking) นักเรียนมีพัฒนาการในความสามารถทางการคิดที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดแทรกด้วยเทคนิคหรือวิธีการที่เป็นรูปแบบของการคิด ส่งผลให้เกิดการพัฒนาความสามารถทางการคิดในตนเองได้สูงขึ้น 2) ความกระตือรือร้น (Actively) นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น มีบทบาทในการเป็นผู้เลือกตัดสินใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ และมีส่วนร่วมในการอภิปรายถึงแนวทางหรือการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องได้ 3) สังคม (Social) การเรียนรู้แบบร่วมมือมีอิทธิพลอย่างมากสำหรับการทำงาน เป็นการเรียนรู้ซึ่งอาศัยการเรียนรู้จากบุคคลอื่น ๆ เป็นการเรียนรู้แบบอิสระ ทำให้ผู้เรียนได้ทราบถึงการทำงานร่วมกัน ความรับผิดชอบในส่วนรวม รวมไปถึงการพึ่งพาอาศัยกันในการทำงาน และ 4) สภาพแวดล้อม (Context) นักเรียนเรียนรู้ภายใต้บริบทที่มีความเหมาะสม เป็นบริบทที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตจริงและมีความเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน (B. Wallace, 2008) ซึ่งทำให้นักเรียนเห็นความสัมพันธ์ในการเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้ และฝึกฝนนักเรียนในการสร้างความชำนาญทางทักษะทางการคิดและต่อยอดไปสู่ทักษะการคิดขั้นสูง จากหลักการดังกล่าวจึงส่งเสริมให้นักเรียนที่ได้รับการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมสามารถสะท้อนการนำความรู้ที่ได้จากชั้นเรียนสังคมศึกษา โดยมีโน้ตค้นและหลักการที่สำคัญเป็นหลักหรือแกนกลาง โดยนักเรียนบางส่วนได้ระบุพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้น บอกสาเหตุของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ประกอบเหตุผลหรือหลักฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ และสามารถเชื่อมโยงสาเหตุและผลของปรากฏการณ์ โดยใช้โน้ตค้นและหลักการสำคัญทางสังคมเป็นหลักในการอธิบาย เพื่อการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันหรือนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม

การที่กิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมสามารถส่งเสริมความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้

นั้น เป็นไปตามแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมที่มีพื้นฐานแนวคิดจากทฤษฎีการพัฒนากระบวนการทางจิตวิทยาขั้นสูงของ Sternberg (1985) ได้เสนอไว้ว่า นักเรียนแต่ละคนเกิดมาพร้อมจุดแข็งและจุดอ่อนที่แตกต่างกัน แต่ทุกคนเรียนรู้ที่จะใช้ทักษะและกลยุทธ์อันหลากหลายเพื่อการเรียนรู้ที่ดีขึ้นได้ สิ่งเหล่านี้คือองค์ประกอบของกระบวนการคิด กระบวนการคิดเกิดจากเครื่องมือในการคิดที่สั่งสมไว้ นักเรียนสามารถเรียนรู้ที่จะวางแผนและตรวจสอบประสิทธิภาพของแผนที่วางไว้ รวมทั้งไตร่ตรองกระบวนการคิดของตนเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น และตกผลึกว่าได้เรียนรู้อะไร ด้วยวิธีการอย่างไร จากนั้นจึงใช้ประสบการณ์ของตนเองเชื่อมโยงทักษะและกลยุทธ์ที่ได้เรียนรู้ให้เข้ากับสถานการณ์และบริบทใหม่ ทั้งหมดนี้คือกุญแจสำคัญสู่ “อภิปัญญา” (ปัญญาในระดับสูงสุดของการเรียนรู้) หรือ “การรู้คิด” ซึ่งได้แก่การสะท้อนคิด รวบรวม และเชื่อมโยงการใช้ทักษะการคิดและการแก้ปัญหาจะทำให้นักเรียนปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้ ทั้งนี้ เป็นไปตามที่ Mohammad et al. (2014) กล่าวว่า รูปแบบวงล้อ TASC หรือ กิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม คือ กระบวนการที่ช่วยส่งเสริมการคิดและการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เมื่อมีการเผชิญกับปัญหา โดยมีการนำรูปแบบของวงล้อ TASC มาใช้ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาความคิด ผ่านการร่วมอภิปรายความคิด การสร้างเครื่องมือในการหาคำตอบ การร่วมแสดงความคิดเห็นในคำตอบ การประเมินการเรียนรู้ของตนเอง และการปรับปรุงแก้ไขแนวทางในการแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับ เบลล์ วอลเลซ และคณะ (2559) กล่าวถึง รูปแบบของวงล้อ TASC คือ รูปแบบที่ช่วยส่งเสริมผู้เรียนให้มีการพัฒนาทางด้านทักษะการเรียนรู้ ช่วยขยายความรู้ในการทำงาน การวางแผนการทำงาน การตรวจสอบงาน การไตร่ตรองในภาระงานที่ได้รับมอบหมาย และนำความคิดที่ได้รับการพัฒนาถ่ายทอดไปยังสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่ตนเองสนใจได้

การที่ความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องมาจากกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา โดยมีโดยมีพฤติกรรมที่แสดงออก ดังนี้ 1) ระบุพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้น 2) บอกลักษณะของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ประอบเหตุผลหรือหลักฐานสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ และ 3) เชื่อมโยงสาเหตุและผลของปรากฏการณ์ โดยใช้หมโนทัศน์และหลักการสำคัญทางสังคมเป็นหลักในการอธิบาย เพื่อการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตส่วนบุคคลหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งสามารถอภิปรายความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการเรียนการสอนที่ปรากฏในแต่ละขั้นตอนของรูปแบบวงล้อ

การคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมกับความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาได้ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นรวบรวม (Gather/Organize) เป็นขั้นที่ผู้สอนสร้างสถานการณ์ที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดการทบทวนแนวคิดหลักการ และมโนทัศน์สำคัญต่าง ๆ ของความรู้ทางสังคมศึกษาผ่านกิจกรรมที่สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนเกิดความสนใจต่อการเรียนรู้ โดยผู้สอนนำเสนอภาพเปรียบเทียบระหว่างประชาชนผู้ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพกับประชาชนที่ได้รับสิทธิเสรีภาพที่ควรได้รับตามรัฐธรรมนูญ โดยให้นักเรียนร่วมกันพิจารณาประเด็นความเหลื่อมล้ำ และผลกระทบที่ประชาชนได้รับจากการถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ พร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบ ในขั้นตอนนี้ผู้สอนใช้เทคนิคการตั้งคำถามปลายเปิดกระตุ้นการคิดของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนทบทวนความรู้เดิมเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการนำมาใช้ในกิจกรรมต่อไป ซึ่งนำไปสู่ขั้นที่ 2 ขั้นการระบุ (Identify) เป็นขั้นที่ผู้สอนระบุสิ่งที่นักเรียนต้องทำ คือการนำหลักการและหรือมโนทัศน์ทางสังคมศึกษามาประยุกต์ใช้ในแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน โดยพิจารณาถึงพื้นฐานและความจำเป็นของสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ควรได้รับ สถานภาพ บทบาท และการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลซึ่ง แล้วสรุปเป็นความคิดรวบยอดลงบนแผนผังความคิดแบบ Concept Map ลงในกระดาษปรีฟ ซึ่งขั้นที่ 1 และ 2 เป็นขั้นตอนสำคัญ เพราะนักเรียนจะได้รวบรวมข้อมูลที่กระจัดกระจาย เพื่อพร้อมสำหรับการคิดการปรับปรุง การขยาย และลงมือทำให้กิจกรรมประสบผลสำเร็จให้ได้ จึงเห็นได้ชัดว่า 2 ขั้นตอนนี้เป็นเครื่องมือที่สำคัญสำหรับการประเมินความรู้เดิม ที่สำคัญคือนักเรียนจะได้ทราบว่าพวกเขามีความรู้ที่จะสามารถนำไปใช้ในกระบวนการเรียนรู้อื่น ๆ ได้ด้วยการรวบรวมสิ่งที่รู้อยู่แล้วแล้วนำข้อมูลทั้งหมดรวมเข้าไว้ด้วยกัน

ขั้นที่ 3 ขั้นการสร้าง (Generate) เป็นขั้นตอนที่นักเรียนสร้างแนวทางการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ที่เป็นไปได้อย่างหลากหลาย ซึ่งคำตอบเหล่านั้นจะนำไปสู่ขั้นที่ 4 ขั้นตัดสินใจ (Decide) เป็นขั้นที่นักเรียนตัดสินใจเลือกแนวทางการปฏิบัติที่เป็นไปได้อย่างเหมาะสมและสามารถเชื่อมโยงมโนทัศน์และหรือหลักการสำคัญทางสังคมศึกษาประกอบการอธิบาย และนำคำตอบหรือแนวทางที่เหมาะสมที่สุดมานำเสนอเป็นแนวทางการปฏิบัติที่นักเรียนได้ออกแบบไว้อย่างเป็นระบบแก่นักเรียนกลุ่มอื่น ซึ่งระหว่างการดำเนินการปฏิบัติจะมีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างนักเรียนเพื่อหาคำตอบว่า แนวทางที่เลือกใช้นั้นนำไปสู่คำตอบของปัญหาอย่างแท้จริงหรือไม่ และมีความเหมาะสมตรงกับวัตถุประสงค์ของปัญหาหรือไม่

ขั้นที่ 5 ขั้นการปฏิบัติ (Implement) เป็นขั้นตอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ ตามแนวทางการแก้ปัญหาที่ผู้เรียนได้ออกแบบไว้อย่างเป็นระบบ ซึ่งระหว่างการดำเนินการปฏิบัติต้อง มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนเพื่อหาคำตอบที่มีความเหมาะสม โดยผู้สอนให้ นักเรียนนำผลจากการอภิปรายและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับเรื่องการปฏิบัติตนเป็น พลเมืองดีตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ มาปฏิบัติกิจกรรมบทบาทสมมติเพื่อ สะท้อนผลของผลของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ ให้เกิดความตระหนักให้นักเรียนเห็นถึงความสำคัญของการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของตนเอง นำไปสู่การประเมินผลการแสดงบทบาทสมมติในขั้นที่ 6 ขั้นการ ประเมิน (Evaluate) เป็นขั้นตอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างวิจาร์ณญาณในการประเมินการใช้หลักการ และหรือมโนทัศน์สำคัญทางสังคมศึกษาเพื่อใช้ในการหาแนวทางการปฏิบัติตนที่เหมาะสมจาก สถานการณ์ด้วยเหตุและผลอีกครั้งเพื่อนำไปสู่การนำเสนอเพื่อสื่อสาร พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนคำตอบของตนเองกับเพื่อนคนอื่น ๆ ภายในชั้นเรียน ซึ่งทั้ง 2 ขั้นตอนนี้ถือได้ว่าเป็น ขั้นที่สะท้อนถึงพฤติกรรมการนำความรู้ไปใช้ได้มากที่สุด ดังที่ Bloom (1971) กล่าวว่า การใช้ความรู้ คือการใช้ความคิดที่เป็นนามธรรมในสถานการณ์ที่เฉพาะหรือสถานการณ์ที่เป็นรูปธรรม สอดคล้องกับ Mayer (2001) ที่ว่า การใช้ความรู้ว่าเป็นการฝึกนำความรู้ไปใช้เพื่อปฏิบัติกิจกรรมหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยแบ่งการนำความรู้ไปใช้เป็น 2 แบบ โดยแบบแรกคือ นักเรียนนำความรู้ไปใช้เพื่อแก้ปัญหากับ สถานการณ์ที่คุ้นเคย และแบบที่สองคือ นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้เพื่อแก้ปัญหากับสถานการณ์ ต่าง ๆ ที่ไม่คุ้นเคยซึ่งต้องใช้ความรู้และกระบวนการคิดมากขึ้น

ขั้นที่ 7 ขั้นการสื่อสาร (Communicate) เป็นขั้นตอนในการสนับสนุนให้ผู้เรียนมี การพูดคุย มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนคำตอบของตนเองกับเพื่อนคนอื่น ๆ ภายใน ชั้นเรียน โดยผู้สอนให้นักเรียนอภิปรายกลุ่ม ในหัวข้อเรื่อง การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ตามวิถีประชาธิปไตยในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ นักเรียนนำเอาความรู้ เรื่องการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ตามวิถี ประชาธิปไตยที่ได้จากการเรียนรู้มาใช้เป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนในชีวิตจริงได้ โดยผู้สอนใช้ การตั้งประเด็นคำถามร่วมสนทนากับนักเรียน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นที่สะท้อนถึง การเรียนรู้ในเรื่องของการนำเอาแนวทางการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และ หน้าที่ตามวิถีประชาธิปไตยสามารถไปปรับใช้ได้ในชีวิตประจำวันของทุกคนอย่างแท้จริง

ขั้นที่ 8 ขั้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Learn from Experience) เป็นขั้นตอนที่ ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการตรวจสอบผลสะท้อนนอกเหนือจากตัวอย่างที่เรียน เพื่อพิจารณา

ประสิทธิภาพของกระบวนการแก้ไขปัญหาของนักเรียน ขั้นตอนนี้จำเป็นอย่างยิ่ง เพราะนักเรียนจะได้รู้ว่าพวกเขากำลังเติบโตและพัฒนาทางความคิดหรือไม่จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้กับผู้อื่น โดยผู้สอนให้นักเรียนร่วมกันสะท้อนสาระสำคัญที่ได้รับจากการทำกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง “การปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย” โดยครูยกสถานการณ์ตัวอย่างที่นอกเหนือจากสถานการณ์จากการแสดงบทบาทสมมติมา 1 สถานการณ์ เป็นสถานการณ์ที่สื่อให้เห็นถึงพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ให้นักเรียนร่วมกันพิจารณาเพื่อนำแนวทางการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยที่เคยใช้ เพื่อแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ และตั้งคำถามชวนให้นักเรียนคิดและตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ตามวิถีประชาธิปไตย ซึ่งพบว่า ในกิจกรรมการปฏิบัติดังกล่าว จึงช่วยให้นักเรียนมีคะแนนความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาหลังได้รับการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมสูงกว่าก่อนได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวมาข้างต้น เนื่องจากเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนได้ปฏิบัติด้วยตนเองตั้งแต่การร่วมกันคิดกิจกรรมและดำเนินการที่จะต้องนำความรู้ทางสังคมศึกษาที่ได้เรียนรู้ไปใช้ ถือเป็นจุดเริ่มต้นให้นักเรียนกล้าคิดและกล้าใช้ความรู้เพื่อแก้ปัญหาหรือค้นหาแนวทางปฏิบัติเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของตนเองและคนรอบข้างมากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียน และสามารถใช้ความรู้เหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ทั้งกับตนเองและบุคคลอื่นได้ ทั้งนี้เป็นไปตามที่ทิตินา แชมมณี และคณะ (2549) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนเข้าใจมโนทัศน์หรือความคิดรวบยอดในเรื่องนั้น ๆ และฝึกฝนให้เกิดการนำความรู้ไปใช้โดยสร้างสถานการณ์ต่าง ๆ ให้นักเรียนเผชิญอย่างหลากหลายและท้าทายยิ่งขึ้น จะส่งผลให้นักเรียนจะต้องใช้ทักษะการคิดในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้นตามไปด้วย

2. ด้านคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม

ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ 3 และคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ 4 ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม

ผู้วิจัยได้สร้างแผนหน่วยการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม ประกอบด้วย 2 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เราเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย และ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง สถาบันทางสังคม โดยเนื้อหาที่นำมาใช้ในการวิจัยมาจากสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 รายวิชาสังคมศึกษา 4 โดยออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดของ B. Wallace (2000) เป็นรูปแบบการสอนที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้พัฒนาคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมให้เกิดขึ้นกับนักเรียน คือ 1) การคิด (Thinking) นักเรียนมีพัฒนาการในความสามารถทางการคิดที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาความสามารถทางการคิดในตนเองได้สูงขึ้น 2) ความกระตือรือร้น (Actively) นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น และมีส่วนร่วมในการอภิปรายถึงแนวทางหรือการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องได้ 3) สังคม (Social) ทำให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกัน มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และ 4) สภาพแวดล้อม (Context) นักเรียนเรียนรู้ภายใต้บริบทที่มีความเหมาะสม ซึ่งจะทำให้นักเรียนเห็นความสัมพันธ์ในการเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้ และเป็นการฝึกนักเรียนในการสร้างความชำนาญทางทักษะทางการคิดและต่อยอดไปสู่ทักษะการคิดขั้นสูง สอดคล้องกับ Ball and Henderson (2009) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม หรือ รูปแบบวงล้อ TASC คือ รูปแบบที่ใช้สนับสนุนการคิดในการแก้ปัญหา โดยนักเรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการอภิปราย และเป็นผู้เลือกตัดสินใจ เพื่อหาแนวทางตามความคิดเห็นของตนเองซึ่งรูปแบบดังกล่าวมีหลักการสำคัญ สอดคล้องกับหลักการสอนสำคัญของ Lakey (2009) คือหลักการทางด้านสังคม (Social) ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้การทำงานร่วมกันผ่านการเรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคม และพัฒนาทางด้านอารมณ์ของผู้เรียน

ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า ในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม นักเรียนให้ความร่วมมือกับกิจกรรมการเรียนรู้เป็นอย่างดี กล่าวคือ นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น เสนอแนะหรือโต้แย้งอย่างมีเหตุผล สอดคล้องกับแนวคิดของ ธัญญภัทร์ ศิริธัชชาโรจน์ (2557: 222) ที่กล่าวว่า ในการทำงานร่วมกันแบบประชาธิปไตย บุคคลส่วนใหญ่มักต้องการมีส่วนร่วมในกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก ซึ่งการทำงานร่วมกันแบบประชาธิปไตย จะสนองความต้องการนี้ได้ โดยที่ทุกคนต่างมีสิทธิมีเสียงในการแสดงความคิดเห็นต่องาน รับฟังความคิดเห็นของกันและกัน ตรงกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม ด้านที่ 2 การสืบค้นและนำเสนอความยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม ที่ระบุไว้ว่า ฉันทระหนักในคุณค่าของสิทธิและ

เสรีภาพแห่งความเป็นมนุษย์ของทุกคน ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่มีในนักเรียนกลุ่มตัวอย่างมากเป็นลำดับที่ 1 ของการประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมเป็นกิจกรรมที่ทำทลายการคิดเชิงวิพากษ์ กล่าวคือ นักเรียนสามารถตั้งคำถาม ใช้กระบวนการสืบค้นอย่างเป็นระบบ และเชื่อมโยงประสบการณ์ความรู้เดิมที่ตนเองมี ทั้งประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นจากแต่ละขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ จนสามารถนำประสบการณ์และความรู้ดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาที่มีความหลากหลาย อันจะนำไปสู่การเลือกใช้แนวทางที่ดีที่สุด ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ตรงกับคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม ด้านที่ 2 การสืบค้นและนำเสนอความยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม ที่ระบุไว้ว่า เมื่อเกิดปัญหาในการทำงานกลุ่ม ฉันจะสืบค้นหาสาเหตุและหาแนวทางแก้ไขปัญหา และด้านที่ 3 การศึกษาเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของระบบสังคม คุณลักษณะดังกล่าวคือ ฉันวิเคราะห์สาเหตุและผลของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ในสังคมที่ฉันอาศัยอยู่ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีมากที่สุดอยู่ใน 3 ลำดับแรกของด้านดังกล่าว สะท้อนถึงคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมที่สนใจในกิจการของบ้านเมืองในฐานะที่ตนหรือกลุ่มของตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม โดยมีการตั้งคำถามต่อระบบสังคมที่เกิดขึ้น และแสวงหาแนวทางดำเนินการเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม สามารถวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์และประเมินเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองได้ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของ Westheimer and Kahne (2004) ที่กล่าวว่า พลเมืองดังกล่าวเป็นพลเมืองที่สนใจและตั้งคำถามต่อระบบสังคมที่เกิดขึ้น และแสวงหาแนวทางการดำเนินการเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม

การที่คุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องมาจากกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรม โดยคุณลักษณะดังกล่าวได้จากการสังเคราะห์คุณลักษณะของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมตามแนวคิดของ Westheimer and Kahne (2004) ที่จำแนกคุณลักษณะของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) วิเคราะห์และวิพากษ์เชิงลึกเพื่อประเมินโครงสร้างของสังคมและเศรษฐกิจ 2) สืบค้นและนำเสนอความยุติธรรมที่เกิดขึ้นใน

สังคม 3) ศึกษาเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของระบบสังคม ทั้งนี้สามารถอภิปรายความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่าง กระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรม สามารถ ส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice-oriented citizen) ในระหว่างการจัดการเรียนรู้แต่ละขั้นตอนได้ โดยผู้วิจัยพบว่า ในขั้นที่ 1 ขั้นรวบรวม (Gather/Organize) และ ขั้นที่ 2 ขั้นการระบุ (Identify) เป็นขั้นตอนที่นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมที่ ผู้สอนสร้างขึ้นมาเพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของนักเรียน เพื่อให้เกิดการทบทวนความรู้ทางสังคม ศึกษา และได้รับคำถามกระตุ้นจากครูเพื่อให้นักเรียนร่วมวิเคราะห์หาปัญหา สาเหตุ และผลกระทบที่ เกิดขึ้นกับตัวนักเรียนและสังคมที่นักเรียนอยู่อาศัย จากสถานการณ์ปัญหาที่เป็นตัวอย่างในกิจกรรม เช่น ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ในสถานการณ์ เรื่อง ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่ในแวดวง ราชการ เป็นต้น นักเรียนสามารถนำสิ่งที่พวกเขาเรียนรู้แล้วเข้าสู่กระบวนการทำงานและการคิด เพื่อ ขยายไปสู่การลงมือปฏิบัติตามเป้าหมายได้ ถือว่าเป็นพฤติกรรมความคิดพื้นฐานที่จะนำไปสู่การคิดใน ระดับสูงต่อไป ซึ่งการเกิดพฤติกรรมที่สะท้อนคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรม ในสังคมนั้น ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญในการใช้ทักษะการคิดทั้งในระดับพื้นฐานและระดับสูงด้วย

ขั้นที่ 3 ขั้นการสร้าง (Generate) เป็นขั้นตอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถระบุ ปัญหาและผลกระทบของปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ได้ วิเคราะห์หาสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาตาม สถานการณ์ดังกล่าว และสามารถสร้างแนวทางที่เป็นไปได้สำหรับการแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย ก่อนจะตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ปัญหาที่ดีที่สุดด้วยเหตุและผล ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจในขั้นที่ 4 ขั้นตัดสินใจ (Decide) เป็นขั้นตอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนตัดสินใจเลือกเกี่ยวกับแนวทางที่เป็นไปได้ สำหรับการแก้ปัญหาที่ได้วิเคราะห์และวิพากษ์ร่วมกัน โดยมีการให้เหตุผลประกอบสำหรับการ ตัดสินใจในการเลือกใช้แนวทางแก้ปัญหาที่คิดว่าจะมีความเหมาะสมที่สุด ซึ่งขั้นตอนนี้ผู้สอนจะให้นักเรียนเขียนอธิบายถึงแนวทางที่ได้ลงในกระดาษปรูฟ เป็นลักษณะของแผนผังความคิดแบบ Cycle Graph ซึ่งแผนผังความคิดลักษณะดังกล่าวจะช่วยแสดงลำดับข้อมูลหรือความคิดรวบยอดที่ เกี่ยวข้องกับกระบวนการแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น

ขั้นที่ 5 ขั้นการปฏิบัติ (Implement) เป็นขั้นตอนที่ส่งเสริมการดำเนินการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนเพื่อหาคำตอบที่มีความเหมาะสม ซึ่งผู้สอนเลือกใช้กิจกรรม กลุ่มแบบ World Café เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็น รูปแบบหนึ่งในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะกลุ่ม มีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนทุกกลุ่มถ่ายทอด แลกเปลี่ยน และต่อยอดประสบการณ์ร่วมกันในประเด็นที่ได้จากการระดมสมองจากขั้นตอนที่ 3 ขึ้น

การสร้าง และ 4 ขั้นตอนตัดสินใจ โดยแต่ละกลุ่มต้องนำเสนอผลสรุปของการแก้ปัญหาที่เหมาะสม โดยนำเสนอประกอบแผนผังความคิดแบบ Cycle Graph แล้วแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันถึงผลของการใช้ แนวทางการแก้ปัญหาที่แต่ละกลุ่มนำเสนอ โดยครูเป็นผู้สังเกตการมีส่วนร่วมของนักเรียน คอย ติดตามการนำเสนอและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของแต่ละกลุ่ม ตั้งคำถามชวนให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม ร่วมกันอภิปรายการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากบุคคลหรือองค์กรในแต่ละสถาบันทางสังคมที่มีการดำเนิน ตามบทบาทหน้าที่ที่ไม่สัมพันธ์กันหรือไม่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ หรือขาดการพึ่งพาอาศัยกัน จนนำไปสู่การเกิดปัญหาขึ้นในสังคมในที่สุด นำไปสู่ขั้นที่ 6 ขั้นการประเมิน (Evaluate) เป็นขั้นตอนที่ ส่งเสริมให้นักเรียนสร้างวิจรณ์ญาณในการประเมินผลงานของตนเอง ซึ่งทั้ง 2 ขั้นตอนนี้ส่งเสริมให้ นักเรียนเกิดคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม นั่นคือการที่นักเรียนได้นำเสนอแนว ทางการแก้ไขปัญหาโดยวิธีการนั้นเป็นวิธีการที่ผ่านการศึกษา วิเคราะห์ สืบสอบหาข้อมูลเพื่อให้ได้มา ซึ่งแบบแผนวิธีการแก้ปัญหาที่มีความเป็นไปได้และดีที่สุด จากการทดลองพบว่าแนวทางที่นักเรียน เลือกส่วนใหญ่เป็นแนวทางที่มีความชัดเจน และเมื่อแต่ละกลุ่มนำความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของ นักเรียนคนอื่น ๆ ที่ไม่เห็นพ้องมาปรับแก้ทำให้สรุปแล้ว วิธีการแก้ปัญหาของแต่ละกลุ่มมีความชัดเจน มากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดความสนุกสนานในการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนทั้งความรู้สึกและ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมร่วมกันระหว่างเพื่อนนักเรียนอีกด้วย ซึ่งตรงกับผลของการประเมินคุณลักษณะ ความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างหลังได้รับการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมมีคุณลักษณะ คือ ฉันทใช้ วิจรณ์ญาณในการเลือกตัวแทนนักเรียนเพื่อทำหน้าที่ส่วนรวมทั้งในระดับห้องและโรงเรียน ฉันทสนใจ ที่จะประเมินการดำเนินงานของโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในโรงเรียน และฉันทใช้ วิจรณ์ญาณในการรับรู้ข่าวสารและเหตุการณ์ปัจจุบัน ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่พบมากที่สุด 3 ลำดับแรก ในด้านที่ 1 การวิเคราะห์ และวิพากษ์เชิงลึกเพื่อประเมินโครงสร้างของสังคมและเศรษฐกิจ สอดคล้อง กับ ทฤษฎีของเพียเจต์ได้อธิบายพัฒนาการสติปัญญาในช่วงอายุ 11-16 ปี ว่าเป็นการปฏิบัติการคิด แบบนามธรรม (Formal Operations) คือเด็กจะรู้จักคิดหาเหตุผล มีระบบ คาดคะเน ตั้งสมมติฐาน แก้ปัญหา พัฒนาสติปัญญาอย่างสมบูรณ์ มีความคิดเท่าผู้ใหญ่ ซึ่งตรงกับช่วงอายุของนักเรียนใน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยพัฒนาการทางสติปัญญาจะส่งผลให้เด็กรู้จักคิด รู้จักใช้เหตุผล สามารถคิดอย่างเป็นระบบ และแก้ปัญหาได้ (ลิขิต กาญจนภรณ์, 2548)

ขั้นที่ 7 ขั้นการสื่อสาร (Communicate) เป็นขั้นตอนที่สนับสนุนให้ผู้เรียนมีการ พุดคุย มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนคำตอบของตนเองกับเพื่อนคนอื่น ๆ ภายในชั้น เรียน ด้วยวิธีการนำเสนอหน้าชั้นเรียนแบบรายกลุ่ม ดังตัวอย่างของนักเรียนกลุ่มที่ 1

“นักเรียนระบุผลของปัญหาว่า จากปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันทำให้ประเทศพัฒนาไปอย่างล่าช้า ประชาชนได้รับสวัสดิการไม่คุ้มค่ากับการเสียภาษี ปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุสำคัญ ดังนี้

1) สถาบันการเมือง: การไร้ซึ่งประชาธิปไตย ความไม่โปร่งใสในการบริหารแผ่นดินของผู้ว่า และความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง

2) สถาบันการศึกษา: ประชาชนขาดโอกาสทางการศึกษาและขาดความรู้ด้านประชาธิปไตย

3) สถาบันสื่อสารมวลชน: ไม่สามารถเผยแพร่ข่าวสารข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับรัฐได้อย่างเสรี

นำไปสู่การเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหลักการและมโนทัศน์ทางสังคมศึกษา เรื่อง คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยกับบทบาทและความสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคม โดยนักเรียนเสนอแนวทางการแก้ปัญหาในสถานการณ์ดังกล่าว ดังนี้

1) สถาบันครอบครัว: ปลูกฝังให้สมาชิกในครอบครัวรู้จักถึงผลกระทบของการคอร์รัปชันและปลูกจิตสำนึกทางด้านประชาธิปไตยและการปฏิบัติตนที่เหมาะสมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

2) สถาบันการศึกษา: ให้การศึกษาเรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย สิทธิ เสรีภาพ บทบาทหน้าที่ที่พึงกระทำ โดยเฉพาะนักการเมือง

3) สถาบันการเมือง: นักการเมืองต้องบริหารงานบ้านเมืองอย่างโปร่งใส สร้างความมั่นคงทางการเมือง กระจายอำนาจและแต่ละหน่วยงานมีอำนาจสามารถตรวจสอบกันได้ และการออกกฎหมายเอาผิดผู้ที่ทุจริตคอร์รัปชันบ้านเมืองให้เข้มงวดขึ้น

4) สถาบันสื่อสารมวลชน: นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการคอร์รัปชันและชี้ให้เห็นถึงโทษของการทำทุจริต และการนำเสนอข่าวการทำงานของรัฐและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อประชาชนจะได้มีช่องทางในการตรวจสอบ จับตามอง และเพื่อลดความเสี่ยงในการเกิดการทุจริตในการดำเนินงานของหน่วยงานเหล่านั้น”

(ตัวอย่างของนักเรียนกลุ่มที่ 1)

ขั้นที่ 8 ขั้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Learn from experience) เป็นขั้นตอนที่ส่งเสริมให้เกิดการตรวจสอบผลสะท้อนที่นอกเหนือจากตัวอย่างที่เรียน เพื่อพิจารณาประสิทธิภาพของกระบวนการแก้ไขปัญหาของนักเรียน โดยผู้สอนให้นักเรียนร่วมกันสะท้อนสาระสำคัญที่ได้รับจากการทำกิจกรรมจากกระบวนการเรียนรู้ โดยผู้สอนยกสถานการณ์ตัวอย่างที่นอกเหนือจากสถานการณ์ที่ทุกกลุ่มได้รับมา 1 สถานการณ์ เป็นกรณีตัวอย่างที่สื่อให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ให้นักเรียนร่วมกันพิจารณาเพื่อตั้งคำถามถึงปัญหา วิเคราะห์หาสาเหตุ และเสนอแนวทางการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหลักการและมโนทัศน์ทางสังคมศึกษาที่แต่ละกลุ่มเคยใช้ มาแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ ผลปรากฏว่า นักเรียนส่วนใหญ่สามารถใช้ความรู้และทักษะการคิดเพื่อหาคำตอบถึงปัญหาและสาเหตุ รวมทั้งแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งผลจากการเรียนรู้ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมสามารถส่งเสริมคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมให้เหมาะสมขึ้นได้

เมื่อพิจารณาจากวัยของกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งอยู่ในช่วงอายุ 13-16 ปี จะจัดอยู่ในพัฒนาการทางจริยธรรมระดับที่ 2 ตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) ขั้นที่ 4 หลักการทำตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับทางสังคม (Law and Order Orientation) ตามทฤษฎีของโคลเบอร์กที่ได้อธิบายไว้ว่า บุคคลในวัยดังกล่าวอยู่ในระดับขั้นที่ตัดสินใจกระทำบาปหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม นักเรียนจะพยายามปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่เห็นด้วยอย่างเต็มที่ ความถูกต้องจะพิจารณาที่ผลประโยชน์ของสังคม กลุ่ม หรือสถาบันที่ตนอาศัยอยู่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย และความเป็นระเบียบของสังคม ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ทั้งนี้หากนักเรียนได้รับการจัดประสบการณ์เรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมทั้ง 8 ขั้นตอน จะช่วยสนับสนุนให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (พรรรถทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2547; สิริมา ภิญญโณอนันตพงษ์, 2553; สุรางค์ โค้วตระกูล, 2556)

จากการอภิปรายผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมที่มีต่อความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 สรุปได้ว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมมีความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาจัดอยู่ในระดับดีมาก และมีค่าเฉลี่ยความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และจากการสรุปข้อค้นพบเรื่องคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้น

ความเป็นธรรมในสังคม พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมมีคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมอยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมสูงกว่าก่อนเรียน ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การวิจัยเรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมที่มีต่อความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในครั้งนี้ เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมที่มีต่อความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ประเด็น คือ ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปตามลำดับ ดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

จากผลการวิจัยเรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมที่มีต่อความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ ดังนี้

1. ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้กำหนดประเด็นการเรียนรู้เองแทนการกำหนดหัวข้อการเรียนรู้จากผู้สอน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการคิดและมีความสนใจในเรื่องราวเหล่านั้นมากขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนคิดอย่างกระตือรือร้นตั้งแต่ในขั้นตอนแรกของกิจกรรมการเรียนรู้ วงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม นำไปสู่การคิดหาคำตอบเพื่อหาแนวทางในการนำความรู้หลักการและหรือมโนทัศน์ทางสังคมศึกษาไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในและนอกห้องเรียน ได้อย่างคล่องแคล่วมากขึ้น

2. ผู้สอนควรให้ความสำคัญกับการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนตอบได้ตรงตามประเด็นที่กำหนด ทั้งในขั้นตอนของการวางแผนออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมตามแผนหน่วยการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผลของการเรียนรู้ในคาบนั้น ๆ บรรลุจุดประสงค์ของการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมในแต่ละขั้นตอนอาจใช้เวลาค่อนข้างนาน ผู้สอนจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมก่อนการ

จัดกิจกรรมเป็นอย่างดี โดยเตรียมเนื้อหาและปัญหาให้เหมาะสม เตรียมวิธีการในการดำเนินกิจกรรม เตรียมการใช้คำถามอย่างหลากหลายที่จะใช้ในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้กิจกรรมมีความกระชับและไม่ซับซ้อน

4. การพัฒนาความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาแก่ผู้เรียน ผู้สอน จำเป็นต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในทศน์หรือความคิดรวบยอดของเรื่องนั้น ก่อน แล้วจึงฝึกฝนการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาให้กับนักเรียนโดยสร้างสถานการณ์ต่าง ๆ ให้หลากหลายและมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น นักเรียนได้ใช้ทักษะการคิดระดับสูงมากขึ้นเท่าใด ก็จะส่งผลให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้มากขึ้นเท่านั้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยเรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิด อย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมที่มีต่อความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและ คุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยมี ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่าง กระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมที่มีต่อตัวแปรอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการและ ทักษะอื่น ๆ เช่น ความสามารถในการสื่อสาร การนำเสนอประเด็นทางสังคม และการตีความ เนื่องจากในแต่ละขั้นตอนของการจัดกิจกรรมจะส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความ คิดเห็น และประสบการณ์ของตนเองกับผู้อื่น ซึ่งอาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถพัฒนาความสามารถ ในการสื่อสาร การนำเสนอประเด็นทางสังคม และการตีความ ของนักเรียนได้

2. ควรศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่าง กระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาเรื่องอื่น ๆ หรือในรายวิชาอื่น ๆ หรือนำ เทคนิคการสอนต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ร่วมกับขั้นตอนแต่ละขั้นในกิจกรรมการเรียนรู้นี้ได้ เช่น เกม การ เสริมแรงทางบวก เพื่อสร้างความตื่นตัวและความท้าทายในการเรียนรู้ของนักเรียนมากขึ้น

3. ควรศึกษาคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมใน ประเด็นการสอบถามปัญหาความไม่เป็นธรรมทางสังคมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ซึ่งเป็น คุณลักษณะที่อยู่ในระดับน้อยแต่ทว่ามีความสำคัญที่ควรพัฒนาให้เกิดขึ้นในนักเรียน เพื่อการเป็น พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมอย่างลุ่มลึกมากขึ้น โดยการใช้การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบอื่น ๆ ที่จะสามารถพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าวได้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนกกาญจน์ ชำนาญ. (2557). ผลของการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคม ที่มีต่อความสามารถในการวิเคราะห์และการใช้ความรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2503). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องกำหนดแบบเรียนชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา เตรียมอุดมศึกษา และประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ปีการศึกษา 2503. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- _____. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2551). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2556). มโนทัศน์สำคัญกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม: สาระ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- คณะอนุกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ด้านพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดี. (2553). ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. 2553-2561. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- จารุวรรณ ยิ่งยงค์. (2558). การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้สืบสวนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จตุภรณ์ เอียบสร้างกี. (2558). ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมและปัญหาปลายเปิดที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและการคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจริญ จามรธัญญาท. (2534). พฤติกรรมการสอนสังคมศึกษา. อุบลราชธานี: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยครูอุบลราชธานี.

- ชัยรัตน์ โตติลา. (2559). "แนวทางการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม: บทเรียนจากประเทศออสเตรเลีย." **เมื่อครูไทยเรียนรู้การสอนประชาธิปไตยในออสเตรเลีย** 33-40.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2557). **พลเมืองไทย: การสร้างความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- ทิพย์พพร ตันติสุนทร. (2555). **การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง=Civic Education for Thai society**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายการศึกษา.
- ทิตินา แคมมณี. (2544). **วิทยาการด้านการคิด**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- ทิตินา แคมมณี และคณะ. (2545). **กระบวนการเรียนรู้ ความหมาย แนวทางการพัฒนา และปัญหาข้อใจ**. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- _____. (2549). **การนำเสนอรูปแบบเสริมสร้างทักษะการคิดขั้นสูงของนิสิตนักศึกษาครุระดับปริญญาตรี สำหรับหลักสูตรครุศึกษา**. รายงานการวิจัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนศร เจริญเมือง. (2548). **แนวคิดที่ว่าด้วยความเป็นพลเมือง**. นนทบุรี: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่นสถาบันพระปกเกล้า.
- _____. (2551). **พลเมืองเข้มแข็ง**. กรุงเทพมหานคร: วิชาษา.
- ธัญภัสร์ ศิริชันราโรจน์. (2557). **จิตวิทยากับการพัฒนาคน**. กรุงเทพมหานคร: แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น.
- นุชสุดา เสริมสมรรถ. (2544). **การนำเสนอกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เนตรดาว ใจจันทร์ วาริรัตน์ แก้วอุไร และสายฝน วิบูลย์สรศักดิ์. (2560). "การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎีการพิพาทเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองในประชาคมอาเซียนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย." **วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร** 19(1): 194-207.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). **การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร**. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- เบลล์ วอลเลซ และคณะ. (2559). **การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด**. แปลโดย ธนวรรณ นภาศรี. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์.
- ประนอม เดชชัย. (2536). **เสริมทักษะการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา**. เชียงใหม่: ภาควิชามัธยมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). **การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง: พัฒนาการเมืองไทยโดยสร้างประชาธิปไตยที่คน**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์.
- พนัส หันนาคินทร์. (2518). **เอกสารประกอบคำบรรยายวิธีสอนวิชาสังคมศึกษา**. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2547). **ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ และ เพียว ยินดีสุข. (2557). **การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2548). **วิธีวิทยาการสอนวิทยาศาสตร์ทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- ฟ้าดาว คงนคร. (2556). **พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ภิญโญ บัวทอง. (2518). **เอกสารการนิเทศการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: หน่วยงานนิเทศ กรมการฝึกหัดครู.
- มันทนา สังขะกฤษณ์ และวราพรรณ น้อยสุวรรณ. (2535). **“ทิศทางการศึกษาในอนาคต” ใน 100 ปี**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- มานิจ สุขสมจิตร. (2558). "ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย." **ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย 1(7): 9-14.**
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2554). **วิธีวิจัยทางการศึกษา**. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยัมรมัย พลศรี และอภิราตี จันทร์แสง. (2561). "การพัฒนาชุดการเรียนรู้การสอน หน่วยการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบวงล้อแก้ปัญหาเพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาอังกฤษ และทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6." **วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ 5(1): 111-131.**
- ราชบัณฑิตยสภา. (2556). **พลเมือง**. เข้าถึงเมื่อ 1 ตุลาคม 2561. เข้าถึงได้จาก <http://www.royin.go.th/th/home/>.
- ลิขิต กาญจนภรณ์. (2548). **จิตวิทยาการศึกษา: จิตวิทยาประยุกต์เพื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพมหานคร: ครูสภาลาดพร้าว.
- วรรณิ แกมเกตุ. (2551). **วิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วลัย พานิช. (2542). **ความเป็นพลเมืองดีในวิชาสังคมศึกษา: การวิเคราะห์หลักสูตรมัธยมศึกษา ประมวลบทความการเรียนการสอนและการวิจัยระดับมัธยมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันเพ็ญ วรรณโกลม. (2554). **การพัฒนาการสอนสังคมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- วิชัย ต้นศิริ. (2551). **วัฒนธรรมพลเมือง**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายการศึกษา.
- _____. (2557). **ความเป็นพลเมืองเพื่อสังคมธรรมาธิปไตย**. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ศรัณยู หมั่นทรัพย์. (2557). **การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง: ฐานรากของเมืองภาคพลเมือง**. เข้าถึงเมื่อ 28 ตุลาคม 2561, เข้าถึงได้จาก http://kpi.ac.th/media/pdf/M7_135.pdf.
- ศิริพร ไกรสมสาตร์. (2557). **การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในมิติการเคารพความ**

แตกต่างของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงาน. วิทยานิพนธ์
ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

สาโรช บัวศรี. (2544). **ความหมายของคำว่าประชาธิปไตยในการศึกษาปรัชญาการศึกษา
ประชาธิปไตยและจริยธรรม.** กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2540). **คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อ
พัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับปรับปรุง
2540).** กรุงเทพมหานคร: ครูสภา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). **ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.
2552-2561).** กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2555). **พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย.** กรุงเทพมหานคร:
กลุ่มงานผลิตเอกสารสำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2557). **Civic Education พลังเยาวชน พลังพลเมือง: การ
จัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง.** กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่ง
ประเทศไทย.

สิริมา ภิญญไญยอนันตพงษ์. (2553). **การวัดและประเมินแนวใหม่: เด็กปฐมวัย (ปรับปรุงแก้ไข).**
กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้าวิชาการ.

สิริวรรณ ศรีพหล. (2552). **การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรม.** นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธีราช.

สุนทร สุนันท์ชัย. (2514). **เทคนิค และวิธีสอนวิชาสังคมศึกษา.** พระนคร: สหบัณฑิต.

สุนนทิพย์ บุญสมบัติ. (2525). **หน้าที่พลเมือง.** กรุงเทพมหานคร: สกสกรศึกษา-ไทย.

สุรางค์ ไคว้ตระกูล. (2556). **จิตวิทยาการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

อรุชา แสงทอง. (2558). **ผลของการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์โดยใช้รูปแบบการสืบสอบของอัล
เบอร์ตาเลิร์นนิ่งที่มีต่อความสามารถในการใช้ความรู้และความใฝ่เรียนรู้ของนักเรียน
มัธยมศึกษาตอนต้น.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาหลักสูตรและการ
สอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2543). **เหตุอยู่ที่ท้องถิ่น: ปัญหาการเมืองการปกครองที่ระดับชาติ อันสืบ
เนื่องมาจากการปกครองท้องถิ่นไม่เพียงพอ.** กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.

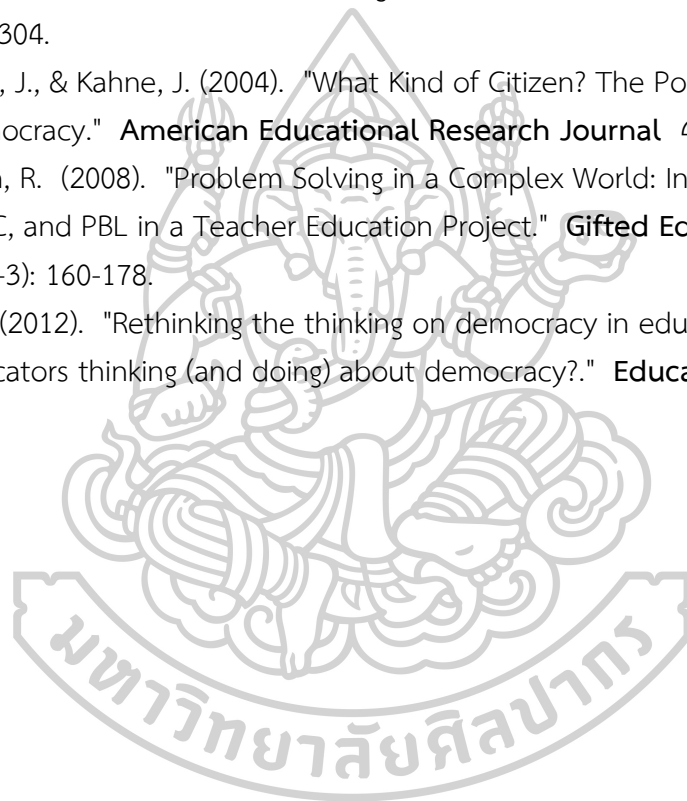
ภาษาอังกฤษ

Akçay, H., & Yager, R. E. (2010). "The impact of a science/technology/society teaching
approach on student learning in five domains." **Journal of Science Education
and Technology** 19(6): 602-611.

Ball, S., & Henderson, K. (2009). "Using the TASC Wheel to Challenge More Able
Children in an Inclusive Environment." **Gifted Education International** 25(1):

- 56-59.
- Becker, J. M. (1982). "Goals for global education." **Theory Into Practice** 21(3): 230-231.
- Bloom, B. S. (1971). **Handbook on formative and summative evaluation of student learnign.** New York: McGraw-Hill.
- Bryan, S. T. (1993). **Citizenship and Social Theory.** London: Sage Publications Ltd.
- Cleveland, H. (1986). "The World We're Preparing Our Schoolchildren For." **Social Education** 50(6): 416-423.
- Cogan, J. J. (1981). "Global Education: Opening Children Eyes to the World." **Principal** 61(2): 8-11.
- Davies, H. M. (2008). "An overview of an investigation into the effects of using TASC strategies in the development of children's thinking and problem-solving skills in science." **Gifted Education International** 24(2-3): 305-314.
- Enger, S. K., & Yager, R. E. (2009). **Assessing student understanding in science: A standards-based K-12 handbook.** Corwin Press.
- Goddard, H. (2008). "School in focus-celebrating success." **Gifted Education International** 24(2-3): 285-287.
- Gronlund, N. E. (1993). **How to make achievement tests and assessments.** Allyn & Bacon.
- Johnstone, F. (2008). "TASC: Thinking Actively in a Social Context in Cowall, Argyll and Bute, Scotland." **Gifted Education International** 24(2-3): 262-274.
- Lakey, J. (2009). "Purposeful, creative problem solving." **Gifted Education International** 25(1): 60-70.
- Mayer, R. (2001). "Rote versus meaningful learning." **Theory Into Practice**, 41(4): 126-132.
- Mohammad, F., Asha, I. K., & Jado, S. M. A. (2014). "The effect of TASC wheel on developing self-directed learning readiness and academic self efficacy on a sample of 7th graders in Jordan." **Education** 135(2): 237-251.
- Portney, K. E., Niemi, R. G., & Eichenberg, R. C. (2009). "Gender differences in political and civic engagement among young people." **In APSA 2009 Toronto Meeting Paper.**
- Saunders, T. J. (1970). **NOTES ON THE LAWS OF PLATO.** London: Penguin.
- Sternberg, R. J. (1985). **Beyond IQ: A triarchic theory of human intelligence.** New York: Cambridge University Press.
- Wallace, B. (2000). "Teaching thinking and problem-solving skills." **Educating able children** 4: 20-24.

- _____. (2008). "The early seedbed of the growth of TASC: Thinking Actively in a Social Context." **Gifted Education International** 24(2-3): 139-155.
- _____. (2012). "TASC: Thinking Actively in a Social Context. A universal problemsolving process: A powerful tool to promote differentiated learning experiences." **Gifted Education International** 28(1): 58-83.
- Wallace, B. e. a. (2004). **Thinking Skills and problem Solving An Inclusive Approach**. London: Fish Books.
- West, H. (2008). "A Study of the Impact of Using the TASC Wheel on Children's Involvement in their Own Learning." **Gifted Education International** 24(2-3): 297-304.
- Westheimer, J., & Kahne, J. (2004). "What Kind of Citizen? The Politics of Educating for Democracy." **American Educational Research Journal** 41(2): 237-269.
- Zimmerman, R. (2008). "Problem Solving in a Complex World: Integrating DISCOVER, TASC, and PBL in a Teacher Education Project." **Gifted Education International** 24(2-3): 160-178.
- Zyngier, D. (2012). "Rethinking the thinking on democracy in education: What are educators thinking (and doing) about democracy?." **Education Sciences** 2(1): 1-21.

ภาคผนวก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วย
โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม

1. อาจารย์มาลี ไตสกุล	ศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ
2. อาจารย์ ดร.ทวัช บุญแสง	อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
3. อาจารย์ ดร.ศศิพัชร จำปา	อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
4. ดร.นิพัทธ์พร โภมลกิตติศักดิ์	ครูชำนาญการพิเศษ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนอนุบาลราชบุรี
5. อาจารย์อชิระ อุตมาน	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาสังคมศึกษา ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา

1. อาจารย์มาลี ไตสกุล	ศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ
2. อาจารย์ ดร.ศศิพัชร จำปา	อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. อาจารย์ ดร.ฐากร สิทธิโชค	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
4. อาจารย์ ดร.ทวัช บุญแสง	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
5. อาจารย์ ดร.วัฒนา อัครพานิช	อดีตอาจารย์ประจำโปรแกรมวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจคุณภาพ
แบบประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม

1. อาจารย์ ดร.ฐากร สิทธิโชค	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
2. อาจารย์ ดร.วัฒนา อัครพานิช	อดีตอาจารย์ประจำโปรแกรมวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ มูลศิลป์	อาจารย์ประจำหลักสูตรภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. อาจารย์ ดร.ปฎิมาภรณ์ ธรรมเดชะ	ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน สังคมศึกษา รองผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลหนูน้อย อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี
5. อาจารย์อชิระ อุตมาน	อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาสังคมศึกษา ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก ข

ตัวอย่างเครื่องมือและคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

1. แผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วยโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม
2. คุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วยโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม

ตัวอย่าง

แผนหน่วยการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เราเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
รายวิชา สังคมศึกษา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
จำนวน 6 คาบ

มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษา ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด

ม.2/2 เห็นคุณค่าในการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

สาระสำคัญ

การที่พลเมืองยึดมั่นในหลักการทางประชาธิปไตยเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ ดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จะส่งเสริมให้สังคมเกิดความมั่นคง สงบเรียบร้อยและนำไปสู่การพัฒนาประเทศให้ดำรงอยู่ต่อไป

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. ด้านความรู้

1.1 นักเรียนเข้าใจถึงแนวทางในการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย

1.1.1 บอกความหมายของสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยได้อย่างถูกต้อง

1.1.2 อธิบายประเภทของสถานภาพในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยได้อย่างถูกต้อง

1.1.3 ระบุสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ได้รับตามรัฐธรรมนูญได้อย่างถูกต้อง

- 1.1.4 อภิปรายหน้าที่ของพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยได้อย่างถูกต้อง
- 1.1.5 บรรยายคุณลักษณะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยได้อย่างถูกต้อง
- 1.1.6 อภิปรายการเป็นพลเมืองดีตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของปวงชนชาวไทยได้อย่างเหมาะสม

2. ด้านทักษะ/กระบวนการ

- 2.1 นักเรียนนำเสนอแนวทางในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสม
  - 2.1.1 อภิปรายผลของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยอย่างมีเหตุผล
  - 2.1.2 นำเสนอแนวทางการนำหลักการและหรือมโนทัศน์จากเรื่องการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

3. ด้านเจตคติ

- 3.1 นักเรียนเห็นคุณค่าในการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยที่มีต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน
  - 3.1.1 เห็นความสำคัญของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
  - 3.1.2 เห็นประโยชน์ของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
  - 3.1.3 สะท้อนคุณค่าจากการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสม

สาระการเรียนรู้

พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

- 1.1 สถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
  - 1.1.1 สถานภาพและบทบาทของพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
  - 1.1.2 สิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ได้รับตามรัฐธรรมนูญ
  - 1.1.3 หน้าที่ของพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
- 1.2 แนวทางส่งเสริมให้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
  - 1.2.1 แนวทางการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
  - 1.2.2 การส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
- 1.3 ความสำคัญของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

สมรรถนะสำคัญของนักเรียน

1. ความสามารถในการสื่อสาร
  - 1.1 ทักษะการอภิปราย
  - 1.2 ทักษะการนำเสนอ
2. ความสามารถในการคิด
  - 2.1 ทักษะการวิเคราะห์
  - 2.2 ทักษะการใช้ความรู้
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา
4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
  - 4.1 ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะของพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม

ภาระงาน/ชิ้นงาน

การนำเสนอแนวทางการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย โดยใช้แผนผังความคิดแบบ Cycle Graph เรื่อง การเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

เกณฑ์การประเมินการนำเสนอแนวทางการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย โดยใช้แผนผังความคิดแบบ Cycle Graph เรื่อง การเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

ประเด็นการประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ				น้ำหนักคะแนน	คะแนน
	4 (ดีมาก)	3 (ดี)	2 (พอใช้)	1 (ปรับปรุง)		
1. การระบุปัญหาจากสถานการณ์	ระบุปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน	ระบุปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ได้อย่างถูกต้อง แต่ไม่ครบถ้วน	ระบุปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ได้บางประเด็น	ระบุปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ได้บางประเด็น	0.5	2
2. การวิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบของปัญหา	แยกแยะสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามสถานการณ์ดังกล่าวได้อย่างถูกต้องและมีความเป็นเหตุเป็นผล	แยกแยะสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามสถานการณ์ดังกล่าวได้ถูกต้อง บางประเด็น	แยกแยะสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามสถานการณ์ดังกล่าวได้ไม่ครบถ้วน	ไม่สามารถแยกแยะสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามสถานการณ์ดังกล่าวได้	0.5	2

ประเด็นการประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ				น้ำหนักคะแนน	คะแนน
	4 (ดีมาก)	3 (ดี)	2 (พอใช้)	1 (ปรับปรุง)		
3. การเสนอแนวทางการแก้ปัญหา	เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาลงคมเหมาะสมและเชื่อมโยงกับหลักการและมโนทัศน์ได้อย่างสมเหตุสมผล	เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาลงคมเหมาะสมและเชื่อมโยงกับหลักการและมโนทัศน์ได้บางประเด็น	เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาลงคมเหมาะสมแต่ขาดการเชื่อมโยงกับหลักการและมโนทัศน์สำคัญ	ไม่สามารถเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาลงคมที่เหมาะสมได้และขาดการเชื่อมโยงกับหลักการและมโนทัศน์สำคัญ	0.5	2
4. การวิเคราะห์ผลของการแก้ปัญหา	เชื่อมโยงผลของการแก้ปัญหาลงคมตามแนวทางที่กำหนดได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล	เชื่อมโยงผลของการแก้ปัญหาลงคมตามแนวทางที่กำหนดได้ไม่สมบูรณ์	ระบุผลของการแก้ปัญหาลงคมแต่ขาดการเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้น	ไม่สามารถระบุผลของการแก้ปัญหาลงคมและขาดการเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้น	0.5	2
5. แผนผังความคิดแบบ Cycle Graph	แผนผังความคิดแบบ Cycle Graph สามารถเชื่อมโยงประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ครบถ้วน และสวยงาม	แผนผังความคิดแบบ Cycle Graph ที่สามารถเชื่อมโยงบางประเด็นได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล และสวยงาม	แผนผังความคิดแบบ Cycle Graph ที่สามารถเชื่อมโยงบางประเด็นได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล แต่ขาดความสวยงาม	แผนผังความคิดแบบ Cycle Graph ที่ไม่สามารถเชื่อมโยงให้เห็นประเด็นสำคัญได้ และขาดความสวยงาม	0.25	1
6. การนำเสนอ	สื่อสารประเด็นต่าง ๆ แก่ผู้อื่นได้อย่างเข้าใจ โดยใช้ภาษาที่ถูกต้อง และมีความมั่นใจ	สื่อสารประเด็นต่าง ๆ แก่ผู้อื่นได้พอเข้าใจ โดยใช้ภาษาที่ถูกต้อง แต่ขาดความมั่นใจ	สื่อสารประเด็นต่าง ๆ แก่ผู้อื่นได้พอเข้าใจ โดยใช้ภาษาที่ไม่ถูกต้องทั้งหมด และขาดความมั่นใจ	ไม่สามารถสื่อสารประเด็นต่าง ๆ ให้ผู้อื่นเข้าใจได้ ใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการ และขาดความมั่นใจในการนำเสนอ	0.25	1
รวม						10

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพภาระงาน/ชิ้นงาน

ระดับคะแนน	เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ
9-10	ดีมาก
7-8	ดี
5-6	พอใช้
ต่ำกว่า 4	ปรับปรุง

ขอบเขตการวัด	วิธีการประเมินผล	เครื่องมือประเมินผล	เกณฑ์การประเมิน
สมรรถนะสำคัญของนักเรียน 1. ความสามารถในการสื่อสาร 2. ความสามารถในการคิด 3. ความสามารถในการแก้ปัญหา 4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	- การตอบคำถาม - การสังเกตพฤติกรรม	- คำถาม - แบบสังเกตพฤติกรรม	ดี: นักเรียนสามารถสื่อสาร คิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และเชื่อมโยงความรู้ประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ภายใต้สถานการณ์ที่กำหนด พอใช้: นักเรียนสามารถสื่อสาร คิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และเชื่อมโยงความรู้ประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ภายใต้สถานการณ์ที่กำหนดได้บางประเด็น ปรับปรุง: นักเรียนไม่สามารถสื่อสาร คิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และเชื่อมโยงความรู้ประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ภายใต้สถานการณ์ที่กำหนด
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 1. ซื่อสัตย์สุจริต 2. มีวินัย 3. ใฝ่เรียนรู้ 4. มุ่งมั่นในการทำงาน 5. มีจิตสาธารณะ	- การสะท้อนคุณค่า - การสังเกตพฤติกรรม	- คำถาม - แบบสังเกตพฤติกรรม	ดี: นักเรียนสะท้อนพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน และการมีจิตสาธารณะในขณะได้รับการจัดการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน พอใช้: นักเรียนสะท้อนพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน และการมีจิตสาธารณะในขณะได้รับการจัดการเรียนรู้ได้พอสมควร ปรับปรุง: นักเรียนไม่แสดงพฤติกรรมความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน และการมีจิตสาธารณะในขณะได้รับการจัดการเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนรู้ (6 คาบ)

กิจกรรมการเรียนรู้เรื่องที่ 2 การเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย (3 คาบ)

คาบที่ 4

ขั้นที่ 1 ขั้นรวบรวม (Gather/Organize) : 15 นาที

1.1 ครูนำเสนอภาพการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ของพลเมือง ให้นักเรียนร่วมกันประเมินความเหมาะสมเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของพลเมืองตามแนวทางของการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย พร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบ ภาพการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ของพลเมือง มีดังนี้

ภาพที่ 1 ภาพการชุมนุมประท้วงบนถนน

ที่มา : <https://static.posttoday.com/media/content/2014/01/14/34F28200202D49DBA384DA7B108282C3.jpg>

ภาพที่ 2 ภาพคนประกอบอาชีพสุจริตหลากหลายอาชีพ

ที่มา : http://4.bp.blogspot.com/-UTToGS6c91E/VfAy4x6f5I/AAAAAAAAAB0/ETyMonT2TtM/s1600/game_icon-ID-69-1410864111.jpg

ภาพที่ 3 ภาพคนเผาอาคารสถานที่

ที่มา : <https://f.ptcdn.info/303/021/000/1405518741-article009-o.jpg>

ภาพที่ 4 ภาพการประชุมชุมนุมปราศรัยหาเสียง

ที่มา : <http://topicstock.pantip.com/chalermkrung/topicstock/2012/02/C11658054/C11658054-147.jpg>

ภาพที่ 5 ภาพคนร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน

ที่มา : <https://www.chiangmainews.co.th/>

ภาพที่ 6 ภาพคนร่วมกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ

ที่มา : https://sites.google.com/site/prapheniwansngkrantbanrea/_/rsrc/1354698316964/kickrm-ni-wan-sng-kran-t/songkran2555i.JPG

ภาพที่ 7 ภาพความไม่สงบเรียบร้อยในการชุมนุม

ที่มา : https://www.thaipost.net/main/uploads/photos/big/20180518/image_big_5afe945db263e.jpg

1.2 จากภาพการดำเนินกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของพลเมืองที่ไม่สอดคล้องกับสังคมประชาธิปไตย โดยครูให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับพฤติกรรมดังกล่าวโดยใช้แนวคำถามดังนี้

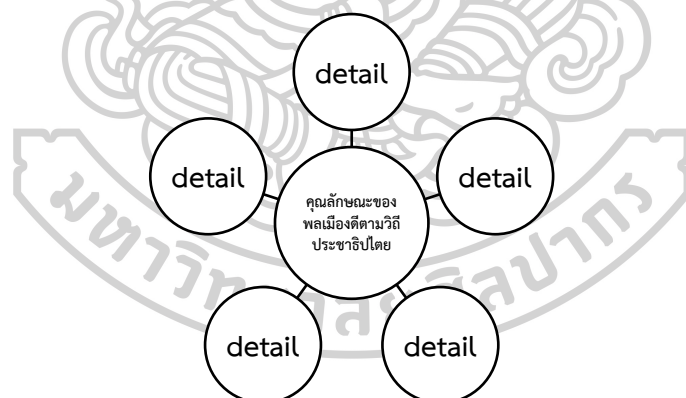
1) พลเมืองดีในความคิดเห็นของนักเรียนมีลักษณะเป็นอย่างไร *(แนวคำตอบ พิจารณาตามคำตอบของนักเรียน โดยให้อยู่ในดุลยพินิจของครูผู้สอน)*

2) พฤติกรรมใดบ้างที่แสดงถึงการเป็นพลเมืองดี *(แนวคำตอบ เช่น การปฏิบัติตามกฎหมาย มีคุณธรรมจริยธรรม รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างเข้าใจ เป็นต้น)*

3) เหตุผลหรือหลักการใดที่บ่งบอกว่าพฤติกรรมที่นักเรียนอภิปรายแสดงถึงการเป็นพลเมืองดี *(แนวคำตอบ พิจารณาตามคำตอบของนักเรียน โดยให้อยู่ในดุลยพินิจของครูผู้สอน)*

1.3 ครูให้นักเรียนทุกคนสรุปผลการอภิปรายในประเด็นดังกล่าว แล้วสร้างองค์ความรู้โดยจัดทำเป็นแผนผังความคิดแบบ Concept Map ลงในใบงานที่ 2.1 เรื่องคุณลักษณะของพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

ตัวอย่างแผนผังความคิดแบบ Concept Map เรื่อง คุณลักษณะของพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

1.4 นักเรียนร่วมกันอภิปรายประเด็นการเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยจากแผนผังความคิดแบบ Concept Map เรื่อง คุณลักษณะของพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยให้สมบูรณ์ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจว่าวิถีชีวิตในสังคมประชาธิปไตยเน้นที่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของพลเมืองดี มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ร่วมกันพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้มีความประชาธิปไตย

ขั้นที่ 2 ขั้นการระบุ (Identify) : 5 นาที

2.1 ครูชี้แจงรายละเอียด กิจกรรมสถานการณ์ตัวอย่าง โดยมีแนวทางการปฏิบัติกิจกรรมดังนี้

2.1.1 ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละประมาณ 4 คน ตามความสนใจ

2.1.2 จากนั้นครูแจกชุดกิจกรรมที่ 2.2.1-2.2.6 เรื่อง การเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของพลเมืองที่ไม่สัมพันธ์กับสังคมประชาธิปไตย ให้นักเรียนกลุ่มละ 1 ชุด ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ใบงานที่ 2.2.1 สถานการณ์ เรื่อง ตำบลแสนสุข

กลุ่มที่ 2 ใบงานที่ 2.2.2 สถานการณ์ เรื่อง ต้นมะม่วง

กลุ่มที่ 3 ใบงานที่ 2.2.3 สถานการณ์ เรื่อง นางสาวซูโจ

กลุ่มที่ 4 ใบงานที่ 2.2.4 สถานการณ์ เรื่อง ผลของการประชุม

กลุ่มที่ 5 ใบงานที่ 2.2.5 สถานการณ์ เรื่อง นายมานะ

กลุ่มที่ 6 ใบงานที่ 2.2.6 สถานการณ์ เรื่อง เสื้อสองสี

2.1.3 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มทำความเข้าใจ ศึกษาสถานการณ์ แล้วดำเนินการปฏิบัติกิจกรรมลงในใบงาน ดังต่อไปนี้

- 1) ระบุปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์
- 2) วิเคราะห์สาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาตามสถานการณ์ดังกล่าว
- 3) เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย

ขั้นที่ 3 ขั้นการสร้าง (Generate) : 15 นาที

นักเรียนดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ในขั้นที่ 2 ขั้นระบุ เพื่อระดมสมองในการแก้ปัญหาอย่างหลากหลายเกี่ยวกับพฤติกรรมของพลเมืองที่ไม่เหมาะสมในสังคมประชาธิปไตยที่มีความเป็นไปได้ตามสถานการณ์ที่กลุ่มตนได้รับ โดยครูเป็นผู้สังเกตการณ์มีส่วนร่วมของนักเรียน ตั้งคำถามชวนให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายในประเด็นที่ได้รับ พร้อมทั้งให้คำแนะนำนักเรียนแต่ละกลุ่มขณะที่ปฏิบัติกิจกรรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 ขั้นตัดสินใจ (Decide) : 15 นาที

4.1 ครูแจกกระดาษปรีฟให้นักเรียนกลุ่มละ 1 แผ่น แล้วชี้แจงให้นักเรียนนำแนวทางที่ได้ระดมสมองมาปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

4.1.1 นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงแนวทางการแก้ปัญหาที่หลากหลาย พร้อมทั้งใช้เหตุผลที่มีหลักการและมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย สนับสนุนในแต่ละประเด็น

4.1.2 นักเรียนนำแนวทางแก้ปัญหาตามที่ได้นำเสนอไว้ในข้อ 4.1.1 มาจัดลำดับความสำคัญ พร้อมทั้งให้เหตุผลในการจัดลำดับ โดยเรียงจากแนวทางแก้ปัญหาที่เหมาะสมมากที่สุดไปหาแนวทางแก้ปัญหาที่เหมาะสมน้อยที่สุด

4.1.3 นักเรียนร่วมกันพิจารณาแก้ปัญหา พร้อมทั้งตัดสินใจเลือกที่ใช้หลักการและมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยที่มีความเหมาะสมมากที่สุด และประเมินแนวทางการแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุดอีกครั้ง

4.1.4 ให้นักเรียนออกแบบประเด็นการแก้ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของพลเมืองที่ไม่สอดคล้องกับสังคมประชาธิปไตยจากขั้นตอนข้อ 4.1.1-4.1.3 มานำเสนอเป็นแผนผังความคิดแบบ Cycle Graph โดยจะต้องสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของ 1) ปัญหาที่เกิด 2) ผลกระทบของปัญหา 3) สาเหตุหลักของปัญหา 4) แนวทางการแก้ไขที่เหมาะสมมากที่สุด และ 5) ผลของการแก้ปัญหา ตามหลักการและมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยให้เห็นอย่างชัดเจนและสมบูรณ์

ตัวอย่างแผนผังความคิดแบบ Cycle Graph เรื่อง การเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

คาบที่ 5

ขั้นที่ 5 ขั้นการปฏิบัติ (Implement) : 30 นาที

5.1 ครูให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม World Café เป็นรูปแบบหนึ่งในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะกลุ่ม มีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนทุกกลุ่มถ่ายทอด แลกเปลี่ยน และต่อยอดประสบการณ์ร่วมกันในประเด็นที่ได้จากการระดมสมองจากขั้นตอนที่ 3 ขั้นการสร้าง และ 4 ขั้นการตัดสินใจ โดยแต่ละกลุ่มต้องนำเสนอผลสรุปของการแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุด เกี่ยวกับพฤติกรรมของพลเมืองที่ไม่สอดคล้องกับสังคมประชาธิปไตย ประกอบแผนผังความคิดแบบ Cycle เรื่อง การเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย โดยดำเนินการดังนี้

5.1.1 บทบาทของสมาชิกในกลุ่มภายในกลุ่ม ประกอบด้วย

1) เจ้าบ้านประจำกลุ่ม (Facilitator) ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการหลักในการนำเสนอข้อมูลของกลุ่ม

2) ผู้เข้าร่วมกลุ่มย่อย ทำหน้าที่เป็นผู้เข้าร่วมกลุ่มย่อย ทำหน้าที่เข้าไปฟังบรรยายสรุปจากกลุ่มอื่นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องที่เจ้าบ้านกลุ่มนั้น ๆ นำเสนอ หากผู้เข้าร่วมกลุ่มมีประเด็นเพิ่มเติม สามารถเขียนความคิดเห็นลงบนแผ่นผังความคิดได้

5.1.2 กำหนดตำแหน่งของสมาชิกในกลุ่มของนักเรียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน ดังนี้

รายชื่อกลุ่ม	สมาชิกในกลุ่ม
สมาชิกกลุ่ม A	สมาชิกคนที่ 1 = A1, คนที่ 2 = A2, คนที่ 3 = A3 และ คนที่ 4 = A4
สมาชิกกลุ่ม B	สมาชิกคนที่ 1 = B1, คนที่ 2 = B2, คนที่ 3 = B3 และ คนที่ 4 = B4
สมาชิกกลุ่ม C	สมาชิกคนที่ 1 = C1, คนที่ 2 = C2, คนที่ 3 = C3 และ คนที่ 4 = C4
สมาชิกกลุ่ม D	สมาชิกคนที่ 1 = D1, คนที่ 2 = D2, คนที่ 3 = D3 และ คนที่ 4 = D4
สมาชิกกลุ่ม E	สมาชิกคนที่ 1 = E1, คนที่ 2 = E2, คนที่ 3 = E3 และ คนที่ 4 = E4
สมาชิกกลุ่ม F	สมาชิกคนที่ 1 = F1, คนที่ 2 = F2, คนที่ 3 = F3 และ คนที่ 4 = F4

5.1.3 การดำเนินกิจกรรม แบ่งเป็น 5 รอบ กำหนดเวลาในการนำเสนอโดยเจ้าบ้าน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุดเกี่ยวกับพฤติกรรมของพลเมืองที่ไม่สอดคล้องกับสังคมประชาธิปไตยกับผู้เข้าร่วมกลุ่มย่อย รอบละ 4 นาที ดังต่อไปนี้

กลุ่ม	รอบที่ 1		กลุ่ม	รอบที่ 2		กลุ่ม	รอบที่ 3	
	เจ้าบ้าน	ผู้เข้าร่วมกลุ่มย่อย		เจ้าบ้าน	ผู้เข้าร่วมกลุ่มย่อย		เจ้าบ้าน	ผู้เข้าร่วมกลุ่มย่อย
A	A1	F2 F3 F4	A	A2	E1 E3 E4	A	A3	D1 D2 D4
B	B1	A2 A3 A4	B	B2	F1 F3 F4	B	B3	E1 E2 E4
C	C1	B2 B3 B4	C	C2	A1 A3 A4	C	C3	F1 F2 F4
D	D1	C2 C3 C4	D	D2	B1 B3 B4	D	D3	A1 A2 A4
E	E1	D2 D3 D4	E	E2	C1 C3 C4	E	E3	B1 B2 B4
F	F1	E2 E3 E4	F	F2	D1 D3 D4	F	F3	C1 C2 C4
กลุ่ม	รอบที่ 4		กลุ่ม	รอบที่ 5				
	เจ้าบ้าน	ผู้เข้าร่วมกลุ่มย่อย		เจ้าบ้าน	ผู้เข้าร่วมกลุ่มย่อย			
A	A4	C1 C2 C3	A	A1	B2 B3 B4			
B	B4	D1 D2 D3	B	B1	C2 C3 C4			
C	C4	E1 E2 E3	C	C1	D2 D3 D4			
D	D4	F1 F2 F3	D	D1	E2 E3 E4			
E	E4	A1 A2 A3	E	E1	F2 F3 F4			
F	F4	B1 B2 B3	F	F1	A2 A3 A4			

โดยครูเป็นผู้สังเกตการณ์มีส่วนร่วมของนักเรียน คอยติดตามการนำเสนอและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของแต่ละกลุ่ม ตั้งคำถามชวนให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายในประเด็นที่

เกี่ยวข้องกับพฤติของพลเมืองที่ไม่สอดคล้องกับสังคมประชาธิปไตย พร้อมทั้งให้คำแนะนำนักเรียนแต่ละกลุ่มขณะที่ปฏิบัติกิจกรรม

ขั้นที่ 6 ขั้นการประเมิน (Evaluate) : 20 นาที

6.1 นักเรียนแต่ละกลุ่มนำผลที่ได้จากการนำเสนอและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกิจกรรม World Café ในขั้นที่ 5 ขั้นการปฏิบัติ มาอภิปรายและประเมินถึงแนวทางการแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุดร่วมกันภายในกลุ่มอีกครั้ง โดยครูระบุแนวทางในการประเมิน โดยมีเกณฑ์การประเมินดังนี้

1) แนวทางที่ใช้ในการแก้ปัญหามีการเชื่อมโยงกับหลักการและหรือมโนทัศน์เกี่ยวกับคุณลักษณะของพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

2) เหตุผลที่ใช้ในการสนับสนุนการแก้ปัญหาที่มีความเป็นเหตุเป็นผล สามารถนำไปใช้ได้จริง

6.2 นักเรียนพิจารณาแนวทางการแก้ปัญหาที่พิจารณาตามเกณฑ์การประเมินดังกล่าว ร่วมกับความคิดเห็นที่ได้รับจากปฏิบัติจากกิจกรรม World Café แล้วพิจารณาแล้วเลือกแนวทางการแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุดอีกครั้ง และเขียนสรุปเพิ่มเติมลงในแผนผังความคิดของกลุ่มตน

คาบที่ 6

ขั้นที่ 7 ขั้นการสื่อสาร (Communicate) : 30 นาที

7.1 ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอแผนผังความคิด เรื่อง การเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ที่ผ่านการอภิปรายร่วมกันที่ละกลุ่ม โดยกำหนดเวลาในการนำเสนอกลุ่มละ 5 นาที โดยเมื่อแต่ละกลุ่มนำเสนอเสร็จ นักเรียนกลุ่มอื่นร่วมกันพิจารณาถึงความเหมาะสมของแนวทางการแก้ปัญหาคุณลักษณะของพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยของกลุ่มนำเสนอ และหรือเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมให้ดีขึ้น โดยครูใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนกลุ่มอื่นร่วมกันอภิปรายดังนี้

1) แนวทางการแก้ปัญหาของกลุ่มที่นำเสนอมีความเหมาะสมหรือไม่ เพราะเหตุใด

2) มีแนวทางที่จะส่งเสริมให้การแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นหรือไม่อย่างไร

(แนวคำตอบ พิจารณาตามคำตอบของนักเรียน โดยให้อยู่ในดุลยพินิจของครูผู้สอน)

ครูเป็นผู้สังเกตการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของนักเรียน ตั้งคำถามกระตุ้นให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายในประเด็นดังกล่าว

ขั้นที่ 8 ขั้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Learn from experience) : 20 นาที

8.1 ครูให้นักเรียนร่วมกันสะท้อนสาระสำคัญที่ได้รับจากการทำกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้เรื่อง “การเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย” โดยครูยกสถานการณ์ตัวอย่างที่นอกเหนือจากสถานการณ์ที่ทุกกลุ่มได้รับ มา 1 สถานการณ์ เป็นสถานการณ์ที่สื่อให้เห็นถึงพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติตนในสังคมประชาธิปไตย ให้นักเรียนร่วมกันพิจารณาเพื่อนำแนวทางการแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงถึงคุณลักษณะของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยที่กลุ่มเคยใช้ มาแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ ดังต่อไปนี้

หมู่บ้านเป็นสุข มีผู้ใหญ่บ้านที่ใช้ตำแหน่งตนเองแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มและพวกพ้องของตนด้วยการทุจริตเชิงนโยบายอยู่เสมอ จนทำให้หมู่บ้านไม่สามารถพัฒนาได้ตามเป้าหมาย นอกจากนี้คนในหมู่บ้านบางส่วนยังมีแนวคิดว่าการกระทำเช่นนี้เป็นเรื่องปกติธรรมดา หากเขาเหล่านั้นไม่ได้รับความเสียหาย เปรียบเสมือนการไหลไปตามน้ำเป็นเรื่องปกติ จนทำให้ชาวบ้านคนอื่นเกิดแนวคิดที่ไม่เห็นด้วย และพยายามที่จะหาวิธีแก้ปัญหาด้วยการปิดถนนหมู่บ้าน เพื่อเรียกร้องสิทธิ์และความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านอีกครั้ง ทำให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในหมู่บ้านจนอยู่ร่วมกันอย่างไม่เป็นสุข

โดยครูให้นักเรียนปฏิบัติตามกิจกรรม ดังนี้

- 1) ระบุปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ *(แนวคำตอบ การทุจริตเชิงนโยบายของผู้นำหมู่บ้าน และปัญหาความขัดแย้งในชุมชน)*
- 2) วิเคราะห์สาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาตามสถานการณ์ดังกล่าว *(แนวคำตอบ เกิดจากแสวงหาผลประโยชน์ของกลุ่มผู้นำในหมู่บ้าน และชาวบ้านขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง)*
- 3) เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เชื่อมโยงกับหลักการและมโนทัศน์เรื่องการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยที่เหมาะสมที่สุด *(แนวคำตอบ การส่งเสริมพลเมืองให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง มีจิตสาธารณะและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย และการมีคุณธรรมและจริยธรรมพื้นฐานต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม)*

โดยครูสุ่มตัวแทนนักเรียนให้เป็นผู้บันทึกสิ่งที่เป็นการตอบของนักเรียนทุกคน เขียนเป็นแผนผังความคิดแบบ fish bone ลงบนกระดาน ครูถามคำถามกระตุ้นให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายในประเด็นการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

8.2 นักเรียนร่วมกันสรุปและสะท้อนสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้จากกิจกรรมเกี่ยวกับประโยชน์และความสำคัญของการเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย โดยครูใช้คำถาม ดังนี้

1) เพราะเหตุใดนักเรียนจึงต้องเรียนเรื่อง การเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย จงอภิปราย

2) นักเรียนจะมีแนวทางการนำเอาความรู้เรื่อง การเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองได้อย่างไร

3) หากเราทุกคนปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย จะส่งผลต่อสังคมและประเทศชาติอย่างไร

4) เราจะสามารถแนะนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยได้อย่างไร

(แนวคำตอบ พิจารณาตามคำตอบของนักเรียน โดยให้อยู่ในดุลยพินิจของครูผู้สอน)

สื่อการจัดการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้

1. หนังสือประกอบการเรียนรู้ สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

2. หนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม

1) คณิน บุญสุวรรณ. สิทธิเสรีภาพของคนไทย. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2542.

2) ชาญชัย แสงศักดิ์. คู่มือประชาชนเรื่องความรู้เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่

ของประชาชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลปกครอง, 2545.

3. สื่อประกอบการสอน

- สื่อ PowerPoint Presentation ภาพเปรียบเทียบระหว่างประชาชนผู้ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพกับประชาชนที่ได้รับสิทธิเสรีภาพที่ควรได้รับตามรัฐธรรมนูญ

- สื่อ PowerPoint Presentation เกี่ยวกับการปฏิบัติตนของพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย
- ใบงานที่ 1.1 เรื่อง สิทธิเสรีภาพที่พึงมี
- ใบงานที่ 2.1 เรื่องคุณลักษณะของพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
- ใบงานที่ 2.2.1-2.2.6 เรื่อง การเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

ประกอบด้วย

ใบงานที่ 2.2.1 สถานการณ์ เรื่อง ตำบลแสนสุข

ใบงานที่ 2.2.2 สถานการณ์ เรื่อง ต้นมะม่วง

ใบงานที่ 2.2.3 สถานการณ์ เรื่อง นางสาวซูใจ

ใบงานที่ 2.2.4 สถานการณ์ เรื่อง ผลของการประชุม

ใบงานที่ 2.2.5 สถานการณ์ เรื่อง นายมานะ

ใบงานที่ 2.2.6 สถานการณ์ เรื่อง เสื้อสองสี

- กระดาษปรู๊ฟ

- กระดาษ A4

แหล่งการเรียนรู้

1. ห้องสมุด
2. แหล่งข้อมูลสารสนเทศ

บันทึกหลังการจัดการเรียนรู้

.....

.....

.....

ลงชื่อ

.....
(นางสาวศิริพร พุทธิไธสงค์)

...../...../.....

ตัวอย่าง

ใบงานที่ 2.2.1 เรื่อง การเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
สถานการณ์ เรื่อง ตำบลแสนสุข
รายวิชาสังคมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

รายชื่อสมาชิกในกลุ่ม

1. ชื่อ-สกุล..... เลขที่..... ชั้น ม.2/.....
2. ชื่อ-สกุล..... เลขที่..... ชั้น ม.2/.....
3. ชื่อ-สกุล..... เลขที่..... ชั้น ม.2/.....
4. ชื่อ-สกุล..... เลขที่..... ชั้น ม.2/.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านสถานการณ์ตัวอย่างเกี่ยวกับพฤติกรรมของพลเมืองที่ไม่เหมาะสม แล้วร่วมกันวิเคราะห์และตอบคำถามตามประเด็นที่กำหนดให้สมบูรณ์

ในตำบลแสนสุขประกอบด้วยหมู่บ้านหลากหลายที่อยู่ร่วมกันมาอย่างยาวนาน ในปีนี้มีความต้องการจัดการประกวดหมู่บ้านตัวอย่างพัฒนาดีเด่น ซึ่งได้รับความสนใจจากชาวบ้านที่อาศัยอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก นักเรียนเป็นคนหนึ่งที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านน้ำใสใจจริง แต่หมู่บ้านของนักเรียนนั้นเต็มไปด้วยปัญหา จากภาพที่นักเรียนเห็นอยู่เป็นประจำคือ ชาวบ้านไม่ช่วยกันรักษาความสะอาด มีกองขยะเรี่ยราดตามพื้นถนน ขาดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม สวนสาธารณะและลานกิจกรรมประจำหมู่บ้านที่เคยมีคุณภาพดี ก็ทรุดโทรมไปตามการใช้งานมานานเพราะชาวบ้านต่างไม่ร่วมแรงร่วมใจกันในการพัฒนาหมู่บ้าน เมื่อมีการประชุมหมู่บ้าน ชาวบ้านก็พากันไม่เข้าร่วมการประชุม ทำให้หมู่บ้านประสบกับปัญหาอยู่เสมอ

คำถามข้อที่ 1 ระบุปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์

ชาวบ้านไม่ร่วมแรงร่วมใจกันในการพัฒนาหมู่บ้าน

คำถามข้อที่ 2 วิเคราะห์สาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาตามสถานการณ์ดังกล่าว

ไม่ช่วยกันรักษาความสะอาด มีกองขยะเรี่ยราดตามพื้นถนน ขาดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม สวนสาธารณะและลานกิจกรรมประจำหมู่บ้านทรุดโทรมเพราะขาดการดูแล เมื่อมีการประชุมหมู่บ้านชาวบ้านก็ไม่เข้าร่วมการประชุม

คำถามข้อที่ 3 เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย

เช่น สนับสนุนให้พลเมืองมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ปลูกจิตสำนึกจิตสาธารณะและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เป็นต้น

(แนวคำตอบ พิจารณาตามคำตอบของนักเรียน โดยให้อยู่ในดุลยพินิจของผู้สอน)

ตารางที่ 29 ค่า IOC ของแผนหน่วยการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เราเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม

รายการประเมิน	ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ					ค่า IOC	การแปลความหมาย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
แผนหน่วยการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เราเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย							
1) แผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วยมีองค์ประกอบครบถ้วน เหมาะสม และมีรายละเอียดที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
2) การเขียนสาระสำคัญในแผน กระชับ ครอบคลุมข้อสรุปที่เป็นหลักการโดยทั่วไป	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
3) จุดประสงค์การเรียนรู้มีความชัดเจน ถูกต้อง ครอบคลุมเนื้อหาสาระ	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
4) เนื้อหา / กิจกรรมการสอนเหมาะสมกับจำนวนเวลาที่กำหนด	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
5) เนื้อหาสาระในแผนถูกต้องตามหลักวิชาการ	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
6) สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
7) กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
8) กิจกรรมการสอนตามแผนส่งเสริมความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาให้แก่ผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
9) กิจกรรมการสอนตามแผนส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมให้แก่ผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
10) การวัดผลและประเมินผลสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
คะแนนเฉลี่ยรวม						1	

ตารางที่ 30 ค่า IOC ของแผนหน่วยการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง สถาบันทางสังคม โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคม

รายการประเมิน	ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ					ค่า IOC	การแปลความหมาย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
แผนหน่วยการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง สถาบันทางสังคม							
1) แผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วยมีองค์ประกอบครบถ้วน เหมาะสม และมีรายละเอียดที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
2) การเขียนสาระสำคัญในแผน กระชับ ครอบคลุมข้อสรุปที่เป็นหลักการโดยทั่วไป	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
3) จุดประสงค์การเรียนรู้มีความชัดเจน ถูกต้อง ครอบคลุมเนื้อหาสาระ	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
4) เนื้อหา / กิจกรรมการสอนเหมาะสมกับจำนวนเวลาที่กำหนด	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
5) เนื้อหาสาระในแผนถูกต้องตามหลักวิชาการ	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
6) สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
7) กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
8) กิจกรรมการสอนตามแผนส่งเสริมความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาให้แก่ผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
9) กิจกรรมการสอนตามแผนส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมให้แก่ผู้เรียน	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
10) การวัดผลและประเมินผลสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
คะแนนเฉลี่ยรวม						1	

ภาคผนวก ค

ตัวอย่างเครื่องมือและคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาและคุณภาพของแบบวัดฯ
2. แบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมและคุณภาพของแบบประเมินฯ

ตัวอย่าง

แบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ฉบับที่ 2

ชื่อ-สกุล..... ชั้น..... เลขที่.....

ให้นักเรียนอ่านสถานการณ์ที่กำหนดให้ แล้วตอบคำถามให้สมบูรณ์

สถานการณ์ เรื่อง ตัวแทน

ในอนาคตนักเรียนลงสมัครและได้รับเสียงข้างมาก จึงได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้นำของชุมชนที่อาศัยอยู่ เมื่อถึงวันที่รับตำแหน่ง นักเรียนได้มีโอกาสไปพบเจอกับปัญหามากขึ้น ทั้งเรื่องของการที่คนในชุมชนไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับการจัดงานประจำปีของชุมชน จนทำให้ชาวบ้านเกิดความขัดแย้งระหว่างกัน เรื่องเด็กหลาย ๆ คนในหมู่บ้านขาดโอกาสทางการศึกษา และเรื่องของมลพิษทางขยะจากครัวเรือนต่าง ๆ โดยปัญหาเหล่านี้เป็นเรื่องที่นักเรียนเห็นว่าต้องรีบแก้ไขโดยเร็วที่สุด

คำถามข้อที่ 1 จงอธิบายพฤติกรรมที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ดังกล่าว

.....

.....

.....

คำถามข้อที่ 2 สาเหตุหลักที่นำไปสู่ปัญหาดังกล่าวคืออะไร

.....

.....

.....

คำถามข้อที่ 3 แนวคิดใดที่นักเรียนจะนำมาใช้พิจารณาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ดังกล่าวให้เกิดความเหมาะสมมากที่สุด

.....

.....

.....

ตารางที่ 31 ค่า IOC ของแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา ฉบับที่ 1 และ 2

สถานการณ์	ข้อที่	ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ					ค่า IOC	การแปลความหมาย
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
สถานการณ์ที่ 1 เรื่อง โดนนัท	1	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
	2	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
	3	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
สถานการณ์ที่ 2 เรื่อง หรือความยากจนเป็นเพราะคนไร้สิทธิ?	4	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
	5	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
	6	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
สถานการณ์ที่ 3 เรื่อง ชุมชนตลาควิลี ประชาธิปไตย	7	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
	8	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
	9	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
สถานการณ์ที่ 4 เรื่อง ก้าวคนละก้าว	10	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
	11	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
	12	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
สถานการณ์ที่ 5 เรื่อง การฆ่าตัวตาย	13	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
	14	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
	15	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
คะแนนเฉลี่ยรวม							1	
สถานการณ์	ข้อที่	ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ					ค่า IOC	การแปลความหมาย
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
สถานการณ์ที่ 1 เรื่อง การสอบปลายภาคเรียน	1	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
	2	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
	3	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
สถานการณ์ที่ 2 เรื่อง เที้ยงคีน	4	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
	5	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
	6	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
สถานการณ์ที่ 3 เรื่อง ตัวแทน	7	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
	8	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
	9	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
สถานการณ์ที่ 4 เรื่อง Bully	10	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
	11	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
	12	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
สถานการณ์ที่ 5 เรื่อง เงินแก้ปัญหา ความยากจนไม่ได้	13	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
คะแนนเฉลี่ยรวม							1	

ตารางที่ 32 ค่า p ค่า r จำแนกรายข้อ ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ค่าความเที่ยงของความสอดคล้องระหว่างผู้ตรวจให้คะแนน (Inter-rater reliability) และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความสามารถโดยวิธีใช้ข้อสอบคู่ขนานของแบบวัดความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษา ฉบับที่ 1 และ 2

สถานการณ์	ข้อ	แบบวัดฉบับที่ 1		สถานการณ์	ข้อ	แบบวัดฉบับที่ 2	
		ค่า p	ค่า r			ค่า p	ค่า r
สถานการณ์ที่ 1 เรื่อง หรือความยากจนเป็นเพราะคนไร้สิทธิ?	1	0.42	0.74	สถานการณ์ที่ 1 เรื่อง การสอบปลายภาคเรียน	1	0.33	0.61
	2	0.41	0.56		2	0.37	0.59
	3	0.56	0.55		3	0.40	0.26
สถานการณ์ที่ 2 เรื่อง โดนต์	4	0.40	0.68	สถานการณ์ที่ 2 เรื่อง เทียงคิน	4	0.40	0.72
	5	0.38	0.64		5	0.42	0.71
	6	0.41	0.67		6	0.42	0.71
สถานการณ์ที่ 3 เรื่อง ชุมชนตลาดวิถีประชาธิปไตย	7	0.41	0.78	สถานการณ์ที่ 3 เรื่อง ตัวแทน	7	0.40	0.71
	8	0.45	0.79		8	0.45	0.85
	9	0.42	0.67		9	0.50	0.77
สถานการณ์ที่ 4 เรื่อง ก้าวคนละก้าว	10	0.08	0.35	สถานการณ์ที่ 4 เรื่อง Bully	10	0.37	0.66
	11	0.26	0.24		11	0.35	0.72
	12	0.22	0.33		12	0.37	0.41
สถานการณ์ที่ 5 เรื่อง การฆ่าตัวตาย	13	0.27	0.47	สถานการณ์ที่ 5 เรื่อง เงินแก้ปัญหาความยากจนไม่ได้	13	0.08	0.06
	14	0.32	0.46		14	0.24	0.32
	15	0.24	0.59		15	0.21	0.27
ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ		0.89		ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ		0.86	
ค่าความเที่ยงของความสอดคล้องระหว่างผู้ตรวจให้คะแนน (Inter-rater reliability)		0.98		ค่าความเที่ยงของความสอดคล้องระหว่างผู้ตรวจให้คะแนน (Inter-rater reliability)		0.99	
ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความสามารถโดยวิธีใช้ข้อสอบคู่ขนาน		0.95					

ตัวอย่าง

แบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม

ชื่อ _____ ชั้น _____ เลขที่ _____

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความที่เกี่ยวกับคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับลักษณะของนักเรียนมากที่สุด เพียงคำตอบเดียว

ระดับการปฏิบัติตนตามลักษณะของคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม มีดังนี้

4	หมายถึง	นักเรียนมีการปฏิบัติระดับมากที่สุด
3	หมายถึง	นักเรียนมีการปฏิบัติระดับมาก
2	หมายถึง	นักเรียนมีการปฏิบัติระดับน้อย
1	หมายถึง	นักเรียนไม่มีการปฏิบัติระดับน้อยที่สุด

ข้อ ที่	รายการประเมิน คุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม	ระดับการ ปฏิบัติ			
		4	3	2	1
2	ฉันสนใจในกิจการของบ้านเมืองในฐานะที่ฉันเป็นส่วนหนึ่งของสังคม				
3	ฉันพูดคุยกับบุคคลต่าง ๆ ในประเด็นทางสังคมด้วยความเข้าใจ				
13	เมื่อเกิดปัญหาในการทำงานกลุ่ม ฉันจะสืบค้นหาสาเหตุและหาแนวทางแก้ไข ปัญหา				
15	ฉันติดตามและตรวจสอบการทำงานของสภานักเรียน				
16	เมื่อพบความความขัดแย้งในห้องเรียน โรงเรียน หรือชุมชนที่ฉันอาศัยอยู่ ฉัน จะมีส่วนร่วมในการสืบค้นต้นตอของปัญหาและหาแนวทางแก้ไขร่วมกันอย่าง สันติวิธี				
35	ฉันติดตามข่าวสารบ้านเมืองที่รายงานข่าวที่ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลง ในสังคม				
37	ฉันวิเคราะห์สาเหตุและผลของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทางด้านต่าง ๆ ในสังคมที่ฉันอาศัยอยู่				

ตารางที่ 33 ค่า IOC ของแบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม

แบบทดสอบ ข้อที่	คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	แปลค่า
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
1	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
2	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
3	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
4	-1	1	1	1	1	3	0.60	ใช้ได้
5	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
6	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
7	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
8	-1	1	1	1	1	3	0.60	ใช้ได้
9	-1	1	1	1	1	3	0.60	ใช้ได้
10	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
11	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
12	-1	-1	1	1	1	1	0.20	ตัดออก
13	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
14	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
15	1	-1	1	1	1	3	0.60	ใช้ได้
16	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
17	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
18	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
19	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
20	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
21	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
22	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
23	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
24	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
25	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
26	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
27	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
28	0	1	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้

ตารางที่ 33 (ต่อ)

แบบทดสอบ ข้อที่	คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	แปลค่า
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
29	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
30	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
31	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
32	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
33	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
34	-1	1	1	1	1	3	0.60	ใช้ได้
35	1	0	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
36	1	0	1	1	1	4	0.80	ใช้ได้
37	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
38	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
คะแนนรวมทั้งฉบับ						Min	0.20	
						Max	1.00	

ตารางที่ 34 ค่า r และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ของแบบประเมินคุณลักษณะพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม

ข้อที่	ค่า r	ข้อที่	ค่า r	ข้อที่	ค่า r	ข้อที่	ค่า r
1	0.31	11	0.22	21	0.45	31	0.41
2	0.45	12	0.73	22	0.40	32	0.44
3	0.77	13	0.49	23	0.73	33	0.25
4	0.26	14	0.32	24	0.77	34	0.65
5	0.60	15	0.28	25	0.56	35	0.66
6	0.86	16	0.66	26	0.64	36	0.43
7	0.64	17	0.45	27	0.36	37	0.79
8	0.58	18	0.42	28	0.31		
9	0.28	19	0.54	29	0.26		
10	0.41	20	0.40	30	0.49		
ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับ เท่ากับ 0.92							

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวศิริพร พุทไธสงค์
วัน เดือน ปี เกิด	4 มกราคม 2535
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	- สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ฯ ปีการศึกษา 2552 - สำเร็จการศึกษาปริญญาการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีการศึกษา 2557 - ศึกษาต่อระดับปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2560
ที่อยู่ปัจจุบัน	481 ซอยรังสิต-นครนายก 51 ตำบลประชาธิปไตย อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี 12130
ผลงานตีพิมพ์	ศิริพร พุทไธสงค์ และชัยรัตน์ โตศิลา. (2562). “ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบวงล้อการคิดอย่างกระตือรือร้นในบริบทเชิงสังคมที่มีต่อความสามารถในการใช้ความรู้ทางสังคมศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2.” การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ the 6th International Conference on Education (ICE 2019) and The 15th National Conference "Creative Paradigms towards Internationalizing Education" (กระบวนทัศน์เชิงสร้างสรรค์เพื่อมุ่งสู่ความเป็นสากลทางการศึกษา) โดยคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ณ ห้องประชุมวัดพระปฐมเจดีย์ ชั้น 3 อาคารโสมสวลี มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม, 22 มิถุนายน.